Läroplan
Vasa övningsskolas gymnasium

Namn	Läroplan Vasa övningsskolas gymnasium
Kommun	Vasa
Skola	Vasa övningsskola
Datum	7.5.2021

Innehållsförteckning

1. Uppgörande av och innehåll i läroplanen ... 1
   1.1. Uppgörandet av läroplanen ... 1
   1.2. Läroplanens innehåll ... 2
2. Gymnasieutbildningens uppdrag och värdegrund ... 4
   2.1. Gymnasieutbildningens uppdrag ... 4
   2.2. Värdegrunden ... 4
3. Undervisningen ... 6
   3.1. Studiernas uppbyggnad ... 6
   3.2. Synen på lärande ... 6
   3.3. Studiemiljöer och studiemetoder ... 6
   3.4. Verksamhetskultur ... 7
   3.5. Samarbete mellan hem och läroanstalt ... 9
   3.6. Högskolor, arbetsliv och internationalisering ... 10
4. Handledning och stöd för den studerande ... 13
   4.1. Handledning ... 13
      4.1.1. Ämneslärarnas handledningsplan - stöd för lärande och studier ... 20
   4.2. Specialundervisning och övrigt stöd för lärandet ... 23
   4.3. Studerandevård ... 27
      4.3.1. Centrala principer för studerandevården ... 27
      4.3.2. Uppgörandet av planer inom studerandevården ... 29
   4.4. Plan för användningen av disciplinära åtgärderoch förfaringssätt ... 33
   4.5. Särskilda frågor angående språk och kultur ... 34
5. Bedömningen av den studerandes lärande och kunnande ... 37
   5.1. Bedömningens syfte och uppdrag i gymnasieutbildningen ... 37
   5.2. Bedömning av ett studieavsnitt ... 38
      5.2.1. Siffervitsord och prestationsanteckningar ... 38
      5.2.2. Självständigt genomförda studier ... 39
      5.2.3. Bedömningen av muntlig språkfärdighet ... 39
      5.2.4. Uppföljning av framsteg i studierna i samarbete med vårdnadshavarna ... 39
      5.2.5. Erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier ... 40
      5.2.6. Bedömning av mångsidig kompetens ... 41
   5.3. Bedömningen av en ämneslärokurs ... 41
   5.4. Fullgörande av gymnasiets lärokurs ... 42

5.5. Sökande av ändring i ett beslut som gäller bedömning av en studerande och begäran om omprövning som gäller avläggande av en lärokurs ... 43
5.6. Betyg och betygsanteckningar ... 44
5.7. Frågor kring bedömning som avgörs på lokal nivå ... 46
6. Mål för lärandet och centralt innehåll i undervisningen ... 47
6.1. Allmänna mål för undervisningen ... 47
6.2. Mångsidig kompetens ... 48
7. Läroämnen ... 52
7.1. Modersmål och litteratur (AI) ... 52
7.1.1. Svenska och litteratur (AI2) ... 54
Att tolka och producera text, 2 sp (MO1) ... 56
Nordens litteratur, 2 sp (MO4) ... 57
Text och påverkan, 2 sp (MO5) ... 58
Världens litteratur, 2 sp (MO8) ... 60
Fördjupad muntlig kommunikation, 2 sp (MO9) ... 61
Fördjupad skrivkompetens, 2 sp (MO10) ... 62
Fördjupad läskompetens, 2 sp (MO11) ... 63
Språket och jag, 2 sp (MO2-MO3) ... 64
Kommunicera i tal och skrift, 2 sp (MO6-MO7) ... 66
7.2. Biologi (BI) ... 68
Livet och evolutionen, 2 sp (BI1) ... 70
Cellen och ärftligheten, 2 sp (BI4) ... 72
Människans biologi, 2 sp (BI5) ... 73
Biotekniken och dess tillämpningar, 2 sp (BI6) ... 74
Livets utveckling, 2 sp (BI7) ... 76
Människans dysfunktioner, 2 sp (BI8) ... 77
Repetitionsavsnitt, 2 sp (BI9) ... 77
Ekologins grunder och människans inverkan på ekosystemen, 2 sp, (BI2-BI3) ... 78
7.3. Filosofi (FI) ... 80
Introduktion i filosofiskt tänkande, 2 sp (FI1) ... 82
Etik, 2 sp (FI2) ... 84
Samhällsfilosofi, 2 sp (FI3) ... 86
Sanningen, 2 sp (FI4) ... 87
Repetition i filosofi, 2 sp (FI5) ... 89
7.4. Fysik (FY) ... 90
Energi och värme, 2 sp (FY3) ... 92

Kraft och rörelse, 2 sp (FY4) ... 93
Periodisk rörelse och vågor, 2 sp (FY5) ... 94
Elektricitet, 2 sp (FY6) ... 96
Elektromagnetism och ljus, 2 sp (FY7) ... 97
Materia, strålning och kvantisering, 2 sp (FY8) ... 98
Repetition, 3 sp (FY9) ... 99
Fysik, naturvetenskap, miljö och samhälle, 2 sp (FY1-FY2) ... 100
7.5. Geografi (GE) ... 101
En värld i förändring, 2 sp (GE1) ... 104
Den blå planeten, 2 sp (GE2) ... 106
En gemensam värld, 2 sp (GE3) ... 107
Geomedia - undersök, delta och påverka, 2 sp (GE4) ... 109
Repetitionsavsnitt, 2 sp (GE5) ... 110
7.6. Historia (HI) ... 111
Människa, miljö och historia, 2 sp (HI1) ... 114
Internationella relationer, 2 sp (HI2) ... 115
Det självständiga Finlands historia, 2 sp (HI3) ... 117
Den europeiska människan, 2 sp (HI4) ... 119
Kris- och konflikthantering i dagens värld, 2 sp (HI7) ... 120
Konsten att förstå historia, 2 sp (HI8) ... 121
Kulturmöten, 2 sp (HI6) ... 123
Förberedande inför realprovet i historia, 2 sp (HI9) ... 123
Sveriges östra rikshalva blir Finland, 2 sp (HI5) ... 124
7.7. Kemi (KE) ... 126
Molekyler och modeller, 2 sp (KE3) ... 129
Kemisk reaktion, 2 sp (KE4) ... 130
Kemisk energi och cirkulär ekonomi, 2 sp (KE5) ... 131
Kemisk jämvikt, 2 sp (KE6) ... 132
Kemirepetition, 2 sp (KE7) ... 134
Medicinal chemistry, 2 sp (KE8) ... 134
Kemi överallt, 2 sp (KE1-KE2) ... 136
7.8. Religion (KT) ... 137
7.8.1. Evangelisk- luthersk religion (KT1) ... 139
Religionen som fenomen - i judendomens, kristendomens och islams fotspår, 2 sp (RE1) ... 139
Kristendomen i världen, 2 sp (RE2) ... 141
Religioner och religiösa rörelser i världen, 2 sp (RE3) ... 142
Religion i kultur och samhälle i Finland, 2 sp (RE4) ... 143

Religion inom konsten och populärkulturen, 2 sp (RE5) 144
Religion, vetenskap och medier, 2 sp (RE6)..... 145
Inför studentprovet i religion, 2 sp (RE7) 146
7.9. Bildkonst (KU) 147
Form, 6 sp (BKP3) 150
Information och reklam, 2 sp (BKP6) 151
Grafik, 2 sp (BKP7) 151
Konsthistoria, 2 sp (BKP8) 151
Slutproduktion i bildkonst, 2 sp (BKP11).....152
Bild, 4 sp (BKP1-BKP2) 152
Media, 4 sp (BKP4-BKP5)..... 153
Slutproduktion i bildkonst, 4 sp (BKP9-BKP10)..... 154
Egna bilder, delade kulturer, 2 sp (KO1) 155
Rum, platser och fenomen i miljön, 2 sp (KO2) 157
Bilder kommunicerar och påverkar, 2 sp (KO3)..... 159
Konstens många världar, 2 sp (KO4)..... 160
7.10. Gymnasiediplom (LD)..... 161
Gymnasiediplomet i gymnastik, 2 sp (GDG4) 163
Gymnasiediplomet i bildkonst, 2 sp (KODK2) 164
Gymnasiediplomet i musik, 2 sp (MULD6) 165
7.11. Gymnastik (LI) 166
En lärande och aktiv studerande, 2 sp (GY1) 168
En aktiv livsstil, 2 sp (GY2)..... 170
Nya möjligheter, 2 sp (GY3)..... 172
Gemensam aktivitet, 2 sp (GY4) 174
Rörelse ger energi, 2 sp (GY5)..... 176
Äldstes dans, 2 sp (GY6)..... 178
Friluftsliv, 2 sp (GY7) 178
Gymträning, 2 sp (GY8) 179
Skolidrott, 2 sp (GY9)..... 180
7.12. Matematik (MA) 181
7.12.1. Lång lärokurs i matematik (MAA)..... 183
Funktioner och ekvationer 1, 3 sp (MAA2)..... 183
Geometri, 2 sp (MAA3)..... 184
Analytisk geometri och vektorer, 3 sp (MAA4) 185
Funktioner och ekvationer 2, 2 sp (MAA5)..... 187
Derivata, 3 sp (MAA6) 188
Integralkalkyl, 2 sp (MAA7)..... 189

Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAA8) 190
Ekonomisk matematik, 1 sp (MAA9)..... 191
3D-geometri, 2 sp (MAA10) 193
Algoritmer och talteori, 2 sp (MAA11) 194
Analys och kontinuerlig fördelning, 2 sp (MAA12)..... 195
Repetition 1, 2 sp (MAA13) 196
Repetition 2, 2 sp (MAA14) 197
7.12.2. Kort lärokurs i matematik (MAB) 198
Uttryck och ekvationer, 2 sp (MAB2)..... 198
Geometri, 2 sp (MAB3)..... 199
Matematiska modeller, 2 sp (MAB4)..... 200
Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAB5) 201
Grunder i ekonomisk matematik, 1 sp (MAB6) 202
Ekonomisk matematik, 1 sp (MAB7)..... 203
Matematisk analys, 2 sp (MAB8)..... 204
Statistik- och sannolikhetsfördelningar, 2 sp (MAB9) 205
Repetition 1, 2 sp (MAB10) 207
Repetition 2, 2 sp (MAB11).....207
7.12.3. Gemensamt studieavsnitt i matematik (MAY).....208
Tal och ekvationer, 2 sp (MAG1)..... 208
7.13. Musik (MU) 210
Intro - ljud och jubel, 2 sp (MU1) 212
Puls - musikaliska uttryck, 2 sp (MU2)..... 213
Körsång 1, 2 sp (MU5)..... 214
Körsång 2, 2 sp (MU6)..... 215
Global och kreativ, 4 sp (MU3-MU4)..... 215
Sång 1, 2 sp (MUP1) 217
Musikteori, 2 sp (MUP2)..... 218
Spel 1, 2 sp (MUP3) 219
Låtskrivning 1, 2 sp (MUP4)..... 220
Spel 2, 2 sp (MUP5) 221
Sång 2, 2 sp (MUP6) 222
Låtskrivning 2, 2 sp (MUP7)..... 223
Spel 3, 2 sp (MUP8) 224
Intro till slutprojekt, 2 sp (MUP9)..... 225
Spel 4, 2 sp (MUP10) 226
Slutprojekt, 6 sp (MUP11).....228
7.14. Studiehandledning (OP) 229

Jag som studerande, 2 sp (SH1) ... 230
Fortsatta studier, arbetsliv och framtid, 2 sp (SH2) ... 231
7.15. Psykologi (PS) ... 233
Den aktiva och lärande människan, 2 sp (PS1) ... 234
Människans utveckling, 2 sp (PS2) ... 236
Människan som informationsbearbetare, 2 sp (PS3) ... 238
Känslor och mental hälsa, 2 sp (PS4) ... 240
Människan som individ och social varelse, 2 sp (PS5) ... 242
Synaps, 2 sp (PS6) ... 243
Inför studentprovet i psykologi, 2 sp (PS7) ... 244
7.16. Hälsokunskap (TE) ... 245
Hälsan som resurs, 2 sp (HÄ1) ... 247
Hälsa och miljö, 2 sp (HÄ2) ... 249
Hälsa och samhälle, 2 sp (HÄ3) ... 251
Inför hälsokunskapsrealen, 2 sp (HÄ4) ... 253
Studera starkt, 2 sp (HÄ5) ... 254
7.17. Finska (TKFI) ... 255
7.17.1. Finska, A-lärokurs (TKFIA1) ... 259
Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FINA3) ... 259
Medier och samhälle, 2 sp (FINA4) ... 260
Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINA5) ... 262
Språk och kultur, 2 sp (FINA6) ... 263
Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINA7) ... 264
Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINA8) ... 266
Repetitionskurs, 2 sp (FINA9) ... 267
Preparation inför studentskrivningarna, 2 sp (FINA10) ... 268
Valbart distansstudieavsnitt, 2 sp (FINA11) ... 269
Språkstimulerande verksamhet, 2 sp (FINA12) ... 269
Studiefärdighet, språklig identitet, miljö och kommunikation, 4 sp (FINA1-FINA2) ... 270
7.17.2. Finska, modersmålsinriktad lärokurs (TKFIAI) ... 272
Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FIM3) ... 272
Medier och samhälle, 2 sp (FIM4) ... 274
Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FIM5) ... 275
Språk och kultur, 2 sp (FIM6) ... 277
Skriftlig kommunikation, 2 sp (FIM7) ... 278
Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FIM8) ... 279
Preparation inför studentskrivningarna, 2 sp (FIM10) ... 280

Studiefärdigheter, språklig identitet, miljö och kommunikation, 4 sp (FIM1-FIM2) ... 281
7.17.3. Finska, B1-lärokurs (TKFIB1) ... 283
Media, samhälle och hållbar framtid, 2 sp (FINB13) ... 283
Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINB14) ... 285
Språk och kultur, 2 sp (FINB15) ... 286
Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINB16) ... 287
Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINB17) ... 289
Repetition, 2 sp (FINB19) ... 290
Preparation inför studentskrivningarna, 2 sp (FINB110) ... 291
Språkstimulerande verksamhet, 2 sp (FINB111) ... 292
Studiefärdigheter, språklig identitet, miljö och kommunikation, 4 sp (FINB11-FINB12) ... 292
7.18. Svenska (TKRU) ... 294
7.18.1. Svenska, B1-lärokurs (TKRUB1) ... 299
Kultur och medier, 2 sp (RUB13) ... 299
Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (RUB16) ... 300
Hållbart på svenska, 2 sp (RUB17) ... 300
Studiefärdigheter och svenskan i min vardag, 4 sp (RUB11-RUB12) ... 302
Miljö, studier och arbetsliv, 4 sp (RUB14-RUB15) ... 303
7.19. Temastudier (TO) ... 305
Laborationer (fy/bi/ke) 1, 1 sp (Labb1) ... 305
Laborationer (fy/bi/ke) 2, 1 sp (Labb2) ... 306
Programmering, 2 sp (Prg) ... 306
Programmeringsprov YH, 1 sp (Prg-YH) ... 307
7.20. Främmande språk (VK) ... 307
7.20.1. Främmande språk, engelska, A-lärokurs (VKENA1) ... 312
Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt, 2 sp (ENA3) ... 312
Engelskan som ett verktyg för att påverka, 2 sp (ENA4) ... 314
Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (ENA5) ... 315
Engelska i fortsatta studier och arbetsliv, 2 sp (ENA6) ... 316
Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (ENA7) ... 318
Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (ENA8) ... 319
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (ENA9) ... 321
Språklig identitet och engelska som globalt språk, 4 sp (ENA1-ENA2) ... 321
7.20.2. Främmande språk, franska, B3-lärokurs (FRB3) ... 323

Franska nybörjarnivå 1, 2 sp (FRB31) ... 325
Franska fördjupad nivå 2 (repetitionskurs), 2 sp (FRB310) ... 326
Franska nybörjarnivå 2, 2 sp (FRB32) ... 327
Franska nybörjarnivå 3, 2 sp (FRB33) ... 328
Franska grundnivå 1, 2 sp (FRB34) ... 329
Franska grundnivå 2, 2 sp (FRB35) ... 331
Franska grundnivå 3, 2 sp (FRB36) ... 331
Franska grundnivå 4, 2 sp (FRB37) ... 332
Franska grundnivå 5, 2 sp (FRB38) ... 333
Franska fördjupad nivå 1, 2 sp (FRB39) ... 333
7.20.3. Främmande språk, tyska, B3-lärokurs (TYB3) ... 334
Tyska nybörjarnivå 1, 2 sp (TYB31) ... 335
Tyska fördjupad nivå 2, 2 sp (TYB310) ... 337
Tyska nybörjarnivå 2, 2 sp (TYB32) ... 339
Tyska nybörjarnivå 3, 2 sp (TYB33) ... 340
Tyska grundnivå 1, 2 sp (TYB34) ... 342
Tyska grundnivå 2, 2 sp (TYB35) ... 344
Tyska grundnivå 3, 2 sp (TYB36) ... 345
Tyska grundnivå 4, 2 sp (TYB37) ... 346
Tyska grundnivå 5, 2 sp (TYB38) ... 347
Tyska fördjupad nivå 1, 2 sp (TYB39) ... 349
7.21. Samhällslära (YH) ... 350
Det finländska samhället, 2 sp (SL1) ... 352
Ekonomikunskap, 2 sp (SL2) ... 354
Internationella relationer, 2 sp (SL3) ... 355
Lagkunskap, 2 sp (SL4) ... 357
Aktivt medborgarskap, 2 sp (SL5) ... 358
Hållbart företagande, 2 sp (SL6) ... 359
Förberedande inför realprovet i samhällslära, 2 sp (SL7) ... 360
8. Bilagor ... 362
8.1. Statsrådets förordning om gymnasieutbildning ... 362
8.2. Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling ... 362
8.3. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen ... 368
8.3.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen. 369
8.4. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den

studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildning 374
8.4.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen..... 375
8.5. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen 380
8.5.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen 380

1. Uppgörande av och innehåll i läroplanen

1.1. Uppgörandet av läroplanen

Läroplanssystemet för gymnasieutbildningen omfattar:

- *gymnasielagen (714/2018)*
- *statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018)*
- *Utbildningsstyrelsens föreskrift om grunderna för gymnasiets läroplan*
- *den läroplan som utbildningsanordnaren godkänner*
- *den årliga plan som utgår från läroplanen.*

Alla som ordnar gymnasieutbildning för unga ska göra upp en lokal läroplan utgående från föreliggande grunder för gymnasiets läroplan, om inte annat följer av utbildningstillståndet som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet. Om tillståndet att ordna gymnasieutbildning innefattar en särskild utbildningsuppgift, ska bestämmelserna angående den beaktas då läroplanen utarbetas. Gymnasieutbildningen är en helhet där målen och innehållet inom olika delområden hör samman och bildar en grund för undervisningen och verksamhetskulturen. Utöver bestämmelser om mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande innehåller grunderna för läroplanen även närmare beskrivningar som förtydligar dessa. Av textens karaktär framgår om det är frågan om en förpliktande bestämmelse eller en text som preciserar den.

I den lokala läroplanen beslutas om undervisningen och fostran i gymnasiet. Utbildningsanordnaren ska varje år utgående från den av utbildningsanordnaren godkända läroplanen utarbeta en plan för hur undervisningen i praktiken ska ordnas under läsåret. Den studerande ska med stöd av läroanstaltens undervisnings- och handledningspersonal göra upp en studieplan som innehåller en plan för studierna, en plan för studentexamen samt en plan för fortsatta studier och yrkeskarriär.

När den lokala läroplanen görs upp ska man beakta undervisningsutbudet i andra skolor, gymnasiets verksamhetsmiljö, regionala styrkor och specialresurser. Gymnasieortens eller -regionens natur och miljö, historia, språkförhållanden samt näringsliv och kulturliv ger läroplanen en lokal prägel. Praktiskt samarbete med sakkunniga på olika områden fördjupar studierna och gör dem mer livsnära. I samband med att läroplanen görs upp ska också de mål och innehåll som föreskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan uppdateras.

Innan den lokala läroplanen tas i bruk ska utbildningsanordnaren godkänna den separat för undervisningen på svenska, finska och samiska samt vid behov för undervisning på något annat språk.

Den studerandes möjlighet att slutföra de studier som ingår i gymnasiets lärokurs inom tre år bör i enlighet med 13 § i gymnasielagen (714/2018) tryggas genom flexibla studier och genom att erbjuda det stöd för lärande och studier som behövs. Den lokala läroplanen ska göras upp så att den studerande har möjlighet att göra individuella val vid den egna läroanstalten och om hen önskar även utnyttja undervisning som ordnas vid övriga läroanstalter och vid högskolor.

Utbildningsanordnaren ska avgöra på vilket sätt den lokala läroplanen görs upp utifrån grunderna för gymnasiets läroplan. Den lokala läroplanen ska göras upp i samarbete med gymnasiets personal och de studerandes vårdnadshavare och till de delar lagen förutsätter det med verkställande social- och hälsovårdsmyndigheter. Man kan också samarbeta med andra utbildningsanordnare och olika intressegrupper i läroplansarbetet. Alla vårdnadshavare ska ha möjlighet att bekanta sig med läroplanen. Innan läroplanen godkänns ska utbildningsanordnaren höra gymnasiets studerandekår och personal samt erbjuda alla studerande i gymnasiet

möjlighet att framföra sin åsikt om planen. Avsikten med samarbetet är att försäkra sig om att gymnasieutbildningen är av hög kvalitet och samhälleligt betydelsefull och att hela skolsamfundet förbinder sig att följa de gemensamt överenskomna målen och arbetssätten.

När den lokala läroplanen görs upp bör man sträva efter lösningar som utvecklar verksamhetskulturen i gymnasiet, stödjer de studerandes välbefinnande, ork och delaktighet samt bidrar till mångsidig kommunikation både inom gymnasiet och med det omgivande samhället.

1.2. Läroplanens innehåll

Den lokala läroplanen ska innehålla följande delar:

- *gymnasiets verksamhetsidé och värdeprioriteringar*
- *synen på lärande, studiemiljöer och studiemetoder*
- *gymnasiets verksamhetskultur i huvuddrag*
- *en av utbildningsanordnaren godkänd timfördelning för gymnasiet*
- *gymnasiets språkprogram*
- *principer för självständiga studier*
- *delområdena inom mångsidig kompetens*
- *läroämnets uppdrag samt allmänna mål för undervisningen och bedömningen*
- *mål och centralt innehåll för studieavsnitten, hur målen för mångsidig kompetens uppfylls samt bedömningen per studieavsnitt*
- *hur samarbetet mellan hem och läroanstalt genomförs*
- *handledningsplan*
- *undervisningen för studerande som behöver stöd för lärande och studier*
- *undervisningen för olika språk- och kulturgrupper*
- *samarbetet med andra gymnasier och samarbetet med yrkesläroanstalter*
- *samarbetet med universitet, yrkeshögskolor och övriga läroanstalter och instanser*
- *internationellt samarbete*
- *samarbete med arbetslivet*
- *studerandevården*
- *bedömningen av den studerandes lärande och kunnande*
- *den kontinuerliga utvecklingen och utvärderingen av verksamheten.*

Om gymnasiet ordnar undervisning på främmande språk eller ger möjlighet att avlägga gymnasiediplom, ska detta beskrivas i läroplanen.

I 33 § i gymnasielagen (714/2018) föreskrivs om säkerställande av de studerandes möjligheter att påverka och om studerandekårsverksamhet. Sådan verksamhet som avses i paragrafen ska planeras som en del av eller i samband med den lokala läroplanen och andra planer som grundar sig på läroplanen.

Utbildningsanordnaren svarar för att det för varje läroanstalt utarbetas en studerandevårdsplan för hur studerandevårdsverksamheten ska genomföras, utvärderas och utvecklas (elev- och studerandevårdslagen (1287/2013, 13 § [ändrad genom lag 1501/2016] 1 mom.).

I enlighet med 13 § i lagen om elev- och studerandevård ska det i läroanstaltens studerandevårdsplan ingå en plan för hur de studerande ska skyddas mot våld, mobbning och trakasserier.

Enligt 40 § 3 mom. i gymnasielagen (714/2018) ska utbildningsanordnaren i samband med den lokala läroplanen utarbeta en plan för användning av disciplinära åtgärder och tillhörande förfaringssätt och ge anvisningar för hur planen ska användas.

I enlighet med 5a § i lagen om jämställdhet mellan könen (609/1986, ändrad genom lag 1329/2014) ansvarar utbildningsanordnaren för att det i samarbete med personalen och de

studerande årligen utarbetas en jämställdhetsplan för läroanstalten i fråga. I stället för en årlig genomgång kan en plan utarbetas för högst tre år i sänder. Planen kan ingå i den lokala läroplanen eller i någon annan av gymnasiets planer.

Enligt 6 § 2 mom. i diskrimineringslagen (1325/2014) ska utbildningsanordnaren se till att läroanstalten har en plan för de åtgärder som behövs för att främja likabehandling. Planen för att främja likabehandling kan ingå i den lokala läroplanen.

2. Gymnasieutbildningens uppdrag och värdegrund

2.1. Gymnasieutbildningens uppdrag

Gymnasieutbildningens uppdrag är att stärka en bred allmänbildning. Med allmänbildning i gymnasieutbildningen avses värderingar, kunskaper, färdigheter, attityder och vilja med vars hjälp en kritiskt och självständigt tänkande individ kan handla på ett ansvarsfullt och empatiskt sätt samt samverka med andra och utveckla sig själv.

Under gymnasietiden fördjupar den studerande kunskaper och engagemang som är väsentliga i förhållande till människan, olika kulturer, miljön och samhället. Undervisningen handleder den studerande att förstå komplexa beroendeförhållanden i livet och i världen och att analysera omfattande företeelser.

Gymnasieutbildningen har som uppdrag att undervisa och fostra. Under gymnasietiden formar den studerande sin identitet, människosyn, världsbild och världsåskådning och finner sin plats i världen. Samtidigt utvecklar den studerande sin förståelse för historien och får beredskap att möta framtiden. Gymnasieutbildningen ska fördjupa den studerandes intresse för vetenskapens och konstens värld samt utveckla hens livskompetens och färdigheter för arbetslivet.

Gymnasieutbildningen bygger på den grundläggande utbildningens lärokurs. Den ger allmänna och mångsidiga förutsättningar för fortsatta studier vid universitet, yrkeshögskolor och för sådan yrkesutbildning som bygger på gymnasiets lärokurs. Kunskaperna och färdigheterna som inhämtats i gymnasiet påvisas genom avgångsbetyget från gymnasiet, studentexamensbetyget, gymnasiediplom och övriga prestationer.

Gymnasieutbildningen ska vägleda den studerande att göra upp framtidsplaner, tillägna sig världsmedborgarskap och vägleda till livslångt lärande.

2.2. Värdegrunden

I grunderna för gymnasiets läroplan bygger värdegrunden på demokrati och det finländska bildningsidealet, enligt vilket samhället och kulturen utvecklas och förnyas genom utbildning och lärande. Bildning innebär att kunna utveckla en omdömesförmåga på basis av kunskap, etisk reflektion och genom att sätta sig in i en annan människas situation, både individuellt och i grupp. Bildning innebär även förmåga och vilja att på ett etiskt, empatiskt och konstruktivt sätt hantera konflikter mellan ideal och verklighet. Bildning kommer till uttryck i omsorg, tolerans, en mångsidig uppfattning om verkligheten samt i en vilja att arbeta för positiva förändringar. Bildningsidealet i gymnasiet är en strävan efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred.

Undervisningen ska utgå från människolivets okränkbarhet och respekt för liv och de mänskliga rättigheterna. Gymnasieundervisningen ska bygga på de viktigaste konventionerna om mänskliga rättigheter. Den studerande ska under gymnasietiden bilda sig en klar uppfattning om vilka värderingar, centrala grundläggande normer och människorättsnormer som ligger till grund för de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt på vilka sätt dessa rättigheter främjas. Gymnasieundervisningen ska utveckla den studerandes kunskap om olika värden genom att behandla motsättningar mellan offentligt uttalade värderingar och verkligheten.

Gymnasieundervisningen ska främja likabehandling och jämställdhet samt demokrati och välbefinnande. Undervisningen ska vara religiöst och partipolitiskt obunden och icke-konfessionell och får inte användas i kommersiellt syfte. Gymnasieundervisningen ska sporra den studerande att reflektera över olika möjligheter, alternativ och missförhållanden i det finländska samhället och i den globala utvecklingen. All verksamhet i gymnasiet ska präglas av delaktighet, aktivitet och gemenskap.

Gymnasieundervisningen ska lyfta fram nödvändigheten av en hållbar livsstil samt bygga en kunskapsgrund för en ekonomi som gynnar miljön och främjar medborgarnas välbefinnande. Den studerande ska förstå betydelsen av sina egna handlingar och det globala ansvarets betydelse då det gäller att säkra en hållbar användning av naturresurser, för att motverka klimatförändringen och för att bevara den biologiska mångfalden. Gymnasieundervisningen ska uppmuntra till ansvarsfullt agerande samt till internationellt samarbete och världsmedborgarskap i enlighet med FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030.

Varje gymnasium är en gemenskap, där människor med olika bakgrunder har möjlighet att upptäcka gemensamma värderingar och principer för ett gott liv. I gymnasiet ska de studerande uppmuntras att bry sig om och ta hand om varandra. Kreativitet, initiativförmåga, ärlighet och uthållighet ska värdesättas. Den mänskliga och kulturella mångfalden ska ses som en rikedom och en källa till kreativitet. Gymnasieutbildningen ska värna om kulturarvet samt förmedla och utvärdera kunskap om kulturarvet i ett nutidsperspektiv.

Värdegrunden ska preciseras i den lokala läroplanen i frågor som är väsentliga för det egna gymnasiet. Värdegrunden ska genomsyra gymnasiets verksamhetskultur, undervisningen i alla läroämnen och organiseringen av arbetet. Värdegrunden i gymnasiet konkretiserar den mångsidiga kompetens som beskrivs i dessa grunder för gymnasiets läroplan.

3. Undervisningen

3.1. Studiernas uppbyggnad

I gymnasieutbildningen för unga omfattar gymnasiets lärokurs 150 studiepoäng.

Gymnasiestudierna ska bestå av obligatoriska och nationella valfria studier som utbildningsanordnaren ska erbjuda den studerande enligt bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018). Lärokursen för gymnasieutbildning för unga ska innefatta nationella valfria studier enligt statsrådets förordning till en omfattning av minst 20 studiepoäng. Lärokursen kan därtill omfatta gymnasediplom och övriga valfria studier på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar.

Utbildningsstyrelsen har utarbetat grunderna för gymnasiets läroplan för sådana obligatoriska och nationella valfria studier som avses i bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning, med undantag av temastudier. Därtill har Utbildningsstyrelsen utarbetat grunder för läroplanen för gymnasiediplom. Gymnasiediplomen omfattar två studiepoäng.

Utbildningsanordnaren beslutar i hur omfattande studieavsnitt studierna erbjuds för den studerande. Utbildningsanordnaren ska ändå erbjuda den studerande möjlighet att avlägga valfria nationella studier enligt bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning som studieavsnitt som omfattar två studiepoäng.

I den lokala läroplanen bestäms i vilken ordning studierna i ett läroämne ska avläggas och hur de delas in i studieavsnitt.

3.2. Synen på lärande

Grunderna för gymnasiets läroplan bygger på en syn på lärande, där lärandet är ett resultat av den studerandes aktiva och målinriktade arbete. Under lärprocessen tolkar, analyserar och utvärderar den studerande olika slag av information och bygger ny kunskap utgående från sina tidigare erfarenheter och kunskaper. Den studerande utvecklar lösningar och nya helheter genom att kombinera kunskaper och färdigheter på ett nytt sätt. Handledning och konstruktiv respons stärker självförtroendet och hjälper den studerande att ställa upp egna mål, utveckla sitt tänkande och arbeta på ett ändamålsenligt sätt i riktning mot sina mål.

Lärandet sker genom samverkan med andra studerande, lärare och sakkunniga samt i olika grupper och miljöer. Lärandet är mångfasetterat och knutet till den aktivitet, den situation och den kultur där det försiggår. Viktigt med tanke på lärandet är också språket, den kroppsliga uttrycksförmågan och användningen av olika sinnen. I gymnasiet ska den studerande handledas att upptäcka samband mellan begrepp, vetenskapsområden och kunskaper och att i föränderliga situationer tillämpa det hen tidigare lärt sig. Samtidigt utvecklas även färdigheter som det kontinuerliga lärandet förutsätter. En studerande som är medveten om sina lärprocesser kan bedöma och utveckla sina studiefärdigheter och sitt tänkande samt i tilltagande grad självständigt ta ansvar för sina studier. Framgångar i studierna och andra positiva erfarenheter samt uppmuntrande handledning stärker den studerandes tilltro till sina egna möjligheter och inspirerar till studier.

3.3. Studiemiljöer och studiemetoder

Studiemiljöerna och -metoderna i gymnasiet ska utformas utgående från synen på lärande och målen för undervisningen. I utvecklingen av studiemiljöer och val av studiemetoder ska man även ta i beaktande de studerandes olika utgångslägen och förutsättningar, intressen, åsikter och individuella behov samt de förutsättningar som krävs i framtiden och arbetslivet.

Studiemiljöer

Mångsidiga, trygga och trivsamma studiemiljöer i gymnasiet främjar studie- motivationen, berikar erfarenheterna som studierna ger samt uppmuntrar till verksamhet som följer principen om hållbar utveckling. En bra studiemiljö stödjer såväl interaktion som kollaborativt och självständigt arbete. Vid utvecklingen av studiemiljöerna ska man fästa uppmärksamhet vid tillgänglighet och hinderfrihet. Den studerande aktiveras till att utveckla sina studiemiljöer.

Den byggda miljön och naturen ska utnyttjas i studierna så att kreativt tänkande och forskningsbaserade studier är möjliga. Lokaler, material och sakkunskap som erbjuds av universitet, yrkeshögskolor och andra läroanstalter, bibliotek, idrotts- och naturcenter, medborgarorganisationer och konst- och kulturinstitutioner, arbetslivet samt företag och andra parter ska utnyttjas såväl på nationell som på internationell nivå. De studerande ska erbjudas möjligheter att lära sig även i autentiska arbetsmiljöer som företag, andra arbetslivsorganisationer eller inom ett övningsföretag. Studiemiljöerna ska även vidgas till sammanhang utanför läroanstalten med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Den studerande ska handledas att använda digitala studiemiljöer, studiematerial och verktyg för att söka, behandla och utvärdera information och för att producera och dela ny kunskap. Den studerandes individuella studiegång, lärstig och kunskapsutveckling ska stödjas genom att hen erbjuds möjligheter att genomföra studier också som nätbaserade studier.

När studierna genomförs som självständiga studier är det viktigt att beakta den studerandes förutsättningar att genomföra studierna utan att delta i under- visning. Man ska också beakta den studerandes behov av handledning och stöd.

Studiemetoder

I gymnasiet ska man använda mångsidiga undervisnings-, handlednings- och studiemetoder som anknyter till det kunnande om vetenskapsområdets begrepp och metoder som läroämnet förutsätter. Med olika undervisningsrelaterade lösningar kan man stödja den studerande att utveckla sin förmåga att behärska helheter och sina ämnesövergripande kunskaper. Studiemetoder som bygger på undersökning, experiment och problemlösning främjar förmågan att lära sig och utvecklar ett kritiskt och kreativt tänkande.

Meningsfulla lärupplevelser förbinder och motiverar till studier. Den studerande ska ges möjligheter att arbeta med uppgifter, i vilka kunskaper och färdigheter kopplas ihop dels med hens egna erfarenheter, dels med olika företeelser i omgivningen och samhället. Den studerande ska uppmuntras att lösa problembaserade och tillräckligt utmanande uppgifter, upptäcka problem och att ställa frågor och söka svar.

Målet med undervisnings- och studiemetoderna i gymnasiet är att den studerande ska arbeta aktivt och utveckla samarbetsfärdigheter. Den studerande ska vägledas att planera sina studier, utvärdera sina arbetsfärdigheter och sin arbetsteknik samt ta ansvar för sitt lärande. Hen ska använda digitala verktyg på ett mångsidigt sätt, både i kollaborativt och självständigt arbete.

Vid valet av studiemetoder och i handledningen av arbetet ska man fästa uppmärksamhet vid jämlika studiemöjligheter samt sträva efter att identifiera och förändra könsbundna attityder och rutiner.

3.4. Verksamhetskultur

Verksamhetskulturen är en tolkning av vad gymnasiets uppdrag att undervisa och fostra innebär i praktiken. Den ska genomsyra läroanstaltens hela verksamhet och allas sätt att bemöta varandra.

Gymnasiet är en egen utbildningsform och varje gymnasium har en egen verksamhetskultur. De olika delarna av den lokala läroplanen konkretiseras i verksamhetskulturen. Verksamhetskulturen innehåller både medvetna och omedvetna faktorer som återspeglas i läroanstaltens verksamhet.

Verksamhetskulturen ska stödja den studerande att vara aktiv och delta i den gemensamma verksamheten. Verksamhetskulturen ska främja varje enskild studerandes möjlighet att delta i utvecklingen av studiemiljön och den gemensamma verksamhetskulturen. I grunderna för gymnasiets läroplan betonas en verksamhetskultur som skapar en positiv attityd och uppmuntrar till lärande samt främjar en hållbar framtid. Verksamhetskulturen ska utvecklas i samarbete med de studerande, vårdnadshavarna, gymnasiets hela personal och samarbetspartner. Principerna för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen, särskilda utbildningsuppgifter och eventuella lokala prioriteringar ska beskrivas i den lokala läroplanen.

Utvecklingen av verksamhetskulturen ska utgå från följande teman:

En lärande gemenskap

Gymnasiet är en lärande gemenskap som ska främja alla sina medlemmars lärande och utmana till målinriktat arbete. För att bygga upp en lärande gemenskap förutsätts att alla är med och skapar en atmosfär som präglas av omtanke. Arbetssätt som stärker det kollaborativa och individuella lärandet ska systematiskt utvecklas. Arbetet ska utgå från den studerande och stärka hens utveckling och välbefinnande, lärande och ork. En positiv inställning till lärandet lägger grund för framtida färdigheter och kontinuerligt lärande.

En lärande gemenskap skapar rutiner för kommunikationen både inom läroanstalten och med det omgivande samhället. Det förutsätter samarbete med vårdnadshavarna, andra läroanstalter och utbildningsstadier, med kultur- och forskningsinstitut, medborgarorganisationer och arbets- och företagsliv. Digitaliseringen möjliggör kollaborativt lärande och skapande av kunskap samt användning av olika slag av studie- och kunskapsmiljöer. Den studerande ska handledas att agera också i en nätverksbaserad och globaliserad värld.

Delaktighet och gemenskap

Delaktighet och demokratisk verksamhet ger den studerande förutsättningar att växa till en aktiv medborgare. Gymnasiet ska främja den studerandes delaktighet och ge hen mångsidiga möjligheter att delta i utvecklingen av studiemiljön, verksamhetskulturen och i beredningen av beslut som inverkar på den studerande. Man ska se till att den studerande får vara med och bygga upp gemenskapens verksamhet och välbefinnande. Den studerande ska uppmuntras att uttrycka sin åsikt, vara med och besluta om gemensamma frågor samt agera ansvarsfullt i olika grupper och i samhället. Hen ska även uppmuntras att vara aktiv och att delta i till exempel studerandekårs- och tutorverksamhet.

Läroanstalten ska systematiskt, i samarbete med olika samarbetspartner, utveckla konstruktiva handlingssätt som skapar delaktighet och gemenskap. I undervisningen ska man använda kollaborativa arbetssätt och stödja den studerande att utveckla sociala relationer i grupp. I början av gymnasiestudierna ska fokus ligga på att öva på kollaborativa arbetssätt till exempel med hjälp av grupphandledning.

Välbefinnande och en hållbar framtid

Gymnasieutbildningen stärker den studerandes fysiska, psykiska och sociala välbefinnande och ger färdigheter att upprätthålla välbefinnandet under olika skeden i livet. Studiernas inverkan på den studerandes välbefinnande ska tas i beaktande i allt planerings- och utvecklingsarbete i gymnasiet som även de studerande ska delta i. Välbefinnandet styr all verksamhet i gymnasiet och allas arbete, såväl i dagliga möten med andra som i undervisningen.

Verksamhetskulturen ska uppmuntra den studerande att tillägna sig en aktiv livsstil samt skapa strukturer som betonar rörlighet och motion i gymnasiets vardag. En verksamhetskultur som främjar en aktiv livsstil bidrar till mindre stillasittande och leder till att den studerande upplever mindre stress samtidigt som den främjar lärandet. Pauser under skoldagen och tillräcklig vila stödjer den studerandes ork och återhämtning. Måltiden är en del av en verksamhetskultur som främjar den studerandes välbefinnande. Arbetssätt som främjar samhörighet, en trygg atmosfär och psykiskt välbefinnande är en del av skoldagen. Den studerande vägleds att identifiera sig själv som en unik individ och att skapa och upprätthålla mänskliga relationer samt att värdesätta sig själv och andra.

Den studerande ska uppmuntras att arbeta för en rättvis och hållbar framtid. Ett ansvarsfullt förhållningssätt till miljön ska återspeglas i vardagens val och rutiner vid läroanstalten. Verksamhetssätten och praxisen ska stödja den studerandes och gruppens välbefinnande och skapa en rofylld och trygg atmosfär. Kommunikationen i gruppen ska präglas av öppenhet, omsorg och ömsesidig respekt. Dessa aspekter ska beaktas i läroanstaltens hela verksamhet och styra allas arbete. Handledning och studerandevård är hela läroanstaltens gemensamma uppgift. Den studerande har rätt till lagenlig handledning och stöd med hänsyn till hens individuella och särskilda behov.

Jämlikhet och likabehandling

Gymnasiet ska främja likabehandling och jämställdhet i all sin verksamhet. Gemenskapens medlemmar ska bli hörda, sedda och behandlas på lika grunder. Upplevelser av rättvisa, trygghet och av att bli accepterad skapar förtroende och främjar arbetsron. Mobbning, trakasserier, våld, rasism eller diskriminering accepteras inte, utan de ska förebyggas och tas itu med.

Likabehandling förutsätter att de grundläggande rättigheterna och möjligheterna att delta tryggas för alla och att den studerandes individuella behov tas i beaktande och värdesätts. Undervisningen är genusmedveten och respekterar den studerandes integritet. Den lärande gemenskapen uppmuntrar den studerande till att identifiera sina egna värderingar, attityder och styrkor. Den studerande handleds att förhålla sig till olika läroämnen och val utan könsbundna rollmodeller och att ha ett öppet förhållningssätt till sin framtid och sina egna mål.

Kulturell mångfald och språklig medvetenhet

Kulturell och språklig mångfald ska värdesättas i gymnasiet. Olika språk, religioner och åskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Den lärande gemenskapen ska dra nytta av landets kulturarv, national- och minoritetsspråk samt den egna och omgivningens kulturella, språkliga, religiösa och åskådningsmässiga mångfald. Det är viktigt att förstå språkens centrala betydelse för lärande och kommunikation samt för identitetsskapande och integrering i samhället. Varje läroämne har sitt eget sätt att använda språket, sitt eget begreppssystem och textbruk, vilket öppnar upp olika perspektiv på de företeelser som behandlas i undervisningen. I ett språkmedvetet gymnasium utvecklar den studerande flerspråkighet, vilket innebär kunskaper om och i språkbruket inom olika vetenskapliga discipliner, inom modersmålet och dess språkliga varianter såsom dialekter, samt inom övriga språk på varierande nivå. I gymnasiet är varje lärare också lärare i språket inom den vetenskapliga disciplin som läroämnet grundar sig på samt lärare i multilitteracitet.

3.5. Samarbete mellan hem och läroanstalt

Enligt 31 § i gymnasielagen (714/2018) förutsätts att gymnasieutbildningen för unga genomförs i samarbete med hemmen. Utgångspunkten för samarbetet är en öppen och jämlik kommunikation och ömsesidig respekt. Ett aktivt samarbete ska stödja den studerandes förutsättningar för lärande samt hens sunda utveckling och välbefinnande. Ett aktivt samarbete främjar de studerandes och vårdnadshavarnas delaktighet samt stärker gemenskapen, välbefinnandet och tryggheten

vid läroanstalten. Samarbetet med vårdnadshavarna och hemmen ska ingå i gymnasiets verksamhetskultur och fortgå under den studerandes hela gymnasietid.

Samarbetet ska vara mångsidigt och samarbetsformerna ska systematiskt utvecklas. Vårdnadshavarna ska informeras om gymnasiet som utbildningsform och om gymnasiets praxis och uppmuntras att stödja den studerande i hens studier samt att delta i samarbetet och utvecklingen av läroanstaltens verksamhet. Tillsammans med den studerande ska man följa med hur arbetet och studierna framskrider och i tillräcklig grad informera vårdnadshavarna om situationen. De studerande och vårdnadshavarna ska också ges information om handledningen och den gemensamma studerandevården samt om specialundervisningen och det övriga stödet för lärande.

Samarbetet ska utgå från den studerandes individuella förutsättningar och behov. I samarbetet mellan läroanstalten och hemmet och i synnerhet i den individuella studerandevården ska man beakta den unga vuxnas och myndiga studerandes växande självständighet och ansvar. Också olika typer av familjer och deras specifika behov ska tas i beaktande. Att utnyttja vårdnadshavarnas kompetens inom läroanstalten stärker verksamhetskulturen. Samarbetet är särskilt viktigt vid utbildningens övergångsskeden, i planeringen av studierna och i handledningen av och stödet för en studerande som eventuellt behöver stöd.

Ansvaret för att utveckla samarbetet samt för att skapa förutsättningar och former för samarbetet ligger hos utbildningsanordnaren. Utbildningsanordnaren ska i den lokala läroplanen fastställa hur samarbetet mellan hem och läroanstalt genomförs. I enlighet med 31 § i gymnasielagen (714/2018) ska utbildningsanordnaren regelbundet utreda de studerandes och deras vårdnadshavares åsikter om läroanstaltens och utbildningsanordnarens verksamhet.

3.6. Högskolor, arbetsliv och internationalisering

Gymnasieutbildningens lärokurs för unga ska ge den studerande möjlighet att utveckla sina färdigheter för fortsatta studier, sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 15 §). För att stödja gymnasiestudiernas framskridande och övergången till fortsatta studier och arbetsliv ska den studerande göra upp en individuell studieplan.

Den studerande ska ha möjlighet till individuella val som gäller studierna så att hen kan delta i undervisning som ges av högskolor och andra läroanstalter både i hemlandet och på internationell nivå.

Gymnasieutbildningen ska mångsidigt utnyttja studiemiljöer som ökar kännedomen om fortsatta studier och arbetsliv, även på internationell nivå, samt stödjer den studerandes studiemotivation och hjälper hen att hitta sina styrkor (statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 4 §). Därtill ska den studerande få insikter i framtidstänkande och prognostisering.

Utbildningsanordnaren ska också erkänna kunnande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. (Gymnasielagen 714/2018, 27 §.)

Då man planerar gymnasiets studieutbud kan man till studieavsnitten kombinera delar av internationellt kunnande och arbetslivskunnande och orienterande högskolestudier. I den lokala läroplanen ska man definiera målen för samarbetet och hur det genomförs samt besluta om samarbetspartner. Gymnasiets verksamhetskultur och den mångsidiga kompetensen bidrar tillsammans med samtliga läroämnen till att stärka den studerandes färdigheter för fortsatta studier samt hens arbetslivskunnande och internationella kunnande.

Samarbete med högskolor

Gymnasieutbildningen ger den studerande färdigheter att inleda studier som leder till högskoleexamen vid ett universitet eller en yrkeshögskola. (Gymnasielagen 714/2018, 2 § 1mom.)

En del av studierna i gymnasieutbildningens lärokurs ska ordnas i samarbete med en eller flera högskolor. (Gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.)

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas så att alla studerande har mångsidiga möjligheter att få information om och erfarenheter av högskolestudier. Ett centralt mål är att övergången från gymnasiet till högskolestudier och vidare till arbetslivet ska ske smidigare.

Högskolestudier och de färdigheter som den studerande behöver för dem ska kopplas till den mångsidiga kompetensen samt målen för och innehållen i olika läroämnen. Handledningsverksamheten i gymnasiet ska i samarbete med undervisningen i olika läroämnen motivera den studerande att bekanta sig med studieutbudet vid högskolor och andra läroanstalter och de livsval och yrkes- och karriärmöjligheter som de medför. Handledningen ska också stödja den studerande i utarbetandet av en plan för fortsatta studier. I den studerandes individuella studieplan ska ingå studier där den studerande får bekanta sig med högskolestudier och studier som avläggs vid en högskola.

Den studerande ska handledas att fördomsfritt bekanta sig med studieutbudet vid olika högskolor utan könsbundna attityder och andra förutfattade meningar. Den studerande handleds till kontinuerligt lärande och till att skaffa sig mång- sidiga färdigheter som behövs inom olika högskolestudier och för arbetslivet i olika branscher. Den studerande får bekanta sig med vilka möjligheter det finns till fortsatta studier och en karriär på internationell nivå. Undervisningen ska lyfta fram vilken betydelse allmänbildning, språkkunskaper och kännedom om olika kulturer har som en förutsättning för framgångsrika fortsatta studier och en framgångsrik karriär. Av delområdena inom mångsidig kompetens betonas tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, kommunikativ kompetens samt global och kulturell kompetens då den studerande förbereder sig för högskolestudier. I den lokala läroplanen ska man fastställa fokusområdena för introduktionen till högskolestudier samt på vilka konkreta sätt den studerande ska bekanta sig med högskolestudier.

Arbetslivsfärdigheter

Undervisningen enligt lärokursen ska ordnas så att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.).

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas så att alla studerande har mångsidiga möjligheter att få information om hurdana framtidsutsikter och utvecklingsmöjligheter arbetslivet erbjuder för att de ska kunna planera sin egen framtid och sina fortsatta studier. Den studerande ska uppmuntras att bekanta sig med vilka arbetslivsmöjligheter det finns på internationell och global nivå. Den studerande bekantar sig med nya sätt att arbeta och nya former av entreprenörskap och ekonomisk verksamhet för att bilda sig en uppfattning om vilka kunskaper och färdigheter som behövs nu och i framtiden. Den studerande ska erbjudas lärupplevelser som inspirerar hen att vara fördomsfri, initiativtagande och företagsam, att samarbeta och ta ansvar samt lösa problem på ett konstruktivt sätt i enlighet med principerna för en hållbar framtid.

Den studerande ska uppmuntras att agera på ett kreativt, etiskt hållbart och modigt sätt i en verksamhetsmiljö som förändras snabbt, i arbetslivet och andra skeden i livet. Den studerande ska också uppmuntras att ta till vara olika möjligheter. Den studerande handleds att bli medveten om och dokumentera sina intressen, styrkor och kunskaper som berör studier och arbete. Gymnasiet skapar möjligheter för den studerande att aktivt, fördomsfritt och systematiskt reflektera över och dela med sig av sina kunskaper i anslutning till arbetsliv och entreprenörskap.

Den studerandes företags- och arbetslivsfärdigheter ska utvecklas i samband med olika läroämnen som en del av studieavsnitten och studiehandledningen samt i samband med all övrig verksamhet i gymnasiet. Man ska utveckla mångsidiga samarbetsformer, i synnerhet mellan gymnasiet och arbetslivet, men också mellan gymnasiet, företag och tredje sektorn. Läroämnena och den mångsidiga kompetensen i gymnasiet samt verksamhet utanför gymnasiet som räknas till godo i studierna ger den studerande insikt i ett meningsfullt liv där arbetet utgör en central del.

Av delområdena inom mångsidig kompetens betonas kommunikativ kompetens, tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, samhällskompetens samt etisk kompetens och miljökompetens då den studerande förbereder sig för arbetslivet. Som en del av eller utöver dessa ska studierna även betona livsfärdigheter, samarbetsförmåga, språkkunskaper och kulturell kompetens, motivation att lära sig, flexibilitet, förmåga att bedöma och utveckla sitt eget kunnande samt förmåga att förstå vad förändringarna som sker i arbetslivet innebär för utvecklingen av det egna kunnandet.

I den lokala läroplanen ska gymnasiet dra upp riktlinjer för sitt samarbete med arbetslivet, såsom representanter för företagsvärlden, den offentliga sektorn och tredje sektorn.

Internationellt kunnande

Undervisningen enligt lärokursen ska ordnas så att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.).

Internationalisering som en del av gymnasieutbildningen ger den studerande en mångsidigare upplevelsevärld, vidgar hens världsbild och stärker hens färdigheter att agera på ett etiskt hållbart sätt i en globaliserad värld full av utmaningar och möjligheter. I utvecklingen av det internationella kunnandet fästs uppmärksamhet vid FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 och särskilt dess mål 4.7, som tar fasta på världsmedborgarskap.

Den studerandes internationella kunnande utvecklas utifrån de olika läroämnena och samarbetet mellan dem samt utifrån den mångsidiga kompetensen. Uppmärksamhet ska fästas vid gymnasiets och utbildningsanordnarens mång- sidiga språkprogram och dess lösningar samt att den studerande får fördjupa sina kunskaper om olika kulturer.

Den studerande handleds till aktiv och systematisk internationell verksamhet genom att kunna ta del av internationalisering på hemmaplan och internationell mobilitet. Internationalisering på hemmaplan inbegriper till exempel besök eller projekt som genomförs i gymnasiet, i närheten av gymnasiet eller med hjälp av virtuell teknologi. Den studerande ska också uppmuntras att självständigt eller utifrån gymnasiets utbud ta del av orienterande studier, studieperioder eller utbytesstudier utomlands.

Av delområdena inom mångsidig kompetens stärker i synnerhet kommunikativ kompetens, samhällskompetens och global och kulturell kompetens den studerandes internationella kunnande. Som en del av eller utöver dessa ska man i undervisningen även betona en världsmedborgarattityd, språkkunskaper och kulturell kompetens, ett öppet intresse för nya dimensioner och möjligheter samt kontinuerligt lärande.

I den lokala läroplanen ska man besluta vad som betonas i utvecklingen av de studerandes internationella kunnande samt om formerna för internationaliseringen i gymnasiet.

4. Handledning och stöd för den studerande

4.1. Handledning

En studerande som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs har rätt att få personlig handledning enligt sina behov och annan handledning som anknyter till studierna och ansökan till fortsatta studier (gymnasielagen 714/2018, 25 § 2 mom.). Handledningen i gymnasiet ska bilda en helhet som fördjupar handledningen som den studerande har fått inom den grundläggande utbildningen och som pågår under hela gymnasieutbildningen ända till de fortsatta studierna. Handledningen ger den studerande bättre färdigheter att klara av förändrade livssituationer och utvecklar hens förmåga att göra val och fatta beslut om sina gymnasiestudier och fortsatta studier med beaktande av framtidens kompetensbehov. I enlighet med målen för mångsidig kompetens för gymnasieutbildningen blir studierna konkreta i form av arbetslivsfärdigheter och ett brett samhälleligt kunnande.

Handledningen ska stödja den studerandes välbefinnande, fostran och utveckling, erbjuda verktyg för bättre självkännedom och självreglering och uppmuntra till aktivt medborgarskap. Gemenskapen mellan de studerande, deras delaktighet, initiativförmåga och tillit till sitt eget kunnande ska utvecklas och upprätthållas under gymnasietiden. Handledningen ska främja jämlikhet och likabehandling i utbildningen samt förebygga marginalisering. Handledningen ska vara genusmedveten för att skapa jämlika förutsättningar för könen att komma in till fortsatta studier och i arbetslivet. Studierna och den studerandes välbefinnande ska följas upp och stödjas i samarbete med vårdnadshavarna och studerandevårdspersonalen.

Handledningen ska vara ett gemensamt arbete för hela läroanstaltens personal och ska ledas på ett målinriktat sätt. Man ska även samarbeta med högskolorna och arbetslivet. Handledningen kan ordnas som undervisning i form av ett studieavsnitt, individuellt och i smågrupper, som kamrathandledning eller

som en kombination av dessa. Den studerande ska vara aktiv och delaktig i handledningen och hen ska ha möjlighet att under gymnasiestudiernas gång delta i studiehelheter som ordnas tillsammans med högskolorna och arbetslivet. Studiehandledaren svarar för koordineringen och det praktiska genomförandet av studiehandledningen vid läroanstalten. Grupphandledaren fungerar som närmaste handledare för sin studerandegrupp. Ämnesläraren handleder den studerande i studietekniken i sitt eget ämne och hjälper den studerande att utveckla sin förmåga att lära sig lära. I samarbetet med högskolor och arbets- livet ska ämnesläraren stödja den studerandes förutsättningar för fortsatta studier och den studerandes arbetslivskunskaper vad beträffar ämnet i fråga.

Ämnesläraren ska i sin undervisning behandla helheter som förknippar det ämne som undervisas med fortsatta studier och arbetsliv.

Handledningen ska differentieras genom att beakta den studerandes personliga utgångspunkter, behov, mål, fritidssysselsättningar, intresseområden, kunskaps- områden och faktorer som inverkar på livssituationen. För att ännu bättre beakta den studerandes personliga behov kan handledningen genomföras i samarbete med olika sakkunniga. Den studerande ska informeras om vilka uppgifter olika personer har inom handledningen samt i vilka frågor och hur den studerande kan få hjälp av dem.

I den lokala läroplanen ska man beskriva hur samarbetet ordnas med den grund- läggande utbildningen, yrkesutbildningen, högskolorna och andra utbildnings- anordnare i utbildningens övergångsskeden. Därtill ska man tillsammans med högskolor utforma sätt att ge de studerande möjlighet till orienterande studier på högskolenivå och utveckla alternativa vägar till fortsatta studier. I den

lokala läroplanen ska också beskrivas hur det yrkesövergripande samarbetet genomförs på regional nivå tillsammans med arbetslivet, de lokala arbets- och näringsbyråerna, social- och hälsovårdssektorn, ungdomsväsendet och andra aktörer. I den lokala läroplanen ska definieras hur man med hjälp av handledningen försäkrar att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande och sitt arbetslivs- och företagarkunnande.

Som en del av den lokala läroplanen ska man utarbeta en handledningsplan som beskriver hur handledningen ordnas vid läroanstalten. Handledningsplanen är ett verktyg för att utvärdera och utveckla handledningsverksamheten.

Gymnasiets handledningsplan ska på basis av grunderna för gymnasiets läroplan innehålla följande:

- *centrala begrepp i handledningen*
- *uppdrag och mål för handledningen*
- *hur handledningen ordnas*
- *aktörer och arbetsfördelning inom handledningen*
- *handledning vid övergångsskeden i utbildningen: samarbete med den grundläggande utbildningen, samarbete med högskolor, samarbete med yrkesläroanstalter på andra stadiet och övriga utbildningsanordnare samt hur den fortsatta handledningen ordnas*
- *innehåll, metoder och arbetssätt inom handledningen*
- *samarbete med arbetslivet och andra aktörer utanför läroanstalten*
- *utvärdering av handledningen.*

I handledningsplanen ska man också fästa uppmärksamhet vid eventuella hinder vid utbildningens övergångsskeden. I planen ska man beskriva verksamhets- modeller med vilka man tryggar likabehandlingen då de studerande söker sig till gymnasieutbildning och därifrån till fortsatta studier. I planen ska också ingå en beskrivning av åtgärder som ska säkerställa en hinderfri lärstig och studiemiljö.

Som stöd för framskridandet i gymnasiestudierna och övergången till fortsatta studier och arbetsliv ska en studerande som genomgår gymnasieutbildningens

lärokurs i enlighet med 26 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) utarbeta en individuell studieplan som innehåller en plan för studierna, en plan för student- examen och en plan för fortsatta studier och karriär. Enligt 26 § 2 mom. i gymnasielagen ska planen utarbetas i början av studierna med stöd av läro- anstaltens undervisnings- och handledningspersonal och den ska uppdateras regelbundet under studiernas gång.

Den individuella studieplanen ska bestå av följande delar:

1. *en studieplan*
   - *tidigare utbildning och annat kunnande*
   - *kunskaper i svenska/finska och övriga språkkunskaper samt färdigheter för språkstudier*
   - *studier och/eller lärokurser som räknas till godo samt annat kunnande som räknas till godo*
   - *studier som avläggs; hur gymnasiestudierna ska framskrida, val av studieavsnitt*
   - *studieförhållanden, sätt på vilka studierna avläggs och eventuella särskilda undervisningsarrangemang*
   - *studiefärdigheter och eventuellt behov av stöd*
   - *studie- och/eller introduktionsperioder som genomförs vid högskolor eller eventuellt vid andra läroanstalter*
   - *arbetslivsorientering*
   - *beräknad tid för att avlägga studierna*
2. *en plan för studentexamen*
3. *en plan för fortsatta studier och karriären.*

I 27 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) föreskrivs att utbildningsanordnaren, i samband med att den studerandes individuella studieplan utarbetas, har som uppgift att utreda och identifiera den studerandes tidigare förvärvade kunnande på basis av en utredning som den studerande framlägger. Enligt 27 § 2 mom.

i gymnasielagen ska utbildningsanordnaren också erkänna kunnande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. Den studerande ska i enlighet med 27 § 3 mom. i gymnasielagen vid behov visa sitt kunnande på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar.

Handledningen är särskilt viktig vid övergångsskedena i utbildningen. Läroanstalten ska informera eleverna, vårdnadshavarna, elevhandledarna och lärarna i den grundläggande utbildningen om gymnasieutbildningen och ge dem möjligheter att bekanta sig med undervisningen i gymnasiet. Då en ny studerande inleder sina studier vid gymnasiet ska hen bekanta sig med läroanstaltens verksamhet och gymnasiestudierna. Under handledningsprocessen ska den studerande planera sitt studieprogram så, att hen identifierar och beaktar möjligheterna som de fortsatta studierna och arbetslivet erbjuder. Detta ska behandlas i handledningen under hela gymnasietiden.

En studerande har rätt att få handledning för att söka vidare till andra studier om den studerandes studierätt för att genomföra gymnasiets lärokurs snart upphör eller hen har meddelat att hen tänker avbryta gymnasiestudierna (gymnasielagen 714/2018, 25 § 3 mom.). En studerande som har avlagt gymnasiets lärokurs men inte fått en studieplats inom en utbildning som leder till examen har rätt att under året efter att gymnasiets lärokurs avlagts få handledning för fortsatta studier och karriärplanering. Den utbildningsanordnare hos vilken den studerande har avlagt gymnasiets lärokurs har ansvaret för handledningen. (Gymnasielagen 714/2018, 25 § 4 mom.).

Handledningen är ett gemensamt arbete för hela Vasa övningsskolas personal. I handledningen strävar vi till att följa de nationella kriterierna för god handledning.

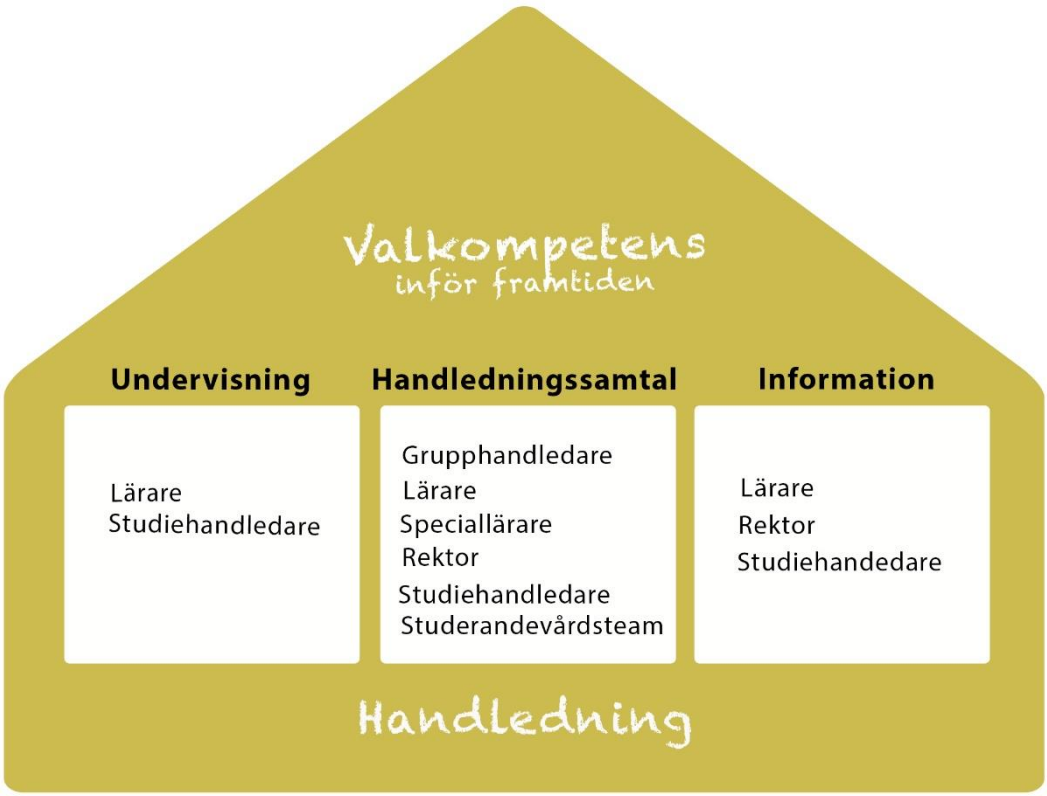

Uppdrag och mål

Handledningen i vårt gymnasium strävar till att främja den studerandes studier och utveckling samt utveckla den studerandes förmåga att göra val och fatta beslut om utbildning och framtid. Handledningen ska stödja studerandes välbefinnande, fostran och utveckling, erbjuda verktyg för bättre självkännedom och självreglering och uppmuntra till aktivt medborgarskap. Gemenskapen mellan studerande samt deras delaktighet, initiativförmåga och tillit till eget kunnande bör vidareutvecklas under gymnasietiden. Handledningen ska främja jämlikhet och likabehandling i utbildningen samt förebygga marginalisering.

Centrala begrepp

Handledningen är det mångprofessionella stöd den studerande ges i gymnasiet för att förbereda en livslång karriär. Med ordet *karriär* menas i detta sammanhang individens väg genom livet med de skiftningar och brytpunkter som varje stadieövergång eller förändring innebär. Den studerande uppmuntras att ta en aktiv roll för att utveckla sin *valkompetens*, dvs en förmåga att göra väl underbyggda val gällande studier och framtid. För att kunna fatta och genomföra beslut och klara övergångar i livet så behöver man *insikt* (vem är jag), *utsikt* (vilka är mina alternativ) och *framsikt* (hur navigerar jag vidare). (Enligt Lovén, 2015)

Hur handledningen ordnas, metoder och arbetssätt

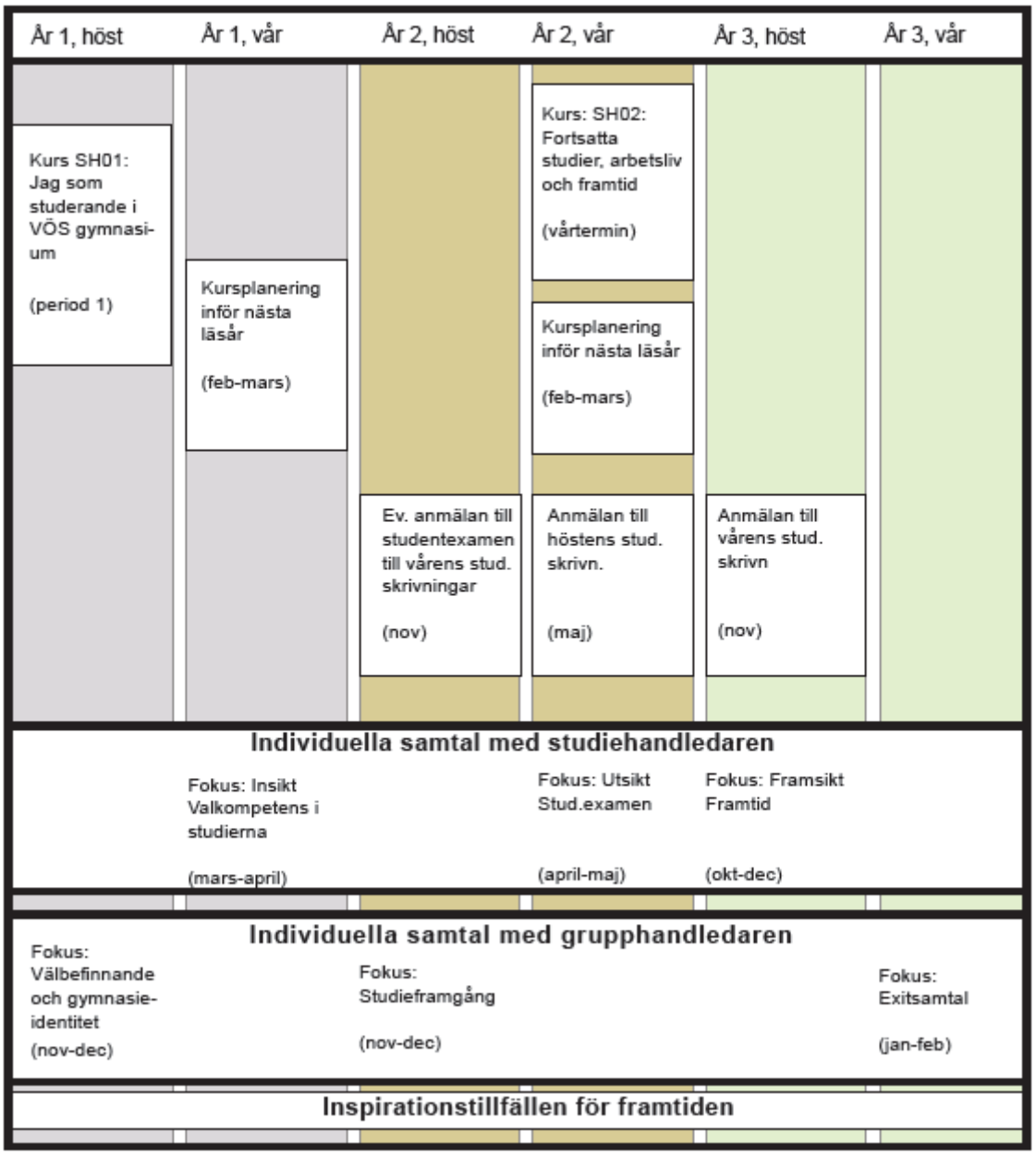

Den studerande får under sin gymnasietid både *vid* och *snäv* handledning. Den vida handledningen innebär att hela skolans undervisningspersonal har ett ansvar att hjälpa den

studerande utveckla sina studiestrategier och förstå sin egen utvecklingsprocess mot ett framtida arbetsliv. Den snäva handledningen innebär att varje studerande har möjlighet till individuella samtal när behov uppstår.

I handledningen ingår också obligatoriska studieavsnitt i studiehandledning som genomförs i grupp. Studerande uppmuntras dessutom att kontinuerligt söka stöd i skolans studieguide, som ingående beskriver skolan och studierna. Studieguiden finns lättillgänglig både på skolans webbsida och i Wilma.

Studieframgång och den studerandes välbefinnande ska följas upp och stödjas i samarbete med vårdnadshavarna, grupphandledare och studerandevårdspersonalen. Skolan är skyldig att meddela vårdnadshavaren om den omyndiga läropliktiga studerandes studier inte framskrider i enlighet med den studerandes individuella studieplan.

Aktörer- och arbetsfördelning

Studiehandledaren stöder den studerandes individuella studie- och framtidsplanering. Varje studerande har minst ett individuellt samtal med sin studiehandledare per läsår. Vid behov kan den studerande boka samtal med studiehandledare när som helst under läsåret. I studiehandledarsamtalen planeras gymnasiestudierna och framtida val.

Varje studerande tillhör en basgrupp med en utsedd grupphandledare. Grupphandledaren är den studerandes och familjens närmsta kontakt till skolan. Grupphandledaren följer upp den studerandes studieframgång vid periodbyte. Varje studerande har ett samtal (individuellt eller i smågrupp) med sin grupphandledare minst en gång per läsår. Därtill har gruppen grupphandledartillfällen i sitt schema. Dessa träffar sker minst en gång per period kring olika teman.

Ämnesläraren handleder studerande i studieteknik i sitt eget ämne och hjälper studerande att utveckla sin förmåga att lära sig lära. Vid behov kan den studerande ansöka om stödundervisning.

Ämneslärarnas handledningsplan i studierna.

Specialläraren stöder vid behov vid inlärningssvårigheter och studietekniska utmaningar.

Arbets- och ansvarsfördelningen beskrivs i följande tabell.

Vem ska jag vända mig till?

	Rektor	Grupphandledare	Studiehandledare	Ämneslärare	Speciallärare	Byråsekreterare	Skolhälsovårdare	Skolläkare *	Studerandepsykolog *	Kurator	Skolcoach
Studier											
Byte av kurs			●								
I vilken ordning kurser ska avläggas			●	●							
Handledning i studierna i ett ämne				●							
Uppföljning av studieframpång		●	●	●							
Göra en studieplan			●								
Vitsord som saknas				●		●					
Avbrytande av kurs			●	●							
Studentexamensplanering och anmälan			●			●					
Kurser som avlagts annanstans			●								
Utbytesperiod i annan skola	●		●								
Stöd i studierna											
Läs- och skrivsvårigheter					●						
Svårigheter i studierna		●	●	●	●						●
Stöd för den egna inlärningen					●						
Anhållan om specialarrangemang i studentexamen					●						
Sjukdom och frånvaro											
Oro för en medstuderande	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Problem med relationer, välmående och hälsa							●	●	●	●	●
Sjukanmälan på morgonen		●					●				
Sjukanmälan under skoldagen		●					●				
Anhållan om lov, 1-3 dagar		●									
Anhållan om lov, 4 dagar eller flera	●			●							
Fortsatta studier			●								
Praktiska frågor											
Praktiska frågor		●				●					
Rese- och studiestöd						●					
Intyg						●					

"stor boll" = huvudansvarig
"liten boll" = medansvarig
* kontakt och bokning sker via skolhälsovårdaren

Vasa övningsskola värdesätter kontakten till vårdnadshavarna. Kontakten till vårdnadshavare sker i främsta hand via Wilma, där meddelandefunktion, studerandes studieprestationer, schema etc. finns. Vårdnadshavarna inbjuds till föräldramöten en gång per år och uppmuntras även att delta i andra evenemang i skolan.

Inom tredje sektorn är bl.a. Resurscentret Föregångarna, Navigatorn Österbotten är viktiga samarbetsparter.

Övergångar

Handledningen är särskilt viktig vid etappmålen och övergångsskedena i utbildningen. Vasa övningsskolas gymnasium informerar elever och vårdnadshavare i den grundläggande utbildningen om skolan, om gymnasiestudier och ansökningsförfarande både genom fysiska möten och informationsmaterial.

När nya studerande inleder sina studier vid Vasa övningsskolas gymnasium deltar de i Studiehandledning 1, vilken fungerar som en introduktion till skolan och gymnasiestudierna. Studiehandledare, grupphandledare, speciallärare, hälsovårdsteam, IT-pedagog samt tutorer samarbetar kring kursens innehåll och förverkligande.

Vasa övningsskolas gymnasium samarbetar med övriga andra stadiets läroanstalter. Om en studerande önskar byta utbildningsenhet under pågående läsår har studerande rätt att få handledning från skolan.

Abiturienterna deltar i minst ett samtal med studiehandledare om framtiden under sitt sista studieår vid gymnasiet. För att göra övergången till fortsatta studier så smidig som möjligt kan gymnasiestuderande bekanta sig med högskolor, universitet och arbetsliv genom studiebesök och regelbundna inspirationstillfällen. De studerande erbjuds även att avlägga högskolekurser riktade till gymnasiestuderande. Information om dessa kurser ges via inlärningsplattformen itslearning.

I gymnasielagen (714/2018, §25) framgår att studerande som slutfört gymnasiestudierna och som inte har fått en studieplats för fortsatta studier har rätt att från skolan få handledning kring ansökan till studier samt karriärplanering under det år som följer på året då lärokursen slutfördes.

Utvärdering

Läsåret utvärderas i februari.

Hur trygga likabehandling

Studerandes likabehandling tryggas genom skolans jämställdhetsplan, studerandevårdsplan etc.

Individuell studieplan

Studerandes individuella studieplan finns i Wilma, där studerande gör sina val av studieavsnitt och följer med sina prestationer. I studieplanen planerar den studerande sina nuvarande studier, studentexamen och sin fortsatta karriär samt dokumenterar sin språkprofil.

Vasa övningsskolas gymnasium samarbetar med övriga andra stadiets läroanstalter. Om en studerande önskar byta utbildningsenhet under pågående läsår har studerande rätt att få handledning från skolan.

4.1.1. Ämneslärarnas handledningsplan - stöd för lärande och studier

Handledning i modersmål och litteratur

Handledning av studerande i modersmål och litteratur handlar till stor del om att stödja läs- och skrivutvecklingen. Handledningen konkretiseras i den muntliga och skriftliga responsen. Varje studerande handleds individuellt genom vår respons. Vi har olika lässtrategier för att stöda läsningen. Vi arbetar rent konkret med att synliggöra hur man kan förbättra sina lässtrategier genom att söka kärnmeningar och nyckelord. Vi coachar också genom att använda analysmodeller. Målet är att studerande ska kunna formulera sin analys verbalt, både muntligen och skriftligen.

Vi vägleder studerande i diskussion och samtal. Samtalet betraktas som ett kollaborativt samtalssätt där studerande deltar i samarbetsinlärning. Kamratresponsen är en naturlig del av handledningen och sker både muntligt och skriftligt.

Handledning i språk (finska, engelska, franska, tyska)

Den studerande handleds att utveckla sina färdigheter i olika språk, sin flerspråkiga kompetens och sina metalingvistiska färdigheter dvs. att reflektera över språkliga strukturer och relatera språken till respektive kultur(er). All språkkunskap som den studerande har tas tillvara i undervisningen och undervisningen bygger broar mellan olika språk och till de språk som den studerande använder på sin fritid.

Genom handledning stärks de studerandes vilja och förmåga att ta del av kulturellt, (inter)nationellt och språkligt mångskiftande miljöer och sammanhang. De studerande vägleds att reflektera över betydelsen av attityder och värderingar.

Den studerande uppmuntras att ställa upp egna mål för sin språkutveckling och tillägna sig livslånga strategier för språkinlärning genom att identifiera de verktyg och arbetssätt som bäst lämpar sig för det egna lärandet. I början av studierna ges speciellt respons på den studerandes förmåga att utveckla sina lärstrategier för språkstudier. Handledningen stöder den studerandes förmåga att synliggöra sin progression, arbeta målmedvetet och utvärdera det egna lärandet med hjälp av verktyg som självvärdering och kamratvärdering. Den studerande utvecklar sin förmåga att agera konstruktivt i olika situationer, t.ex. att aktivt och kreativt förmedla sitt budskap oavsett språklig nivå. I takt med att studierna framskrider kan man i tilltagande grad handleda den studerande till att använda sig av **nivåskalan** för definiera sin nivå när det gäller att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Den studerande handleds även till att se mångsidiga språkkunskaper som en väsentlig del av en framtida arbetslivskompetens.

Handledning i matematisk-naturvetenskapliga ämnen

Handledningen konkretiseras i den muntliga och skriftliga responsen.

Varje studerande handleds individuellt genom lärarnas respons. Handledning och bedömning går hand i hand och baserar sig på den formativa och den summativa bedömningen. Lärarna handleder de studerande genom mångsidig undervisning och bedömning. Ett speciellt fokus ligger på studiemetoder. Handledningen i de obligatoriska studieavsnitten skiljer sig från de fördjupade. Formativa test med en summativ komponent under studieavsnittets gång är gemensamt för ämnena. Laborativt arbete och projektarbeten är centrala.

Studiebesök och inbjudna gäster är en del av handledningen mot tredje stadiet och för kopplingen till samhället. Varje lärare är också en representant för sitt ämne med ett speciellt ansvar för handledning inför framtida yrkesval inom ämnet.

Handledning i religion, psykologi och filosofi

Handledning av studerande i dessa ämnen sker på flera olika sätt och kontinuerligt. Det studerande kan få handledning både individuellt och i grupp. De mål som ställs upp för de olika ämnena i läroplanen utgör grunden för handledningen. Att ringa in de färdigheter som är centrala i varje ämne samt beskriva dessa i en studieguide för de studerande underlättar lärande. Studieguiden beskriver också vad som är centralt för att utveckla sitt lärande inom respektive ämne. De centrala färdigheterna i ämnena kan också vara grunden till en matris. Denna kan utgöra ett underlag för handledningssamtal med de studerande samt underlag för självvärdering. Vid olika typer av kollaborativa uppgifter kan även kamratrespons fungera som stöd för lärande. Nya e-läromedel och lärplattformer ger ökade möjligheter för att utveckla olika typer av stöd för lärande och studier. Trots nya möjligheter som tekniken erbjuder kommer alltid mötet mellan studerande och lärare vara av stor betydelse för handledningen och lärande.

Handledning i historia och samhällslära

Handledningen av studerande i historia och samhällslära sker kontinuerligt och mångsidigt, både individuellt och i grupp.

Studerande handleds i grundläggande färdigheter så som informationssökning, källkritik och hänvisning till referenser. Parallellt med detta främjar vi studerandes förmåga att uttrycka sig i tal och skrift och att använda ämnesrelaterade termer och begrepp.

Studerande tränas i sin förmåga till insikt och reflektion genom ämnesöverskridande och problematiserande undervisning. Här kan exempelvis olika teoretiska ansatser (bl.a. historiebruk, historiemedvetenhet och genushistoria) utgöra språngbrädan till ett dynamiskt perspektivtänk. Inom ramen för detta utvecklas färdigheten att känna igen fenomen och tänka kritiskt.

Samtidigt som det kreativa tänkandet och entreprenörskapet stärks blir den studerande medveten om sina styrkor och svagheter. Självmedvetenheten och självförtroendet förstärks dessutom genom olika former av utmaningar, självutvärderingar och kamratrespons.

Med stöd av kunskap och färdigheter behärskar den studerande förmågan att göra kort- och långsiktiga jämförelser samt dra paralleller mellan det förflutna, samtiden och framtiden. Målet med handledningen är att skapa ett livslångt intresse för historia och samhällsfrågor samt att de studerande som självständiga och ansvarstagande individer verkar som aktiva aktörer i skola och samhälle.

Handledning i gymnastik

Handledningen i gymnastiken fokuserar på att stödja den studerandes välbefinnande, utveckling och lärande. I undervisningen ges sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna värdera, upprätthålla och utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan.

Syftet är att handleda den studerande att ta ansvar för sin fysiska aktivitet och sin funktions- och studieförmåga. I undervisningen i gymnastik ska den studeranden få uppleva glädje och rörelsekompetens, en känsla av att lyckas, samt att de ska lära sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sitt välbefinnande. I handledningen läggs även fokus på att främja alla studerandes jämlikhet och likabehandling.

I undervisningen poängteras begreppet rörelseförståelse som handlar om att den studerande kan upprätthålla sin funktionsförmåga både under studieåren men också senare i livet. Det innebär att den studerande kan tillgodose sig mångsidiga rörelsefärdigheter som kan befrämja hela kroppens välbefinnande.

Handledning i bildkonst

Handledning av studerande i bildkonst sker kontinuerligt under den kreativa processens gång. Via samtal och diskussioner kan vi hjälpa och ställa frågor så att inte fokus och bedömning enbart tillfaller själva slutprodukten. Våra studerande uppmuntras till egna åsikter och uttryck genom aktiv kommunikation. Den enskilda studerande handleds individuellt och i viss mån olika beroende på vilken teknik inom bildkonsten som det handlar om. Exempelvis inom ämnet media och film så förutsätts att studerande kan samarbeta i grupp och då är det viktigt att handleda och ge verktyg så att projektet lyckas, genom att exempelvis tilldela studerande olika roller. Inom form och keramik är handledningen mera individbaserad och kräver aktiv närvaro av handledaren. Olika tekniker inom bildkonsten kräver alltså olika handledning och noggrann uppföljning under processens gång.

Vid redovisningar använder vi kamratrespons som en naturlig del av processen och frågeställningar kan användas som underlag för en givande presentation.

Handledning i musik

Handledning av studerande i musik tar avstamp utgående från det erfarenhetsbaserade lärandet. Lärandet är förändring eftersom lärande i praktiken innebär förändring. Handledningen fokuserar att iscensätta cykliska lärprocesser vilka består av musikaliska lärsituationer som omfattar upplevelser och erfarenheter – begreppsliggörande - reflektion och produktion. Detta synliggörs för de studerande i det praktiska musicerandet.

Ett ytterligare sätt att se på handledning är i förhållande till det kollektiva vilket innebär, att man inte bara lär sig i grupp utan även lär sig som grupp. Begreppsbildning sker på individnivå men i ett musikaliskt sammanhang är gruppen avgörande för att ett lärande ska kunna äga rum. Klassen, kören, orkestern och rockensemblen kan exemplifieras med musicerande i dylika situationer.

Utvärdering eller en reflekterande utvärdering/respons, är ett instrument för det gemensamma lärandet, utveckling och förändring. ”Utvärderingsmodellen/responsmodellen” omfattas av en kontinuerlig dialog och diskussion, där den sociala kunskapsprocessen, att lära av sin egen och

andras undervisning, blir central. Handledning och respons (även nonverbal och i synnerhet auditiv) innebär kommunikation på både individ- och gruppnivå. I den musikaliska helheten formas och formar man resultatet som något konkret att relatera och förhålla till, liksom lärprocessen eller ”lärstigen” dit. Vi eftersträvar att använda studerandes egna reflektioner som underlag för att avancera i undervisningen, steg för steg som ett sätt i handledning.

Musiken som ämne i skolan kan ses som konstämnenas lagsport där den enskilde spelaren är en viktig kugge för ett fungerande lag!

Handledning i musikal

Musikalproduktion/musikteater kan beskrivas som en autentisk verksamhet, i den betydelsen att den är en etablerad kulturell företeelse i samhället utanför skolvärlden. När musikalarbetet flyttar in i skolan sker ett intressant möte med skolkulturen. Musikalproduktionen skapar en annan dimension i skolarbetet. Olika kulturer påverkas av varandra och det uppstår i nya former. Musiken och musikundervisning ingår exempelvis alltid i ett vidare sammanhang och har en relation till olika kontexter. Ett syfte blir att knyta undervisning, individens vardag och omgivande samhälle till skolans verksamhet.

Musikalproduktionen är en form av problemlösning där svaret inte är givet. Samhandlande och sam-tänkande ligger då i fokus och studerandes eget ansvar i lärprocessen blir mer central. Att skapa engagemang och intresse hos studerande är en pedagogisk utmaning och bidrar till utveckling av olika metoder och arbetsformer. En aspekt som tydligt framträder är idén om en produktiv kunskapsprocess som skall resultera i en produkt dvs. musikal/musikteater. Produktionen blir en väsentlig aspekt i ett lärande klimat och lärandet är en ständigt pågående process med oförutsedda inslag. Produktionen granskas även alltid offentligt i form av öppna konserter.

En viktig del för enskilda studerande blir ett aktivt deltagande där den enskildes handlingar blir en katalysator i en ständigt nyskapande och omskapande process. Den lärande individen måste använda omvärlden och samtidigt vara en resurs i den meningsskapande processen (praktikgemenskapen), men även ges möjlighet till självförverkligande. Lärande i musikal förutsätter inte alltid undervisande situationer utan, undervisningen kan ses som en av många resurser i lärandet. Samarbete, samspel och samlärande blir därför viktiga begrepp i diskussionen om lärande som deltagande i denna typ av explorativ lärande arkitektur. Handledning och respons är en ständigt pågående process mellan, i vårt fall, studerande-musikpedagog-regissör och andra involverade.

4.2. Specialundervisning och övrigt stöd för lärandet

I enlighet med gymnasielagen har en studerande, som på grund av särskilda språkliga svårigheter eller andra inlärningssvårigheter har svårt att klara av studierna, rätt att få specialundervisning och annat stöd för lärandet enligt individuella behov (gymnasielagen 714/2018, 28 § 1 mom.). Specialundervisning och övrigt stöd för lärandet möjliggör en jämlik ställning för alla studerande. Centralt är hinderfrihet och tillgänglighet i studierna, samt förebyggande av svårigheter för lärande och tidig identifiering. Syftet är att stödja den studerande att slutföra sina studier och främja hens välbefinnande och ork. Syftet är också att ge den studerande färdigheter för att övergå till fortsatta studier.

En studerande har rätt att få stöd för sitt lärande oberoende av vad som orsakar behovet. Inlärningssvårigheter kan bero på till exempel läs- eller skrivsvårigheter, matematiska eller uppmärksamhetsrelaterade svårigheter eller på sjukdom, funktionsnedsättning eller problem i den aktuella livssituationen.

Enligt 28 § 2 mom. i gymnasielagen (714/2018) ska behovet av stöd bedömas då studierna inleds och regelbundet under studiernas gång. Lärarna bedömer behovet av stöd tillsammans med den studerande och vid behov med vårdnadshavaren. Med den studerandes samtycke kan även sådana sakkunniga som behövs för att ordna stödåtgärderna delta i bedömningen. Konstaterandet av behovet av stöd kan enligt 40 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998, ändrad genom lag 1288/2013) även grunda sig på information som är nödvändig med tanke på ordnandet av utbildningen eller på den studerandes egna, lärarnas eller den övriga personalens observationer eller olika bedömningar. Därtill kan behovet av stöd bedömas på andra sätt, till exempel med hjälp av kartläggningar i början av studierna.

Stödåtgärderna ska planeras och sättas in i ett så tidigt skede som möjligt. Den studerandes lärare ska planera stödåtgärderna tillsammans med den studerande. Stödåtgärderna kan vid behov och med den studerandes samtycke planeras i samarbete med andra sakkunniga. Stödåtgärderna antecknas på den studerandes begäran i hens individuella studieplan (gymnasielagen 714/2018, 28 § 2 mom.). Lärarna ska se till att den studerande är medveten om möjligheten att få åtgärderna antecknade i studieplanen. Man ska regelbundet följa upp och utvärdera hur stödåtgärderna genomförs och vilken inverkan de har. Eventuella ändringar som berör stödåtgärderna ska antecknas på förutnämnda sätt.

Stödåtgärderna ska i enlighet med 28 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) genomföras i samarbete mellan undervisningspersonalen. Positiv och uppmuntrande respons främjar den studerandes uppfattning om sig själv som studerande. Samtidigt stärks den studerandes förmåga till självvärdering och att planera sin framtid. Lärarna handleder den studerande att utveckla studiefärdigheter och att ta ansvar för sitt lärande och sitt arbete samt att tillämpa sådana studiestrategier som är typiska för respektive läroämne.

Stödet för lärandet innebär lösningar som berör gemenskapen och studiemiljön samt att man svarar på den studerandes individuella behov. Stöd för lärandet kan vara till exempel att undervisningen differentieras, stödundervisning och andra pedagogiska lösningar. Därtill kan man stödja den studerande med en individuellt planerad mångsidig studiehandledning och stöd av grupphandledaren samt genom att utnyttja möjligheten till val av olika studier. Den studerandes lärande kan också främjas genom att erbjuda sådana studier som ingår i gymnasiets lärokurs som främjar lärandet och välbefinnandet. De kan stödja den studerandes studiefärdigheter och livsfärdigheter eller studier i matematik och andra läroämnen.

Specialundervisningen ges av en speciallärare och stödjer ämnesundervisningen. Specialundervisningen kan genomföras som kompanjonundervisning, undervisning i grupp eller som individuellt stöd. Specialundervisning går bland annat på ut på undervisning i studiefärdigheter och att handleda den studerande att använda sina egna styrkor i sitt lärande. Specialläraren samarbetar med de övriga lärarna i frågor som berör en studerande som behöver stöd i undervisningen och för sitt lärande.

Avvikande studiearrangemang i enlighet med 29 § i gymnasielagen (714/2018) kan också gälla studerande som behöver specialundervisning eller annat stöd för lärandet. Avvikande studiearrangemang innebär att studierna för den studerande delvis kan ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i gymnasielagen och statsrådets förordning om gymnasieutbildning samt i den lokala läroplanen. Avvikande arrangemang ska tillämpas endast till den del det är nödvändigt och de ska skrivas ner i den studerandes individuella studieplan. Studierna kan ordnas på ett avvikande sätt efter ansökan av den studerande eller med den studerandes samtycke.

Den studerande ska vid behov handledas att ansöka om assistenttjänster, särskilda hjälpmedel och andra tjänster. För att stödja den studerandes ork och välbefinnande kan man samarbeta med studerandevårdens tjänster eller vid behov med andra aktörer. Vid sidan av specialundervisning och annat stöd för lärandet har den studerande rätt att få individuell studerandevård.

Då en studerande behöver stöd ska hens arbete, lärande och kunnande bedömas på ett mångsidigt sätt. På så sätt tryggas den studerandes möjlighet att visa sitt kunnande på olika sätt, till exempel i situationer då den studerande har svårt att producera text. Olika sätt och tillfällen att visa kunnandet ska planeras utifrån den studerandes behov. Individuella arrangemang för bedömningen kan vara till exempel att den studerande får förlängd tid i bedömningssituationen, den studerande kan få sitta i ett avskilt rum, man använder en större textfont eller att den studerande har möjlighet att använda en egen skärm. Vid bedömningen kan man även använda sig av andra ändamålsenliga specialarrangemang.

Den studerande ska få information om specialarrangemang i studentexamensproven genast då hen inleder studierna och därefter vid behov. Den studerande ska ha möjlighet att pröva på specialarrangemangen under gymnasiestudierna för att man ska kunna bedöma behovet av arrangemangen och hur de fungerar. Den studerande ska vid behov få hjälp med att skaffa nödvändiga utlåtanden och begära om specialarrangemang för studentexamensproven.

I den lokala läroplanen ska man besluta om och beskriva följande beträffande hur stödet ordnas i praktiken:

- *stödåtgärder och hur de studerande och vårdnadshavarna informeras om rättigheterna som berör stöd*
- *bedömningen av behov av stödåtgärder*
- *hur stödåtgärderna skrivs in i den individuella studieplanen*
- *hur stödet genomförs*
- *uppföljningen och utvärderingen av stödet*
- *samarbetet, ansvars- och arbetsfördelningen i förutnämnda frågor.*

Stödåtgärder och information om stöd

I vårt gymnasium är det i första hand den aktuella språk- respektive modersmålsläraren som ger stöd om en studerande stöter på *språkliga svårigheter* under pågående kurs. Motsvarande förfaringssätt gäller vid *inlärningssvårigheter*. Ämnesläraren ger den handledning och det stöd en studerande behöver för att klara den aktuella kursen. Räcker inte det stödet kontaktas speciallläraren, antingen av den studerande eller av ämnesläraren.

Framkommer studiesvårigheter under en studerandes samtal med studiehandledare, kurator eller skolcoach, rekommenderar de att den studerande tar kontakt med ämnesläraren och/eller med speciallläraren. Ibland tar parterna kontakt gemensamt, beroende på situation.

Till gymnasiet hör specialprogrammet International Baccalaureate Diploma Programme (IB) med egen läroplan och egna principer för uppföljning och utvärdering. Speciallläraren är tillgänglig också för IB:s studerande.

Stödåtgärder kan handla om att en studerande behöver en lugnare studiemiljö med färre sociala påfrestningar eller med tystare ljudomgivning, alternativt lär sig bättre i en omgivning med långsammare arbetstakt. För att stödinsatserna ska fungera optimalt behövs en dialog mellan ämnesläraren och speciallläraren, eftersom varje ämne har sina traditioner, egenskaper och regelverk. En speciallärare har tid och möjlighet att konkretisera ämneslärarens respons och rekommendationer, att öppna upp textinnehåll eller uppgifter och ibland räcker det som stödåtgärd.

Gäller svårigheterna studier rent generellt, snarare än ett enskilt ämne eller en uppgift, får den studerande tips på studietekniker som komplettering till de studieråd som ämnesläraren har gett. Den studerande får också se exempel på tekniska verktyg som kan vara till stöd i samband med läs- och skrivmoment.

Orsakar studierna problem för en ungdom när det handlar om att få *skolvardagen och det övriga livet* att fungera, skapar speciallläraren och den studerande tillsammans ett veckoschema
- med genomgång av dygnets timmar. Inför studentskrivningarna kan det veckoschemat kompletteras med en läsplan. Blir det krångel med studierna på grund av *sjukdom eller funktionsvariation*, samarbetar speciallläraren med andra vars insatser behövs för att studierna ska lyckas på bästa sätt.

Kontaktuppgifter och allmän information om specialundervisning finns på gymnasiets hemsida och i studieguiden. Specialläraren träffar alla basgrupper några gånger inom ramen för kursen Studiehandledning 1 (SH01) och då får studerande allmän information om bland annat stödformer. Specialläraren deltar vid behov i föräldramöten.

Behovet av stödåtgärder

I samband med kursen SH01 genomför specialläraren en läs- och skrivscreening i basgrupperna. Vid behov följs resultatet upp med en fördjupad testning av läs- och skrivfärdigheterna, vilken följer Studentexamensnämndens (SEN) krav.

Vid samtal och med hjälp av olika former av bedömning (t.ex. diagnostisk, formativ och summativ), får ämneslärarna en rätt god uppfattning om vilka studerande som behöver extra stödinsatser. I enlighet med den formativa bedömningens rekommendationer använder många av ämneslärarna avsnittsvis, ibland även momentvis, uppföljning. De olika bedömningarna, inklusive de studerandes självvärderingar, kan fungera som underlag vid samarbetet med specialundervisningen.

I gymnasiet ska vi uppmuntra och handleda ungdomarna till att ta eget ansvar för kurser och studier, inte minst med tanke på kommande studier och arbetsliv. I linje med det uppmanar vi ungdomarna att själva ta kontakt med ämnes- och/eller med speciallärare, ifall de upplever svårigheter i samband med studierna och har behov av stödåtgärder.

Individuell studieplan och uppföljning av stödåtgärder

I vårt gymnasium handleder studiehandledarna i de moment som ingår i en studerandes individuella studieplan (ISP), förutom när det gäller avsnittet stödåtgärder. Det ansvarar specialundervisningen för. Speciallläraren diskuterar stödåtgärder tillsammans med den studerande, antecknar aktuella insatser i bilaga, som sedan kan bifogas om eller då det blir aktuellt med en anhållan till SEN om specialarrangemang i samband med slutproven. Eftersom stödinsatser ibland behöver modifieras, läggas till eller kan tas bort, är det viktigt att berörda parter för en öppen dialog.

Genomförandet av stödinsatser

Ämneslärarna ger studerande sådan handledning under kursens gång som de behöver för att komma framåt i kunskapsinhämtandet och klara kurskraven. Om de insatserna inte räcker får en studerande jobba med (delar av) kursinnehållet inom specialundervisningen. Den ordnas i mån av möjlighet under lediga block. En studerande deltar med andra ord oftast i den ordinarie undervisningen, ifall inte medicinska orsaker eller livssituationen begränsar den möjligheten. I sådana fall kan (åtminstone delar av) undervisningen ske enligt andra, överenskomna arrangemang.

Våra studerande får ibland stödinsatser (inom ramen för specialundervisningen) i par eller i liten grupp. Majoriteten av den differentierade undervisningen sker ändå i form av individuellt stöd.

Samarbete internt och externt

Till viktiga samarbetsparter när det handlar om stödinsatser hör förutom gymnasiets ämneslärare även grupphandledarna, studiehandledarna, kuratorerna, hälsovårdaren och skolcoach om sådan finnas att tillgå. Var och en av dem har sina egna yrkesrelaterade arbetsbeskrivningar med fokusområden. Om det i någon av de här yrkesgruppernas diskussioner med en studerande framkommer att hen upplever svårigheter med studierna, med någon del av studierna eller med enskilda arbetsmoment eller -uppgifter, kan de kontakta speciallläraren. Strävan är ändå att den studerande själv tar kontakt.

När det gäller sjukdom, funktionsvariation eller problematisk livssituation, samarbetar speciallläraren också externt om situationen kräver för att en studerande ska kunna genomföra studierna på bästa sätt. Då gäller det oftast hur vi i gymnasiet bäst organiserar studierna utgående från vad sjukdomen, behandlingarna eller livssituationen tillåter. Exempel på externa samarbetsparter som kan anlitas (med den studerandes samtycke) är vårdnadshavare, foniater, hörselpedagog, synpedagog, Datero, Föregångarna, Lärum, Klaara och stadens ungdomspsykiatriska verksamhet inklusive ätkliniken. Om en funktionsvariation kan underlättas

med hjälp av en extra personresurs så har den studerande rätt till assistent, en tjänst som Vasa stad tillhandahåller.

Eftersom en studerande har rätt att få stöd *oberoende av vad som orsakar behovet* är det nödvändigt att specialundervisningen samarbetar brett.

4.3. Studerandevård

I grunderna för gymnasiets läroplan används begreppet studerandevård i enlighet med gymnasielagen (714/2018) i stället för begreppet elevhälsa som används i lagen om elev- och studerandevård (1287/2013).

Målet med studerandevården i gymnasiet är att främja de studerandes lärande, hälsa och välbefinnande och värna om hela läroanstaltens välbefinnande och en sund och trygg studiemiljö. Studerandevården ska bestå av både gemensam och individuell studerandevård. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 2 och 3 §.)

Studerandevården i gymnasiet ska omfatta studerandevård i enlighet med den läroplan som utbildningsanordnaren godkänt samt studerandevårdstjänster bestående av psykolog- och kuratorstjänster och studerandehälsovårdstjänster. Den kommun där läroanstalten är belägen ansvarar i första hand för att tillhandahålla studerandevårdstjänsterna. En privat eller statlig utbildningsanordnare kan besluta om att erbjuda dessa tjänster helt eller delvis i egen regi och på egen bekostnad. Den studerande har rätt att avgiftsfritt få sådan studerandevård som förutsätts för att hen ska kunna delta i utbildningen, med undantag av sjukvårdstjänster för studerande som fyllt 18 år. Den studerande samt vårdnadshavarna ska informeras om den studerandevård som den studerande har tillgång till och den studerande ska hänvisas att söka de studerandevårdstjänster som hen behöver. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 3, 9 [ändrad genom lag 1409/2014] och 11 §.)

Studerandevården ska genomföras som sektorsövergripande samarbete med undervisningsväsendet och social- och hälsovårdsväsendet så att den bildar en fungerande och sammanhängande helhet. Studerandevården ska genomföras i samarbete med de studerande och deras vårdnadshavare och vid behov med andra samarbetsparter. Alla studerande ska ges möjlighet att delta i planeringen och utvecklingen av studerandevården. Studerandevården är en uppgift som hör till alla som arbetar vid läroanstalten och alla som ansvarar för studerandevårdstjänsterna. Läroanstaltens personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet i studiegemenskapen. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 3, 4 och 9 §; gymnasielagen 714/2018, 33 §)

4.3.1. Centrala principer för studerandevården

I föreliggande grunder för gymnasiets läroplan fastställs de centrala principerna för studerandevården och målen för den studerandevård som hör till undervisningsväsendet. Grunderna innehåller också anvisningar om läroplanen och läroanstaltens studerandevårdsplan (gymnasielagen 714/2018, 32 §; lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 13 § [ändrad genom lag 1501/2016]).

Gemensam studerandevård

Studerandevården ska i första hand vara förebyggande, gemensam studerandevård. Studerandevården ska utgöra en del av gymnasiets verksamhetskultur som främjar de studerandes delaktighet, lärande, välbefinnande, hälsa och sociala ansvarstagande. I studerandevården ingår också att främja och följa upp välbefinnandet i studiegemenskapen och värna om en sund, trygg och tillgänglig studiemiljö. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 3 och 4 §.)

Utgångspunkten för planeringen och utvecklingen av den gemensamma studerandevården är den studerandes delaktighet, positiv kommunikation och att stödja den unga vuxna att bli självständig. Alla studerande ska ha möjlighet att vara med och utveckla den gemensamma studerandevården och uttrycka sin åsikt i frågor som gäller de studerande och hela studiegemenskapen (gymnasielagen 714/2018, 33 §; lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 18 §).

Vårdnadshavarnas möjlighet att delta i samarbetet ska främjas. Vårdnadshavarna ska uppmuntras att vara med och utveckla den gemensamma studerandevården samt stärka samarbetet och välbefinnandet vid gymnasiet.

Man ska även samarbeta med kommunala myndigheter och aktörer som främjar de ungas välbefinnande, hälsa och trygghet.

Den studerande har i enlighet med gymnasielagen (714/2018, 40 §) rätt till en trygg studiemiljö. En trygg studiemiljö omfattar fysisk, psykisk och social trygghet. Undervisningen ska ordnas så att den studerandes och personalens säkerhet garanteras i alla situationer. Det är också viktigt att de studerande deltar i främjandet av tryggheten i studiegemenskapen för att stödja välbefinnandet och ändamålsenliga tillvägagångssätt i situationer där säkerheten är hotad. Främjandet av trygghet och välbefinnande ska ingå i gymnasiets verksamhetskultur och beaktas i all verksamhet i gymnasiet.

Individuell studerandevård

Med individuell studerandevård avses studerandevårdstjänster som tillhandahålls en enskild studerande, nämligen studerandehälsovårdstjänster, psykolog- och kuratorstjänster inom studerandevården samt yrkesövergripande individuell studerandevård som gäller en enskild studerande och genomförs av en yrkesövergripande expertgrupp. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 5 §.)

Syftet med den individuella studerandevården är att främja den studerandes välbefinnande, hälsa och studieförmåga och att identifiera individuella behov i anslutning till dem eller till den studerandes livssituation. Målet är också att i ett tidigt skede förebygga problem och tillhandahålla det stöd som behövs.

Individuell studerandevård ska genomföras i samarbete med den studerande och med dennas samtycke. I fråga om åtgärder och avgöranden som gäller den studerande själv ska den studerandes egna önskemål och åsikter beaktas.

Utgångspunkten är förtroendefull kommunikation som präglas av respekt för den studerande och hens åsikter samt den studerandes självständiga ställning i frågor som gäller studerandevården. Den studerande och vårdnadshavarna ska informeras om den enskilda studerandes rättigheter i studerandevården och om vad lagen föreskriver om förfaringssätten och behandlingen av uppgifter i ärendet. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 11 och 18 §.)

Studerandevårdsgrupper i yrkesövergripande arbete

Verksamheten i de yrkesövergripande studerandevårdsgrupperna är en del av studerandevården. Studerandevårdsgrupperna utgörs av 1) en styrgrupp för studerandevården, 2) en studerandevårdsgrupp för läroanstalten och 3) en yrkesövergripande expertgrupp som tillsätts från fall till fall. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 14 § [ändrad genom lag 1501/2016].)

Utbildningsanordnaren tillsätter styrgruppen för studerandevården och studerandevårdsgruppen för läroanstalten. Ärenden som gäller en enskild studerande behandlas i en expertgrupp som tillsätts från fall till fall. Alla studerandevårdsgrupper ska vara yrkesövergripande, vilket innebär att en grupp ska bestå av företrädare för undervisningspersonalen, studerandehälsovården samt psykolog- och kuratorstjänsterna. Alla tre grupper har sina egna uppgifter och utgående från dem bestäms sammansättningen.

Styrgruppen för studerandevården ansvarar för den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av utbildningsanordnarens studerandevård. Styrgruppens

uppgifter kan också skötas av någon annan för ändamålet lämplig grupp. Två eller flera utbildningsanordnare kan också ha en gemensam styrgrupp. Samma grupp kan även vara gemensam för flera utbildningsformer.

Läroanstaltens studerandevårdsgrupp ska ansvara för planeringen, utvecklingen, genomförandet och utvärderingen av studerandevården vid läroanstalten. Gruppen leds av en person som utses av utbildningsanordnaren. Utbildningsanordnaren ska tillsammans med de sektorer som producerar studerandevårdstjänster bestämma om gruppens sammansättning och förfaringssätt i anslutning till uppgifterna.

Studerandevårdsgruppen kan vid behov höra experter. Gruppens centrala uppgift är att främja hälsan, välbefinnandet och tryggheten vid gymnasiet samt att genomföra och utveckla övrig gemensam studerandevård. Förutnämnda uppgifter kan i stället för läroanstaltens studerandevårdsgrupp även skötas av någon annan för uppgiften lämplig yrkesövergripande grupp som utbildningsanordnaren utser för läroanstalten (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 14 § [ändrad genom lag 1501/2016]).

För att utreda behovet av stöd och ordna studerandevårdstjänster för en enskild studerande eller en viss grupp av studerande sammankallas en yrkesövergripande expertgrupp. Gruppen sammankallas av den person i under visningspersonalen eller studerandevården som ärendet på grund av personens arbetsuppgifter hör till. Expertgruppens sammansättning avgörs från fall till fall och beror på ärendet som behandlas och vilken kompetens det förutsätter. Experter får utnämnas till medlemmar i gruppen endast med samtycke av den studerande eller, om hen undantagsvis inte har förutsättningar att bedöma vad samtycket innebär, med samtycke av vårdnadshavaren. Expertgruppen ska utse en ansvarsperson inom gruppen. Med specifikt skriftligt samtycke av den studerande får också andra samarbetsparter inom studerandevården eller den studerandes närstående delta i behandlingen av ett ärende som gäller den studerande (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 19 §).

4.3.2. Uppgörandet av planer inom studerandevården

På lokal nivå styrs planeringen och genomförandet av studerandevården av tre olika planer. Planerna är 1) en välfärdsplan för barn och unga, där uppgifter om studerandevården ingår, 2) en beskrivning av studerandevården i den lokala läroplanen, och 3) en studerandevårdsplan för läroanstalten. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 12 och 13 § [ändrad genom lag 1501/2016]; barnskyddslagen 417/ 2007, 12 § [ändrad genom lag 1292/2013]; gymnasielagen 714/2018, 32 §; hälso- och sjukvårdslagen 1326/2013, 17 §.)

Välfärdsplanen för barn och unga är en plan som en eller flera kommuner gemensamt utarbetar för att främja barns och ungas välbefinnande och för att ordna och utveckla barnskyddet. Planen ska godkännas i varje kommuns kommunfullmäktige och ses över minst vart fjärde år. (Barnskyddslagen 417/2007, 12 § [ändrad genom lag 1292/2013].)

Välfärdsplanen för barn och unga och övriga riktlinjer som gäller barns och ungas välbefinnande, hälsa och trygghet i kommunen ska tas i beaktande då man gör upp avsnittet om studerandevård i den lokala läroplanen och läroanstalternas studerandevårdsplaner.

Beskrivning av studerandevården i läroplanen

Den lokala läroplanen ska konkret beskriva genomförandet av det som fastställs i grunderna för gymnasiets läroplan och sambandet mellan läroplanen och välfärdsplanen för barn och unga samt innehålla riktlinjer för utarbetandet av de läroanstaltsspecifika studerandevårdsplanerna.

Den lokala läroplanen ska till den del den berör studerandevården göras upp i samarbete med de myndigheter som sköter uppgifter inom den kommunala social- och hälsovården (gymnasielagen 714/2018, 32 §; hälso- och sjukvårdslagen 1326/2013, 17 §). Vid behov ska man även samarbeta med andra myndigheter och samarbetsparter (gymnasielagen 714/2018, 32 §).

Det är ändamålsenligt att beskriva en del av innehållet i studerandevårdsplanen på samma sätt i utbildningsanordnarens alla läroanstalter och sedan precisera och komplettera innehållet för varje läroanstalt. Det bidrar till likvärdig kvalitet och jämlik tillgång till studerandevårdstjänster som lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) förutsätter.

Uppgörandet av en studerandevårdsplan för läroanstalten

Utbildningsanordnaren ansvarar för att det för varje läroanstalt utarbetas en plan för hur studerandevården ska genomföras, utvärderas och utvecklas. Studerandevårdsplanen kan också vara gemensam för två eller flera läroanstalter. Planen ska utarbetas i samarbete med läroanstaltens personal, studerandevårdspersonalen, de studerande och deras vårdnadshavare. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 13 § [ändrad genom lag 1501/2016].). Vid behov utarbetas planen även i samarbete med andra myndigheter och samarbetsparter.

Läroanstaltens studerandevårdsplan ska beskriva följande:

1. Det totala behovet av studerandevård och tillgängliga studerandevårdstjänster

För att garantera att tjänsterna fördelas jämlikt och att verksamheten inriktas på ett ändamålsenligt sätt uppges i studerandevårdsplanen en uppskattning av det totala behovet av studerandevård och tillgängliga studerandevårdstjänster. Det totala behovet av studerandevård och omfattningen av de tillgängliga studerandevårdstjänsterna anges enligt rådande behov och omfattning då planen bereds. Ifall behovet förändras, kan uppskattningen justeras.

Uppskattningen ska ta hänsyn till behov som berör de studerandes hälsa och välbefinnande samt studiegemenskapen och studiemiljön. Utredningar och uppgifter i anknytning till ovanstående behov, uppgifter från studerandevården och information av vårdnadshavarna och i synnerhet av de studerande ska mångsidigt utnyttjas i uppskattningen.

Studerandevårdsplanen ska innehålla en uppskattning av de studerandevårdstjänster som är tillgängliga vid läroanstalten, det vill säga studerandehälsovårdstjänster samt psykolog- och kuratorstjänster.

Dessutom ska planen beskriva

- *hur studerandevårdstjänsterna ordnas och vilken arbets- och ansvarsfördelning de förutsätter, det samarbete som behövs för att tillhandahålla tjänsterna samt hur man informerar om och hänvisar till tjänsterna*
- *hur studerandevårdstjänsterna fördelas mellan individuell studerandevård, gemensam studerandevård och uppgifter i anslutning till samarbete samt utveckling och uppföljning av studerandevården.*

2. Den gemensamma studerandevården och därtill hörande förfaringssätt

I studerandevårdsplanen för den enskilda läroanstalten ska beskrivas hur den gemensamma studerandevården ordnas för att följa upp och främja den studerandes och studiegemenskapens hälsa, välbefinnande och lärande.

Planen ska beskriva följande:

- *åtgärder som främjar gemenskapen vid läroanstalten*
- *åtgärder som främjar hälsa, välbefinnande och trygghet i studiegemenskapen och studiemiljön*
- *samarbete och åtgärder som stärker de studerandes delaktighet*
- *samarbete och åtgärder som stärker vårdnadshavarnas medverkan och delaktighet*

- *förfaringssätt och praxis i läroanstaltens studerandevårdsgrupp eller en annan för uppgiften lämplig yrkesövergripande grupp*
- *hur man informerar om studerandevården*
- *samarbetet med ungdomsarbetet, barnskyddet, polisen och övriga parter som behövs för att utveckla studerandevården*
- *samarbetet i anslutning till hälsorådgivning och undervisning i hälsokunskap*
- *uppföljning av närvaro och förebyggande av frånvaro samt hur man tar itu med frånvaro*
- *åtgärder som bidrar till en hinderfri och tillgänglig studiemiljö*
- *hur olyckor förebyggs, hur förstahjälpen är ordnad och hur de studerande hänvisas till vård vid läroanstalten*
- *hur man förebygger och ingriper i användning av tobaksvaror, alkohol och andra rusmedel*
- *samarbetet och tillvägagångssätten i samband med undersökningar av skolmiljön och välbefinnandet vid läroanstalten*
- *plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier*
- *verksamhet vid akuta kriser samt hotfulla eller farliga situationer.*

Nedan definieras innehållet i de två sistnämnda planerna närmare:

a) Plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier

En plan ska utarbetas för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 13 § [ändrad genom lag 1501/2016]). Planen ska ta hänsyn till både de studerandes inbördes samspel och samspelet mellan de studerande och de vuxna på läroanstalten.

Planen ska beskriva följande:

- *hur man förebygger och ingriper vid mobbning, våld och trakasserier*
- *hur ovannämnda frågor beaktas på skol-, grupp- och individnivå*
- *hur individuellt stöd, behövlig vård, övriga åtgärder och uppföljning ordnas, både för förövaren och för den som utsatts*
- *samarbetet med vårdnadshavarna*
- *samarbetet med de myndigheter som behövs*
- *hur personalen, de studerande, vårdnadshavarna och samarbetsparterna ska göras förtrogna med och informeras om planen*
- *hur planen uppdateras, följs upp och utvärderas.*

b) Verksamhet vid akuta kriser och hotfulla eller farliga situationer

I studerandevårdsplanen ska verksamheten vid akuta kriser och hotfulla eller farliga situationer beskrivas. Planen ska också beskriva beredskapen för en eventuell hotfull eller farlig situation under studentexamensprov. En krisplan ska beredas i samarbete med de myndigheter som behövs och med hänsyn till övriga anvisningar för krissituationer och hotfulla eller farliga situationer, exempelvis räddningsplanen (räddningslagen 379/2011, 15 §; statsrådets förordning om räddningsväsendet 407/2011, 1 och 2 §).

Planen ska beskriva följande:

- *krisförebyggande och krisförberedande arbete samt hantering av akuta krissituationer*
- *principerna för ledningen, samarbetet samt arbets- och ansvarsfördelningen i krissituationer och i krisförebyggande arbete*
- *principerna för intern och extern information och kommunikation, både inom läroanstalten och mellan läroanstalten och utbildningsanordnaren*
- *hur psykosocialt stöd och eftervård ordnas*
- *hur personalen, de studerande, vårdnadshavarna och samarbetsparterna ska göras förtrogna med och informeras om planen*
- *hur beredskapsövning genomförs*

- *hur planen utvärderas och uppdateras.*

3. Ordnandet av den individuella studerandevården

Studerandevårdsplanen ska beskriva hur den individuella studerandevården genomförs och vilket samarbete som bedrivs för att främja och följa upp den studerandes hälsa, välbefinnande och lärande och ordna de individuella stödåtgärder som behövs.

Planen ska beskriva följande:

- *hur studerandehälsovårdstjänster och kurators- och psykologtjänster ordnas samt arbets- och ansvarsfördelningen och samarbetet som behövs för att ordna tjänsterna*
- *hur man kommer överens om förfaringssätt och praxis i den yrkesövergripande expertgruppen samt principerna för att ordna individuella stödåtgärder*
- *samarbetet i anslutning till studiehandledning och planering av fortsatta studier*
- *hur studerandevårdsjournaler utarbetas och förvaras*
- *vilket samarbete vård, specialdiet eller medicinering som en sjukdom kräver förutsätter inom läroanstalten*
- *hur sjukvårdstjänster inom studerandehälsovården ordnas och hur de studerande hänvisas till dem*
- *vilket samarbete som behövs med utomstående tjänsteleverantörer och samarbetspartner (till exempel specialsjukvården, socialväsendet, polisen, ungdomsarbetet).*

4. Samarbetet med de studerande och deras vårdnadshavare

Studerandevården ska genomföras i samarbete med de studerande och deras vårdnadshavare.

Planen ska beskriva följande:

- *den studerandes och vårdnadshavarens delaktighet och samarbete vid planeringen, utvecklingen och utvärderingen av studerandevården*
- *hur den studerande och vårdnadshavaren informeras om vad lagen föreskriver om förfaringssätten och behandlingen av uppgifter i ärenden som gäller en enskild studerande*
- *den studerandes självständiga ställning som klient inom studerandevården, hur samtycke begärs av den studerande och vid behov av dennes vårdnadshavare inom individuell studerandevård*
- *hur den studerandes önskemål beaktas i fråga om åtgärder och avgöranden som gäller hen själv och samarbetet med vårdnadshavarna*
- *hur den studerandes utvecklingsnivå och bästa bedöms av en yrkesutbildad person inom social- eller hälsovård som hör till studerandevårdspersonalen*
- *hur ärenden som gäller en enskild studerande behandlas i den yrkesövergripande expertgruppen.*

5. Genomförande och uppföljning av studerandevårdsplanen

Utbildningsanordnaren ansvarar i samarbete med undervisningsväsendet och social- och hälsovårdsväsendet i den kommun där läroanstalten är belägen för att egenkontroll av studerandevården genomförs (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 26 §).

I studerandevårdsplanen ska beskrivas med vilka åtgärder studerandevården genomförs och följs upp (egenkontroll).

Planen ska beskriva följande:

- *vad som följs upp*

- *med vilka metoder informationen samlas in, hur ofta uppföljningen sker och vem som ansvarar för uppföljningen*
- *hur informationen behandlas och utnyttjas för att utveckla studerandevården*
- *hur de studerande, vårdnadshavarna och samarbetsparterna informeras om de mest centrala resultaten.*

4.4. Plan för användningen av disciplinära åtgärderoch förfaringssätt

Den studerande har i enlighet med 40 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) rätt till en trygg studiemiljö. Utbildningsanordnaren ska skydda den studerande från mobbning, våld och trakasserier. Enligt 30 § 2 mom. i gymnasielagen ska den studerande låta bli att mobba andra och undvika aktiviteter som kan äventyra säkerheten eller hälsan för andra studerande, gymnasiegemenskapen eller studiemiljön. Samarbete och olika pedagogiska lösningar i gymnasiet skapar förutsättningar för en bra arbetsro. Anordnaren av gymnasieutbildningen har även rätt att använda sådana disciplinära åtgärder som nämns i gymnasielagen.

Enligt 40 § 3 mom. i gymnasielagen ska utbildningsanordnaren i samband med den lokala läroplanen utarbeta en plan och anvisningar om användningen av disciplinära åtgärder och tillhörande förfaringssätt. Utbildningsstyrelsen ger i grunderna för gymnasiets läroplan anvisningar om hur planen ska utarbetas. Syftet med planen är att se till att förfaringssätten är lagenliga och enhetliga och att de studerande behandlas jämlikt. Planen bidrar också till att gymnasiets ordningsregler följs.

Vid utarbetandet av planen är det viktigt att notera att man i samband med disciplinära åtgärder och då man tryggar arbetsron, endast bör använda lagenliga disciplinära åtgärder. Dessa åtgärder ska iaktta de allmänna rättsskyddsprinciperna inom förvaltningen. Användningen av disciplinära åtgärder ska grunda sig på sakliga, allmänt godtagbara och objektiva skäl. Konsekvenserna av likartade gärningar ska vara de samma, oberoende av gärningsman, dock så att upprepade gärningar kan anses som en försvårande omständighet. De disciplinära konsekvenserna ska stå i proportion till gärningen och får inte används på ett osakligt sätt, till exempel för att hämnas eller i kränkande syfte.

Utbildningsanordnaren ska utarbeta planen för användning av disciplinära åtgärder och förfaringssätt i samarbete med gymnasiets personal och de studerande. Innan planen godkänns eller uppdateras ska utbildningsanordnaren höra studerandekåren och läroanstaltens personal samt erbjuda alla studerande i gymnasiet möjlighet att framföra sin åsikt om den. Samarbete med vårdnadshavarna, social- och hälsovården samt andra myndigheter som behövs stödjer utarbetandet och genomförandet av planen.

Planen för användning av disciplinära åtgärder och därtill hörande förfaringssätt ska innehålla följande helheter:

- *förfaringssätt som används vid förseelser och störande beteende, ansvars- och arbetsfördelning samt metoder för samarbete och dokumentation*
- *hur man vid användningen av disciplinära åtgärder ser till att förvaltningens allmänna rättsskyddsprinciper iakttas*
- *hur man ser till att personalen har den kompetens som behövs för att utöva disciplinära befogenheter*
- *hur olika parter informeras om planen, ordningsreglerna och de lagstadgade disciplinära åtgärderna*
- *samarbetet med olika myndigheter och vårdnadshavarna*
- *med vilka metoder man följer upp planen och utvärderar genomförandet och effekten av åtgärderna.*

Planen kan ingå i den lokala läroplanen eller utgöra en separat plan.

4.5. Särskilda frågor angående språk och kultur

All undervisning ska följa de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan. Den studerandes språkliga färdigheter och kulturella bakgrund ska beaktas i gymnasieundervisningen. Varje studerandes språkliga och kulturella identiteter ska stödjas på ett mångsidigt sätt. Den studerande ska handledas att förstå och respektera vars och ens grundlagsenliga rätt till sitt eget språk och sin egen kultur. Den studerande ska vägledas att bli medveten om sina språkliga och kulturella rättigheter i olika situationer.

Målet är att vägleda alla studerande att värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt att främja två- och flerspråkighet och på så sätt stärka den studerandes språkliga medvetenhet och metalingvistiska färdigheter. Flerspråkiga undervisningssituationer kan ingå i gymnasieutbildningen.

I gymnasieutbildningen är läroanstaltens undervisningsspråk antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen enligt 14 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) meddelas på något annat språk i de fall då den studerande har ett annat modersmål än de ovan nämnda. I så fall ska man i läroplanen anteckna i vilka ämnen, i vilken utsträckning och på vilka sätt språket i fråga används i undervisningen eller i studierna.

Samer och samisktalande

I undervisningen av samiska studerande ska man beakta att samerna är ett ursprungsfolk med ett eget språk och en egen kultur. Ett särskilt mål för gymnasieundervisningen för samiska studerande är att ge de unga möjlighet att bli delaktiga i sitt eget språk, sin kultur och sin gemenskap och att bygga sin egen identitet. Gymnasieundervisningen kan också bidra till att revitalisera det samiska språket och stödja de studerande att återuppliva sina kunskaper i samiska. Gymnasieundervisningen ska främja kännedomen om den egna historien, kulturen och den samiska gemenskapen som sträcker sig över flera länder, stärka medvetenheten om att samerna är ett av världens ursprungsfolk samt ge de studerande möjligheter att få kunskap om samiska traditioner.

Undervisningen ska också främja de studerandes möjligheter till högskolestudier i och på samiska i Finland och i våra grannländer.

De samiska språk som talas i Finland – enaresamiska, skoltsamiska och nordsamiska – kan i enlighet med 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt läroplanen i läroämnet modersmål och litteratur. Samiska kan också undervisas enligt olika långa lärokurser i främmande språk eller som undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Samiska kan undervisas enligt läroplanen i läroämnet modersmål och litteratur även om gymnasiet inte ger undervisning på samiska. Studerande som studerar samiska som modersmål ska undervisas i svenska eller finska antingen enligt en särskild lärokurs avsedd för samisktalande eller enligt lärokursen svenska och litteratur eller finska och litteratur. Samiska studerande som inte haft möjlighet att lära sig samiska i sin egen omgivning kan erbjudas undervisning i samiska som främmande språk. Undervisningen kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning.

Samiska kan vara undervisningsspråk i gymnasiet och målet är att studerande som fått undervisning på samiska i den grundläggande utbildningen också ska få undervisning på samiska i gymnasiet. Ett särskilt mål för undervisningen på samiska är att stödja de studerande att utveckla sin tvåspråkighet. Undervisningen ska stödja samernas jämlika möjligheter att studera och komma till rätta på samiska både i samiskspråkiga och i svensk- eller finskspråkiga sammanhang. I undervisningen på samiska ska undervisningen och studierna i de olika läroämnena stödja utvecklingen av kunskaperna i samiska. Undervisningen på samiska ska följa grunderna för gymnasiets läroplan med hänsyn till den samiska kulturens särdrag. Undervisningen ska fokusera på kunskap om samernas historia, traditionella samiska näringsgrenar och traditionell kunskap, naturen i Sameland och de samiska musik-, berättar- och hantverkstraditionerna. Närmiljön,

släktgemenskapen, samiska medier och aktiva kontakter med andra sameområden ska utnyttjas som resurser i undervisningen. Samiska studerande ska informeras om sina rättigheter i studentexamen.

Romer

I undervisningen av studerande med romskt ursprung ska de finländska romernas ställning som en etnisk och kulturell minoritet beaktas. Det särskilda målet för gymnasieundervisningen är att de unga kan bli delaktiga i sitt eget språk, sin kultur, sin gemenskap och i samhället samt bygga sin egen identitet. Målet är också att främja romska studerandes övergång till fortsatta studier.

Romani kan i enlighet med 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt lärokursen modersmål och litteratur. Romani kan även undervisas inom ramen för undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Undervisningen i romani i gymnasiet ska främja de studerandes möjligheter både att revitalisera språket och att bedriva högskolestudier i romani. Undervisningen i romani i gymnasiet ska stärka de romska studerandenas identitet och ge dem möjligheter att använda sitt språk och uttrycka sig så att de kunskaper och färdigheter som de fått i hemmet, i sin gemenskap och i den grundläggande utbildningen samt deras egen vilja att uttrycka sin identitet beaktas. Undervisningen ska främja den studerandes kunskap om sin historia och sitt språk samt kännedomen om romerna i Finland och andra länder. Undervisningen i romani kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning. I studierna kan närmiljön, den romska gemenskapen och romska medier utnyttjas.

Teckenspråkiga

Det särskilda målet för gymnasieutbildningen för teckenspråkiga är att stärka de studerandes teckenspråkiga identitet och lära dem att uppskatta sitt språk och sin kultur som jämbördiga med majoritetsspråket och majoritetskulturen. Studerande som använder teckenspråk kan vara döva, ha nedsatt hörsel eller vara hörande.

I undervisningen av studerande med teckenspråk som modersmål ska gymnasiets allmänna mål för fostran och lärande följas så att de anpassas till den teckenspråkiga kulturen och kommunikationen. Undervisningsspråket kan vara finlandssvenskt eller finskt teckenspråk, varvid svenska eller finska används vid läsning och skrivning. Teckenspråk eller kommunikationsmetoder härledda ur

dem kan också användas vid sidan av den svenska eller finska undervisningen. De studerande ska handledas att använda tolk- och samhällstjänster för teckenspråkiga. Ett annat mål är att de studerande ska bli medvetna om den ljudmiljö som skiljer sig från teckenspråkets värld samt lära sig de hörandes kultur och tillvägagångssätt så att de kan fungera smidigt i två eller flera kulturer. Teckenspråk kan undervisas som en lärokurs inom ramen för läroämnet modersmål och litteratur även om gymnasiet inte ger undervisning på teckenspråk.

Studerande som studerar teckenspråk som modersmål ska undervisas i svenska eller finska antingen enligt en särskild lärokurs avsedd för teckenspråkiga eller enligt lärokursen svenska och litteratur eller finska och litteratur.

Eftersom både det finlandssvenska teckenspråket och det finska teckenspråket är minoritetsspråk ska man i undervisningen fästa särskild vikt vid att skapa en så stimulerande teckenspråkig studiemiljö som möjligt. Teckenspråket har inte något allmänt skriftsystem, vilket ökar betydelsen av den personliga språkliga kommunikationen. I undervisningen ska man utnyttja de möjligheter som informations- och kommunikationstekniken ger för att kommunicera och skaffa information på teckenspråk. Undervisningen kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning.

Teckenspråkiga studerande ska informeras om sina rättigheter i studentexamen.

Flerspråkiga studerande

I undervisningen av flerspråkiga studerande ska de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan och i den lokala läroplanen följas med hänsyn

till den studerandes bakgrund och utgångsläge, såsom deras kunskaper i svenska/finska, deras modersmål, deras kännedom om den finländska gymnasieutbildningen och finländsk studiekultur samt deras tidigare skolgång. Undervisningen och studierna i gymnasiet ska stödja de studerandes kunskaper i undervisningsspråket, deras flerspråkiga identitet, uppskattning för den egna språkliga och kulturella bakgrunden samt deras utveckling till aktiva och balanserade medlemmar i ett kulturellt mångskiftande samhälle.

En studerande, vars modersmål inte är svenska, finska eller samiska, kan undervisas i läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen svenska/ finska som andraspråk och litteratur. Lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur är ändamålsenlig, om den studerande har bristfälliga grundläggande kunskaper i svenska eller finska inom något delområde av språkkunskapen och den studerandes kunskaper i svenska eller finska därmed inte ger tillräckliga förutsättningar för studier i lärokursen svenska/finska och litteratur. Den studerandes eget modersmål kan undervisas som undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Det egna modersmålet kan också enligt 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt lärokursen modersmål och litteratur. Utbildningsanordnaren beslutar hur undervisningen i svenska eller finska som andraspråk och litteratur, undervisningen på det egna språket och undervisningen i det egna modersmålet ordnas, och när det är ändamålsenligt att ordna undervisningen i samarbete mellan flera läroanstalter.

Studerande med ett övrigt språk som modersmål ska informeras om sina studiemöjligheter och olika stödåtgärder i gymnasiet samt om sina rättigheter i studentexamen.

Ifall den studerande har genomfört studieavsnitt inom utbildning som förbereder invandrare och personer med ett annat språk som modersmål för gymnasieutbildning, kan de räknas till godo i gymnasiestudierna.

5. Bedömningen av den studerandes lärande och kunnande

5.1. Bedömningens syfte och uppdrag i gymnasieutbildningen

Studerandenas arbete, lärande och kompetensutveckling ska bedömas mångsidigt. Syftet med bedömningen är att leda och sporra studerandena i deras studier och att utveckla deras förutsättningar för självbedömning. Den studerande har rätt att få uppgifter om bedömningsgrunderna och hur de har tillämpats på honom eller henne. Den studerande ska under gymnasiestudierna ges en möjlighet till självbedömning. (Gymnasielagen (714/2018), 37 § 1 mom.)

I grunderna för gymnasiets läroplan används begreppen självvärdering och kamratrespons i stället för de i gymnasielagen (7014/2018, 37 § 1 mom.) använda begreppen självbedömning och kamratbedömning.

Bedömningen är alltid kopplad till en särskild situation och särskilda mål. Bedömningen i gymnasiet har två centrala uppdrag:

- *Bedömningen ska stödja och handleda lärandet. Det här sker genom respons som ges under studieavsnittets gång, så kallad formativ bedömning. Responsen ska beskriva den studerandes framsteg i förhållande till målen som ställts upp. Den formativa bedömningen är en viktig del av växelverkan mellan den studerande och läraren. Responsen som ges under studieavsnittet och självvärderingen och kamratresponsen som genomförs med lärarens stöd under gymnasiestudiernas gång hjälper den studerande att förstå sitt eget lärande, identifiera sina styrkor, korrigera fel och utveckla sina arbetssätt så att hen kan nå målen som ställts upp för lärandet.*
- *Bedömningen ska visa hur väl den studerande uppnått målen som ställts upp för kunnandet och lärandet. Det här sker genom bedömning av den studerandes kunnande och lärande, så kallad summativ bedömning. Bedömningen av den studerandes kunnande ska grunda sig på prestationer som den studerande har visat och av vilka det framgår hur väl och i vilken mån den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet för ett studieavsnitt fastställs utifrån läroämnets mål och centrala innehåll, utifrån målen som ställts upp för mångsidig kompetens inom läroämnet samt utifrån de bedömningsgrunder som angetts för läroämnet.*

Såväl den formativa som den summativa bedömningen omfattar bedömning av den studerandes arbete, som grundar sig på målen som ställts upp för arbetet i läroämnet och hur väl den studerande har uppnått dem.

Bedömningen ska vara mångsidig och genomföras med ändamålsenliga metoder. Under studieavsnittet ska den studerande få flera olika möjligheter, tillfällen och sätt att visa vad hen kan och har lärt sig. Bedömningen ger läraren information som underlättar planeringen av undervisningen så att den motsvarar de studerandes behov.

Utöver de allmänna bedömningsgrunderna ska målen och bedömningsgrunderna för respektive studieavsnitt klargöras för och diskuteras med de studerande i början av studieavsnittet och de studerande ska få stöd för att planera sina studier. Den studerande ska få information om vad hen förväntas lära sig under studieavsnittet och hur hens framsteg i studierna bedöms. Bedömningsgrunderna bidrar till att bedömningen blir mer transparent.

Målen och uppdragen för bedömningen konkretiseras i gymnasiets bedömningskultur, som är en del av läroanstaltens verksamhetskultur. Med gymnasiets bedömningskultur avses de värderingar, normer och förfaringssätt som tillämpas i det gemensamma bedömningsarbetet. För att synliggöra och utveckla bedömningskulturen förutsätts att gymnasiet har fastställt

gemensamma principer och förfaringssätt för bedömningen och att man följer upp hur de genomförs.

5.2. Bedömning av ett studieavsnitt

När ett studieavsnitt enligt läroplanen genomgås ska den studerandes arbete, lärande och kompetensutveckling bedömas i förhållande till målen för studieavsnittet. Den studerande ska få respons på hur hans eller hennes lärande har utvecklats. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 2 mom.)

Ett studieavsnitt enligt läroplanen bedöms när det har slutförts. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 3 mom.)

Den studerandes lärande ska bedömas under studieavsnittets gång genom att den studerande får respons på hur hen uppnår studieavsnittets mål. Respons som stödjer lärandet ska ges i ett tillräckligt tidigt skede av studieavsnittet så att den studerande har möjlighet att utveckla sina studier och sitt arbete utgående från responsen.

Efter ett avslutat studieavsnitt ska den studerande ges ett vitsord eller en prestationsanteckning för sina studier. Om studieavsnittet omfattar flera moduler som hör till samma lärokurs, ska den studerande ges endast ett vitsord för studieavsnittet. Om det är fråga om ett studieavsnitt som är gemensamt för flera läroämnen, ska den studerande ges ett vitsord för varje läroämne. Vitsorden, som visar hur väl målen för studieavsnittet uppnåtts, ska grunda sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnande och inhämtad kunskap. Föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete. Den studerandes värderingar, attityder och personliga egenskaper ska inte bedömas. I den lokala läroplanen ska man närmare fastställa hur bedömningen genomförs.

Olika behov av stöd för lärandet, såsom utmaningar som orsakas av en sjukdom eller en funktionsnedsättning, särskilda läs- och skrivsvårigheter, språksvårigheter hos invandrare och andra faktorer som gör det svårt för den studerande att visa sina kunskaper, ska beaktas i bedömningen så att den studerande ges möjlighet till specialarrangemang och alternativa sätt att visa sina kunskaper på.

5.2.1. Siffervitsord och prestationsanteckningar

Vid bedömning med siffror används skalan 4–10. Vitsordet 5 anger hjälpliga, 6 försvarliga, 7 nöjaktiga, 8 goda, 9 berömliga samt 10 utmärkta kunskaper och färdigheter. En underkänd prestation anges med vitsordet 4. Ett studieavsnitt eller läroämne som inte bedöms med siffror bedöms som avlagt eller underkänt. (Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 17 §.)

Den studerande ska ges ett vitsord för studier som ingår i ett studieavsnitt. Vitsordet för de obligatoriska studier och nationella valfria studier som ingår i studieavsnitten ges med siffror, med undantag av studieavsnitten i studiehandledning, som bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A = avlagd, U = underkänd). Övriga valfria studier kan i enlighet med vad som fastställs i den lokala läroplanen bedömas antingen med siffror eller med en anteckning om avlagda studier.

Ett vitsord kan kompletteras och preciseras med ett skriftligt verbalt omdöme eller med muntlig respons vid ett utvärderingssamtal. I den lokala läroplanen ska man fastställa hur ett icke slutfört studieavsnitt ska noteras och kompletteras.

Om en studerande inte har slutfört ett studieavsnitt med godkänt resultat ska hen i enlighet med 37 § 3 mom. i gymnasielagen (714/2018) beredas möjlighet att visa att hen har inhämtat de kunskaper och färdigheter som förutsätts för studieavsnittet.

Den studerande har rätt att höja såväl ett godkänt som ett underkänt vitsord genom att påvisa sitt kunnande i de kunskaper och färdigheter som är centrala i studieavsnittet. Hur omtagningen går till ska beskrivas närmare i den lokala läroplanen. Bedömningen ska även i sådana fall vara mångsidig. Det bästa vitsordet av omtagningarna blir det slutliga vitsordet för den studerande.

5.2.2. Självständigt genomförda studier

Den studerande har rätt att få undervisning enligt läroplanen. Det kan förutsättas att en del av studierna som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs studeras självständigt om detta inte äventyrar uppnåendet av målen för utbildningen och den studerandes förutsättningar att slutföra lärokursen och avlägga studentexamen. Efter ansökan kan den studerande under samma förutsättningar även beviljas tillstånd att genomgå studier självständigt. (Gymnasielagen 714/2018, 25 §.)

I den lokala läroplanen ska fastställas vilka studier som kan avläggas på egen hand eller vilka som inte kan genomföras självständigt. Ett studieavsnitt som den studerande genomför på egen hand bör avläggas med godkänt vitsord.

Om en studerande genomför ett studieavsnitt helt eller delvis självständigt, följs i tillämpliga delar ovan nämnda principer för bedömning. Också i sådana fall ska bedömningen vara tillräckligt mångsidig och omfattande. Bedömningen ska även beakta hur den studerande har uppnått målen och gjort framsteg i riktning mot målen.

5.2.3. Bedömningen av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 4 mom.)

I samband med de obligatoriska och nationella valfria studierna i det andra inhemska språket och främmande språk bedöms också den studerandes muntliga språkfärdighet.

Om användningen av det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetat, eller andra prov på kunnande enligt Utbildningsstyrelsens separata anvisningar, föreskrivs i de läroämnesspecifika kapitlen i grunderna för gymnasiets läroplan. Ett intyg över prov i muntlig språkfärdighet som hör till de valfria studierna ges som bilaga till avgångsbetyget.

5.2.4. Uppföljning av framsteg i studierna i samarbete med vårdnadshavarna

Vid ordnande av studier som hör till gymnasieutbildningens lärokurs för unga ska utbildningsanordnaren samarbeta med de studerandes vårdnadshavare. Vårdnadshavarna ska tillräckligt ofta ges information om den studerandes arbete och studiernas framskridande. Utbildningsanordnaren ska regelbundet utreda de studerandes vårdnadshavares åsikter om läroanstaltens och utbildningsanordnarens verksamhet. (Gymnasielagen 714/2018, 31 § 1 mom.)

Undervisnings- och handledningspersonalen ska följa med hur den studerandes studier framskrider. I den lokala läroplanen ska man besluta om förfaringssätt för uppföljningen av den studerandes framsteg i studierna. Man kan emellertid inte skärpa de krav på hur lärokursen i ett ämne ska avläggas, vilka beskrivs i föreliggande grunder för gymnasiets läroplan, genom att definiera hur den studerande får gå vidare i studierna.

För att försäkra sig om att vårdnadshavarna får information om den studerandes arbete och framsteg i studierna, kan gymnasiet begära att vårdnadshavaren undertecknar betyg eller informationsmeddelanden skriftligt eller elektroniskt för de studerandes del som ännu inte är myndiga.

5.2.5. Erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier

I samband med att den studerandes individuella studieplan utarbetas har utbildningsanordnaren som uppgift att utreda och identifiera den studerandes tidigare förvärvade kunnande på basis av en utredning som den studerande framlägger. Utbildningsanordnaren ska erkänna studier enligt 11 § som avlagts vid en annan läroanstalt som ger utbildning enligt denna lag [gymnasielagen] och tillgodoräkna dem som en del av gymnasieutbildningens lärokurs. Utbildningsanordnaren ska också erkänna kunnande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. I fråga om erkännande av den studerandes kunnande iakttas vad som i 37 och 38 § föreskrivs om bedömning och beslut om bedömning. Vid behov ska kunnandet visas på det sätt som utbildningsanordnaren bestämmer. Beslut om erkännande av kunnande ska på särskild begäran fattas innan de studier eller en studiehelhet som gäller kunnande som ska tillgodoräknas inleds. Utbildningsstyrelsen meddelar närmare föreskrifter om erkännande av kunnande och förfarandet i samband med det. (Gymnasielagen 714/2018, 27 §.)

Utöver vad som fastställs i gymnasielagen bör man genom tillgodoräknande av studier och erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt undvika överlappningar i studierna och förkorta studietiden.

Den studerande ska tillställa gymnasiets rektor en ansökan om tillgodoräknande av studier som genomförts i andra sammanhang eller erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt. Den studerande ska uppvisa ett tillförlitligt utlåtande om sina studier eller sitt kunnande. Gymnasiet kan be den studerande att komplettera sin prestation i enlighet med gymnasieutbildningens mål. Gymnasiets rektor ska se till att kunnande som förvärvats på annat sätt samt studier som genomförts i andra sammanhang till sitt innehåll och sin omfattning motsvarar målen för gymnasieundervisningen. Den studerande ska få information om gymnasiets förfaringssätt vid erkännande av kunnande.

Studier som genomförts i andra sammanhang eller kunnande som förvärvats på annat sätt kan i gymnasiestudierna räknas till godo som en del av gymnasiets lärokurs. Om studierna eller kunnandet som förvärvats på annat sätt räknas till godo i de studier som enligt grunderna för läroplanen ska bedömas med siffror, ska studierna bedömas med siffror. Vid behov kan tilläggsprestationer förutsättas som stöd för vitsordsgivningen. Vad gäller bedömningen av kunskaper som förvärvats på annat sätt ska man följa de bestämmelser om bedömningen av studieavsnitten och lärokurserna som finns i grunderna för gymnasiets läroplan och i den lokala läroplanen.

När studier från andra läroanstalter räknas en studerande till godo ska man hålla sig till bedömningen i den läroanstalt där prestationen har utförts. Om det handlar om studier som enligt den lokala läroplanen ska bedömas med siffror, ska vitsordet omvandlas till gymnasiets vitsordsskala enligt följande tabell:

skala 1–5	*gymnasieskala*	*skala 1–3*
1 (nöjaktiga)	*5 (hjälpliga)*	*1*
2 (nöjaktiga)	*6 (försvarliga)*	*1*
3 (goda)	*7 (nöjaktiga)*	*2*
4 (goda)	*8 (goda)*	*2*
5 (berömliga)	*9 (berömliga), 10 (utmärkta)*	*3*

I sådana fall där man inte kan avgöra om ett gymnasievitsord för studier som avlagts vid en annan läroanstalt motsvarar ett högre eller ett lägre vitsord, ska vitsordet bestämmas till den studerandes fördel. Vid erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier som genomförts utomlands ska samma principer iakttas som för studier som genomförts i Finland.

I sitt avgångsbetyg kan den studerande i ett läroämne ha en lärokurs av endast en omfattning. När en studerande övergår från en lång lärokurs i ett ämne till en kort, räknas studier som avlagts enligt den långa lärokursen till godo i den korta lärokursen i den utsträckning som målen och det centrala innehållet motsvarar varandra. Vitsorden för den långa lärokursen överförs då direkt som vitsord för den korta lärokursen, om inte den studerande visar tilläggsprestationer som berättigar till ett högre vitsord. På den studerandes begäran ska möjlighet till tilläggsprestationer ges för att fastslå kunskapsnivån. Övriga studier enligt en lång lärokurs som avlagts med godkänt resultat eller delar av studier enligt den långa lärokursen kan i den korta lärokursen utgöra valfria studier i enlighet med vad som bestäms i den lokala läroplanen. Samma principer ska följas då en studerande mitt i studierna övergår från kort till lång lärokurs i ett läroämne. I sådana fall kan kompletterande studier förutsättas och vitsorden för de redan avlagda studierna ska samtidigt omprövas.

En studerande som studerar ämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur ska bedömas enligt denna lärokurs, oberoende av om särskild undervisning i svenska/finska som andraspråk och litteratur har ordnats för hen eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av studieavsnittet i lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur. Studier som avlagts enligt lärokursen svenska/finska och litteratur räknas i sin helhet till godo i studierna i svenska/finska som andraspråk och litteratur, och vitsordet för dem gäller som vitsord för studierna i svenska/finska som andraspråk. Studier i svenska/finska som andraspråk och litteratur ersätter lärokursen i svenska/finska och litteratur i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och centralt innehåll. Den studerande kan i sitt betyg ha vitsord för antingen lärokursen svenska/finska och litteratur eller svenska/finska som andraspråk och litteratur, inte för vardera.

5.2.6. Bedömning av mångsidig kompetens

Delområdena som utgör den mångsidiga kompetensen bildar de gemensamma målen för läroämnena i gymnasiet. Delområdena är 1) kompetens för välbefinnande, 2) kommunikativ kompetens, 3) tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, 4) samhällelig kompetens, 5) miljökompetens och etisk kompetens samt 6) global och kulturell kompetens.

I grunderna för gymnasiets läroplan beskrivs hur delområdena som utgör den mångsidiga kompetensen ingår i respektive läroämne. De har också beaktats i målen för läroämnena. I den lokala läroplanen ska man skilt för varje studieavsnitt definiera hur målen för och delområdena inom mångsidig kompetens ska förverkligas. Den mångsidiga kompetensen bedöms inom ramen för den formativa och summativa bedömningen i varje studieavsnitt.

5.3. Bedömningen av en ämneslärokurs

När studierna som hör till gymnasieutbildningens lärokurs har slutförts ges ett vitsord för lärokursen i varje läroämne som slutbedömning. En studerande som inte har godkänts i ett ämne eller som önskar höja sitt vitsord ska ges möjlighet att slutföra lärokursen i ämnet med godkänt resultat eller att höja sitt vitsord. Stödåtgärder enligt 28 § och avvikande sätt att ordna studierna enligt 29 § kan beaktas i bedömningen av ett studieavsnitt och i slutbedömningen. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 3 mom.)

Beslut om bedömningen av varje enskilt studieavsnitt görs av den studerandes lärare eller, om lärarna är många, av lärarna gemensamt. Beslut om slutbedömningen för ett läroämne görs av rektorn och den studerandes lärare gemensamt. (Gymnasielagen 714/2018, 38 §.)

En ämneslärokurs består av de studier i läroämnet som ingår i den studerandes individuella studieplan. Den studerandes studieplan ska preciseras under gymnasiestudiernas gång. Uppgörandet och uppföljningen av studieplanen hjälper den studerande att ändamålsenligt och målinriktat välja studieavsnitt. Lärokursen i ett läroämne kan vara olika lång för olika studerande.

De obligatoriska och nationella valfria studierna i de olika läroämnena finns beskrivna i grunderna för gymnasiets läroplan. Den gemensamma modulen i matematik räknas till den lärokurs i matematik som den studerande valt. Det är inte möjligt att i efterhand stryka obligatoriska studier

som den studerande avlagt eller sådana nationella valfria studier som den studerande avlagt med godkänt resultat. I den lokala läroplanen ska definieras huruvida övriga valfria studier eller temastudier ingår i lärokursen i något läroämne. Av dem räknas endast de studier som den studerande avlagt med godkänt resultat till lärokursen i ämnet.

För att avlägga lärokursen i ett läroämne med godkänt resultat ska den studerande avlägga största delen av studierna i läroämnet med godkänt vitsord. I de obligatoriska och de nationella valfria studierna får den studerande högst ha underkända vitsord enligt följande:

Obligatoriska och nationella valfriastudier som den studerande har avlagt	*av vilka underkända prestationer kan utgöra högst*
2–5 studiepoäng	*0 studiepoäng*
6–11 studiepoäng	*2 studiepoäng*
12–17 studiepoäng	*4 studiepoäng*
18 studiepoäng eller mer	*6 studiepoäng*

Vitsordet för lärokursen i ett läroämne fastställs som det vägda aritmetiska medeltalet av vitsorden i enlighet med studiepoängen för de obligatoriska och nationella valfria studier som den studerande har slutfört.

Om den studerande i ett särskilt förhör visar större mognad och behärskar läroämnet bättre än vad vitsordet i ämnet som baserar sig på vitsorden för studieavsnitten skulle förutsätta, ska vitsordet höjas. Vitsordet kan också höjas om de som ansvarar för bedömningen beslutar att den studerandes kunskaper och färdigheter på basis av den studerandes prestationer när studierna i läroämnet avslutas är bättre än vitsorden som grundar sig på studieavsnitten.

Lärokurser i obligatoriska läroämnen och valfria främmande språk ska bedömas med siffror i enlighet med statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018). Studiehandledning bedöms med en anteckning om avlagda studier. Den studerande kan på begäran få en anteckning om avlagda studier i gymnastik och sådana läroämnen inom vilka den studerande har avlagt lärokurser med en omfattning på endast två studiepoäng samt valfria främmande språk, ifall den lärokurs som den studerande har avlagt i språket omfattar högst fyra studiepoäng.

Övriga i den lokala läroplanen definierade studier som lämpar sig för gymnasiets uppgift ska bedömas i enlighet med vad som bestäms i läroplanen.

5.4. Fullgörande av gymnasiets lärokurs

Lärokursen för gymnasieutbildning för unga omfattar 150 studiepoäng – –. (Gymnasielagen 714/2018, 10 § 3 mom.)

I gymnasieutbildningens lärokurs ingår studier i modersmålet och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk, matematisk-naturvetenskapliga studier, humanistisk- samhälleliga studier, studier i religion eller livsåskådningskunskap och studier i konst- och färdighetsämnen (läroämnesgrupper) samt studiehandledning. För studerande som avlägger gymnasieutbildningen enligt lärokursen för vuxna är dock studierna i konst- och färdighetsämnen frivilliga. Gymnasieutbildningens lärokurs kan innefatta tematiska studier som utvecklar den mångsidiga kompetensen. Gymnasieutbildningens lärokurs kan också innehålla studiehelheter som genomgås i olika läroämnesgrupper eller läroämnen och som innefattar ett arbete som påvisar särskilt kunnande och intresse [gymnasiediplom]. (Gymnasielagen 714/2018, 11 § 1 och 2 mom.)

I lärokurserna för gymnasieutbildning och utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ingår enligt bilaga 1–3 till [statsrådets] förordning obligatoriska och riksomfattande valfria studier som utbildningsanordnaren ska erbjuda de studerande. I lärokurserna kan därtill ingå gymnasiediplom

och andra valfria studier på det sätt som utbildningsanordnaren bestämmer. (Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 12 §.)

Gymnasieutbildningens lärokurs eller lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning slutförs när studierna som hör till lärokursen har slutförts på det sätt som föreskrivs i den statsrådsförordning som avses i 11 § 4 mom. med beaktande därtill av en eventuell särskild utbildningsuppgift enligt 6 § eller ett försökstillstånd enligt 18 §. (Gymnasielagen 714/2018, 36 § 1 mom.)

Den studerande har slutfört gymnasiets lärokurs när hen har avlagt de enskilda ämneslärokurserna med godkänt resultat och minimiantalet 150 studiepoäng uppfylls. Gymnasiets lärokurs ska inbegripa nationella valfria studier till en omfattning av minst 20 studiepoäng. Till gymnasiets lärokurs räknas utöver obligatoriska och nationella valfria studier endast sådana studier som den studerande avlagt med godkänt resultat.

Studierna för en studerande kan efter den studerandes ansökan eller med den studerandes samtycke delvis ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i denna lag [gymnasielagen] eller med stöd av den, om1) den studerande till någon del redan anses ha kunskaper och färdigheter som motsvarar lärokursen för gymnasieutbildningen,2) det med hänsyn till den studerandes förhållanden och tidigare studier till någon del är oskäligt att den studerande ska genomgå lärokursen för gymnasieutbildningen,3) det är motiverat av skäl som har samband med den studerandes sjukdom eller skada eller något annat skäl som gäller hälsotillståndet. (Gymnasielagen 714/2018, 29 §.)

Om studierna för en studerande ordnas på något annat sätt än vad som föreskrivs i lagstiftning ska minimiantalet på 150 studiepoäng oavsett uppfyllas.

5.5. Sökande av ändring i ett beslut som gäller bedömning av en studerande och begäran om omprövning som gäller avläggande av en lärokurs

I ett beslut … som gäller bedömning av en studerande får ändring inte sökas genom besvär. En studerande kan hos rektorn begära ett nytt beslut om studieframstegen eller slutbedömningen inom två månader efter det att han eller hon fick del av beslutet. Skolans rektor och den studerandes lärare beslutar gemensamt om ny bedömning. Den studerande får hos regionförvaltningsverket på det sätt som anges i förvaltningslagen inom 14 dagar från det att han eller hon fick del av beslutet begära omprövning av den nya bedömning som gjorts på begäran eller av ett avgörande genom vilket begäran har avslagits. Efter att ha tagit upp omprövningsbegäran till prövning kan regionförvaltningsverket ändra förvaltningsbeslutet, upphäva beslutet, avslå begäran om omprövning eller återförvisa ärendet till rektorn för ny behandling. (Gymnasielagen 714/2018, 53 §.)

Anordnaren av gymnasieutbildning ska informera de studerande om möjligheten att söka ändring eller begära om omprövning.

Omprövning av beslut som avses i denna lag [gymnasielagen] får begäras hos regionförvaltningsverket på det sätt som anges i förvaltningslagen, om beslutet gäller

1) antagning som studerande,

2) beviljande av extra tid enligt 23 § 2 mom. eller studierättens upphörande enligt 24 §,

3) tillgodoräknande av slutförda studier,

4) avvikande studiearrangemang,

5) rätt att få undervisning i religion eller livsåskådningskunskap. (Gymnasielagen 714/2018, 49 §.)

Ett beslut som meddelats med anledning av en begäran om omprövning enligt ovan nämnda 49 § [i gymnasielagen] får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag. (Gymnasielagen 714/2018, 50 § 2 mom.)

Om inte annat föreskrivs i denna lag [gymnasielagen], får ett beslut av förvaltningsdomstolen överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. (Gymnasielagen 714/2018, 52 §.)

Ett beslut av förvaltningsdomstolen genom vilket besvär som anförts i ett ärende enligt 49 § [i gymnasielagen] har avgjorts och ett beslut av regionförvaltningsverket genom vilket begäran om omprövning av ett ärende enligt 53 § har avgjorts får inte överklagas genom besvär. (Gymnasielagen 714/2018, 54 § 2 mom.)

I fråga om undervisning som ordnas utomlands är den behöriga förvaltningsdomstolen Helsingfors förvaltningsdomstol och den behöriga regionförvaltningsmyndigheten Regionförvaltningsverket i Södra Finland. (Gymnasielagen 714/2018, 55 §.)

5.6. Betyg och betygsanteckningar

En studerande som har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Ett betyg över de studier som har slutförts ges till en studerande vars studierätt har upphört medan lärokursen för gymnasieutbildning eller utbildning som förbereder för gymnasieutbildning genomgås. För en ämnesstuderande och en studerande som delvis har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs i en särskild examen ges ett betyg över slutförda lärokurser i läroämnen och övriga studier. Som bilaga till betygen som avses i [gymnasielagen 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. I grunderna för läroplanen bestämmer Utbildningsstyrelsen om uppgifterna som antecknas på betygen och om andra bilagor till betygen än de som avses i 3 mom.

(Gymnasielagen 714/2018, 39 §.)

I gymnasiet används följande betyg:

1. *Avgångsbetyg från gymnasiet ges till en studerande som har slutfört gymnasiets hela lärokurs. Intyg över provet i muntlig språkfärdighet och över avläggande av ett gymnasiediplom ges som bilaga till avgångsbetyget.*
2. *Betyg över slutförd enskild lärokurs ges när en studerande har slutfört en eller flera av gymnasiets ämneslärokurser.*
3. *Betyg över utträde ur gymnasiet (skiljebetyg) ges till en studerande som avgår från gymnasiet innan hen har slutfört gymnasiets hela lärokurs.*

Gymnasiets betyg ska innehålla följande uppgifter:

- *betygets namn*
- *utbildningsanordnarens namn*
- *datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet*
- *läroanstaltens namn*
- *den studerandes namn och personbeteckning*
- *de studier som har slutförts*
- *ort, datum för utfärdandet av betyget och rektors underskrift*
- *bedömningsskalan*
- *en redogörelse för lärokurserna i språk*

SV2/S2 = lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur i läroämnet modersmål och litteratur

A = en lärokurs i ett språk som inletts i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen

B1 = en lärokurs i ett obligatoriskt språk som inletts i den grundläggande utbildningen

B2 = en lärokurs i ett valfritt språk som inletts i den grundläggande utbildningen

B3 = en lärokurs i ett valfritt språk som har inletts i gymnasiet

M /ÄO = modersmålsinriktad lärokurs i det andra inhemska språket (finska/svenska)

- *en anteckning om att betyget har utfärdats enligt grunderna för gymnasiets läroplan 2019 som fastställts av Utbildningsstyrelsen.*

I gymnasiets avgångsbetyg antecknas "Gymnasiets lärokurs motsvarar nivå fyra enligt den nationella referensramen för examina och övriga samlade kompetenser och den europeiska referensramen för examina".

För vitsordet i religion och livsåskådningskunskap antecknas i betygen "religion/ livsåskådningskunskap" utan att specificera vilken undervisning den studerande har deltagit i.

Svenska/finska som andraspråk och litteratur antecknas i betyget under punkten Modersmål och litteratur.

I avgångsbetyget från gymnasiet och i ett betyg över slutförd lärokurs antecknas de läroämnen som den studerande har studerat, antalet studiepoäng som fullgjorts i läroämnena och vitsordet i varje läroämne med ord och med siffror (till exempel: berömliga 9) eller enbart att läroämnet har fullgjorts med godkänt resultat (avlagd A).

För temastudierna antecknas att studierna har avlagts. Namnen på de tematiska studiernas studieavsnitt specificeras i en bilaga.

I avgångsbetyget och i ett betyg över slutförd lärokurs ska det också finnas en punkt för tilläggsuppgifter. Här antecknas de intyg över prestationer i anslutning till gymnasiestudierna som ges som bilagor till och som kompletterar avgångsbetyget, till exempel avlagda gymnasiediplom och prov i muntlig språkfärdighet samt en specifikation av avlagda temastudier. Därtill specificeras övriga studier som hör till gymnasiets lärokurs och som inte ingår i ämneslärokurserna.

Om en studerande har avlagt över hälften av studierna i en ämneslärokurs på ett annat språk än skolans egentliga undervisningsspråk, ska detta antecknas i betyget under tilläggsuppgifter.

I ett skiljebetyg från gymnasiet antecknas läroämnena och de avlagda studierna och antalet studiepoäng samt övriga gymnasiestudier som den studerande har fullgjort. I betyget antecknas för alla avlagda studier ett siffervitsord eller att studierna har avlagts (A = avlagd, U = underkänd).

Gymnasiet ska föra ett register över de studerandes studieprestationer, där avlagda studier och vitsord framgår.

För gymnasiets hela lärokurs ges inget allmänt vitsord, vare sig som medeltal av vitsorden i de olika läroämnena eller på annat sätt.

De studier som den studerande totalt har avlagt antecknas i betyget i form av antalet studiepoäng. Av underkända studier ska här antecknas endast obligatoriska och nationella valfria studier.

Utbildningsanordnaren beslutar om betygens utformning.

Intyg över prov i muntlig språkfärdighet och gymnasiediplom ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

I intyget över provet i muntlig språkfärdighet ska följande uppgifter antecknas:

- *intygets namn*
- *utbildningsanordnarens namn*
- *datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet*
- *läroanstaltens namn*
- *den studerandes namn och personbeteckning*
- *i vilket språk och i vilken lärokurs provet avlagts samt provvitsord*
- *ort, datum när intyget utfärdats (datumet på avgångsbetyget från gymnasiet) och rektors underskrift*
- *bedömningsskalan.*

Gymnasiediplomet är en bilaga till avgångsbetyget från gymnasiet och antecknas under tilläggsuppgifter. I intyget över gymnasiediplom antecknas följande uppgifter:

- *intygets namn*
- *utbildningsanordnarens namn*
- *datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet*
- *läroanstaltens namn*
- *den studerandes namn och personbeteckning*
- *läroämne eller motsvarande, i vilket gymnasiediplomet avlagts*
- *vitsord*
- *antalet studiepoäng som avlagts i det läroämne som gymnasiediplomet gäller, inklusive studieavsnittet där gymnasiediplomet avlagts*
- *ort, datum när intyget utfärdats (datumet på avgångsbetyget från gymnasiet) och rektors underskrift*
- *bedömningsskalan.*

5.7. Frågor kring bedömning som avgörs på lokal nivå

Följande centrala frågor kring bedömningen ska på basis av avsnittet om bedömning i grunderna för gymnasiets läroplan fastställas i den lokala läroplanen:

- *frågor som avgörs skilt för varje studieavsnitt: studieavsnittets mål och centrala innehåll, hur målen för och delområdena inom den mångsidiga kompetensen uppfylls i studieavsnittet samt bedömningen av studieavsnittet*
- *principer för läroanstaltens bedömningskultur och gemensamma förfaringssätt som berör bedömningen*
- *genomförandet av bedömningen och därtill hörande olika sätt att ge respons*
- *uppföljning av hur de gemensamma principerna och förfaringssätten som gäller bedömningen förverkligas*
- *hur ett icke slutfört studieavsnitt ska noteras och kompletteras*
- *principerna för att höja godkända och underkända vitsord och antalet gånger prestationerna får tas om*
- *vilka studier det är möjligt för en studerande att avlägga på egen hand*
- *eventuella olika sätt att framskrida med studierna*
- *betygens utformning.*

6. Mål för lärandet och centralt innehåll i undervisningen

6.1. Allmänna mål för undervisningen

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas enligt de allmänna riksomfattande målen för gymnasieutbildningen som fastställs i statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018), så att den studerande ska ha möjlighet att utvecklas till en bildad samhällsmedlem, tillägna sig kunskaper och färdigheter som förutsätts i en föränderlig värld och utveckla färdigheter för kontinuerligt lärande. Målen betonar betydelsen av en bred allmänbildning och förståelse för helheter samt uppmuntrar till etiskt ansvarsfull och aktiv medverkan på lokal, europeisk och global nivå.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes identitet och hjälpa den studerande att förstå sitt värde som unik individ. Förutsättningarna för att skapa en genusmedveten undervisning är att man har förståelse för olika sexuella läggningar och könsaspekter.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes förståelse för hur mänsklig verksamhet påverkar miljön. Undervisningen ska vägleda den studerande att förstå nödvändigheten och de olika dimensionerna av en hållbar livsstil. Undervisningen ska uppmuntra den studerande att ge akt på och hantera etiska frågor, konflikter och spänningar ur flera perspektiv. Undervisningen ska även sporra den studerande att påverka och arbeta för ett mer rättvist och hållbart samhälle och en värld som visar respekt för de mänskliga rättigheterna.

Under gymnasietiden ska den studerande få mångsidiga erfarenheter av att bygga ny kunskap på olika sätt och över läroämnesgränserna. Den studerande ska utveckla sin förmåga att söka och tillämpa information och lösa problem. Den studerande ska få erfarenheter av undersökande lärande och av att bidra till vetenskap och forskning. Undervisningen ska även bidra till att utveckla den studerandes multilitteracitet. Målet är att den studerande ska förstå språket inom olika vetenskapsområden och konstarter samt bli motiverad att utforska, producera och tolka olika texter. Den studerande ska även vänja sig vid att utvärdera och kritiskt granska olika slag av information. Språk ska värdesättas och lyftas fram på ett mångsidigt sätt inom gymnasieutbildningen. Den studerande ska lära sig att kommunicera såväl på de båda inhemska språken som på främmande språk. Undervisningen ska vägleda den studerande att utveckla sin digitala kompetens och fördjupa sin förståelse för informationsteknologi samt att använda digitala verktyg på ett ändamålsenligt, ansvarsfullt och tryggt sätt i både individuellt och kollaborativt arbete.

Genom att sporra den studerande att utveckla sin kommunikations-, samarbets- och uttrycksförmåga kan man inom gymnasieundervisningen skapa gemenskap, delaktighet och välbefinnande. I studierna ska de studerande få erfarenheter av målinriktad verksamhet och kollaborativt lärande i team och projekt. Gymnasieutbildningen ska uppmuntra den studerande att använda uttrycksformer som är karakteristiska för olika konstarter och att delta i konst- och kulturlivet. Fysisk aktivitet och hälsosamma levnadsvanor ska ses som grundläggande förutsättningar för hälsa och välbefinnande.

Under gymnasietiden ska den studerande utveckla och bredda sin förmåga att lära sig att lära. Den studerande ska lära känna sina styrkor och utvecklingsbehov som lärande individ och att lita på sina möjligheter att lära sig. Det är viktigt att den studerande inser betydelsen av att engagera sig för det egna lärandet och på så sätt stärker sin förmåga att självständigt ta ansvar för sitt lärande. Gymnasieutbildningen ska hjälpa den studerande att hitta lämpliga studiestrategier och utveckla sin förmåga att använda dem. Under gymnasietiden ska den studerande utveckla en god förmåga och vilja för att lärandet ska ske kontinuerligt och på nya sätt.

Undervisningen ska ge den studerande kunskaper om och erfarenhet av olika utbildningsmöjligheter, samhälle och arbetsliv. Undervisningen hjälper den studerande att planera sin framtid och fortsatta utbildning samt sin arbetskarriär i hemlandet och utomlands. Utbildningen

ska stärka den studerandes jämlika och likvärdiga möjligheter att utveckla sina kunskaper och att göra val både under studietiden och inför framtiden.

6.2. Mångsidig kompetens

Mångsidig kompetens har en samordnande uppgift inom gymnasieutbildningen. Delområdena som ingår i den mångsidiga kompetensen utgör gemensamma målsättningar för läroämnena i gymnasiet. Bilden nedan åskådliggör den mångsidiga kompetensen i sin helhet.

Lärokurserna i läroämnena som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan utgör grunden för det kunnande som den studerande utvecklar under gymnasiestudierna. Den allmänbildning som gymnasieutbildningen har i uppdrag att ge bygger på de kunskaper inom ett vetenskapsområde som definieras för läroämnet. Den mångsidiga kompetensen stödjer och fördjupar de här kunskaperna.

Mångsidig kompetens inbegriper en god allmänbildning och att den studerande ska växa upp till en god människa och ha färdigheter att bygga upp en hållbar framtid. Mångsidig kompetens omfattar också kunskaper, värderingar, attityder och vilja som behövs för att bygga upp färdigheter för fortsatta studier, arbetsliv och internationalisering.

Gymnasieutbildningens värdegrund, syn på lärande och verksamhetskultur skapar en grund för att utveckla mångsidig kompetens. Målen som ställs upp för delområdena inom mångsidig kompetens ska främjas inom hela gymnasieutbildningen. Varje läroämne närmar sig mångsidig kompetens utifrån det egna fack- och vetenskapsområdet. Mångsidig kompetens är en central del både av studierna i enskilda ämnen och i studier som överskrider läroämnesgränserna.

Inom studierna som utvecklar mångsidig kompetens fördjupar den studerande sin kompetens genom att utforska olika kulturella och samhälleliga företeelser och deras samband och beroendeförhållanden. Den studerande lär sig tillämpa de kunskaper hen tidigare har förvärvat samt lär sig söka, tolka, utvärdera, dela och producera information i olika former, miljöer och gemenskaper och med hjälp av olika verktyg. Genom att den studerande utvecklar en mångsidig kompetens stöds utvecklingen av förmågan att tänka kritiskt, samarbeta, lösa problem på ett kreativt sätt, lära sig lära samt färdigheterna för kontinuerligt lärande.

I enlighet med bilden ovan finns det sex delområden inom mångsidig kompetens som är gemensamma för alla gymnasier. De bildar en helhet där de kompletterar och är kopplade till varandra. Delområdena inom mångsidig kompetens är:

- *kompetens för välbefinnande*
- *kommunikativ kompetens*
- *tvärvetenskaplig och kreativ kompetens*
- *samhällelig kompetens*
- *etisk kompetens och miljökompetens*
- *global och kulturell kompetens*

Syftet är att den studerande med studier inom samtliga delområden ska

- *iaktta och analysera moderna företeelser och verksamhetsmiljöer och lära sig finna element för att skapa en bra framtid*
- *kunna uttrycka motiverade synpunkter på önskvärda förändringar och uppmuntras att stödja etiskt hållbara lösningar både vad gäller den egna vardagen och samhället*
- *få möjligheter att utmana sin egen bekvämlighetszon och dela med sig av sitt kunnande samt möjligheter till kollaborativt lärande och att tillsammans komma med idéer och utveckla lösningar.*

Den lokala läroplanen ska innehålla mer konkreta och kompletterande beskrivningar av mångsidig kompetens skilt för varje läroämne och varje studieavsnitt. Mångsidig kompetens tas i beaktande i gymnasiets verksamhetskultur. Hur den mångsidiga kompetensen tas i beaktande i gymnasieutbildningen ska även anges i de beskrivningar av högskolestudier, arbetslivsorientering och internationellt kunnande som ska ingå i läroplanen. Innehållet i temastudierna kan väljas utifrån delområdena inom mångsidig kompetens.

Nedan redogörs närmare för målen för delområdena inom mångsidig kompetens. I undervisningen ska man först behandla delområdena och målen ur individens perspektiv och sedan i en bredare kontext.

Kompetens för välbefinnande

Den studerande bygger upp sin identitet genom att identifiera sina styrkor och utvecklingsområden och fördjupa sitt kunnande utifrån den ökande självkännedomen. Gymnasiestudierna utvecklar den studerandes förmåga att klara av osäkerhet samt den studerandes uthållighet och tro på framtiden.

Den studerande förstår betydelsen av hälsa och hälsosamma levnadsvanor samt värnar om sin funktionsförmåga och sitt välbefinnande både ur ett fysiskt, psykiskt och socialt perspektiv.

Den studerande kan tillämpa förfaringssätt som stödjer hens välbefinnande och som ger glädje och hen kan identifiera gemenskaper som stödjer dessa. Tillräcklig fysisk aktivitet och sömn, pauser under dagens lopp och hälsosam kost stödjer lärandet och den studerandes ork och återhämtning. Den studerande utvecklar också levnadsvanor som tar fasta på kultur som är meningsfull på ett individuellt plan samt på ansvarsfull användning av teknologi och en etisk livsstil.

Den studerande är aktiv för att hen själv och andra ska må bra och vara trygga. Gymnasiestudierna utvecklar den studerandes färdigheter att identifiera och förebygga faktorer som har en negativ inverkan på välbefinnandet och tryggheten, såsom utbrändhet, mobbning och trakasserier. Den studerande utvecklar färdigheter för att själv uppsöka eller hänvisa andra till olika tjänster och handledning vid problem- och undantagssituationer.

Under gymnasiestudierna får den studerande bekanta sig med samhälleliga, kulturella och globala förfaringssätt för att främja gemenskapernas och ekosystemens välbefinnande. De studerande får möjlighet att fungera och lära sig i grupp och finna olika sätt att hantera den osäkerhet som en värld i ständig förändring medför.

Kommunikativ kompetens

Utgångspunkten för god kommunikation är förmågan till empati, vilket ger möjlighet att uppleva meningsfullhet. Den studerande får uppleva att hen är en del av gymnasiegemenskapen och att hen blir hörd sådan som hen är. Den studerande utvecklar sina kommunikationsfärdigheter genom att identifiera, behandla och reglera sina känslor. Den studerande lär sig också att lyssna till och respektera samt förutse andras känslor och synpunkter och hur de tar sig uttryck. Hen lär sig att använda sina egna känslor som en resurs i kommunikationen med andra.

De studerande lär sig kommunicera tillsammans och genom samarbete samt i olika slags miljöer. Samtidigt utvecklas den studerandes språkliga medvetenhet och multilitteracitet. Hen förstår den språkliga medvetenhetens och multilitteracitetens betydelse för att producera och tolka information och finna lösningar. Kommunikativ kompetens stödjer den studerande att ställa upp mål för sina studier och andra aktiviteter.

Gymnasiestudierna ger den studerande färdigheter för konstruktiv kommunikation. Hen fördjupar sina färdigheter att behandla motsättningar och konflikter på ett konstruktivt och medlande sätt. Den studerande får erfarenhet av att förmedla budskap och betydelser även i kommunikationssituationer som överskrider språkliga och kulturella gränser.

I utvecklingen av kommunikationsfärdigheterna ingår att reflektera över yttrandefrihetens betydelse och hur den används på ett ansvarsfullt sätt samt hur uppfattningen om och förmedlingen av kunskap kan se olika ut ur olika perspektiv. Den studerande skapar sig en uppfattning om vilken betydelse konstruktiv kommunikation och förståelse mellan olika kulturer har för en hållbar framtid, demokrati och fred.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvärvetenskaplig kompetens stödjer en etisk, estetisk och ekologisk värdegrund som utgångspunkt för den studerandes sätt att tänka, för hens synpunkter och sätt att agera. Den studerande bekantar sig med olika sätt att skaffa och framställa information och övar att tillämpa dem. Samtidigt stärks den studerandes förmåga att bedöma informationens tillförlitlighet. Den studerande vänjer sig vid att bedöma behovet av olika slag av information och dess betydelse för livskompetensen och studierna, för planeringen av fortsatta studier och arbetsliv samt för olika gemenskaper. Det här tar sig konkret i uttryck genom att den studerande får bekanta sig med hur man bygger upp information och använder sig av sitt kunnande i samband med högskolestudier och lärande i arbetet. Samtidigt stärks den studerandes färdigheter att lära sig lära samt hens färdigheter för fortsatta studier och andra livsskeden.

Den studerandes multilitteracitet vidareutvecklas på ett målinriktat sätt. Multilitteracitet grundar sig på det vidgade textbegreppet. Gymnasiestudierna stärker den studerandes nyfikenhet och förmåga att välja, tolka och producera olika slag av texter som utgår från en varierande svårighetsgrad samt olika perspektiv och kontexter. Den studerande reflekterar över hur teknologin och digitaliseringen stödjer individernas och gruppernas förmågor och färdigheter. Den studerande utforskar olika möjligheter att lösa komplicerade problem.

Den studerande reflekterar över lösningar som är hållbara med tanke på framtiden och funderar över deras samband med miljö, ekonomi, teknologi och politik. Den studerande lär sig att skapa och bedöma olika alternativa framtidsscenarier ur individens, gemenskapernas och ekosystemens perspektiv.

Samhällelig kompetens

Utgångspunkten för samhällelig kompetens är att den studerande får mångsidiga erfarenheter av att delta, påverka och arbeta och har förmåga att reflektera över dem. Studierna fördjupar den studerandes förståelse för sin egen roll, sitt ansvar och sina möjligheter att stödja en mångsidig demokrati i det omgivande samhället och i samarbete med andra.

Den samhälleliga kompetensen stödjer den studerandes färdigheter för fortsatta studier, arbetsliv och medborgaraktiviteter. Den samhälleliga kompetensen bidrar till att den studerande kan tillägna sig en företagsam och reformvänlig attityd inom olika livsområden. Den studerande övar på att planera sin framtid med ett öppet sinne och vågar ta motiverade risker samt lär sig hantera osäkerhet, frustration och misslyckanden.

Den studerande lär sig förstå och värdesätta principerna och strukturerna inom ett samhälle som grundar sig på demokrati, rättvisa, jämlikhet och likabehandling. Den studerande förstår hur det gemensamma sociala kapitalet blir till och hur det kan utökas. Den studerande tillägnar sig färdigheter att vara en aktiv och engagerad medborgare. Hen inspireras till att aktivt ta ställning till samhällsfrågor och att ta initiativ samt genom samarbete föra ärenden vidare både på lokal och internationell nivå. I studierna lyfter man fram vilken betydelse den studerandes arbete och insatser har för att bygga upp en god framtid.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerande värderar och planerar sina egna handlingar ur ett etiskt och ansvarsfullt perspektiv. Hen känner till grundläggande fakta om de ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella dimensionerna av en hållbar livsstil och hur de är beroende av varandra. Den studerande förstår varför den mänskliga verksamheten måste anpassas till naturens bärkraft samt till de begränsade naturresurserna och en hållbar användning av dem. Erfarenheter av att ta hand om andra och naturen stärker tron på att goda gärningar i vardagen har betydelse.

Den studerande bekantar sig med forskningsrön och förfaringssätt som har anknytning till att motverka klimatförändringen och trygga naturens mångfald. Hen får möjlighet att iaktta, planera, utforska och bedöma olika former av verksamhet med vilka de här företeelserna kan utvecklas i en hållbar riktning. Den studerande reflekterar över sina iakttagelser och strävar efter att identifiera strukturer som ger möjlighet för eller hindrar olika gemenskaper att leva på ett hållbart sätt.

Den studerande känner till grundläggande fakta om globaliseringen och hur den inverkar på möjligheterna för människor med olika livsvillkor att upprätthålla en hållbar livsstil. Hen känner till målen för FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 och bedömer hur de framskrider. Den studerande reflekterar över och stärker sina egna insatser och det samarbete som behövs för en hållbar framtid.

Global och kulturell kompetens

Den studerande fördjupar sina kunskaper om och sin förståelse för sin egen identitet och gymnasiegemenskapens och samhällets mångfald, där olika identiteter, språk, religioner och livsåskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Den studerande stärker sitt internationella kunnande och sin multilitteracitet med hjälp av kulturellt och språkligt mångskiftande nätverk, medier och källmaterial. Hen får erfarenheter av att studera, samarbeta och agera på ett etiskt sätt genom att utnyttja olika internationella verksamhetsformer och teknologiska miljöer.

Den studerande lär sig identifiera och reflektera över kulturarv, värderingar, olika verksamhetsmiljöer och andra aspekter som kulturella identiteter och levnadssätt bygger på i den egna vardagen, i det finländska samhället, i Europa och på en global nivå. Samtidigt vänjer hen sig vid att värdesätta människors och gemenskapers rätt till olika kulturella identiteter och att agera för en kulturell mångfald.

Den studerande får olika möjligheter att utforska, öva och utveckla sina färdigheter att fungera som en världsmedborgare och agera på ett etiskt sätt i linje med FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030. Samtidigt lär hen sig skilja på internationalisering och globalisering som fenomen. Den studerande stärker sina kunskaper om mänskliga rättigheter för att främja en jämlik, rättvis och etiskt hållbar livsstil. Hen lär sig känna igen och utnyttja kreativt, multilateralt samarbete till förmån för en bra framtid.

7. Läroämnen

7.1. Modersmål och litteratur (AI)

Läroämnets uppdrag

Läroämnet modersmål och litteratur har som uppdrag att utveckla den studerandes kunskaper i språk och litteratur samt hens kommunikationsfärdigheter och färdigheter i multilitteracitet. Studierna ska fördjupa den studerandes intresse för språk, litteratur och övrig kultur och öka den studerandes medvetenheten om sig själv som språkanvändare i kommunikation med andra. Undervisningen ska stödja utvecklingen av den studerandes språkliga medvetenhet, kulturella kompetens och lärande i alla läroämnen. Undervisningen ska sträva efter att utveckla sådana färdigheter och kunskaper som den studerande behöver för fortsatta studier och för aktivt medborgarskap. Modersmål och litteratur är ett mångvetenskapligt kunskaps-, färdighets- och kulturämne. Läroämnet hämtar sitt innehåll från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna och från kulturforskningen. Inom ämnet modersmål och litteratur får den studerande bekanta sig med vårt kulturarv och dess olika former, med ordkonst och medie- och kommunikationskultur.

Undervisningen ska leda den studerande till att uttrycka sig på ett mångsidigt sätt, utveckla sina kommunikationsfärdigheter, aktivt skaffa information samt att kritiskt och ur ett etiskt perspektiv behandla och tolka informationen. Undervisningen ska utveckla den studerandes kognitiva färdigheter och studiefärdigheter samt stärker metaspråkliga färdigheter och kreativitet. Målet är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att tolka och producera multimodala texter.

Förmågan att behärska språkvetenskaplig kunskap ska integreras med det övriga innehållet i ämnet och studierna ska utveckla den studerandes förmåga att tolka och producera text. Målet för litteraturundervisningen är att den studerande ska förstå skön- och facklitteratur, få estetiska läsupplevelser och utveckla färdigheten att analysera och tolka texter ur olika synvinklar. Litteraturundervisningen ska utveckla den studerandes förmåga att reflektera ur ett etiskt och estetiskt perspektiv och utveckla kreativitet, kommunikationsfärdigheter och uttrycksförmåga. Studier i mediekunskap fördjupar den studerandes förmåga att kritiskt läsa, tolka och producera medietext och stärker hens förståelse för mediekultur samt utvecklar färdigheter i att aktivt och ansvarsfullt engagera sig i samhället.

Den studerande kommer i undervisningen i modersmål och litteratur i kontakt med språkliga drag, begrepp och olika sätt att bygga upp information som används i de olika vetenskapliga discipliner som läroämnet grundar sig på. Undervisningen baserar sig på ett vidgat textbegrepp, som innebär att texter är multimodala, till exempel skrivna, talade, visuella, audiovisuella eller bygger på kombinationer av dessa. Karakteristiska texter för läroämnet är fiktiva texter och faktatexter, medietexter samt institutionella och vardagliga samtal eller kombinationer av dessa uttrycksformer.

Lärokursen modersmål och litteratur är en del av språkpedagogiken och språkutvecklingen i gymnasiet, vars mål är att identifiera och synliggöra språkens roll för lärandet. Språkstudier ska utveckla den studerandes flerspråkiga kompetens, det vill säga den studerandes förmåga att på olika nivåer behärska sitt modersmål och andra språk samt olika dialekter och register. Språkpedagogik stärker den studerandes språkutveckling, språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt samt utvecklar den studerandes multilitteracitet och socialisering i den språkliga gemenskapen. Språkpedagogik och språkutveckling bidrar till att bygga upp den studerandes språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig att identifiera och värdesätta språklig och kulturell mångfald samt språkliga rättigheter, både i den egna vardagen och i samhället överlag. I undervisningen ska man fästa uppmärksamhet vid den språkliga mångfalden i Finland, vid finskans och svenskans ställning som nationalspråk samt vid de samiska språken och deras roll som landets ursprungsspråk.

I undervisningen i modersmål och litteratur samarbetar man med biblioteken. Dessutom utnyttjas andra mångsidiga lärmiljöer som teatrar, museer och arkiv samt andra kulturinstitutioner. Den studerande ska också dra nytta av sina egna språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra kontexter. I undervisningen används material och metoder som är tillräckligt utmanande och som för den studerande känns meningsfulla och ger upplevelser samt utvecklar hens kreativitet. Den studerande producerar och tolkar texter både individuellt och i samspel med andra.

I undervisningen i modersmål och litteratur ska man integrera läroämnets olika delområden med varandra. De olika lärokurserna i modersmål och litteratur samarbetar med varandra och även med andra läroämnen.

Mångsidig kompetens

I läroämnet modersmål och litteratur utvecklas den studerandes mångsidiga kompetens med hjälp av både läroämnesspecifika och ämnesövergripande teman och kompetensområden. Läroämnet bidrar också till att utveckla den studerandes kulturella kompetens samt hens medie-, medborgar- och demokratikunskap.

I läroämnet modersmål och litteratur framhävs den mångsidiga kompetensens delområden ***tvärvetenskaplig och kreativ kompetens****,* ***kommunikativ kompetens*** *och* ***samhällelig kompetens****. Den studerande lär sig att med hjälp av språket, olika uttryckssätt, texter och kommunikation skapa betydelser och kopplingar mellan olika människor. Den studerandes förmåga att påverka, argumentera, producera egna texter och kommunicera stödjer utvecklingen av arbetslivsfärdigheter och färdigheter för ett aktivt medborgarskap. Studierna utvecklar den studerandes kritiska och kulturella läsfärdighet, förmåga att producera texter, multilitteracitet, språkliga medvetenhet och kommunikativa kompetens. Dessa stödjer i sin tur studierna och lärandet i alla läroämnen och i samarbetet mellan olika läroämnen. För att den studerande ska utveckla sina färdigheter krävs långsiktigt, kreativt, undersökande, aktiverande och processinriktat arbete.*

Studier i modersmål och litteratur stärker ***miljökompetens*** *och* ***etisk kompetens*** *samt* ***global och kulturell kompetens****, vilket syns i valet av innehåll i undervisningen. Studierna ökar förståelse för aktuella miljörelaterade utmaningar och ger färdigheter för att bygga upp en hållbar framtid. Studier i mediekunskap och hur man söker och hanterar information är kopplade till kritisk och kulturell läskunnighet och etisk kompetens. I undervisningen vägleds den studerande att förstå språklig och kulturell mångfald samt reflektera över och identifiera olika identiteter. Målet är den studerande ska förstå sin egen identitet som en del av den finländska, europeiska och globala kulturen.*

De kunskaper och färdigheter som uppnås med studierna i modersmål och litteratur stödjer på många olika sätt utvecklingen av den studerandes ***kompetens för välbefinnande****. Utvecklingen av den studerandes språkliga medvetenhet, kommunikativa kompetens och kompetens i multilitteracitet stödjer och stärker utvecklingen av identiteten. Den studerande får öva sig på att utvärdera och reflektera över sitt eget och de andras kunnande på ett konstruktivt sätt. Med studier i kultur och i synnerhet litteratur får den studerande bredda sin syn på livet, människorna och världen. Läroämnet ger den studerande verktyg att verbalisera sina egna tankar, känslor och upplevelser samt förmåga att bilda sig en uppfattning om sitt eget liv och sina egna styrkor. Läroämnet stödjer den studerandes livskompetens genom att den studerande utvecklar kommunikations- och textkompetens och färdigheter att fungera ansvarsfullt, etiskt och konstruktivt i olika situationer.*

7.1.1. Svenska och litteratur (AI2)

Läroämnets uppdrag

Lärokursen svenska och litteratur har samma omfattning och i stort sett samma mål och innehåll som lärokursen finska och litteratur, med vissa språkspecifika och kulturella särdrag. Modersmålsämnet har betydelse för den studerandes bildningsprocess och är i den bemärkelsen ett livskunskapsämne. Ämnet bidrar också till att fördjupa den studerandes identitet och hens kulturella och historiska medvetenhet.

Lärokursen har ett centralt kulturbärande och identitetsskapande uppdrag i de svenska skolorna i Finland. Undervisningen i svenska och litteratur ska kontinuerligt stödja den studerandes skolspråk och språkliga medvetenhet, parallellt med att flerspråkighet ses som en resurs. Den studerandes varierande språkliga och kulturella bakgrund ska uppmärksammas och beaktas i undervisningen. Undervisningen relaterar till en nordisk kontext.

Lärokursen ska fördjupa den studerandes kunskaper om och i det svenska språket, samt kunskaper om litteratur och kultur med särskilt fokus på det svenska i Finland. Svenska språket är objekt för undervisningen och primärt undervisningsspråk i övriga läroämnen. Undervisningen gör den studerande medveten om betydelsen av god språklig kompetens också i fortsatta studier. Inom modulerna integreras lärokursens olika delområden: läsning, skrivande, tal, kommunikation, litteratur, drama och mediekunskap. De olika kunskapsområdena och färdigheterna samverkar kontinuerligt med varandra. Under alla moduler ska den studerandes text- och kommunikationsfärdigheter och den skriftliga kompetensen kontinuerligt utvecklas och den studerande ska läsa och behandla skönlitteratur och andra multimodala texter med utgångspunkt i modulens tematik. Att läsa hela verk och skriva längre, sammanhållna texter ingår i det centrala innehållet i modulerna enligt den modell som den lokala läroplanen föreskriver. Under de obligatoriska modulerna läser den studerande minst åtta hela verk, av vilka minst ett verk är en fackbok.

Mångsidig kompetens

Mål

Målet med undervisningen i svenska och litteratur är att utveckla den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera texter samt hens språkliga och kulturella medvetenhet. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- *fördjupa och bredda sin kommunikativa kompetens för att kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter*
- *kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfärdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.*

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- *utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter med olika syften och i olika kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text*

- *utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur*
- *kritiskt kunna granska olika informationskällor, informationens tillförlitlighet, användbarhet och syfte.*

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- *utveckla sin kritiska och kulturella läskompetens så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt*
- *kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande*
- *stärka sina färdigheter att behärska standardspråkets normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.*

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- *förstå vilken betydelse språket och olika vetenskapliga discipliner har för lärandet och tänkandet samt vilken betydelse språklig och kulturell mångfald har för identiteten*
- *fördjupa sina kunskaper om språkets struktur, olika register, uttrycksformer och nyanser och deras meningsskapande funktion såväl i litteraturen som i andra kulturella verk.*

Bedömning

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunnande och utveckling. Responsen och bedömningen av studierna i svenska och litteratur ska vara kopplade till målen för respektive modul som ställts upp utgående från lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten, eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunnande ska bedömas mångsidigt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under lärprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Slutbedömningen av ett studieavsnitt grundar sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Slutbedömningen av lärokursen utgår från studieavsnittens medeltal. Som stöd för både slutbedömningen och då den studerande vill höja sitt medeltal kan man dessutom utgå från följande delar av läroämnets allmänna mål:

Kommunikationsfärdigheter

- *färdigheter att kommunicera vid individuella framträdanden och i grupp*

- *färdigheter att förstå kommunikationssituationer.*

Att tolka texter

- *färdigheter att analysera och tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter*
- *färdigheter att förstå och tolka skön- och facklitteratur*
- *färdigheter att utvärdera information.*

Att producera texter

- *färdigheter att producera olika typer av texter och behärska olika uttrycksformer samt färdigheter att uttrycka sig själv*
- *färdigheter att behärska olika faser i en skrivprocess*
- *förmåga att behärska standardspråket*
- *förmåga att söka information samt bedöma och använda källor och material.*

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

- *färdigheter att förstå den språkliga och kulturella mångfalden*
- *färdigheter att förstå språket inom olika vetenskapliga discipliner som läroämnet utgår från*
- *färdigheter att behärska språkvetenskapliga och läroämnesrelaterade begrepp.*

I slutskedet av studierna kan den studerande ges möjlighet att delta i slutprovet i muntlig kommunikation för andra stadiet.

Studieavsnitt

Att tolka och producera text, 2 sp (MO1)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka och producera text, 2 sp (MO1), Obligatorisk

Mål

Att tolka och producera text

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära sig producera, tolka och utvärdera multimodala texter, textstrukturer och uttrycksformer*
- *behärska de olika faserna i en skrivprocess och uppmuntras som skribent*
- *använda andra texter som underlag för den egna skrivprocessen*
- *stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.*

Lokal precisering

- Att hitta sin egen röst och utveckla både den skriftliga och muntliga uttrycksförmågan

Centralt innehåll

Att tolka och producera text

- *centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa*
- *att skapa texthelheter; analys av textens syfte, målgrupp, kontext, innehåll, struktur, uttrycksformer och synvinklar*
- *att skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt skriva, referera och kommentera med andra texter som underlag*

- *textens flerstämmighet och intertextualitet*
- *text- och språkvård*

Lokal precisering

- Öva förmågan att ge respons.
- Öka insikterna om olika texttypers funktion, form och innehåll.
- Planering av egna texter och skrivprocessens olika skeden.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Genom kännedom om olika texttyper stöds studerandes samhälleliga kompetens. Genom att förstå hur mångstämmigheten fungerar i texter skapas en medvetenhet om demokratisk kommunikation.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den summativa bedömningen baserar sig på:

- timaktivitet
- individuella inlämningsuppgifter
- grupparbete/projekt
- diskussionsövningar
- prov

Formativ bedömning baserar sig på:

- hela skrivprocessen
- den individuella utvecklingen

Fri beskrivning av studieavsnittet

MO1 kan erbjudas samtidigt som studieavsnitten i realämnen.

Nordens litteratur, 2 sp (MO4)

Studieavsnittets moduler

- Litteratur 1, 2 sp (MO4), Obligatorisk

Mål

Litteratur 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor*
- *känna till skön- och facklitterära genrer och deras olika uttrycksformer*
- *bredda och utveckla sina läsfärdigheter, kunna närma sig litterära multimodala texter på ett ändamålsenligt sätt och analysera och tolka dem med hjälp av relevanta begrepp*
- *förstå att litteratur kan tolkas på många sätt*
- *fördjupa sina kunskaper om det finlandssvenska och nordiska kulturarvet.*

Lokal precisering

- fördjupad kännedom om finlandssvensk och nordisk litteratur
- fördjupad förmåga att läsa och uppleva litteratur och verbalisera läsupplevelsen

Centralt innehåll

Litteratur 1

- *litteraturens roller och olika sätt att läsa och uppleva litteratur, att läsa och skriva i funktionellt och estetiskt syfte*
- *berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur samt andra texter, till exempel teater, film, spel eller andra medietexter*
- *centrala litterära genrer, uttrycksformer och begrepp som används för att analysera*
- *olika sätt att tolka litteratur*
- *den finlandssvenska litteraturen som en del av den nordiska litteraturen*

Lokal precisering

- Analysredskap för skönlitteratur
- Berättandets funktion i olika texter
- Nordisk kultur och litteratur

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Genom studier av litteratur och medietexter fördjupas förståelsen av den kulturella mångfalden i Norden.

Litteraturen öppnar upp etiska och moraliska frågeställningar, bl.a. människans ansvar för naturen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den summativa bedömningen baserar sig på:

- skriftliga inlämningsuppgifter
- muntliga presentationer och litterära samtal.

Den formativa bedömningen baserar sig på:

- läsutveckling
- kommunikativ förmåga att dela med sig av sin läsning

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Text och påverkan, 2 sp (MO5)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka text 1, 2 sp (MO5), Obligatorisk

Mål

Att tolka text 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet gällande mediekunskap*
- *förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället*
- *lära sig tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter samt lära sig analysera texternas olika former och uttryck*
- *göra sig förtrogen med olika sätt att påverka och argumentera samt stärka sina kunskaper och färdigheter i anslutning till det.*

Lokal precisering

- Vidareutveckla den kritiska läskunnigheten genom att granska medier som opinionsbildare.
- Behärska argumentation

Centralt innehåll

Att tolka text 1

- *yttrandefrihet, mediekritik, medieetik*
- *ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap*
- *verbala och visuella medel som används i syfte att påverka mottagaren samt argumentation och retoriska stilmedel*
- *källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt*
- *att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar*

Lokal precisering

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- analysera sätt att argumentera

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- beakta andra kommunikationsdeltagare
- etisk argumentation
- diskutera etiska frågor och miljöfrågor

- förmåga att aktivt delta i samhällsdebatten
- källkritisk förmåga
- uppskatta mångstämmigheten och olika perspektiv

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den summativa bedömningen baserar sig på:

- granskning av argumenterande texter
- prov

Den formativa bedömningen baserar sig på:

- individuella framträdanden och gruppdiskussioner

- användning av argumentationsteknik

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Världens litteratur, 2 sp (MO8)

Studieavsnittets moduler

- Litteratur 2, 2 sp (MO8), Obligatorisk

Mål

Litteratur 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kunskap om litteratur och kunna granska och analysera skönlitteratur som en del av ett samhälle i förändring*
- *förstå kontextens betydelse för hur litteraturen upplevs och tolkas*
- *känna till centrala verk och teman i den finländska litteraturen och i världslitteraturen och kunna analysera dem utgående från en kulturell kontext.*

Lokal precisering

- Fördjupa sin kunskap om skönlitteraturens roll i samhället
- Att förstå världen genom litteraturen

Centralt innehåll

Litteratur 2

- *finländsk litteratur som en multimodal, flerstämmig och flerspråkig del av världslitteraturen*
- *analys och tolkning av litteratur i förhållande till olika kontexter, till exempel författarens och genrens kontext, den historiska och kulturella kontexten eller den samhälleliga och politiska kontexten*
- *granskning av texter ur olika synvinklar, till exempel utgående från olika människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar*

Lokal precisering

- Kontextuell och tematisk analys av världslitteratur
- Fördjupad litteraturförståelse

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Förståelse för olika kulturarv och kulturella identiteter genom att studera världslitteraturen.
- Ge insikter om globala frågor och utmaningar i vår samtid.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den summativa bedömningen baserar sig på:

- skriftliga uppgifter som förutsätter att studerande kan behandla större texthelheter

- läsdagbok
- prov

Den formativa bedömningen baserar sig på:

- reflekterande samtal
- kreativa uppgifter

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Fördjupad muntlig kommunikation, 2 sp (MO9)

Studieavsnittets moduler

- Kommunikation 3, 2 sp (MO9), Valfri

Mål

Kommunikation 3

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla mångsidiga kommunikationsfärdigheter, i synnerhet med tanke på fortsatta studier och arbetsliv*
- *utveckla färdigheter att förstå och lösa problem som uppstår i samband med kommunikation samt kunna agera ändamålsenligt och etiskt i olika, även utmanande kommunikationssituationer och förstå kommunikationens kulturella särdrag och kontextbundenhet*
- *fördjupa förmågan att analysera kommunikation ur olika synvinklar.*

Lokal precisering

- öva kommunikationsfärdigheter i autentiska situationer och projektarbeten
- Öka förståelsen för de krav som olika situationer ställer på kommunikationen.

Centralt innehåll

Kommunikation 3

- *kommunikationsfärdigheter som krävs i samband med studier och arbetsliv, till exempel sådana som relaterar till möten, förhandlingar och arbetsintervjuer*
- *framförandet av en egen idé eller synpunkt på ett övertygande sätt, argumentationsteknik och retoriska medel*
- *analys av olika kommunikationssituationer och -relationer samt av faktorer som påverkar dem, konflikter och problemlösning i grupp*
- *dialogisk och konstruktiv kommunikation, etiska spelregler för kommunikation*
- *eventuellt deltagande i slutprovet för muntlig kommunikation*

Lokal precisering

- Analys av olika typer av kommunikation.
- Samla erfarenhet av att kommunicera individuellt och i grupp.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Ge beredskap att bemöta olika röster och själv bidra till samhällsdiskussionen.
- Förbereda sig inför utmanande kommunikationssituationer.

- Få en förståelse för sin egen roll i kommunikationssituationer genom att inta olika kommunikativa positioner.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den summativa bedömningen baserar sig på:

- muntlig framställning i olika former
- inlämningsarbeten

Den formativa bedömningen baserar sig på:

- bearbetning av den egna kommunikativa förmågan

- ev. deltagande i kulturella projekt.

Fri beskrivning av studieavsnittet

MO9 kan erbjudas samtidigt som KO3.

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Fördjupad skrivkompetens, 2 sp (MO10)

Studieavsnittets moduler

- Att producera text 2, 2 sp (MO10), Valfri

Mål

Att producera text 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *vidareutveckla sin förmåga att uttrycka sig i skrift och skriva längre sakprosatext med utgångspunkt i olika textmaterial*
- *medvetandegöra sin egen förmåga att hantera skrivprocessen och redigera texter.*

Lokal precisering

- Förtrogenhet med olika kompositionsprinciper och hantering av texthelheter och stilistiska medel.

Centralt innehåll

Att producera text 2

- *att planera och producera ställningstagande och reflekterande texter*
- *förmågan att hantera material, utvärdering av källor, källkritik, upphovsrätt*
- *medvetandegöra olika faser i skrivprocessen och fokusera tidsanvändningen*
- *avgränsning av tema, val av perspektiv och material samt olika sätt att använda material*
- *redigering och finslipning av text, skribentens egen röst, text- och språkvård*

Lokal precisering

- Övningar i skrivkompetens.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

· gå i dialog med texter från olika ämnen

· uttrycka den egna rösten i text

· tolka och respondera på texter från olika ämnesområden i det materialbaserat skrivande

· använda kreativa delmoment och kreativt skapande som stöd för den egna utvecklingen

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den summativa bedömningen baserar sig på:

- lektionsaktivitet
- inlämningsuppgifter
- skrivkompetensprov

Den formativa bedömningen baserar sig på:

- reflektion kring egna arbetsprocesser
- kamratrespons utifrån givna kriterier
- kreativa skrivuppgifter

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Fördjupad läskompetens, 2 sp (MO11)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka text 2, 2 sp (MO11), Valfri

Mål

Att tolka text 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bredda och fördjupa sin kritiska och kulturella läskunnighet*
- *kunna analysera, tolka och utvärdera multimodala texter*
- *förstå innebörden av syfte och kontext vid tolkningen av texter*
- *använda sig av relevanta begrepp för att framföra och motivera sin tolkning av texter.*

Lokal precisering

- kunna tillämpa relevanta verktyg för att analysera och tolka text
- fördjupa förmågan uttrycka sin tolkning i ord

Centralt innehåll

Att tolka text 2

- *analys och tolkning av olika slag av fakta- och medietexter och fiktiva texter med hjälp av relevanta begrepp*
- *olika sätt att tolka texter*
- *relationen mellan en text och dess situationsbundna och kulturella kontext*
- *olika sätt att skapa mening i texter, till exempel genom olika uttryckssätt och -former samt struktur*

Lokal precisering

- Fokus ligger på provet i läskompetens
- Analys och tolkning av texter genom olika metoder, modeller och perspektiv
- Fördjupning i förmågan att verbalisera den egna tolkningen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Att ge självförtroende inför studentskrivningarna i modersmål och litteratur.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den summativa bedömningen baserar sig på:

- skriftliga arbeten
- prov
- lektionsaktivitet

Den formativa bedömningen baserar sig på:

- reflektion kring den egna utvecklingen
- muntliga analysuppgifter i grupp och helklass

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Språket och jag, 2 sp (MO2-MO3)

Studieavsnittets moduler

- Text och språklig medvetenhet, 1 sp (MO2), Obligatorisk
- Kommunikation 1, 1 sp (MO3), Obligatorisk

Mål

Text och språklig medvetenhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin medvetenhet om text och språk*
- *fördjupa sin förståelse för språket och olika texter som meningsskapande element*
- *förstå språkets sociala funktion och betydelse både för individen och samhället.*

Kommunikation 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras att kommunicera aktivt, vidareutveckla sin kommunikationsprofiloch sin uppfattning om språk och identitet*
- *fördjupa sina färdigheter att kommunicera i grupp och lära sig analysera och bedöma de fenomen som uppstår i samband med gruppkommunikation*
- *lära sig granska betydelsen av språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbunden variation i olika kommunikationssituationer.*

Lokal precisering

- Utveckla en förståelse av språkets/språkens betydelse för individen.
- Nå en förståelse för språkets betydelse för gymnasiestudierna.
- Fördjupa medvetenheten om hur språk används i olika situationer.
- Behärska skriftnormer och standardspråk.

Centralt innehåll

Text och språklig medvetenhet

- *olika uppfattningar om språk: språk som struktur, språk som ett meningsskapande element, språk som ett socialt och samhälleligt fenomen, språk som maktmedel*
- *multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet*
- *språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård*

Kommunikation 1

- *reflektioner över den egna kommunikativa kompetensen, förmåga att ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppens kommunikation*
- *analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandlingar, språket och icke-verbal kommunikation samt roller, anspänning, talängslan och kohesion i anslutning till gruppkommunikation*
- *språk och identitet samt hur språket är föränderligt och kontextbundet*

Lokal precisering

- granska och analysera vår flerspråkiga region
- jämförande analys samt produktion av autentisk kommunikation
- Verk: språkpoddar, kolumner och artiklar om språk, analys av debatt och tv-diskussioner, skönlitterära texter om kommunikation -

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Stifta bekantskap med olika kommunikativa texter och situationer. Stifta bekantskap med och öva färdigheter i mångsidig användning av multilitteracitet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den summativa bedömningen baserar sig på:

- studieportfölj
- inlämningsuppgifter

Den formativa bedömningen baserar sig på:

- timaktivitet
- muntlig framställning i grupp

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Kommunicera i tal och skrift, 2 sp (MO6-MO7)

Studieavsnittets moduler

- Att producera text 1, 1 sp (MO6), Obligatorisk
- Kommunikation 2, 1 sp (MO7), Obligatorisk

Mål

Att producera text 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras som skribent och fördjupa sina tidigare insikter om olika skeden av skrivprocessen*
- *fördjupa sin uppfattning om vilken inverkan disposition, språk och uttrycksform har på textens betydelse och struktur*
- *fördjupa sin förmåga att utgå från andra texter i sitt eget skrivande och bedöma materialets tillförlitlighet.*

Kommunikation 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning*
- *utveckla sin färdighet att framträda samt förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer*
- *fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talade texter samt audiovisuell kommunikation.*

Lokal precisering

- öka sin kunskap om skrivprocessen med speciellt fokus på sätt att argumentera
- öka sin kunskap om mångstämmighet i text
- öka sin kunskap om hur man på ett meningsfullt sätt kommunicerar och verbaliserar sin kunskap
- planera och utvärdera sina egna skriftliga och muntliga texter, samt deras innehåll och upplägg

Centralt innehåll

Att producera text 1

- *skrivprocessen: val och avgränsning av tema, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning, ge och ta emot respons*
- *skriva med annat material som underlag, text- och språkvård*
- *ordkonst och kreativt skrivande som stärker skribentens egen röst*

Kommunikation 2

- *anspänning, talängslan och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar*

- *sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig*
- *kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier*
- *analys och bedömning av muntliga och audiovisuella texter*

Lokal precisering

- skriva i många olika genrer men med fokus på själva skrivprocessen
- skrivuppgifter som grundar sig på ett utgångsmaterial, även i de kreativa skrivuppgifterna
- bygga upp ett individuellt inlägg och tillämpa kamratrespons på andras inlägg

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- utveckla den studerandes kritiska och kulturella läsfärdighet, förmåga att producera texter, multilitteracitet,
- språkliga medvetenhet och kommunikativa kompetens
- stödjer studierna och lärandet i alla läroämnen och i samarbetet mellan olika läroämnen
- hjälper färdigheter som krävs för långsiktigt, kreativt, undersökande, aktiverande och processinriktat arbete

- utveckla den studerandes språkliga medvetenhet, kommunikativa kompetens och kompetens i multilitteracitet
- utvärdera och reflektera över det egna och andras kunnande på ett konstruktivt sätt
- bredda synen på livet, människorna och världen genom kultur- och litteraturstudier
- ge verktyg att verbalisera tankar, känslor och upplevelser
- stödja den studerandes livskompetens genom att utveckla den kommunikativa förmågan, med fokus på textkompetens

- utveckla förmågan till långsiktigt, kreativt, undersökande och processinriktat arbete

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den summativa bedömningen baserar sig på:

- skriftliga inlämningsuppgifter
- individuella kommunikationsfärdigheter som muntliga presentationer
- litterära samtal.

Den formativa bedömningen baserar sig på:

- utvärdering av skrivprocessen, både individuellt och i dialog med läraren
- utvärdering av studerandes förmåga att planera, genomföra och reflektera kring muntliga framföranden

Fri beskrivning av studieavsnittet

Kommunicera i tals och skrift ska förbereda den studerande med de verktyg som behövs för att tolka, producera och verbalisera både fakta, faktion och fiktion i både tal och skrift.

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

7.2. Biologi (BI)

Läroämnets uppdrag

Biologi är en naturvetenskap som undersöker livsrelaterade fenomen på allt från molekyl- och cellnivå till biosfären. Syftet med undervisningen i biologi är att väcka intresse för bio- och miljövetenskaper och stödja utvecklingen av ett naturvetenskapligt tänkande hos den studerande. Undervisningen ska stärka den studerandes uppfattning om biologins betydelse i formandet av en naturvetenskaplig världsbild. Den naturvetenskapliga världsbilden bygger på vetenskaplig forskning och hjälper den studerande att granska världen på vetenskaplig grund. Undervisningen i biologi ska vägleda den studerande att förstå hur den levande naturen är uppbyggd, fungerar och växelverkar samt att förstå evolutionens betydelse för organismernas utveckling.

Läroämnet biologi ska ge den studerande färdigheter för vardagen, arbetslivet och för fortsatta studier. Undervisningen i biologi ska synliggöra att biovetenskaperna är vetenskapsgrenar som utvecklas snabbt och vilkas tillämpningar används på många olika sätt till exempel inom medicin, industri och jord- och skogsbruk. Undervisningen i biologi ska hjälpa den studerande att förstå de möjligheter som biovetenskaperna erbjuder för att förbättra såväl människosläktets som övriga organismers och hela ekosystemets välbefinnande.

Utmärkande för gymnasiets biologi är att den studerande ska inhämta kunskap genom observationer och experiment, att studierna är forskningsinriktade och att arbetssätten ska vara aktiverande och betona växelverkan. I undervisningen ingår laborationer, och en del av studierna sker i digitala studiemiljöer och i studiemiljöer utanför skolan. I takt med att studierna framskrider utvecklar den studerande mångsidigare och djupare färdigheter att arbeta experimentellt. I undervisningen ska man på olika sätt samarbeta med andra läroämnen. Fenomen som ingår i undervisningen i biologi granskas särskilt inom läroämnena geografi, kemi, fysik, psykologi och hälsokunskap på det sätt som är karakteristiskt för respektive läroämne.

Mångsidig kompetens

Undervisningen i biologi bygger på förståelsen av naturens mångfald och hur den utvecklas. Ett centralt tema för undervisningen är att skapa en hållbar framtid. Målen för mångsidig kompetens uppfylls tillsammans med målen för läroämnet.

Undervisningen i biologi stärker på ett naturligt sätt den studerandes ***kompetens för välbefinnande****. Undervisningen ökar den studerandes förståelse för vilken betydelse en mångsidig, ren och välmående miljö har för människans totala välbefinnande. I biologin betonas skillnaderna mellan individer, individernas mångfald och deras biologiska bakgrund, vilket ger den studerande verktyg att förstå mångfald. Den studerande ska få handledning i att ställa upp egna mål samt stöd och uppmuntran i olika skeden av lärprocessen för att stärka sin självkännedom och utveckla uthållighet.*

I läroämnet biologi utvecklas den ***kommunikativa kompetensen*** *genom att den studerande lär sig att argumentera och värdera sina egna och andras synpunkter med hjälp av kunskaper i biologi. Undervisningen ska ordnas i olika lärmiljöer och med mångsidiga metoder för att utveckla den studerandes sociala och kommunikativa färdigheter.*

*Undervisningen ska vägleda den studerande till naturvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information, vilket stödjer den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. I undervisningen i biologi fördjupar sig den studerande i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna som anknyter till biologi samt i läroämnets begreppsapparat och hur biologisk kunskap är uppbyggd. Den studerande får öva på undersökande samt tvärvetenskapligt och kreativt arbete i olika lärmiljöer.*

*Den **samhälleliga kompetensen** beaktas i undervisningen i biologi genom att den studerande får färdigheter att arbeta inom branscher som är viktiga för samhället, som hälsovården, miljösektorn och jord- och skogsbrukssektorn. Biovetenskaperna är ett internationellt vetenskapsområde som utvecklas snabbt, och dess tillämpningar används i samhället såväl på lokal som på nationell och internationell nivå. Undervisningen i biologi ger den studerande grundläggande kunskaper som hjälper hen att ta ställning till många aktuella samhällsfrågor och att tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll. Undervisningen vägleder den studerande mot en hållbar livsstil och till att ta globalt ansvar som en aktiv samhällsmedlem, vilket stärker hens **globala och kulturella kompetens**.*

*Undervisningen i biologi utvecklar den studerandes **miljökompetens** och vilja att värna om naturens mångfald. I undervisningen betonas förståelsen av naturens egenvärde och av att naturen är unik. I undervisningen behandlar man vilka möjligheter biologiska tillämpningar och ekosystemtjänsterna erbjuder för en hållbar framtid. Undervisningen hjälper den studerande att göra hållbara val i den egna vardagen samt att tillämpa biologisk kunskap för reflektion som kräver **etisk kompetens**.*

Mål

Undervisningen i biologi ska främja den studerandes förmåga att granska olika fenomen ur biovetenskaplig synvinkel samt på ett mångsidigt sätt stärka och fördjupa hens kunskaper och färdigheter i biologi. Målen för undervisningen i biologi anknyter till infallsvinklar inom biologin, till biologiska fenomen och processer samt till biologisk kunskap och tillämpningen av den. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Biologins infallsvinklar

Målet är att den studerande ska

- *kunna använda biologins centrala begrepp exakt och i rätt sammanhang*
- *med hjälp av artexempel kunna åskådliggöra fenomen som är kännetecknande för biologin*
- *förstå att biologisk kunskap grundar sig på forskning och att det i Finland bedrivs betydande forskning på området*
- *förstå vilken betydelse biologisk kunskap och dess tillämpningar har för innovationer och lösningar på olika problem*
- *få erfarenheter som fördjupar intresset för biologi och biologistudier.*

Biologiska fenomen och processer

Målet är att den studerande ska

- *känna till organismernas struktur och funktioner*
- *förstå biologiska samband mellan orsak och verkan från molekylnivå till biosfären*
- *förstå evolutionens betydelse*
- *känna till olika tillämpningar som grundar sig på biologisk kunskap.*

Biologisk kunskap och tillämpningen av den

Målet är att den studerande ska

- *planera och genomföra experimentellt arbete självständigt eller i samarbete med andra i mångsidiga lärmiljöer, som i terräng, i laboratorium och i virtuella miljöer*
- *få möjlighet att sätta sig in i biologins tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå*
- *använda och bedöma biologiska kunskapskällor kritiskt och uttrycka och motivera olika synsätt på ett sätt som är karakteristiskt inom biologin*
- *förstå betydelsen av att mångfalden av organismer bevaras och vara medveten om nödvändigheten av en hållbar utveckling samt sporras att agera för att åstadkomma positiva lösningar.*

Bedömning

Bedömningen i biologi ska basera sig på hur väl målen för läroämnet uppnåtts, med fokus på de specifika målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under lärprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och sina arbetssätt samt att utveckla sitt kunnande. Vitsordet ska grunda sig på mångsidiga sätt att visa sina kunskaper och på mångsidiga iakttagelser av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter.

Centrala föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper och färdigheter, som förmågan att behärska de grundläggande begreppen inom biologi samt förmågan att tänka, argumentera och undersöka. I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att förstå, tillämpa, analysera, bedöma och presentera biologisk kunskap i olika situationer. Bedömningen ska fästa uppmärksamhet vid förståelsen av naturvetenskapliga lagbundenheter och samband mellan orsak och verkan, vid insikten om betydelsen av växelverkan samt vid förmågan att uppfatta helheter. I bedömningen ska man också beakta den studerandes förmåga att kritiskt utvärdera information.

Den studerande kan även visa sina kunskaper i biologi genom experimentellt arbete i terrängen eller i laboratoriet samt genom presentationer, undersökningsrapporter och andra arbeten.

Studieavsnitt

Livet och evolutionen, 2 sp (BI1)

Studieavsnittets moduler

- Livet och evolutionen, 2 sp (BI1), Obligatorisk

Mål

Livet och evolutionen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna beskriva utmärkande drag hos och grundförutsättningarna för liv samt kunna känna igen dessa via exempel*
- *känna till cellens grundstruktur och funktion på en nivå som gör det möjligt att förstå evolutionen och ekosystemets funktion*
- *kunna förklara mekanismer som anknyter till genetisk variation, naturligt urval och artbildning, samt kunna förklara deras betydelse för evolutionen*
- *kunna beskriva den nuvarande organismvärldens struktur*
- *förstå och kunna beskriva hur biologisk kunskap produceras.*

Lokal precisering

- kunna identifiera och namnge ca 100 lokalt förekommande växter, däggdjur, groddjur, kräldjur och fiskar
- besök till Terra nova, ett naturvetenskapligt museum som beskriver Kvarkens natur

Centralt innehåll

Livet och evolutionen

Biologi som vetenskap

- *livets kännetecknande drag och organisationsnivåer*
- *de biologiska vetenskapsområdena och forskningsmetoderna*
- *biologiska observationer, forskningsfrågor och hur man skapar hypoteser*

Evolutionen

- *cellernas uppkomst och utveckling*
- *könlig och könlös förökning*
- *variation och dess genetiska grunder*
- *naturligt urval*
- *arternas uppkomst*
- *växternas och djurens evolution och nyckelanpassningar*
- *människans evolution*
- *evolutionsforskning*

- *principerna för klassificering*
- *organismvärldens släktträd och de mest centrala taxa*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande ska planera och genomföra ett biologiskt experiment och lära sig att skriva en forskningsplan. Forskningsplanen ska följa riktlinjerna för hur god naturvetenskaplig forskning ska planeras och utföras. Efter utfört experiment ska resultaten redovisas med hjälp av tabeller och grafer på ett korrekt sätt.

Genom kunskap om livets mångfald och livets förutsättningar ökar den studerandes miljömedvetenhet och och vilja att värna om livets mångfald.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Under den första lektionen i studieavsnittet diskuterar läraren och de studerande bedömningen.
Syftet är att de studerande ska ha en klar bild av hur bedömningen genomförs.
Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.
De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:
- slutprovet
- skriftliga läxförhör, laborationsrapporter och eventuella grupparbeten
- timaktivitet

Formativ bedöming fortgår under hela studieavsnittets gång för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar framförallt de regelbundet återkommande minitesten (5-6 stycken per studieavsnitt). Efter varje minitest får den studerande en direkt respons på hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Efter varje minitest följer också en formativ genomgång och diskussion i klassen.

Cellen och ärftligheten, 2 sp (BI4)

Studieavsnittets moduler

- Cellen och ärftligheten, 2 sp (BI4), Valfri

Mål

Cellen och ärftligheten

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna namnge cellens grundstrukturer*
- *kunna beskriva cellens centrala funktioner*
- *behärska ärftlighetens grundmekanismer och kunna tillämpa dem med hjälp av exempel*
- *kunna mikroskopera olika celler och tolka cellernas mikroskopiska strukturer*
- *kunna genomföra ett mindre experimentellt arbete.*

Centralt innehåll

Cellen och ärftligheten

Strukturen och funktionen hos en cell med cellkärna

- *cellen som forskningsobjekt*
- *biomolekyler*
- *djur-, växt- och svampceller*
- *genuttryck och reglering av det*
- *fotosyntes*
- *cellandning, jäsningsreaktioner*

Cellernas förökning

- *mitos och celldelning*
- *meios och könscellernas uppkomst*

Ärftlighetens grunder

- *nya alleler som orsakas av genmutationer*
- *mendelsk nedärvning*
- *kodominant nedärvning, polygen nedärvning, könsbunden nedärvning, att avgöra nedärvningssätt utifrån ett släktträd*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

De studerande lär sig att resonera kring olika biologiska fenomen som nedärving och genuttryck samt hur detta kan knytas an till andra vetenskapsgrenar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Under den första lektionen i studieavsnittet diskuterar läraren och de studerande bedömningen.
Syftet är att de studerande ska ha en klar bild av hur bedömningen genomförs.
Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.
De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:
- slutprovet
- skriftliga läxförhör, laborationsrapporter och eventuella grupparbeten

- timaktivitet

Formativ bedöming fortgår under hela studieavsnittets gång för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar framförallt de regelbundet återkommande minitesten (5-6 stycken per studieavsnitt). Efter varje minitest får den studerande en direkt respons på hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Efter varje minitest följer också en formativ genomgång och diskussion i klassen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

BI4 ska läsas före BI6.

Människans biologi, 2 sp (BI5)

Studieavsnittets moduler

- Människans biologi, 2 sp (BI5), Valfri

Mål

Människans biologi

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna namnge och känna igen de viktigaste organen och beskriva deras funktionsprinciper samt känna till människokroppens anatomi*
- *förstå vad homeostas innebär samt kunna ge exempel på faktorer som inverkar på den*
- *kunna beskriva kroppens kommunikationssystem och förklara hur olika delar av kroppen kommunicerar med varandra*
- *kunna förklara kroppens förmåga att uppfatta omgivningen med olika sinnen och reagera på förändringar*
- *kunna beskriva och jämföra kroppens olika försvarsmekanismer mot mikrober*
- *kunna beskriva och motivera fortplantningens mest centrala skeden från befruktningen till födseln*
- *kunna genomföra ett mindre experimentellt arbete där funktioner i människokroppen mäts samt presentera resultatet.*

Centralt innehåll

Människans biologi

Cell, vävnad, organ

- *cellernas differentiering från stamcellerna, cancerceller*
- *organens sammansättning av olika vävnadstyper*

Kroppens reglering

- *nervsystemets uppbyggnad och funktion*
- *de inresekretoriska körtlarna och hormonerna*

Ämnesomsättningen

- *matspjälkningssystemet*
- *blodcirkulationssystemet*
- *andningsorganen*
- *utsöndring av slaggprodukter*

Rörelse

- *stöd- och rörelseorganen*

Kroppens anpassningsförmåga till miljön

- *huden och värmereglering*
- *sinnen*
- *försvarssystemet*

Fortplantning

- *könsorgan och könsutveckling*
- *befruktning, graviditet och förlossning*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Studieavsnittet ger inblick i människokroppens anatomi och fysiologi. Med denna kunskap kan de studerande lära sig hur de kan påverka sin egen fysiska hälsa i en positiv riktning.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Under den första lektionen i studieavsnittet diskuterar läraren och de studerande bedömningen. Syftet är att de studerande ska ha en klar bild av hur bedömningen genomförs.
Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.
De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:
- slutprovet
- skriftliga läxförhör, laborationsrapporter och eventuella grupparbeten
- timaktivitet

Formativ bedöming fortgår under hela studieavsnittets gång för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar framförallt de regelbundet återkommande minitesten (5-6 stycken per studieavsnitt). Efter varje minitest får den studerande en direkt respons på hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Efter varje minitest följer också en formativ genomgång och diskussion i klassen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

BI5 ska läsas före BI8.

Biotekniken och dess tillämpningar, 2 sp (BI6)

Studieavsnittets moduler

- Biotekniken och dess tillämpningar, 2 sp (BI6), Valfri

Mål

Biotekniken och dess tillämpningar

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till mikrobernas strukturer och förstå deras grundläggande funktioner*
- *kunna ge exempel på hur mikrober kan användas inom biotekniken*
- *fördjupa sin kunskap om nukleinsyrorna och känna till hur de kan användas inom gentekniken*

- *med hjälp av exempel kunna ange bioteknikens mest centrala tillämpningar och innovationer samt motivera deras betydelse inom förädling, medicin, industri och miljövård*
- *kunna känna igen och bedöma bioteknikens möjligheter och risker samt framföra välgrundade etiska synpunkter om dem*
- *kunna planera och genomföra ett experimentellt arbete som anknyter till biologiska tillämpningar.*

Centralt innehåll

Biotekniken och dess tillämpningar

Mikrober

- *klassificering av mikrober*
- *bakteriernas uppbyggnad, variation, antibiotikaresistens*
- *virusens uppbyggnad och förökning*
- *användningen av mikrober inom bioteknik*

Manipulation av DNA och forskning med genteknik

- *skillnaden mellan celler med och utan cellkärna beträffande arvsanlag och genernas funktion*
- *kopiering och fragmentering av DNA samt elektroforetisk separering av DNAfragmenten*
- *kartläggning av den information som finns i DNA*
- *metoder för genöverföring och -modifiering*

Bioteknikens centrala tillämpningar och betydelse

- *traditionell och genteknologisk växt- och djurförädling*
- *medicin*
- *genominformation och användningen av den*
- *identifiering av individer och arter utifrån DNA-information*
- *miljövård*
- *industri*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

De studerande får i studieavsnittet en inblick i de många olika områden i samhället som idag utnyttjar olika former av bioteknologiska metoder. Förhoppningsvis väcker denna nya kunskap ett intresse för att i framtiden jobba inom jordbruk, skogsbruk, industri, medicin eller med någon typ av innovativ forskning.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Under den första lektionen i studieavsnittet diskuterar läraren och de studerande bedömningen.
Syftet är att de studerande ska ha en klar bild av hur bedömningen genomförs.
Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.
De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:
- slutprovet
- skriftliga läxförhör, laborationsrapporter och eventuella grupparbeten
- timaktivitet

Formativ bedöming fortgår under hela studieavsnittets gång för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar framförallt de regelbundet återkommande minitesten (5-6 stycken per studieavsnitt). Efter varje minitest får den

studerande en direkt respons på hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Efter varje minitest följer också en formativ genomgång och diskussion i klassen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

BI4 ska läsas före BI6.

Livets utveckling, 2 sp (BI7)

Mål

Lokal precisering

- fördjupade kunskaper om cellmembranets struktur och funktion samt cellmembranets koppling till livets uppkomst
- fördjupade kuskaper om fotosyntesen och cellandningen samt kopplingen till endosymbiosteorin och livets uppkomst
- känna till teorierna om livets uppkomst
- känna till livets utveckling på jorden
- kunna beskriva den nuvarande organismvärldens struktur ingående

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Evolutionsteorin är grunden för all annan biologi. I det här studieavsnittet behandlas livets långa utvecklingshistoria med start från de grundläggande biokemiska reaktionerna och strukturrerna, vidare till de första bakterierna och ända till människans evolution. Dessutom behandlas kännetecknen för de olika grupperna av organismer främst inom växt- och djurriket, hur de strukturellt skiljer sig från varandra samt hur de skiljer sig då man ser på deras ämnesomsättning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande lär sig i studieavsnittet hur alla olika livsformer har utvecklats och anpassats till olika miljöer på jorden. Förståelse för organismernas beroende av rätt livsmiljö bidrar förhoppningsvis hos den studerande till ett ökat intresse för att värna om de återstående oexploaterade livsmiljöerna på planeten samt hur dessa kan användas på ett ekologiskt hållbart sätt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Under den första lektionen i studieavsnittet diskuterar läraren och de studerande bedömningen. Syftet är att de studerande ska ha en klar bild av hur bedömningen genomförs.
Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.
De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:
- slutprovet
- skriftliga läxförhör, laborationsrapporter och eventuella grupparbeten
- timaktivitet

Formativ bedöming fortgår under hela studieavsnittets gång för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar framförallt de regelbundet återkommande minitesten (5-6 stycken per studieavsnitt). Efter varje minitest får den studerande en direkt respons på hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Efter varje minitest följer också en formativ genomgång och diskussion i klassen.

Människans dysfunktioner, 2 sp (BI8)

Mål

Lokal precisering

- känna till hur människokroppens försvarssystem fungerar på en fördjupad nivå
- i detalj känna till de huvudsakliga grupperna av mikrober såsom bakterier, virus, svampar och protister
- i detalj känna till hur människokroppens homeostas regleras
- på en fördjupad nivå känna till några av de vanligaste sjukdomarna hos människan
- känna til hur bioteknologin används inom medicinen, samt få en inblick i de senaste tillvägagångssätten för att bota mänskliga sjukdomar

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Studieavsnittet behandlar människokroppens försvar, olika typer av mikrober, patogener hos människan, sjukdomar, bioteknologin inom medicinen samt människokroppens homeostas.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande lär sig hur hen kan påverka sin egen fysiska hälsa genom att förstå hur olika fysiologiska processer fungerar i kroppen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Under den första lektionen i studieavsnittet diskuterar läraren och de studerande bedömningen. Syftet är att de studerande ska ha en klar bild av hur bedömningen genomförs.
Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.
De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:
- slutprovet
- skriftliga läxförhör, laborationsrapporter och eventuella grupparbeten
- timaktivitet

Formativ bedöming fortgår under hela studieavsnittets gång för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar framförallt de regelbundet återkommande minitesten (5-6 stycken per studieavsnitt). Efter varje minitest får den studerande en direkt respons på hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Efter varje minitest följer också en formativ genomgång och diskussion i klassen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

BI5 ska läsas före BI8.

Repetitionsavsnitt, 2 sp (BI9)

Mål

Lokal precisering

- förbereda de studerande inför ämnesrealprovet i biologi
- repetera det centrala innehållet i samtliga studieavsnitt i biologi

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande får i studieavsnittet möjlighet att tillämpa sitt biologiska kunnade i skriftliga övningar och olika typer av uppgifter som kräver både faktakunskap och analysförmåga.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Godkänt studieavsnitt bedöms som avlagt (A) och inte med siffervitsord.

Bedömningen är helt och hållet formativ. De studerande jobbar på egen hand med olika typer av uppgifter under lärarens ledning.

Ekologins grunder och människans inverkan på ekosystemen, 2 sp (BI2-BI3)

Studieavsnittets moduler

- Ekologins grunder, 1 sp (BI2), Obligatorisk
- Människans inverkan på ekosystemen, 1 sp (BI3), Obligatorisk

Mål

Ekologins grunder

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna beskriva och analysera hur abiotiska och biotiska miljöfaktorer inverkar på organismernas anpassning och utbredning*
- *kunna beskriva populationernas, organismsamhällenas och ekosystemens struktur och funktion samt skildra dessa med hjälp av exempel*
- *kunna beskriva naturens mångfald och motivera vilken betydelse den har.*

Människans inverkan på ekosystemen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till metoder med vilka miljöns tillstånd kan undersökas samt kunna identifiera miljöproblem*
- *kunna jämföra, analysera och bedöma effekterna av mänsklig verksamhet i ekosystemen*
- *kunna presentera och motivera lösningar på miljöproblem samt identifiera positiva trender som berör miljöns tillstånd*
- *kunna bedöma och analysera sin egen verksamhet med beaktande av ekologisk hållbarhet*
- *kunna söka, analysera, tolka och presentera material om ekologisk forskning.*

Lokal precisering

- kunna identifiera och namnge ca 100 lokalt förekommande fågelarter
- besök till Terra nova, ett naturvetenskapligt museum som beskriver Kvarkens natur

Centralt innehåll

Ekologins grunder

- *ekosystemens struktur och dynamiska karaktär*
- *kolets, kvävets och fosforns kretslopp, energiflödet i ett ekosystem*
- *populationernas egenskaper*
- *anpassning, ekologiska nischer, utbredning*
- *förhållandet mellan olika arter*

Naturens mångfald

- *genetisk mångfald hos en art, arternas mångfald, ekosystemens mångfald*
- *betydelsen av mångfald*

Människans inverkan på ekosystemen

Förändringar i ekosystemen som orsakats av människan, lösningar på miljöproblem

- *klimatförändringens inverkan på ekosystemen*
- *försurning*
- *övergödning*
- *hur främmande ämnen påverkar näringskedjor*
- *människans inverkan på naturens mångfald*

Mot en hållbar framtid

- *ekosystemtjänsternas betydelse, ekologiskt hållbar utveckling*
- *verksamhet för att främja en hållbar livsstil och hur man påverkar miljöns tillstånd*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

De studerande ska jämföra, analysera och bedöma effekterna av mänsklig verksamhet i ekosystemen samt presentera och motivera lösningar på miljöproblem. Vidare ska de analysera sin egen verksamhet med beaktande av ekologisk hållbarhet.

De studerande lär sig att vår planet är ett enda stort sammanbundet ekosystem, det vill säga vår biosfär. Allt vi gör har en inverkan på helheten och det är därför av stor betydelse att inse hur våra handlingar påverkar vår fortlevnad på planeten.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Under den första lektionen i studieavsnittet diskuterar läraren och de studerande bedömningen.
Syftet är att de studerande ska ha en klar bild av hur bedömningen genomförs.
Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.
De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:
- slutprovet
- skriftliga läxförhör, laborationsrapporter och eventuella grupparbeten
- timaktivitet

Formativ bedöming fortgår under hela studieavsnittets gång för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar framförallt de regelbundet återkommande minitesten (5-6 stycken per studieavsnitt). Efter varje minitest får den studerande en direkt respons på hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Efter varje minitest följer också en formativ genomgång och diskussion i klassen.

7.3. Filosofi (FI)

Läroämnets uppdrag

Filosofin utforskar hela verkligheten och olika sätt att gestalta den. Att känna till filosofiska frågeställningar skapar en grund för att förstå världen, samhället och uppfattningarna om människan och att bedöma dem rationellt. Studier i filosofiskt tänkande utvecklar förmågan att rationellt reflektera över motiveringarna till olika uppfattningar.

Utmärkande för filosofin är att den ifrågasätter och söker motiv, vilket hjälper den studerande att få grepp om och strukturera dagens informationsflöde. På så sätt främjar studierna i filosofi den studerandes förmåga att tänka och lära sig. Studier i argumentation och giltig slutledning utvecklar förmågan att förstå och uttrycka även komplexa tankemönster.

Traditionellt har filosofin kallats alla vetenskapers moder. I dess natur ingår därför att integrera olika vetenskapsområden, vilket hjälper den studerande att uppfatta större begreppsliga helheter och samband. Studierna i filosofi främjar den studerandes förmåga att se hur uppfattningar inom olika vetenskapsgrenar och tanketraditioner är uppbyggda och hur de skiljer sig från varandra. Detta stödjer den studerande att tillägna sig olika vetenskaper, vilket gör det enklare för dem att studera vidare. Kunskap i filosofi stärker den studerandes allmänbildning.

Studierna i filosofi ska stärka den studerandes uppfattning om sin egen identitet. I ämnet övar sig den studerande i etisk reflektion och det hjälper hen att förstå betydelsen av olika kunskaper och färdigheter för individen och samhället. Filosofi utvecklar omdömesförmågan och främjar kreativt och självständigt tänkande. I undervisningen i filosofi ska den studerande stödjas att formulera välgrundade personliga åsikter och lära sig att delta i en rationell diskussion. Genom att sätta sig in i filosofiska frågor som saknar enkla svar lär sig den studerande att formulera och motivera sina ståndpunkter. Samtidigt utvecklar hen respekt för olika välgrundade ståndpunkter. Genom att reflektera kring invecklade frågor tillsammans med andra utvecklar den studerande tilltro till sin egen tankeförmåga. Lämpliga arbetssätt inom ämnet är diskussion och dialog.

Mångsidig kompetens

*Studierna i filosofi stödjer den studerandes **kommunikativa kompetens** på ett mångsidigt sätt, liksom även utvecklingen till en bildad och ansvarstagande medborgare med respekt för jämlikhet. Läroämnet betonar dialog och god argumentation, vilket gör att den studerande enklare kan ta till sig ett hållbart tänkande och en hållbar livsstil och rättvisa samhälleliga principer. Filosofin kombinerar olika vetenskapsområden och stödjer tillägnandet av olika vetenskaper och kontinuerligt lärande. Studier i filosofi utvecklar språklig uttrycksförmåga, analytiskt tänkande och logisk slutledning.*

I filosofin tolkas problem begreppsligt och dialogiskt. Därför betonas språklig medvetenhet samt ett exakt språkbruk som lyfter fram betydelsen av ändamålsenliga begrepp. Även om filosofin använder termer inom sin egen tradition och inom andra vetenskapliga discipliner är målet ett klart och begripligt språk. Filosofins argumenterande karaktär utvecklar ett uttrycksätt som fokuserar på logiska motiveringar och tar hänsyn till olika perspektiv.

*Reflektion över det goda livet och samhället är traditionellt kärnan i filosofin. Studier i filosofi stödjer **kompetensen för välbefinnande** genom att utveckla den studerandes förståelse av sig själv, sitt tänkande och sitt förhållande till andra människor. Utvecklingen av förståelsen sammanhänger med människans utveckling som helhet och leder till goda dygder och välbefinnande. Det diskuterande och argumenterande förhållningssättet främjar den sociala gemenskapen bland de studerande och deras kommunikationsfärdigheter och lär dem att respektera olika synpunkter. Samtidigt uppmuntras den studerande att tillägna sig hållbara sätt att tänka och leva och rättvisa samhälleliga principer. Filosofin utvecklar även tolerans för osäkerhet och förmåga att agera även i situationer där tillgången till information är begränsad.*

*Filosofin har traditionellt omfattat ett synsätt som integrerar olika vetenskapliga discipliner och därigenom stimulerar **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Studier i filosofi bygger på ett naturligt sätt broar mellan olika discipliner. Filosofin hjälper den studerande att tillägna sig olika sätt att hämta information och att kombinera resultaten från olika vetenskaper, vilket gör det lättare att uppfatta stora helheter. Det starka kravet på logik i filosofiskt tänkande utvecklar förmågan att förstå motiveringarna för olika argument och att särskilja faktiska argument från åsikter. I egenskap av ett ämne som ifrågasätter och söker motiveringar uppmuntrar filosofin till kreativt och självständigt tänkande.*

*När det gäller **samhällelig kompetens** ska undervisningen i filosofi engagera den studerande till ett rationellt etiskt tänkande baserat på respekt för demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Idealen för ett rättvist samhälle och ett aktivt medborgarskap är inte endast föremål för analys och undervisning, utan också mål som undervisningen försöker främja. Filosofi utvecklar förmågan att tänka kreativt, kritiskt och självständigt, vilket utvecklar färdigheter för fortsatta studier, meningsfull karriärplanering och framtida förändringar i arbetslivet.*

*Etik är ett traditionellt delområde av filosofin och därför också en central del av studierna i filosofi. Filosofi lär den studerande att strukturera värderingar, normer och betydelser begreppsligt. **Etisk** reflektion omfattar såväl individ- och samhällsfrågor som miljöfrågor. Den kritiska traditionen inom läroämnet utvecklar den studerandes förmåga till självständigt tänkande och uppmuntrar hen att agera moraliskt hållbart. Studier i filosofi bidrar till att uppfatta mångfasetterade problem och skapa en övergripande bild av dem. Förståelse av sociala och ekologiska globala problem uppmuntrar den studerande att agera för att korrigera dessa och uppfylla målen för **miljökompetens**.*

*Med tanke **på global och kulturell kompetens** breddar studierna i filosofi tänkandet och hjälper till att förstå att det finns olika sätt att uppfatta verkligheten. Den studerande utvecklar en känslighet för att upptäcka likheter och skillnader i olika fenomen i världen. Av filosofins delområden fokuserar särskilt etik och social filosofi på mångfalden hos människor och kulturer och uppmuntrar till en fördomsfri attityd till olika livsfenomen. Genom filosofiska tankeexperiment ska den studerande ges tillfälle att föreställa sig möjliga framtida utvecklingstrender.*

Mål

De allmänna målen för undervisningen i filosofi är att den studerande ska

- *kunna gestalta filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem inom den filosofiska traditionen och att kunna tillämpa problemformuleringarna på olika aktuella frågor*
- *kunna strukturera, analysera och bedöma information begreppsligt, i synnerhet olika påståenden, deras betydelser och motiveringar till dem*
- *behärska grundläggande logisk argumentation och därigenom lära sig att lita på och kritiskt granska sitt eget tänkande samt reflektera över dess begränsningar inom olika vetenskapsgrenar och i vardagslivet*
- *kunna bedöma moraliska problem och tänkbara lösningar på dem samt förbinda sig till etiska principer*
- *lära sig att reflektera över och begreppsligt analysera större helheter samt att tänka och handla på ett omdömesgillt sätt i såväl etiska frågor som inom andra livsområden, även då informationen är motstridig eller otillförlitlig*
- *utveckla sin förmåga att uttrycka sina ståndpunkter med rationella motiveringar.*

Bedömning

Bedömningen i filosofiämnet ska fokusera på den studerandes förmåga att förstå centrala filosofiska frågor och behärska filosofiskt tänkande och filosofiska begrepp samt på den studerandes förmåga att uttrycka och utvärdera filosofiskt tänkande. Det innebär att man bedömer förmågan att förstå och precisera filosofisk kunskap med hjälp av begrepp samt att kritiskt

analysera och reflektera över den. Därtill ska bedömningen ta fasta på den studerandes förmåga att såväl i vardagen som i vetenskapen identifiera och beskriva filosofiska problem och förmågan att formulera dem med hjälp av begrepp.

Bedömningen ska ta hänsyn till den studerandes kännedom om presenterade lösningar på filosofiska frågor samt hens förmåga att presentera logiska argument skriftligt, muntligt och interaktivt.

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att kritiskt granska sitt eget tänkande och uppmuntra den studerande att planera sina studier. Kursbedömningen ska basera sig på mångsidiga bedömningsmetoder. Målen och det centrala innehållet i de olika modulerna ska vara utgångspunkt för bedömningen av hur den studerande har uppnått de allmänna målen för läroämnet filosofi.

Studieavsnitt

Introduktion i filosofiskt tänkande, 2 sp (FI1)

Studieavsnittets moduler

- Introduktion i filosofiskt tänkande, 2 sp (FI1), Obligatorisk

Mål

Introduktion i filosofiskt tänkande

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bilda sig en uppfattning om filosofins natur och metoder genom att sätta sig in i filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem*
- *lära sig att bedöma sanningshalten i påståenden och att framföra och förutsätta motiveringar till åsikter och påståenden samt att uppfatta strukturen i framförda motiveringar och bedöma deras giltighet*
- *känna till och genom olika interaktiva övningar lära sig att tillämpa filosofiska arbetssätt, såsom att ifrågasätta antaganden, klassificera och definiera begrepp samt använda tankeexperiment och motexempel*
- *fördjupa sig i några centrala filosofiska frågor och begreppsliga distinktioner i anslutning till dem*
- *känna till grundläggande kunskapsteoretiska distinktioner, kunna analysera och värdera olika tankeföreställningar och bekanta sig med kunskapsinnehållet i några av gymnasiets läroämnen.*

Lokal precisering

- Att granska också aktuella frågor ur ett filosofiskt perspektiv.
- Se att filosofiska problem fortfarande är aktuella även utanför filosofin, till exempel inom vetenskap och politik.
- Analys av premisser och slutledningar samt bedömning av argument t.ex. med hjälp av tidningarnas insändare och kolumner.

Centralt innehåll

Introduktion i filosofiskt tänkande

- *vad filosofi är, de filosofiska frågornas och det filosofiska tänkandets natur i den filosofiska traditionen och tillämpning av filosofiskt tänkande i aktuella frågor*
- *grunderna för logisk argumentation och giltig slutledning samt muntlig och skriftlig övning inom området, bland annat genom att tillämpa detta på aktuella samhälleliga frågor*

- *centrala filosofiska grundfrågor och distinktioner: ande och materia, frihet och nödvändighet, begreppslig och empirisk, objektiv och subjektiv*
- *skillnaden mellan kunskap och information, vardagskunskap och vetenskaplig kunskap samt vetenskap och pseudovetenskap*
- *kunskapens och argumentationens natur inom olika vetenskapsgrenar: hur man formulerar påståenden samt testar och motiverar dem i några av gymnasiets läroämnen*

Lokal precisering

- Filosofins natur introduceras genom att granska vilka antaganden som ligger bakom vardagstänkandet och det vetenskapliga tänkesättet, t.ex. om kunskapens och rättvisans karaktär kan ifrågasättas, preciseras och legitimeras filosofiskt.
- I det filosofiska arbetet utnyttjas tankeexperiment, motexempel och logiskt tänkande.
- Övning i argumentation t.ex. i form av muntlig eller skriftlig debatt eller genom att analysera premisser och slutledningar i någon aktuell text eller något aktuellt material och genom att bedöma slutledningens giltighet och hållbarhet.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Modulen skapar förutsättningar för ett tvärvetenskapligt angreppssätt, eftersom den belyser likheter och skillnader mellan kunskap och argumentation inom olika vetenskapsområden. Detta främjar integrationen av det centrala innehållet i olika läroämnen.

Modulen gör det möjligt att motivera och bedöma olika påståenden och föra en meningsfull diskussion. Det inbegriper iakttagandet av principen om tolerans vid tolkningen av en samtalspartners påståenden.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Läraren delger bedömningsgrunderna under den första lektionen i studieavsnittet. De studerande får en klar bild av hur bedömningen kommer att genomföras i studieavsnittet. Olika delmoment bedöms separat. Medeltalet för de olika delmomenten blir slutvitsordet för studieavsnittet.

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- prov
- skriftliga läxförhör
- inlämningsuppgifter och projekt
- diskussionsövningar
- timaktivitet

Formativ bedömning fortgår under hela studieavsnittet för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- direkt respons på diskussion, dialog och debatter – av lärare och medstuderande
- läxförhör som studerande får respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- provet som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Etik, 2 sp (FI2)

Studieavsnittets moduler

- Etik, 2 sp (FI2), Obligatorisk

Mål

Etik

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära känna den filosofiska etikens centrala begrepp, frågor och teorier*
- *kunna motivera uppfattningar om det goda och det rätta samt förstå skillnaden mellan normativa och deskriptiva påståenden*
- *kunna presentera logiska och etiska argument muntligt och skriftligt samt motivera moralens förpliktande karaktär*
- *kunna analysera meningen med sitt liv och sina livsval med hjälp av filosofiska begrepp*
- *kunna analysera och bedöma handlingar ur etisk synvinkel samt klargöra sina egna moraliska beslut och värderingar utgående från den filosofiska etiken*
- *kunna tillämpa etik på samhälls- och miljöfrågor.*

Lokal precisering

- Förstå att man inom etisk argumentation respekterar samma principer som i annan argumentation. Öva upp en argumentationsförmåga som inte enbart är motsättningslös och koherent utan som också bygger på godtagbara värderingar och normer.
- Förstå skillnaden mellan lag och moral.

Centralt innehåll

Etik

- *moralen som normsystem; skillnaden mellan moral, lagar och vanor; moralisk objektivism, relativism, subjektivism*
- *moral samt normativ och tillämpad etik i moralfrågor; grunderna i dygd-, konsekvens-, rättighets- och pliktetik*
- *filosofiska teorier om ett gott liv, meningen med livet och en god livsstil*
- *etik och individens moraliska beslut: mänskliga relationer och livsval*
- *etiska frågor kring miljön och naturen, såsom miljöförändringen och djurens rättigheter*
- *etik och samhället: mänskliga och grundläggande rättigheter*

Lokal precisering

- Känna till filosofiska teorier om ett gott liv: Aristoteles dygdetik, epikurism, stoicism, existentialism m.fl.
- Analys av egna livsval ur olika moralteoretiska och ekologiska perspektiv.
- Perspektiv på existensen av värderingar samt grunden för värderingar.
- Utilitarism, Kants kategoriska imperativ, problemen med den normativa etikens teorier

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etik är en central del av filosofistudierna. I etiken struktureras värderingar, normer och betydelser begreppsligt. Den etiska diskussionen omfattar frågor som gäller individen, samhället och miljön. Studierna i etik uppmuntrar till självständigt tänkande och till att förbinda sig till en moraliskt hållbar verksamhet.

Förståelsen för de sociala och ekologiska globala problemens karaktär uppmuntrar till åtgärder för att avhjälpa dem och förverkligar således målen för miljökompetens. Undervisningen i etik uppmuntrar till att eftersträva en ekologiskt hållbar och ansvarsfull livsstil och granskar dess filosofiska grunder.

Ett rationellt etiskt tänkande grundar sig på respekt för demokrati, mänskliga rättigheter och en hållbar framtid, som kan tjäna som utgångspunkt för allt samhälleligt tänkande. Undervisningen i etik uppmuntrar till att identifiera samhälleliga missförhållanden och till aktivt medborgarskap.

Studierna i etik främjar den studerandes förmåga att ta hand om sig själv och andra. Dryftandet av etiska frågor bidrar till att strukturera den egna uppfattningen om ett gott liv och en god moral samt stärker självkännedomen och skapandet av den egna identiteten, vilket stödjer välbefinnandet. En granskning av de egna livsvalen i ljuset av etiska begrepp och teorier kräver kreativitet.

Med tanke på den globala och kulturella kompetensen breddar studier i etik tänkandet och hjälper till att förstå olika tänkesätt och att olika kulturer har olika uppfattningar om rätt och fel.

Studierna i etik bidrar också till att uppnå andra övergripande mål. Övning i etisk argumentation tillsammans med de andra studerandena och läraren ökar de kommunikativa och emotionella färdigheterna.

Studierna i etik är av tvärvetenskaplig karaktär, eftersom de i stor utsträckning behandlar etiska frågeställningar som hänför sig till olika livsområden, såsom den etiska problematik som utvecklingen inom fysik, kemi och medicin medför.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Läraren delger bedömningsgrunderna under den första lektionen i studieavsnittet. De studerande får en klar bild av hur bedömningen kommer att genomföras i studieavsnittet. Olika delmoment bedöms separat. Medeltalet för de olika delmomenten blir slutvitsordet för studieavsnittet.

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- prov
- skriftliga läxförhör
- inlämningsuppgifter och projekt
- diskussionsövningar, debatter
- timaktivitet

Formativ bedömning fortgår under hela studieavsnittet för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- direkt respons på diskussion, dialog och debatter – av lärare och medstuderande
- läxförhör som studerande får respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- provet som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Samhällsfilosofi, 2 sp (FI3)

Studieavsnittets moduler

- Samhällsfilosofi, 2 sp (FI3), Valfri

Mål

Samhällsfilosofi

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bli förtrogen med några centrala begrepp och inriktningar inom samhällsfilosofin*
- *lära sig att beskriva rättvisa, maktutövning och arbetsfördelning i individers, gruppers och institutioners verksamhet*
- *lära sig att filosofiskt bedöma samhällsordningens uppbyggnad och legitimitet*
- *kunna tillämpa sina kunskaper på aktuella samhällsfrågor*
- *förstå rättigheters betydelse som grund för samhällsordningen.*

Lokal precisering

- Lära sig att se sambandet mellan samhällsfilosofiska begrepp och vardagen.
- Hur olika former av rättvisa, frihet, jämlikhet och makt tillämpas på vardagen.
- Filosofisk bedömning av samhällsordningens uppbyggnad och legitimitet innebär också förmåga att granska samhälleliga ”ismer” och trender på ett mångsidigt sätt, även ur synvinklar som står i strid med den studerandes egna åsikter.
- Rättsstaten, dvs. de grundläggande rättigheterna som garanter för ett demokratiskt samhälle.

Centralt innehåll

Samhällsfilosofi

- *samhällsordningens legitimitet, teorier om samhällsfördrag*
- *olika former av makt, frihet, jämlikhet och rättvisa*
- *mänskliga rättigheter, medborgarrättigheter och rättsstaten: demokrati och social gemenskap som samhälleliga värden*
- *politiska ideal: liberalism, socialism, anarkism, konservatism, nationalism; samhällsutopier och -dystopier*
- *förhållandet mellan välfärd och ekonomi; legitimering av skillnader i förmögenhet och välfärd; välfärdsstaten*
- *aktuella samhällsfilosofiska frågor: miljöproblem, kulturmöten, effekter av teknik och artificiell intelligens, kön och makt, identifiering och kritik av strukturer som skapar ojämlikhet*

Lokal precisering

- Koppling av ideologier och frågor om ekonomisk fördelning och välfärd till praktiska situationer.
- Diskussion kring demokratins och de mänskliga rättigheternas praktiska förverkligande.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I modulen Samhällsfilosofi (FI3) granskas på bred front olika aspekter av samhället: samhällsordning, makt, frihet, jämlikhet, rättvisa, rättigheter, politiska ideal, välfärd och ekonomi. I modulen diskuteras bland annat vad dessa frågor handlar om och hur de kan motiveras. I modulen behandlas också aktuella frågor som gäller t.ex. teknisk utveckling, kön eller miljö. Studierna i samhällsfilosofi hjälper den studerande att uppfatta individens ställning i samhället, uppmuntrar

till aktivt medborgarskap och ger begreppsliga verktyg för analys och försvar av demokrati, frihet och jämlikhet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Läraren delger bedömningsgrunderna under den första lektionen i studieavsnittet. De studerande får en klar bild av hur bedömningen kommer att genomföras i studieavsnittet. Olika delmoment bedöms separat. Medeltalet för de olika delmomenten blir slutvitsordet för studieavsnittet..

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- prov
- skriftliga läxförhör
- inlämningsuppgifter och projekt
- diskussionsövningar, debatter
- timaktivitet

Formativ bedömning fortgår under hela studieavsnittet för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- direkt respons på diskussion, dialog och debatter – av lärare och medstuderande
- läxförhör som studerande får respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- provet som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Sanningen, 2 sp (FI4)

Studieavsnittets moduler

- Sanningen, 2 sp (FI4), Valfri

Mål

Sanningen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna skilja mellan åsikter och faktapåståenden och förstå behovet av att motivera faktapåståenden*
- *förstå betydelsen av språk och dess betydelse i gestaltandet av verkligheten*
- *kunna beskriva och bedöma filosofiska teorier om sanning, kunskap, verklighetens natur och vetenskap*
- *kunna strukturera och analysera kännetecken för vetenskaplig forskning, slutledning och förklaring*
- *kunna analysera hur observationer och kunskap samt vetenskapliga teorier förhåller sig till verkligheten*
- *lära sig att bedöma situationer där olika undersökningar ger olika resultat och handlingsalternativ.*

Lokal precisering

- Förståelse för att kravet på motivering för faktapåståenden är en förutsättning för en rationell diskussion, eftersom det med hjälp av motiveringar är möjligt att bedöma de framförda påståendena. I en rationell diskussion krävs det också motiveringar till värdeomdömen
- Förståelse för att det sätt som observation och kunskap samt vetenskapliga teorier förhåller sig till sanningen beror på hur man förstår sanningen (olika sanningsteorier).

Centralt innehåll

Sanningen

- *språk, betydelse och sanning*
- *det sannas natur och sanningsteorierna; att närma sig sanningen; nödvändig och kontingent sanning*
- *verklighetens och medvetandets natur; realism och anti-realism*
- *kunskapens källor, kunskapens möjligheter och gränser, kunskapens berättigande, förhållandet mellan kunskap och säkerhet*
- *den vetenskapliga forskningens natur och metoder samt vetenskaplig slutledning, vetenskapsetik*
- *tillförlitligheten hos vetenskapliga metoder och teorier och deras förhållande till verkligheten*
- *förklaring, förutsägelse, förståelse och tolkning inom olika vetenskaper*

Lokal precisering

- Sanningens förhållande till språket; i filosofi uppfattas sanningen ofta som en egenskap hos påståenden.
- Olika teorier om sanningsenligheten i påståenden, t.ex. korrespondensteori, koherensteori och pragmatisk teori.
- Teorier om verklighetens natur, till exempel idealism, materialism och dualism.
- Den klassiska definitionen av kunskap; förhållandet mellan kunskap och sanning samt den begreppsliga skillnaden mellan kunskap och sanning.
- Kunskapens möjlighet och bestridande av den, skepticism; problemen med naiv realism.
- Empirism och rationalism som exempel på traditionella metoder för inhämtande av kunskap; hur olika metoder för inhämtande av kunskap fungerar i olika situationer.
- Kants kunskapsteori.
- Skillnader och likheter i forskningssätten inom olika vetenskapsområden.
- Utvärdering av vetenskapliga rön.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Inom filosofin struktureras problemen begreppsligt och dialogiskt. Därför betonas ett exakt språkbruk som öppnar upp begreppens innebörd liksom även språkmedvetenhet.

Filosofins argumenterande karaktär utvecklar ett uttryck där tyngdpunkten ligger på logiska motiveringar och beaktande av olika perspektiv. Detta hjälper studerandena att förstå olika tänkesätt såväl i interaktionssituationer som i dialogen mellan olika vetenskapsgrenar och kulturdelområden.

Filosofin uppmuntrar till kreativt och självständigt tänkande som ett ifrågasättande läroämne som söker motiveringar. Behandlingen av komplicerade problem utvecklar studerandenas tolerans mot osäkerhet och beredskap att agera också i situationer där den information som står till buds är begränsad.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Läraren delger bedömningsgrunderna under den första lektionen i studieavsnittet. De studerande får en klar bild av hur bedömningen kommer att genomföras i studieavsnittet. Olika delmoment bedöms separat. Medeltalet för de olika delmomenten blir slutvitsordet för studieavsnittet.

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- prov
- skriftliga läxförhör
- inlämningsuppgifter och projekt
- diskussionsövningar, debatter
- timaktivitet

Formativ bedömning fortgår under hela studieavsnittet för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- direkt respons på diskussion, dialog och debatter – av lärare och medstuderande
- läxförhör som studerande får respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- provet som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Repetition i filosofi, 2 sp (FI5)

Mål

Lokal precisering

- Studieavsnittet är avsedd som ett förberedande studieavsnitt inför studentkrivningarna.
- Den studerande skall bli förtrogen med att arbeta med olika uppgiftstyper.
- Att stärka och fördjupa de filosofiska kunskaperna samt utveckla det egna analytiska tänkandet ytterligare.
- Att se helheter och samband inom ämnet filosofi samt kopplingen till övriga läroämnen och vetenskapsgrenar.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Under studieavsnittet repeteras det centrala innehållet i samtliga studieavsnitt.
- Praktisk övning inför skrivningarna genom arbete med studemtexamensuppgifter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Läraren delger bedömningsgrunderna under den första lektionen i studieavsnittet. De studerande får en klar bild av hur bedömningen kommer att genomföras i studieavsnittet. Olika delmoment bedöms separat. Medeltalet för de olika delmomenten blir slutvitsordet för studieavsnittet.

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- prov
- skriftliga läxförhör
- inlämningsuppgifter och projekt
- diskussionsövningar, debatter
- timaktivitet

Formativ bedömning fortgår under hela studieavsnittet för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- direkt respons på diskussion, dialog och debatter – av lärare och medstuderande
- läxförhör som studerande får respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- provet som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

7.4. Fysik (FY)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i fysik ska hjälpa den studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en naturvetenskaplig världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge den studerande insikter om fysikens betydelse i vardagen och för miljön, samhället och teknologin. I undervisningen ska den studerande fördjupa sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till fysik samt i fysikens begreppsapparat och sätt att producera kunskap. Den studerande utvecklar sin naturvetenskapliga läsfärdighet, vilket hjälper hen att kritiskt utvärdera olika vardagliga val samt ställningstaganden i samhällsdebatten. Undervisningen i fysik ska ge den studerande färdigheter för framgångsrika fortsatta studier inom naturvetenskap och naturvetenskapens tillämpningsområden samt att tillämpa sina kunskaper i fysik i arbetslivet. Med hjälp av mångsidiga lärsituationer och -miljöer möjliggör man att de studerande har jämlika och likvärdiga möjligheter att lära sig.

Undervisningen i fysik ska stödja den studerande att förstå fysikens begrepp både kvalitativt och kvantitativt. Den studerande bearbetar sina tidigare erfarenheter, nya observationer och synvinklar till en logiskt sammanhängande bild av omvärlden i samverkan med lärarna och gruppen samt med hjälp av fysikens teorier.

Undervisningen i fysik ska utgå från observationer i omgivningen. Experiment i olika former stödjer den studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapens karaktär. Under studiernas gång utvecklas den studerandes forskningsfärdigheter både generellt och inom centrala områden som behandlas i respektive modul. Experimentellt arbete ska utföras med beaktande av säkerheten i arbetet.

Mångsidig kompetens

Undervisningen i fysik vägleder den studerande att tillägna sig ett naturvetenskapligt tänkande, att ta fram och använda information, att komma med idéer, samarbeta samt att bedöma informationens tillförlitlighet och innebörd. Undervisningen utvecklar den studerandes ***samhälleliga kompetens*** *genom att den studerande får färdigheter att delta i samhällsdebatten och påverka det gemensamma beslutsfattandet.*

Den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till fysikstudier. Den studerande utvecklar sin ***kommunikativa kompetens*** *och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta*

ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projekt och arbete i grupp.

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion. Undervisningen i fysik stödjer på det här sättet den studerandes ***etiska kompetens och miljökompetens****,* ***globala och kulturella kompetens*** *samt hens* ***kompetens för välbefinnande****.*

I studierna i fysik övar den studerande sig på att skriva samt kritiskt tolka och analysera olika texter. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivna texter, bilder, videor, tabeller, grafer eller formler. Undervisningen i fysik stödjer den ***tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen*** *även genom användningen av informations- och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mätningsresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.*

Mål

De allmänna målen för undervisningen i fysik hänför sig till fysikens betydelse, värderingar och attityder, den studerandes forskningsfärdigheter och kunskaper i fysik samt användningen av dem. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- *kunna bedöma vilken betydelse fysiken och teknologin har för individen och samhället*
- *identifiera sina kunskaper i fysik och ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet fysik*
- *bli insatt i hur man tillämpar fysik i olika sammanhang, exempelvis i naturen, näringslivet, organisationer eller forskarsamfund*
- *få möjligheter att sätta sig in i fysikens tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå*
- *få tillräckliga färdigheter för fortsatta studier inom naturvetenskapernas och fysikens tillämpningsområden*
- *få färdigheter att delta i debatter och beslutsfattande som berör miljö och teknologi.*

Forskningsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- *förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap*
- *kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningar som utgångspunkt för undersökning, problemlösning eller annan verksamhet*
- *kunna planera och utföra experimentella undersökningar i samarbete med andra*
- *identifiera hur felkällor inverkar på mätningar*
- *kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt analysera och bedöma dem och hela undersökningsprocessen.*

Kunskaper i fysik och användningen av dem

Målet är att den studerande ska

- *kunna använda centrala begrepp i fysik på ett konsekvent sätt och i rätt sammanhang*
- *strukturera sin uppfattning om naturens strukturer och fenomen med hjälp av fysikaliska begrepp och principer*
- *kunna uttrycka slutsatser och synpunkter på sådana sätt som är karakteristiska för fysiken*
- *förstå fysikaliska fenomen och principer som utgör grunden för teknologiska tillämpningar*
- *kunna formulera, tolka och bedöma olika modeller samt använda dem och simuleringar för att beskriva fenomen och göra prognoser*
- *kunna använda ändamålsenliga program för att skapa modeller samt uttrycka matematiska och grafiska lösningar och resultat*
- *kunna använda mångsidiga informationskällor och kritiskt bedöma dem med hjälp av sina kunskaper i fysik.*

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på hur de allmänna målen för fysik uppfylls med betoning på modulspecifika mål och centrala innehåll. Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter. Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa fysikaliska kunskaper på olika sätt, till exempel genom att förklara, göra grafiska modeller och använda matematiska modeller. Bedömningen ska basera sig på olika arbeten men även på den studerandes arbetssätt, såsom formulering av frågor, beskrivning av problemlösningsprocessen samt forskningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man ta i beaktande den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att hämta och tillämpa information.

Studieavsnitt

Energi och värme, 2 sp (FY3)

Studieavsnittets moduler

- Energi och värme, 2 sp (FY3), Valfri

Mål

Energi och värme

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förståelse för energi som ett centralt begrepp i fysiken*
- *kunna undersöka ett ämnes termodynamiska tillstånd och fenomen i anknytning till förändringar i aggregationstillstånd*
- *kunna tillämpa termodynamikens begrepp och modeller då hen granskar lösningar inom energiproduktion och medverkar i bygget av en hållbar framtid*
- *identifiera energibalansens och värmeflödets betydelse i klimatförändringen.*

Centralt innehåll

- *kraft som ett mått på styrkan hos en växelverkan*
- *mekaniskt arbete*
- *termodynamiskt system och tillståndsvariabler*
- *temperatur, tryck och hydrostatiskt tryck*
- *energins bevarande, inre energi, energiflöde och värmemängd*
- *hur ett ämne värms upp och svalnar samt förändringar i aggregationstillstånd*
- *värmeutvidgning*
- *tillståndsförändringar hos gaser och tillståndsekvationen för en ideal gas*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I samband med temat hållbar energiproduktion får den studerande reflektera kring etiska aspekter gällande säkerhet och miljökonsekvenser.

Den studerande övar sig i att förmedla experimentella resultat på ett naturvetenskapligt sätt. Det här kan bland annat ske i samband med laborationer och sammanställande av laborationsrapport.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslår läraren bedömningsprinciperna i samråd med de studerande. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget.

Delmoment som kan påverka den summativa bedömningen är

- Teoretiska och/eller praktiska hel- eller delprov (kunskap och färdighet)
- Praktiska färdigheter bedöms bl.a. genom praktiska laborationer och redovisning i form av laborationsrapport i de fall där det är tillämpningsbart
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Formativ bedömning genomförs kontinuerligt under studieavsnittet för att hjälpa de studerande bli medvetna om den egna lärprocessen, t.ex. genom

- Kontinuerlig formativ bedömning av muntlig , skriftlig och praktisk framställning (kunskap, färdighet och arbete)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Praktiska laborationer och laborationsrapporter (kunskap, färdighet och arbete)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)

Kraft och rörelse, 2 sp (FY4)

Studieavsnittets moduler

- Kraft och rörelse, 2 sp (FY4), Valfri

Mål

Kraft och rörelse

Målen för modulen är att den studerande ska

- *genom experiment kunna undersöka fenomen i anknytning till kraft och rörelse*
- *kunna producera och analysera grafiska framställningar av mätdata*
- *förstå konserveringslagarnas betydelse i fysiken*

- *känna till säkerhetsaspekter i anknytning till kraft och rörelse.*

Centralt innehåll

Kraft och rörelse

- *likformig och likformigt accelererad rätlinjig rörelse*
- *växelverkan mellan kroppar och kraft samt Newtons lagar*
- *krafters sammanlagda verkan, kraftdiagram och rörelseekvationen*
- *tyngd och friktion*
- *rörelseenergi, potentiell energi och mekanisk energi*
- *den mekaniska energins bevarande och mekanikens energiprincip*
- *rörelsemängd, impuls, rörelsemängdens bevarande och endimensionella kollisioner*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I samband med växelverkan och kollisioner får den studerande får utveckla förståelsen kring säkerhet rörelse i allmänhet och trafik och transport i synnerhet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslår läraren bedömningsprinciperna i samråd med de studerande. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget.

Delmoment som kan påverka den summativa bedömningen är

- Teoretiska och/eller praktiska hel- eller delprov (kunskap och färdighet)
- Praktiska färdigheter bedöms bl.a. genom praktiska laborationer och redovisning i form av laborationsrapport i de fall där det är tillämpningsbart
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Formativ bedömning genomförs kontinuerligt under studieavsnittet för att hjälpa de studerande bli medvetna om den egna lärprocessen, t.ex. genom

- Kontinuerlig formativ bedömning av muntlig , skriftlig och praktisk framställning (kunskap, färdighet och arbete)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Praktiska laborationer och laborationsrapporter (kunskap, färdighet och arbete)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)

Periodisk rörelse och vågor, 2 sp (FY5)

Studieavsnittets moduler

- Periodisk rörelse och vågor, 2 sp (FY5), Valfri

Mål

Periodisk rörelse och vågor

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna beskriva planetarisk rörelse som centralrörelse*
- *bli förtrogen med svängningsrörelsens och vågrörelsens grundprinciper genom att undersöka mekanisk svängning och ljud*
- *kunna beskriva periodisk rörelse med fysikaliska och matematiska begrepp*
- *matematiskt kunna beskriva mekaniska svängningar och ljud som en periodisk rörelse.*

Centralt innehåll

Periodisk rörelse och vågor

- *kraftmoment och vridning av en kropp*
- *vridning och jämvikt i enkla fall*
- *likformig cirkelrörelse och normalacceleration*
- *den allmänna gravitationslagen och planetarisk rörelse*
- *periodisk rörelse, period, frekvens och amplitud*
- *harmonisk kraft och svängningsrörelse samt den potentiella energin hos en harmonisk kraft*
- *mekaniska vågor: uppkomst, utbredning och reflexion*
- *diffraktion och interferens hos mekaniska vågor samt stående vågor*
- *ljud som vågrörelse, ljudintensitetsnivå, ljudets egenskaper och utbredning*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande övar sig i att förmedla experimentella resultat på ett naturvetenskapligt sätt. Det här kan bland annat ske i samband med laborationer och sammanställande av laborationsrapport.

Den studerande får fördjupa sig i fysikaliska teorier för ljudbaserade uttrycksformer såsom musik.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslår läraren bedömningsprinciperna i samråd med de studerande. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget.

Delmoment som kan påverka den summativa bedömningen är

- Teoretiska och/eller praktiska hel- eller delprov (kunskap och färdighet)
- Praktiska färdigheter bedöms bl.a. genom praktiska laborationer och redovisning i form av laborationsrapport i de fall där det är tillämpningsbart
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Formativ bedömning genomförs kontinuerligt under studieavsnittet för att hjälpa de studerande bli medvetna om den egna lärprocessen, t.ex. genom

- Kontinuerlig formativ bedömning av muntlig , skriftlig och praktisk framställning (kunskap, färdighet och arbete)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Praktiska laborationer och laborationsrapporter (kunskap, färdighet och arbete)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)

Elektricitet, 2 sp (FY6)

Studieavsnittets moduler

- Elektricitet, 2 sp (FY6), Valfri

Mål

Elektricitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna undersöka fenomen i anknytning till elektricitet experimentellt och kunna utföra grundläggande mätningar inom elläran*
- *kunna använda begreppen fält och potential för att beskriva elektriska fält*
- *känna till säkerhetsaspekter i anknytning till elektriska apparater och överföring av elenergi.*

Centralt innehåll

Elektricitet

- *spänning och elektrisk ström i likströmskretsar*
- *resistans och Ohms lag*
- *elektrisk effekt och Joules lag*
- *koppling av motstånd och Kirchhoffs lagar*
- *ackumulatorer och en ackumulators laddningskrets*
- *Coloumbs lag och homogent elektriskt fält*
- *potentiell energi och potential i ett homogent elektriskt fält*
- *kondensator och kondensatorns energi*
- *halvledare, diod och LED som komponenter i en strömkrets*
- *elsäkerhet: säkring, kapslingsklassning och genomslagsspänning*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande övar sig i att förmedla experimentella resultat på ett naturvetenskapligt sätt. Det här kan bland annat ske i samband med laborationer och sammanställande av laborationsrapport.

Den studerande får fördjupa sig i lagring av elektrisitet och ackumulatorer, vilket är en central del av samhällets strävan mot mer hållbara lösningar för energiförsörjning och transport.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslår läraren bedömningsprinciperna i samråd med de studerande. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget.

Delmoment som kan påverka den summativa bedömningen är

- Teoretiska och/eller praktiska hel- eller delprov (kunskap och färdighet)
- Praktiska färdigheter bedöms bl.a. genom praktiska laborationer och redovisning i form av laborationsrapport i de fall där det är tillämpningsbart
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Formativ bedömning genomförs kontinuerligt under studieavsnittet för att hjälpa de studerande bli medvetna om den egna lärprocessen, t.ex. genom

- Kontinuerlig formativ bedömning av muntlig , skriftlig och praktisk framställning (kunskap, färdighet och arbete)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Praktiska laborationer och laborationsrapporter (kunskap, färdighet och arbete)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)

Elektromagnetism och ljus, 2 sp (FY7)

Studieavsnittets moduler

- Elektromagnetism och ljus, 2 sp (FY7), Valfri

Mål

Elektromagnetism och ljus

- *förstå induktionsfenomenets centrala betydelse inom elektromagnetism*
- *förstå de fysikaliska grundprinciperna för produktion och överföring av elektrisk energi och deras betydelse för samhällets funktion*
- *identifiera källor till elektromagnetisk strålning och strålningens effekt*
- *förstå att ljus är ett elektromagnetiskt fenomen.*

Centralt innehåll

Elektromagnetism och ljus

- *ferromagnetism och magnetisk dipol*
- *magnetisk växelverkan och magnetfält*
- *en laddad partikels rörelse i ett homogent el- och magnetfält*
- *magnetfältet kring en strömförande ledare och kraften mellan två ledare*
- *elektromagnetisk induktion, Lenz lag och virvelströmmar*
- *generator, uppkomsten av växelström, transformatorn och överföring av energi med hjälp av elektrisk ström*
- *elektromagnetisk strålning och dess spektrum samt svartkroppsstrålningens spektrum*
- *ljusets reflexion, brytning och totalreflexion*
- *ljusets interferens och diffraktion*
- *ljusets polarisation kvalitativt*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande övar sig i att förmedla experimentella resultat på ett naturvetenskapligt sätt. Det här kan bland annat ske i samband med laborationer och sammanställande av laborationsrapport.

Den studerande får fördjupa sig i de fysikaliska samband som gäller för samhällets elproduktion och eldistribution.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslår läraren bedömningsprinciperna i samråd med de studerande. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget.

Delmoment som kan påverka den summativa bedömningen är

- Teoretiska och/eller praktiska hel- eller delprov (kunskap och färdighet)
- Praktiska färdigheter bedöms bl.a. genom praktiska laborationer och redovisning i form av laborationsrapport i de fall där det är tillämpningsbart
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Formativ bedömning genomförs kontinuerligt under studieavsnittet för att hjälpa de studerande bli medvetna om den egna lärprocessen, t.ex. genom

- Kontinuerlig formativ bedömning av muntlig , skriftlig och praktisk framställning (kunskap, färdighet och arbete)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Praktiska laborationer och laborationsrapporter (kunskap, färdighet och arbete)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)

Materia, strålning och kvantisering, 2 sp (FY8)

Studieavsnittets moduler

- Materia, strålning och kvantisering, 2 sp (FY8), Valfri

Mål

Materia, strålning och kvantisering

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till den joniserande strålningens effekter och bekanta sig med säker användning av strålning*
- *introduceras till den världsbild som baseras på kvantfysik från elementarpartikelfysik till kosmolog*
- *förstå hur betydelsefull den teknologi som baserar sig på kvantisering är för dagens samhälle.*

Centralt innehåll

Materia, strålning och kvantisering

- *energins kvantisering då materia och strålning växelverkar med varandra*
- *fotonen som det elektromagnetiska strålningsfältets kvanta*
- *atomens uppbyggnad, kvanttillstånden hos atomens elektroner samt grundtanken i den vågmekaniska atommodellen*
- *teknologi som baserar sig på kvantisering; laser och kvantstrukturer*
- *atomkärnans struktur och förändringar, radioaktivt sönderfall*
- *kärnreaktioner, ekvivalens mellan massa och energi, atomkärnans bindningsenergi*
- *kärnkraft, fission och fusion*
- *sönderfallslagen*
- *olika typer av joniserande strålning och deras biologiska effekter samt tillämpningar inom medicin och teknologi*
- *partikelfysikens standardmodell*
- *världsalltets utveckling*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande får fördjupa sig i teorier kring universums tillblivelse och grundämnenas uppkomst.

Den studerande övar sig i att förmedla experimentella resultat på ett naturvetenskapligt sätt. Det här kan bland annat ske i samband med laborationer och sammanställande av laborationsrapport.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslår läraren bedömningsprinciperna i samråd med de studerande. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget.

Delmoment som kan påverka den summativa bedömningen är

- Teoretiska och/eller praktiska hel- eller delprov (kunskap och färdighet)
- Praktiska färdigheter bedöms bl.a. genom praktiska laborationer och redovisning i form av laborationsrapport i de fall där det är tillämpningsbart
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Formativ bedömning genomförs kontinuerligt under studieavsnittet för att hjälpa de studerande bli medvetna om den egna lärprocessen, t.ex. genom

- Kontinuerlig formativ bedömning av muntlig , skriftlig och praktisk framställning (kunskap, färdighet och arbete)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Praktiska laborationer och laborationsrapporter (kunskap, färdighet och arbete)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)

Fri beskrivning av studieavsnittet

Repetition, 3 sp (FY9)

Mål

Lokal precisering

- Förbereda den studerande för studentexamen
- Göra den studerande bekväm att hantera all fysikrelaterade verktyg i Abitti

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Repetition av samtliga studieavsnitt
- Att lösa tidigare studentexamensuppgfter
- Hantering av fysikrelaterade verktyg i Abitti

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I samband med repetition av samtliga studieavsnitt får den studerande möjlighet att se studiernas helhet inom ämnet och kopplingarna mellan olika ämnen vilket ger en större tvärvetenskaplig kompetens och förutsättningar för mer kreativt användande av erhållen kunskap.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms avlagd/underkänd baserat på aktivitet i form av t.ex. avklarade och inlämnade uppgifter (kunskap, färdighet och arbete).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier

Fysik, naturvetenskap, miljö och samhälle., 2 sp (FY1-FY2)

Studieavsnittets moduler

- Fysiken som naturvetenskap, 1 sp (FY1), Obligatorisk
- Fysik, miljö och samhälle, 1 sp (FY2), Obligatorisk

Mål

Fysiken som naturvetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bekanta sig med fysiken som en systematisk vetenskap som baserar sig på experimentella undersökningar*
- *introduceras i materiens struktur och världsalltets storleksordningar*
- *bekanta sig med de metoder som används för att ta fram information i fysiken*
- *kunna planera och genomföra enkla naturvetenskapliga experiment*
- *få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för fysik och fysikstudier.*

Fysik, miljö och samhälle

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bli insatt i energi som ett grundläggande begrepp i fysiken*
- *känna till olika energiformer och sätt att producera energi*
- *kunna jämföra olika sätt att producera energi och storleksordningar i anknytning till produktionssättens inverkan på miljön*
- *få färdigheter i att delta i diskussioner som gäller miljö och teknologi samt i beslutsfattande kring hållbar energihushållning.*

Centralt innehåll

Fysiken som naturvetenskap

- *storhet och enhet samt SI-systemet*
- *mätning, insamling av resultat, grafisk presentation av resultat samt bedömning av deras tillförlitlighet*
- *grafisk modell och linjär modell*
- *planering och genomförande av enkla experimentella undersökningar*

Fysik, miljö och samhälle

- *energiformer, energins bevarande och omvandling •*
- *energiproduktion, effekt, verkningsgrad, överföring av energi*
- *energiproduktionens inverkan på miljön och på klimatförändringen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande får fördjupa sig i de fysikaliska villkor som gäller för samhällets energiproduktion.

I samband med temat hållbar energiproduktion får den studerande reflektera kring etiska aspekter gällande säkerhet och miljökonsekvenser.

I studieavsnittet behandlas fysikens plats bland vetenskaper i stort. I samband med energiproduktionens inverkan på miljön och på klimatförändringen förs man naturligt ut på många olika vetenskapsgrenar.

Den studerande övar sig i att förmedla experimentella resultat på ett naturvetenskapligt sätt. Det här kan bland annat ske i samband med laborationer och sammanställande av laborationsrapport.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslår läraren bedömningsprinciperna i samråd med de studerande. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget.

Delmoment som kan påverka den summativa bedömningen är

- Teoretiska och/eller praktiska hel- eller delprov (kunskap och färdighet)
- Praktiska färdigheter bedöms bl.a. genom praktiska laborationer och redovisning i form av laborationsrapport i de fall där det är tillämpningsbart
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Formativ bedömning genomförs kontinuerligt under studieavsnittet för att hjälpa de studerande bli medvetna om den egna lärprocessen, t.ex. genom

- Kontinuerlig formativ bedömning av muntlig , skriftlig och praktisk framställning (kunskap, färdighet och arbete)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Praktiska laborationer och laborationsrapporter (kunskap, färdighet och arbete)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)

7.5. Geografi (GE)

Läroämnets uppdrag

I geografi undersöker man fenomen som sker i naturen, samhället, hos människan samt växelverkan mellan dem. Undervisningen i geografi har som uppdrag att utveckla den studerandes geografiska världsbild och ge hen verktyg att förstå globala, regionala och lokala företeelser och hur de har förändrats under tidens gång samt regionala problem och hur de kan lösas.

Undervisningen i geografi ska vägleda den studerande till insikt om de faktorer som bidrar till att världen förändras, lära hen att formulera välgrundade åsikter, ta ställning till förändringar som sker i den egna miljön, i närområdet och i hela världen samt att arbeta aktivt för att främja naturens och människans välbefinnande. Undervisningen övar den studerandes färdigheter att delta och påverka samt stödjer den studerande i byggandet av en hållbar framtid. Geografiundervisningen hjälper den studerande att bli medveten om växelverkan mellan naturen och mänsklig verksamhet samt att betrakta världen som en föränderlig och kulturellt pluralistisk livsmiljö.

I geografiundervisningen integreras naturvetenskapliga och humanistisk-samhällsvetenskapliga ämnen. Undervisningen ger den studerande färdigheter att granska miljö- och människorättsfrågor och stödjer den studerandes utveckling till en bildad och ansvarstagande medborgare.

Undervisningen ska ta avstamp i de ungas livsmiljö och i den studerandes vardag. Olika lärmiljöer ska mångsidigt användas i undervisningen. Ett undersökande angreppssätt och användningen av geomedia hjälper den studerande att fördjupa sitt geografiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i den vardagliga miljön på det lokala, regionala och globala planet. Med geomedia avses olika sätt att ta fram och presentera geografisk information, till exempel kartor, geodata, diagram, bilder, videofilmer, skriftliga källor, olika medier och muntliga presentationer. En mångsidig användning av geomedia hjälper den studerande att hämta, analysera och tolka information samt presentera den visuellt. Genom att man behandlar aktuella nyheter i undervisningen får den studerande stöd för att utveckla sin världsbild och sitt kritiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i närmiljön och på andra håll i världen.

Mångsidig kompetens

Målen för mångsidig kompetens uppfylls tillsammans med målen för undervisningen i geografi.

Undervisningen i geografi stödjer utvecklingen av den studerandes ***kompetens för välbefinnande*** *och* ***kommunikativa kompetens****. I läroämnet grundar sig arbetssätten på växelverkan och varierande lärmiljöer, och man utgår från den studerande. I undervisningen betonas speciellt sociala färdigheter och samarbetsförmåga samt att den studerande tar ansvar för sitt eget och andras arbete. Den studerande ska få handledning i att ställa upp egna mål och ska stödjas och uppmuntras i olika skeden av lärprocessen, vilket stärker den studerandes självkännedom och utvecklar uthålligheten.*

I geografin får den studerande öva sig på undersökande samt ***tvärvetenskapligt och kreativt*** *arbete. Den studerande fördjupar sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till geografi samt i läroämnets begreppsapparat och hur geografisk kunskap byggs upp. Färdigheter i geomedia stärker den studerandes multilitteracitet. Undervisningen i geografi motiverar den studerande till ett naturvetenskapligt och humanistisk-samhällsvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information.*

Undervisningen i geografi ger den studerande grundläggande kunskaper som hjälper hen att ta ställning till många aktuella samhällsfrågor och tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll. Undervisningen främjar den studerandes förståelse av vilken betydelse en hållbar utveckling har som utgångspunkt för områdesplanering samt ger den studerande färdigheter till interaktiv planering. Undervisningen vägleder den studerande mot en hållbar framtid och utvecklar en förståelse för globalt ansvar som en aktiv samhällsmedlem. Det här stärker den studerandes ***samhälleliga kompetens****.*

Undervisningen i geografi stärker på olika sätt den studerandes ***etiska kompetens och miljökompetens****. Undervisningen ökar den studerandes förståelse för kulturell mångfald och naturmiljöns betydelse och ska ge den studerande en inblick i nödvändigheten av en hållbar livsstil. Undervisningen i geografi hjälper den studerande att tillämpa sina kunskaper och*

färdigheter i den egna vardagen samt för etisk reflektion och för att göra hållbara val som konsument.

Undervisningen i geografi fördjupar den studerandes förståelse av de mänskliga rättigheternas betydelse, samhällets mångfald och hur den regionala identiteten formas, och stödjer på det här sättet den studerandes ***globala och kulturella kompetens****. Utmärkande för geografin är att man undersöker aktuella globala fenomen och växelverkan mellan dem. Undervisningen stödjer den studerandes internationella färdigheter och livskompetens samt utvecklingen till en bildad och fördomsfri människa.*

Mål

Undervisningen i geografi stärker den studerandes geografiska tänkande, fördjupar hens förståelse av fenomen och processer samt utvecklar hens förmåga att behärska och tillämpa mångsidiga färdigheter. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Geografiskt tänkande

Målet är att den studerande ska

- *få upplevelser och färdigheter som fördjupar hens intresse för geografi och geografins sätt att gestalta och utforska världen*
- *förstå vad som karakteriserar geografin som vetenskap och hur geografiskt kunnande behövs i vardagen, i studierna och i arbetslivet*
- *kunna använda geografiska begrepp exakt samt kunna formulera och motivera ståndpunkter på ett sätt som är specifikt för geografin samt i rätt sammanhang*
- *fördjupa sina kunskaper om jordens kartbild och om ortnamn*
- *kunna granska världen ur olika synvinklar, såsom ur den enskilda individens, samhällets och miljöns perspektiv*
- *förstå nödvändigheten av en hållbar livsstil och betydelsen av cirkulär ekonomi som sparar naturresurser.*

Geografiska fenomen och processer

Målet är att den studerande ska

- *förstå naturgeografiska fenomen och processer*
- *förstå humangeografiska fenomen och processer*
- *förstå växelverkan mellan natur- och humangeografiska processer*

Geografiska färdigheter och tillämpningar

Målet är att den studerande ska

- *kunna observera vardagsmiljöer och tolka landskap*
- *kunna jämföra och analysera de fenomen, strukturer och former av växelverkan i naturen och i den mänskliga verksamheten som är knutna till olika regionala nivåer samt de ändringar som sker inom dessa*
- *kunna observera, beskriva och analysera människornas välbefinnande lokalt, regionalt och globalt*
- *kunna reflektera över och bedöma potentiella lösningar på förändringar i miljön och förändringar som orsakas av mänsklig verksamhet*
- *förstå, tillämpa och analysera geografisk kunskap och använda geomedia mångsidigt för att söka, analysera och presentera information*

- *följa med aktuella händelser i världen och kritiskt bedöma vilka faktorer som inverkar på dem och vilka eventuella följder de har*
- *ha insikt i regionutveckling och sätten att delta i och påverka den*
- *tillägna sig färdigheter att agera som en ställningstagande och aktiv världsmedborgare som främjar en hållbar framtid.*

Bedömning

Bedömningen i geografi ska basera sig på hur väl målen för läroämnet uppnåtts, med fokus på de specifika målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under lärprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sina arbetssätt samt att utveckla sina kunskaper. Vitsordet ska grunda sig på mångsidiga sätt att visa sina kunskaper och på mångsidiga iakttagelser av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter.

Centrala föremål för bedömningen i geografi är geografiskt tänkande, den studerandes förståelse av geografiska fenomen och processer samt hens geografiska färdigheter och förmåga att tillämpa dem. Den studerande kan åskådliggöra sitt geografiska tänkande och sina geografiska kunskaper på olika sätt. Centrala färdigheter som ska bedömas i geografin är förmågan att läsa och tolka kartor, förmågan att presentera information grafiskt samt andra geomediala färdigheter. Den studerande kan även visa sina kunskaper i geografi med hjälp av fältarbeten, presentationer, undersökningsrapporter och andra arbeten.

Studieavsnitt

En värld i förändring, 2 sp (GE1)

Studieavsnittets moduler

- En värld i förändring, 2 sp (GE1), Obligatorisk

[sv lisalaajuus]

2 sp

Mål

En värld i förändring

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin geografiska världsbild och kunna använda ortnamn naturligt och i ändamålsenliga kontexter*
- *kunna analysera vad som ligger bakom förändringar i miljön samt bedöma följderna av förändringarna på olika områden*
- *känna till och kunna beskriva med vilka lösningar förändringarna i miljön kan stävjas eller hur följderna kan lindras på olika områden*
- *kunna analysera orsakerna till förändringar i mänskligheten samt bedöma följderna av förändringarna på olika områden*
- *känna till metoder och kunna bedöma hur man kan påverka förändringar som är en följd av mänsklig verksamhet på olika områden*
- *vara förtrogen med överenskommelser som anknyter till hållbar utveckling och kunna använda dem som grund för etiska motiveringar*
- *kunna söka, analysera och presentera ändamålsenlig och tillförlitlig information om regionala frågor med hjälp av geomedia*
- *kritiskt kunna bedöma aktuella regionala nyheter i olika medier med anknytning till förändringar i miljön eller mänskligheten.*

Centralt innehåll

En värld i förändring

Geografin som vetenskap

- *hur miljön och världen granskas i geografin*
- *tillämpning av geografi i arbetslivet och i vardagen*
- *aktuella regionala nyheter*

Förändringar i miljön och hur man löser dem

- *mekanismer bakom klimatförändringar*
- *orsakerna bakom och följderna av den klimatförändring som sker i dag*
- *torka, ökenspridning, stormar, översvämningar*
- *att anpassa sig till och stävja förändringar i miljön*

Mänsklighetens förändringar

- *globala miljökonsekvenser av befolkningens tillväxt och ökad välfärd*
- *bristen på rent vatten, hunger*
- *välståndets fördelning, fattigdom*
- *flyktingskap*
- *överenskommelser om hållbar utveckling*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

En värld i förändring beskriver globala hasarder som kan drabba människans liv och egendom. Den allmängeografiska utgångspunkten betonar de globala frågeställningarna gällande naturkatastrofer, miljökatastrofer och mellanmänskliga konflikter. Olika kulturer och regioner drabbas på olika sätt utgående från ekonomiska resurser, konflikter, demokrati och läge i världen.

Studieavsnittet tar fasta på olika slag av geomedier med vilka geografisk data kan kommuniseras. Traditionella geomedier såsom kartor kan räknas till en del av multilitteraciteten, dvs. den studerande skall kunna tolka och rita kartor och förstå kartsymboler och besitta färdigheter att uppgöra kartor. Allt mera betonas den studerandes förmåga att använda audiovisuella, interaktiva och sociala geomedier inom geografiämnet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet inleds med en diskussion om bedömningen. Syftet är att de studerande ska ha en klar bild av hur bedömningen genomförs. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.
De delmoment som påverkar bedömningen är:

- ett summativt prov om studieavsnittet
- skriftliga läxförhör
- laborativa arbeten, individuella arbeten eller grupparbeten
- timaktivitet

Den formativa bedömingen sker under hela studieavsnittets gång för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen används framförallt ett tillräckligt stort antal skriftliga läxförhör där alla studerande kan se hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella temat. Efter varje minitest följer också en formativ genomgång och diskussion i klassen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier. eftersom avsnittet lägger grunden för ämnets inriktning under gymnasiestudierna.

Den blå planeten, 2 sp (GE2)

Studieavsnittets moduler

- Den blå planeten, 2 sp (GE2), Valfri

Mål

Den blå planeten

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna använda centrala naturgeografiska begrepp och ortnamn på ett ändamålsenligt sätt*
- *kunna söka, analysera, tolka, bedöma och presentera naturgeografisk information med hjälp av geomedia*
- *förstå de fenomen som beror på jordens planetariska karaktär och motivera deras effekt på naturens system*
- *kunna beskriva och analysera den regionala indelningen av den icke-levande och den levande naturen på jordklotet*
- *kunna utläsa naturlandskapens struktur, uppkomst och utveckling via kartor och bilder samt förklara hur och varför naturlandskapen förändras*
- *kunna analysera orsakerna bakom risker som rör naturen och bedöma deras följder på olika områden*
- *kunna beskriva och med hjälp av exempel jämföra hur risker som rör naturen kan förutses eller hur följderna av dem kan lindras på olika områden*
- *örstå betydelsen av naturgeografisk kunskap i samhället och i människornas vardag.*

Centralt innehåll

Den blå planeten

Naturgeografiskt tänkande

- *naturgeografiska frågeställningar samt inhämtande, analys, bedömning och presentation av naturgeografisk information*
- *naturgeografiska informationskällor och forskningsmetoder*

Atmosfären och hydrosfären

- *atmosfärens struktur och vindarna, förändringar i ozonlagret*
- *vattnets kretslopp, regn och havsvattnets rörelser, ENSO och NAO*
- *väder och väderprognoser*
- *klimatzoner*

Litosfären

- *jordklotets struktur och det geologiska kretsloppet*
- *endogena och exogena processer som omformar jordens yta*
- *endogena och exogena fenomen som risker, centrala riskområden, identifiering av risker och riskberedskap*

Lokal precisering

- Kvarkens skärgård som världsarv och de formationer som gett området status som landets enda naturvärldsarv.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Studieavsnittet i naturgeografi breddar den studerandes naturvetenskapliga världsbild genom de beröringspunkter avsnittet har med fysik, biologi och kemi.

Studieavsnittet fördjupar de gobala frågorna gällande förhållandena i atmosfären och hydrosfären. Klimatförändringens effekter och tillgången till rent vatten och ren luft är centrala frågor på global, regional och lokal nivå samt vad man som privatperson kan göra för en hållbar utveckling.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet inleds med en diskussion om bedömningen. Syftet är att de studerande ska ha en klar bild av hur bedömningen genomförs. I det summataiva provet skall den studerande uppvisa erhållna kunskaper, medan färdigheter att tolka naturmiljön utgående från kartor sker under studieavsnittets gång. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.
De delmoment som påverkar bedömningen är:

- ett summativt prov om studieavsnittet
- skriftliga läxförhör
- laborativa arbeten, individuella arbeten eller grupparbeten
- timaktivitet

Den formativa bedömingen sker under hela studieavsnittets gång för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen används framförallt ett tillräckligt stort antal skriftliga läxförhör där alla studerande kan se hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella temat. Efter varje minitest följer också en formativ genomgång och diskussion i klassen.

En gemensam värld, 2 sp (GE3)

Studieavsnittets moduler

- En gemensam värld, 2 sp (GE3), Valfri

Mål

En gemensam värld

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna använda centrala humangeografiska begrepp och ortnamn på ett ändamålsenligt sätt*
- *känna till olika kulturella drag och uppskatta deras mångfald samt ta i beaktande de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet*
- *kunna söka, analysera, tolka, bedöma och presentera humangeografisk information med hjälp av geomedia*
- *kunna beskriva och analysera de regionala dragen i mänsklig verksamhet och beroendeförhållanden mellan natur och miljö på olika regionala nivåer*
- *kunna analysera naturresurserna och miljöns möjligheter och deras inverkan på den mänskliga verksamheten samt jämföra olika områden*
- *med hjälp av exempel kunna analysera orsakerna till risker som rör mänskligheten och miljörelaterade risker samt bedöma deras följder och känna igen på vilka sätt de kan stävjas eller lindras på olika områden*

- *förstå betydelsen av humangeografisk kunskap i samhället, i människornas vardag och i den egna verksamheten.*

Centralt innehåll

En gemensam värld

Humangeografiskt tänkande

- *humangeografiska frågeställningar, inhämtande, analys, bedömning och presentation av humangeografisk information*
- *humangeografiska informationskällor och forskningsmetoder*
- *upplevelser av platser, tankekartor*

Befolkning, bosättning och kulturer

- *befolkningsstruktur och befolkningsförändring*
- *bosättningens placering, flyttningsrörelser*
- *kulturell mångfald, regional identitet och förverkligandet av de mänskliga rättigheterna, såsom ursprungsbefolkningens ställning*

Städer och urbanisering

- *markanvändning och byggd miljö*
- *förändringar i den urbana miljön och ekostäder*

Produktionens regionala drag och hållbar användning av naturresurser

- *jord- och skogsbruk samt fiskenäring*
- *gruvprodukter, energikällor*
- *industri*
- *cirkulär ekonomi*

Mobilitet, tjänster och växelverkan

- *tillgänglighet, trafiknät och turism*
- *globalisering*
- *regional spridning av innovationer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Studieavsnittet om humangeografi breddar den studerandes samhällsvetenskapliga världsbild eftersom den har beröringspunkter med bl. a. samhällskunskap, historia och religion.

Studieavsnittet betonar jordens olika kulturer, jordens resurser och människan rörlighet i en föränderlig värld. Den studerande får insikter om hållbar utveckling inom studieavsnittet ur ett ekologiskt, kulturellt, socialt och ekonomiskt perspektiv.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet inleds med en diskussion om bedömningen. Syftet är att de studerande ska ha en klar bild av hur bedömningen genomförs. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.
De delmoment som påverkar bedömningen är:

- ett summativt prov om studieavsnittet

- skriftliga läxförhör
- laborativa arbeten, individuella arbeten eller grupparbeten
- timaktivitet

Den formativa bedömingen sker under hela studieavavsnittets gång för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen används framförallt ett tillräckligt stort antal skriftliga läxförhör där alla studerande kan se hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella temat. Efter varje minitest följer också en formativ genomgång och diskussion i klassen.

Geomedia - undersök, delta och påverka, 2 sp (GE4)

Studieavsnittets moduler

- Geomedia – undersök, delta och påverka, 2 sp (GE4), Valfri

Mål

Geomedia – undersök, delta och påverka

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna formulera geografiska frågeställningar och genomföra en undersökning eller ett delaktighets- eller påverkansprojekt med en lokal, regional eller global dimension*
- *förstå och kunna förklara hur geomedia tillämpas i geografisk forskning, i den egna vardagen och inom olika samhällsområden*
- *kunna använda och känna till funktionsprinciperna för applikationer inom geodata*
- *kunna observera vardagsmiljöer, tolka landskap och kartor samt beskriva regionala fenomen, strukturer och regional växelverkan i naturen och i mänsklig verksamhet*
- *känna till och kunna beskriva olika syften med och nivåer av områdesplanering samt de medborgerliga rättigheterna att påverka planeringen och utvecklingen av sin egen miljö.*

Centralt innehåll

Geomedia – undersök, delta och påverka

Geografisk forskning

- *användningen av geomedia i geografiska undersökningar; grunderna i kartografi och geodata, bilder, videofilmer, diagram och tabeller samt andra regionala informationskällor*
- *att formulera problem och söka, behandla, analysera, tolka, utvärdera, åskådliggöra och presentera forskningsmaterial*
- *att tolka natur- och kulturlandskap med hjälp av kartor, bilder och övrig geomedia*
- *användningen av geomedia i vardagen, arbetslivet och i främjandet av en hållbar framtid*

Områdesplanering och principerna för interaktiv planering

- *planläggning på olika regionala nivåer*
- *olika sätt att delta*

En geografisk undersökningsrapport eller ett delaktighets- och påverkansprojekt (enligt den studerandes val)

- *Undersökningsrapportens eller delaktighets- och påverkansprojektets infallsvinkel kan vara regiongeografisk eller basera sig på ett fenomen. Den centrala utgångspunkten ska vara den regionala aspekten och förståelsen av människans och naturens växelverkan.*
- *Undersökningsrapporten eller projektet utarbetas självständigt eller i grupp.*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Studieavsnittet ger den studerande insikt i hur hen har en möjlighet av delta i och påverka olika frågeställningar i det omgivande samhället. Den studerandes röst kan också höras när det gäller samhällsplaneringen på såväl regional som på lokal nivå. Den geografiska kunskapen och medvetenheten kan utnyttjas i samband med att generalplaner och detaljplaner för ens lokalsamhälle framläggs, och den studerande kan känna att hen är delaktig i de processer som formar hens framtid.

I och med att den studerande utarbetar en rapport eller ett geografiskt projekt används källor från många olika vetenskapsområden när projektet sammanställs. Multilitteraciteten framgår av den studerandes förmåga att uttrycka dig språklig korrekt, att tolka kartor och andra digitala geomedier och att på olika sätt visualisera geodata.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet inleds med en diskussion om bedömningen. Syftet är att de studerande ska ha en klar bild av hur bedömningen genomförs. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.
De delmoment som påverkar bedömningen är:

- ett summativt prov om studieavsnittet
- bedömning av en geografisk undersökningsrapport eller påverkansprojekt (individuellt eller i grupp)
- läxförhör och timaktivitet

Den formativa bedömingen sker under hela studieavsnittets gång för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Under processen med undersökningen eller projektet ges respons för de olika delmålen som en del i den kontinuerliga handledningen. Som ett annat redskap för den formativa bedömningen används framförallt ett tillräckligt stort antal skriftliga läxförhör där alla studerande kan se hur väl hen lyckats tillgodogöra sig de kognitiva kunskaperna och färdigheterna som ingår i studieavsnittet.

Repetitionsavsnitt, 2 sp (GE5)

Mål

Lokal precisering

- Studieavsnittet skall förbereda de studerande inför realprovet i geografi
- De studerande ges möjlighet att repetera det centrala innehållet i såväl den obligatoriska som i de fördjupade studieavsnitten i geografi
- De studerande ges utrymme att tillämpa de färdigheter som krävs i att visualisera geodata med modern teknik

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I studieavsnittet får den studerande möjlighet att tillämpa sitt geografiska kunnande. Via övningar och uppgifter kan den studerande visa sina kunskaper och färdigheter inom såväl kognitiva, analytiska som praktiska områden. En central färdighet är att kunna presentera geodata via vår tids moderna geomedier.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Godkänt studieavsnitt bedöms som avlagt (A) och inte med siffervitsord. Bedömningen är formativ eftersom de studerande arbetar med olika typer av uppgifter. Syftet med studieavsnittet är att förbereda den studerande inför ämnesrealen i geografi. På så sätt kan resultatet i studentexamen ses som den summativa utvärderingen av hela processen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Den studerande skall kunna delta i studieavsnittet inför realprovet i geografi oberoende av om hen avlägger studentexamensprovet under höstens eller vårens provtillfälle.

7.6. Historia (HI)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i historia ska stärka den studerandes allmänbildning och ge förutsättningar att förstå dagens värld och dess förändringsprocess. Undervisningen ska även ge verktyg att förstå samtiden samt öppna upp olika synsätt för reflektion över den framtida utvecklingen. Historia är ett kulturorienterande ämne som fördjupar den studerandes individuella, nationella, europeiska och globala identitet. Historieämnet stödjer även den studerandes utveckling till en aktiv samhällsmedlem som förstår mångfald.

Undervisningen ska utgå från historia som vetenskap. Man ska fästa uppmärksamhet vid hur historisk kunskap är uppbyggd, vid att kritiskt bedöma dess tillförlitlighet och vid att historiska företeelser kan tolkas ur olika perspektiv. Studierna i historia ska utveckla förmågan att söka information, skilja på väsentliga och oväsentliga fakta samt hantera stora kunskapsmängder. Undervisningen ska särskilt lägga vikt vid att undersöka samband mellan det förflutna, nutid och framtid samt hur historiska fakta kan tolkas och användas på olika sätt i samhället. Det historiska tänkandet grundar sig på förståelsen av historiekunskapens tolkningsmässiga karaktär. En väsentlig del av det historiska tänkandet är att behärska historieämnets grundläggande begrepp, det vill säga förändring och kontinuitet samt orsak och verkan. Det historiska tänkandet inbegriper också textkompetens, som förmågan att analysera historiska källor och förmågan att bedöma deras ursprungliga syfte. Att läsa och tolka källor på ett för historieämnet utmärkande sätt ger färdigheter att bedöma informationens tillförlitlighet även i dagens värld.

I undervisningen i historia studerar man den utveckling som har format nutiden, förhållandet mellan människan och miljön samt växelverkan mellan kultur, maktutövning och ekonomi. Den studerande ska undersöka individens betydelse och möjligheter som samhällsaktör nu och i framtiden. Den studerande ska också reflektera kring drivkrafter bakom och intentioner och motiv för individers och kollektivs agerande i historien. Hen övar sig i historisk empati, det vill säga att sätta sig in i människans situation utifrån den dåtida ***kontexten.*** *Syftet är att försöka förstå de lösningar som valdes i det förflutna. Undervisningen ska lyfta fram betydelsen av mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet samt de möjligheter som demokrati och internationellt samarbete ger för att lösa dagens och framtidens utmaningar. Finlands historia ska studeras ur ett globalt perspektiv.*

Mångsidig kompetens

Läroämnet historia stödjer utvecklingen av den studerandes identitet och hens förmåga att agera etiskt. Undervisningen hjälper den studerande att utvecklas till en bildad och fördomsfri samhällsmedlem. Målen för undervisningen i historia uppfylls i anknytning till målen för mångsidig kompetens.

*Historieämnet stärker den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom att den studerande utvecklar ett etiskt tänkande, empatisk förmåga och färdigheter att ta andra människor och deras synpunkter och behov i beaktande. Läroämnet stödjer den studerandes sökande efter en egen identitet, hjälper den studerande att strukturera sin självbild samt främjar hens förmåga att känna igen och använda sina egna styrkor. Undervisningen fördjupar även förståelsen av välfärdssamhällenas utveckling.*

*I undervisningen i historia synliggörs den **kommunikativa kompetensen** i målen för läroämnet samt i arbetssätten. I historieämnet grundar sig arbetssätten på diskussion och interaktion och man utgår från de studerande. Väsentligt för studierna i historia är att lära sig möta, förstå och acceptera olika sätt att tänka och arbeta. Förmågan att lyssna till och förstå andra samt att argumentera på ett sätt som respekterar andras synpunkter främjar, förutom den studerandes lärande, även de sociala färdigheterna och samarbetsförmågan. Den empatiska förmågan utvecklas samtidigt som känslan av delaktighet och upplevelsen av en positiv lärmiljö stärks hos alla.*

*Utgångspunkten för läroämnet är att den studerande lär sig använda och kritiskt analysera olika informationskällor och bedöma deras tillförlitlighet samt förstå och värdesätta betydelsen av forskningsbaserad kunskap. I undervisningen övar den studerande sig att fördomsfritt och kreativt producera, kombinera och tillämpa information inom tvärvetenskapliga nätverk med siktet inställt på framtiden. Historieämnet stärker på många sätt den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens** samt utvecklar multilitteraciteten. Undervisningen ska i mån av möjlighet inkludera samarbete med högskolor.*

*I undervisningen i historia betonas betydelsen av mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet på ett sätt som stödjer den studerandes **samhälleliga kompetens**. Olika möjligheter till demokrati, aktivt medborgarskap och internationellt samarbete studeras utifrån principerna för en hållbar framtid. En central del av läroämnet är att stärka den studerandes källkritiska förmåga och medieläskunnighet. Historiestudier hjälper den studerande att bli medveten om samt tolka och bedöma hur historisk kunskap används som ett samhälleligt och politiskt verktyg. Historiemedvetenheten utgör en bas för den studerandes demokratiska aktivitet och utvecklar påverkansmöjligheterna.*

*I läroämnet historia granskar man hur beroendeförhållandet mellan människan, naturen och samhället har förändrats under en längre tidsperiod. De här frågorna behandlas som en del av arbetet för en hållbar framtid utifrån målen för **etisk kompetens och miljökompetens**. Undervisningen i historia fördjupar den studerandes förståelse för hur samhällets nutida värdegrund har formats, samt ger färdigheter att förstå och lösa komplexa fenomen ur en humanistisk synvinkel. Historisk empati stärker den studerandes förmåga till mångsidig etisk reflektion.*

*Historieämnet stärker den studerandes kunskap om kulturer och kulturarv och utvecklar på det sättet även den studerandes individuella, nationella, europeiska och globala identitet och stärker den studerandes **globala och kulturella kompetens**. Undervisningen i historia stödjer den studerandes utveckling till en ansvarsfull och internationellt orienterad samhällsmedlem som förstår mångfald. I läroämnet historia betonas varje individs rätt till sina kulturella rötter.*

Mål

De allmänna målen för undervisningen i historia hänför sig till historiskt tänkande: värderingar, förståelse av historiska företeelser och hur man söker och tillämpar historisk kunskap. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Värderingar

Målet är att den studerande ska

- *få insikt i att historiska företeelser har en mångfald av aspekter och olika kulturella uttrycksformer*
- *få färdigheter att bygga upp en världsbild som värdesätter mänskliga rättigheter, likabehandling, demokrati och en hållbar livsstil, samt kunna agera som en ansvarsfull medborgare som främjar dessa*
- *få upplevelser och erfarenheter som fördjupar det egna intresset för historia och förståelsen för historiens betydelse.*

Förståelse av historiska företeelser

Målet är att den studerande ska

- *behärska de centrala processerna i Finlands historia och i världshistorien samt bakgrunden till dem, och kunna bedöma deras betydelse och växelverkan*
- *förstå de centrala principerna för hur historisk kunskap är uppbyggd och att den kan tolkas på olika sätt*
- *förstå nuet som ett resultat av historisk utveckling och som en utgångspunkt för framtiden*
- *kunna analysera historiska företeelser och mänskliga handlingar mångsidigt och ur ett samtida perspektiv*
- *kunna relatera sin egen tid och sig själv till det historiska skeendet och därmed fördjupa sin historiemedvetenhet.*

Att söka och tillämpa historisk kunskap

Målet är att den studerande ska

- *kunna söka, tolka, bedöma och kritiskt granska olika skriftliga, statistiska och visuella källor*
- *kunna producera kunskap om det förflutna genom att kritiskt använda relevanta källor*
- *kunna använda historisk kunskap för att bilda sig en välgrundad åsikt samt kritiskt bedöma historisk praxis som ett verktyg i samhällspåverkan*
- *kunna tillämpa sitt kunnande i historia för att bedöma samhälleliga och ekonomiska utmaningar och finna alternativa lösningar i anslutning till dessa, även med tanke på framtiden.*

Bedömning

Bedömningen i historieämnet ska basera sig på hur väl de allmänna målen för historieämnet uppnåtts, med fokus på målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under lärprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och sina arbetssätt samt att utveckla sitt kunnande. Vitsordet ska grunda sig på mångsidig bedömning av den studerandes kunskaper och förmåga att tillämpa sina kunskaper i praktiken.

Bedömningen i historieämnet ska fokusera på hur väl den studerande behärskar kunskaper och färdigheter som är specifika för historia: förmåga att förstå tidsmässig utveckling, orsakssamband och följdverkningar samt förmåga att söka information från olika källor, skilja mellan väsentliga och oväsentliga fakta och att kritiskt bedöma historiska företeelser, tolkningar och hur historisk kunskap används.

Bedömningen ska beakta den studerandes förmåga att förstå, tillämpa och kombinera historisk kunskap i olika situationer, som förmågan att använda historiska fakta som ett verktyg för att bilda sig en välgrundad åsikt och för att bilda logiska helheter av sina kunskaper.

Studieavsnitt

Människa, miljö och historia, 2 sp (HI1)

Studieavsnittets moduler

- Människa, miljö och historia, 2 sp (HI1), Obligatorisk

Mål

Människa, miljö och historia

Målen för modulen är den studerande ska

- *förstå och producera faktatexter som är karakteristiska för historievetenskapen, och kunna tolka och förstå statistik*
- *förstå den historiska kunskapens karaktär och kritiskt kunna använda och bedöma historiska källor*
- *känna till de centrala processer som format europeiska samhällena samt det globala ekonomiska systemet*
- *förstå utvecklingen som lett till nutidens ekonomiska, samhälleliga och demografiska fenomen samt kunna analysera olika faktorer som har inverkat på utvecklingen*
- *kunna analysera befolkningens, ekonomins och samhällsstrukturernas utveckling och hur de är beroende av miljön*
- *kritiskt kunna bedöma hur förändringar i teknologi och information formar människors levnadsförhållanden.*

Lokal precisering

- att bekanta sig med lokalt - och nationellt - förankrade fenomen med koppling till bl.a. global, social- och miljöhistoriska inslag; t.ex. via olika former av studiebesök och gästföreläsningar av sakkunniga

Centralt innehåll

Människa, miljö och historia

Historia som vetenskap

- *gestaltning av historiska utvecklingslinjer och deras tidsmässiga koppling*
- *forskningsmetoder inom historia och användning av källor*

Jordbruket som grund för samhällenas utveckling

- *människans roll i formandet av miljön under olika tider*
- *jordbruk, arbetsfördelning och kulturens uppkomst*
- *befolkningstillväxten, uppkomsten av samhällen och stater*
- *penningekonomins och handelns utveckling*

Världshandelns uppkomst och ökad växelverkan

- *européerna utforskar och erövrar världen*
- *den internationella handeln blir mångsidigare och inverkar på samhället och miljön*

Industrialiseringen förändrar förhållandet mellan människan och naturen

- *industrialiseringens förutsättningar och dess inverkan på samhället och miljön*
- *befolkningsutveckling och flyttningsrörelser*
- *det postindustriella samhället och den globala ekonomin*

Lokal precisering

- Att samverka med lokala aktörer för att stärka förståelsen för ovannämnda innehållspunkter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den historiska granskningen av förändringarna i miljön och klimatet ger färdigheter att granska grunderna för dagens verksamhet och konsekvenserna av de lösningar som gjorts.

- Den studerande kan utnyttja kunnande och färdigheter från t.ex. geografi och moralfilosofi för att i större utsträckning öva nämnda kompetensområde.

Att sätta sig i tidigare människors ställning stärker förmågan att sätta sig i en annan människas ställning och förstå hans eller hennes lösningar utifrån de utgångspunkter som gällde vid den aktuella tiden (historisk empati).

- Genom att fördjupa i moralrelaterade spörsmål i olika historiska skeenden stärks den studerandes medvetenhet om betydelsen av etisk reflektion och människans förhållande till sin omvärld

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Läraren delger bedömningsgrunderna under den första lektionen i studieavsnittet. De studerande får en klar bild av hur bedömningen kommer att genomföras. Olika delmoment bedöms separat. Medeltalet för de olika delmomenten blir slutvistordet för studieavsnittet.

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- skriftligt prov på studieavsnittets innehåll
- skriftliga läxförhör
- inlämninguppgifter och projekt
- arbete (t.ex. närvaro, respekten för deadlines, ansvarsfullt och konstruktivt agerande, deltagande)

Formativ bedömning fortgår under hela modulen för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- läxförhör som studerande får direkt respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- provet som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

Internationella relationer, 2 sp (HI2)

Studieavsnittets moduler

- Internationella relationer, 2 sp (HI2), Obligatorisk

Mål

Internationella relationer

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till grundläggande begrepp, förfaringssätt och centrala utvecklingslinjer inom den internationella politiken*

- *kunna använda mångsidiga informationskällor och känna igen åsiktspåverkan i media under olika tide*
- *kunna beskriva betydelsen av ideologiska och ekonomiska intressekonflikter för de internationella relationernas utveckling och kunna bedöma vilken inverkan de har i dag och i framtiden*
- *kunna analysera orsakerna till och följderna av internationella samarbetsstrukturer och konflikter samt möjligheterna till konfliktlösning*
- *aktivt följa med innehållet i media samt kritiskt kunna granska internationella frågor*
- *kunna beskriva och bedöma historiebruk som politiskt verktyg.*

Lokal precisering

- att bekanta sig med lokalt - och nationellt - förankrade fenomen med anknytning till globalhistoriska inslag

Centralt innehåll

Internationella relationer

Grunderna i internationell politik

- *internationell politik som forskningsobjekt samt centrala begrepp*
- *politiska ideologier och hur de påverkar samhället och internationella relationer*

Ett europacentrerat internationellt system

- *imperialismen som ett politiskt, ekonomiskt och kulturellt fenomen*
- *världskrigens bakgrunder och följder*
- *motsättningar mellan demokrati och totalitarism*
- *människorättsfrågor, Förintelsen och andra folkmord*

Från en bipolär till en multipolär värld

- *kampen mellan supermakterna under kalla kriget och kalla krigets slut*
- *avkoloniseringens betydelse och följder*
- *världspolitiken och en maktbalans som förändras*

Lokal precisering

- Att samverka med lokala aktörer för att stärka förståelsen för ovannämnda innehållspunkter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Undervisningen i historia hjälper den studerande att förstå förändringarna i samhällen som en följd av människors verksamhet samt att gestalta sina egna möjligheter att påverka dagens och framtidens samhällen (förändring och kontinuitet).

- Den studerande utarbetar en tydligare förståelse för ursprunget till förflutna och pågående konflikter

Läroämnena historia, samhällslära och filosofi står i växelverkan med varandra, varpå kombinationen av dessa förbättrar den studerandes möjligheter att tillskansa sig insikter i bl.a. maktstrukturer och politiska fenomen på såväl en nationell och som en internationell arena.

- Kunskaperna från detta studieavsnitt skapar synergieffekter tillsammans med exempelvis projektresor eller motsvarande utlandsvistelser som den studerande eventuell företar under gymnasietiden.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Läraren delger bedömningsgrunderna under den första lektionen i studieavsnittet. De studerande får en klar bild av hur bedömningen kommer att genomföras. Olika delmoment bedöms separat. Medeltalet för de olika delmomenten blir slutvistordet för studieavsnittet.

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- skriftligt prov på studieavsnittets innehåll
- skriftliga läxförhör
- inlämninguppgifter och projekt
- arbete (t.ex. närvaro, respekten för deadlines, ansvarsfullt och konstruktivt agerande, deltagande)

Formativ bedömning fortgår under hela modulen för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- läxförhör som studerande får direkt respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- studieavsnittsprovet som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

Det självständiga Finlands historia, 2 sp (HI3)

Studieavsnittets moduler

- Det självständiga Finlands historia, 2 sp (HI3), Obligatorisk

Mål

Det självständiga Finlands historia

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå hur Finlands politiska utveckling och internationella ställning samt det finländska samhället har formats som en del av den europeiska och internationella utvecklingen*
- *känna till de centrala förändringarna i den finländska kulturen, samhället och ekonomin och förstå deras betydelse från 1860-talet fram till i dag samt kunna bedöma framtida möjligheter*
- *förstå sambanden mellan olika företeelser i det ekonomiska, sociala, kulturella, ideologiska och politiska livet förr och i dag*
- *kunna bedöma tolkningar av Finlands historia och motiven bakom dem i en historisk kontext*
- *kunna analysera egenskaper, föreställningar och ideal som är förknippade med den finländska identiteten och hur de påverkat dagens Finland.*

Lokal precisering

- Förstå hur fenomen och strukturer som aktualiseras i den finländska historien återkopplar till den internationella arenan

Centralt innehåll

Det självständiga Finlands historia

Det finländska samhällets rötter

- *arvet från den svenska tiden och autonomins betydelse för formandet av Finland och den finländska identiteten*

- *demografiska förändringar och befolkningens mångfald*
- *det finländska samhället moderniseras*

Ett självständigt Finland som en del av Europa

- *vägen till självständighet, inbördeskriget och dess internationella kontext*
- *återuppbyggnadstiden och demokratins kris*
- *Finland som en del av internationella kulturströmningar*

Finland i internationella konflikter

- *Finland i andra världskriget*
- *kalla krigets följder för det finländska samhället och den finländska politiken*

Utvecklingen mot dagens Finland

- *samhälleliga och ekonomiska strukturförändringar samt välfärdsstaten*
- *kultur, vetenskap och kunskap*
- *det kulturellt mångskiftande Finland som medlem av en internationell gemenskap*

Lokal precisering

- att samverka med lokala aktörer för att stärka förståelsen för ovannämnda innehållspunkter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Historieundervisningen stöder skapandet av en egen identitet och synliggör mångfalden av identiteter och förändringen i olika tidsmässiga och geografiska kontexter. Studierna i historia bidrar till att relatera osäkerheten i den föränderliga världen till en större historisk kontext och ställa dagens händelser och fenomen i ett bredare perspektiv. Historiskt sett är förändring alltid närvarande i världen och är inte i sig bra eller dålig.

Det aktuella studieavsnittet stärker den studerandes uppfattning om sin egen identitet samt vilka element som bidrar till formandet av den och andras identiteter. Genom att processa dessa delar av det mänskliga skapar studieavsnittet förutsättningar för den studerande att anknyta till centrala inlägg i andra läroämnen. En större medvetenhet om identiteten och tillblivelseprocessens komplexitet bidrar till en mera reflekterande förståelse över olikheter och variation i mänskliga beteendemönster.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- skriftligt prov på studieavsnittets innehåll
- skriftliga läxförhör
- inlämninguppgifter och projekt
- arbete (t.ex. närvaro, respekten för deadlines, ansvarsfullt och konstruktivt agerande, deltagande)

Formativ bedömning fortgår under hela modulen för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- läxförhör som studerande får direkt respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.

- studieavsnittsprovet som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

Den europeiska människan, 2 sp (HI4)

Studieavsnittets moduler

- Den europeiska människan, 2 sp (HI4), Valfri

Mål

Den europeiska människan

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till det centrala europeiska kulturarvet och kunna analysera hur det har formats i växelverkan med andra kulturkretsar*
- *förstå förändringar inom vetenskap och konst samt människobild och könsroller i relation till den samhälleliga utvecklingen*
- *förstå hur konsten och populärkulturen har påverkat historieuppfattningen*
- *kunna analysera betydelsen av vetenskapliga rön och världsbilder under olika tidsperioder*
- *kunna bedöma utvecklingen av olika ideologier och deras effekter på den omgivande världen*
- *kunna analysera kulturer i deras historiska kontext samt förstå växelverkan mellan kultur och politik*
- *kunna granska europeisk kultur som en del av den kulturella globaliseringen.*

Lokal precisering

- att bekanta sig med lokalt - och nationellt - förankrade fenomen med anknytning till globalhistoriska inslag

Centralt innehåll

Den europeiska människan

Den europeisk kulturen och formandet av en världsbild

- *vetenskapens, konstens, religionens och medias betydelse i formandet och förmedlingen av olika världsbilder*

Den europeiska kulturens rötter

- *allmänna drag i antikens kulturer*
- *uppkomsten av demokrati och vetenskapligt tänkande*
- *den medeltida kulturen och växelverkan mellan olika kulturkretsar*

Utvecklingen av individuellt tänkande och en vetenskaplig världsbild

- *vetenskapens och konstens utveckling i början av nya tiden*
- *reformationen och kunskapsrevolutionen*
- *upplysningen, uppkomsten av mänskliga rättigheter och jämlikhetstänkande*
- *1800-talets ideologier och kulturella och samhälleliga förändringar*

Utvecklingen mot nutiden

- *konst, populärkultur och kulturens globalisering*
- *vetenskapen som utmanare till den religiösa världsbilden, framstegstro och hotbilder*
- *demokratins och jämlikhetstänkandets spridning och deras motkrafter*
- *ökad kunskap och en kulturell splittring*
- *könsrollernas förändringar*

Lokal precisering

- Att samverka med lokala aktörer för att stärka förståelsen för ovannämnda innehållspunkter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Historieundervisningen granskar hur attityderna och inställningen till andra kulturer har förändrats och hur de har motiverats vid olika tidpunkter. Historieundervisningen har en stark koppling till internationell kompetens. Historieundervisningen uppmuntrar till respekt för kulturarvet men också till en kritisk reflektion över kulturarvet och ett mångsidigt förhållningssätt till det. Ett historiskt perspektiv på globaliseringen, formandet av ett globalt medborgarskap, nätverksbildningen i världen och ömsesidiga beroendeförhållanden bidrar till att förstå världen i dag och rikta in sig på framtiden.

Studieavsnittet skapar förutsättningar för en mera ingående reflektion kring kulturarv på lokal, nationell och internationell nivå. Således erhåller den studerande en bättre beredskap för t.ex. att samverka med främmande kulturkretsar samt reflektera kring etiska aspekter och olika återverkningar av det egna och andras agerande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- skriftligt prov på studieavsnittets innehåll
- skriftliga läxförhör
- inlämninguppgifter och projekt
- arbete (t.ex. närvaro, respekten för deadlines, ansvarsfullt och konstruktivt agerande, deltagande)

Formativ bedömning fortgår under hela modulen för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- läxförhör som studerande får direkt respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- studieavsnittsprovet som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

Fri beskrivning av studieavsnittet

Den studerande kan med fördel avlägga studieavsnittet Den europeiska människan för att stärka de kunskaper och färdigheter som förvärvats inom ramen för studieavsnittet Människa, miljö och historia

Kris- och konflikthantering i dagens värld, 2 sp (HI7)

Mål

Lokal precisering

- I studieavsnittet studeras bakgrunden till några av dagens krig och konflikter. Inom ramen för studieavsnittet undersöks krigets historia och natur, konfliktteori och centrala aktörers verksamhet. Studieavsnittet är delvis en fördjupning av HI2.
- Bekanta sig med aktuella konflikter i dagens värld
- Förstå motsättningar och blockbildningar och varför sådana eskalerar i krig
- Kunna betrakta konflikter ur olika perspektiv
- Känna till exempel på konfliktförebyggande fredsarbete
- Förstå hur man skapar en hållbar fred

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Emotionella färdigheter och förmåga till empati

Sociala färdigheter, samarbetsförmåga och förmåga till kollaborativt lärande

Språklig medvetenhet och förmåga att kommunicera på ett konstruktivt sett

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Läraren delger bedömningsgrunderna under den första lektionen i studieavsnittet. De studerande får en klar bild av hur bedömningen kommer att genomföras. Olika delmoment bedöms separat. Medeltalet för de olika delmomenten blir slutvistordet.

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- prov
- inlämninguppgifter och projekt
- timaktivitet

Formativ bedömning fortgår under hela studieavsnittet för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- provet som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

Konsten att förstå historia, 2 sp (HI8)

Mål

Lokal precisering

- Studieavsnittet stärker den studerandes förmåga att analysera historiska källor och tänka kritiskt kring hur maktstrukturer skapas, formas och används
- Den studerande bekantar sig med olika grenar inom historievetenskapen: t.ex. genushistoria, miljöhistoria, lokalhistoria och postmodern historieskrivning
- Kunskapen om historia stärks genom fördjupningar inom områden som delvis faller utanför de obligatoriska studieavsnitten i historia
- De färdigheter som stärks under studieavsnittet - t.ex. vetenskapligt skrivande, kreativ materialproduktion och presentationer av olika slag - förbereder den studerande för fortsatta studier
- Studieavsnittet är tvärvetenskapligt till sin karaktär och strävar efter att kombinera olika former av vetenskapliga ansatser för att ifrågasätta vedertagna sanningar och pseudovetenskaper

- Arbetssätten inom studieavsnittet främjar multilitteracitet
- Utöver att den studerande kan placera sig själv och sin tid i ett tidsmässigt kontinuum, inbegriper historiskt medvetande förmågan att upptäcka hur tolkningar av det förflutna påverkar uppfattningar om nutiden och förväntningar på framtiden
- Erbjuda den studerande möjligheter att utmana sin egen bekvämlighetszon och dela med sig av sitt kunnande samt möjligheter till kollaborativt lärande och att tillsammans komma med idéer och utveckla lösningar.
- Grundläggande kunskaper om historieämnets metodologi

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Den studerande lär sig känna historien genom att studera filmer, texter och andra spännande minnesföremål samt platser.
- Studieavsnittet möjliggör samverkan med lokala och nationella aktörer så som muséer, yrkeshistoriker, journalister och samhällsvetare
- Den studerande får genom studieavsnittet också en inblick i akademiska studier på universitetsnivå, i första hand genom ett samarbete med Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier vid Åbo Akademi
- Digitala arbetssätt tryggar den studerandes beredskap inför det kommande arbetslivet
- Läroämnet granskar samhällsförändringen och samhällsutvecklingen i olika tidsmässiga och geografiska sammanhang (förändring och kontinuitet).
- Använda och kritiskt analysera olika informationskällor och bedöma deras tillförlitlighet samt förstå och värdesätta betydelsen av forskningsbaserad kunskap.
- Arkivkunskap (t.ex. Svenska litteratursällskapets kontor i Vasa) Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Utgångspunkten för läroämnet är att denstuderande lär sig använda och kritiskt analysera olika informationskällor och bedöma deras tillförlitlighet samt förstå och värdesätta betydelsen av forskningsbaserad kunskap. I undervisningen övar den studerande sig att fördoms fritt och kreativt producera, kombinera och tillämpa information inom tvärvetenskapliga konstellationer.

- Den studerande blir medveten om förekomsten av olika källor samt olika metoder för att härleda kunskap ur dessa
- Den studerande utnyttjar färdigheter från olika läroämnen för att tillskansa sig mera ingående kunskap kring historiska skeenden och nutida fenomen

Historieämnet stärker på många sätt den studerandes tvärvetenskapliga och kreativa kompetens samt utvecklar multilitteraciteten. Undervisningen ska i mån av möjlighet inkludera samarbete med högskolor.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Arbeten som kräver färdigheter i forskning och informationssökning (t.ex. möjlig slutvernissage istället för prov)

Digital innehållsproduktion och utvärdering av den (t.ex. släktforskning, tvärvetenskapliga teman)

Självutvärdering och peer review

Opponering av uppsatser

Upplägget för bedömningen diskuteras tillsammans med studerande innan den slutliga versionen fastlås

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets svårighetsgrad och kravnivå förutsätter att man avlagt alla obligatoriska studier i historia.

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Kulturmöten, 2 sp (HI6)

Studieavsnittets moduler

- Globala kulturmöten, 2 sp (HI6), Valfri

Mål

Globala kulturmöten

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå teorier och förfaringssätt i anslutning till växelverkan mellan olika kulturer*
- *uppfatta hur kulturella värderingar och världsbilder kommer till uttryck i vardagslivet och i sociala relationer*
- *kunna analysera växelverkan mellan kulturer både i en historisk och i en samtida kontext*
- *analysera kulturella värderingar och bruk som förekommer inom exempelvis konsten, religioner och sociala strukturer*
- *kunna analysera kulturell mångfald som en historisk del av europeisk kultur och kunna bedöma olika definitioner av kulturell mångfald*
- *kritiskt kunna granska och värdera påståenden om kulturella skillnader samt stereotypier som kopplas ihop med olika kulturer samt kulturens inverkan på individen*
- *producera faktatext själv eller tillsammans med andra genom att mångsidigt och kritiskt använda olika källor.*

Centralt innehåll

Globala kulturmöten

Grunder och begrepp inom kulturforskning

- *kulturer och växelverkan mellan dem*

Som mål för granskning väljs två eller flera av följande kulturområden:

- *Asiens kulturer*
- *Afrikas kulturer*
- *arktiska kulturer*
- *Australiens och Oceaniens ursprungskulturer*
- *Latinamerikas kulturer*
- *Mellanösterns kulturer*
- *Nordamerikas ursprungskulturer*

Förberedande inför realprovet i historia, 2 sp (HI9)

Mål

Lokal precisering

- Studieavsnittet riktar sig till studerande som förbereder sig för realprovet i historia.
- Studieavsnittets mål är att studerande skall: framgångsrikt kunna behandla olika typer av uppgifter i ämnesrealen och ges tillfälle att repetera centrala temata i gymnasiets lärokurs i historia

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Hur strukturera man ett gott essäsvara i samhällslära
- Hur analyserar man olika data, till exempel statistik, kartor, texter
- Genomgång av aktuella samhälleliga frågor

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Nyfikenhet och motivation att lära sig och kombinera saker på ett nytt sätt

Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande

Källkritik och utveckling av färdigheter för kontinuerligt lärande

multilitteracitet i det digitala samhället

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagd eller underkänd beroende på de olika övningar och arbeten som de studerande kontinuerligt arbetar med under studieavsnittet.

Sveriges östra rikshalva blir Finland, 2 sp (HI 5)

Studieavsnittets moduler

- Sveriges östra rikshalva blir Finland, 2 sp (HI5), Valfri

Mål

Sveriges östra rikshalva blir Finland

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till de historiska källorna om Finlands område samt kunna analysera dem kritiskt*
- *känna till det finländska och samiska kulturarvet samt andra minoritetsgruppers kulturarv och vardagshistoria*
- *känna till de historiska utvecklingslinjerna i Finland och deras koppling till Östersjöområdet och utvecklingen i Norden*
- *kunna förknippa de historiska utvecklingslinjerna med sin hembygdshistoria och se utvecklingen också ur den enskilda människans synvinkel*
- *kunna beskriva befolkningens, de sociala förhållandenas och ekonomins utveckling i Finland*
- *kunna bedöma sambanden mellan den finländska bildningen och den västerländska kulturen*
- *kunna granska hur Finlands historia används inom politiken och för att skapa en identitet.*

Lokal precisering

- Att känna till den egna lokalhistorien

Centralt innehåll

Sveriges östra rikshalva blir Finland

Finlands område under den förhistoriska tiden

- *forskningsmetoder och källor*
- *uppfattningar om olika folkgruppers ursprung i Finland*

Medeltiden

- *den statliga utvecklingen i Östersjöområdet*
- *formandet av den religiösa och världsliga makten*
- *samhälle, näringar, levnadssätt och kultur*

Nya tiden

- *reformationen och en starkare regeringsmakt*
- *hur Finland påverkades av Sveriges stormaktssträvanden*
- *livet i stånds- och jordbrukssamhället*
- *Finlands förändrade ställning och reformer i slutet av den svenska tiden*

Finland som en del av Ryssland

- *Finlands införlivande med Ryssland och autonomins uppkomst*
- *formandet av den finländska identiteten, bildning, vetenskap och konst*

Lokal precisering

- Besök vid minnesmärken, monument och muséer i den egna närregionen
- Vasas och Österbottens historia

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Att kunna bygga en identitet utgående från den egna historien.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Läraren delger bedömningsgrunderna under den första lektionen i studieavsnittet. De studerande får en klar bild av hur bedömningen kommer att genomföras i studieavsnittet. Olika delmoment bedöms separat. Medeltalet för de olika delmomenten blir slutvistordet för studieavsnittet.

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- prov
- skriftliga läxförhör
- inlämninguppgifter och projekt
- timaktivitet

Formativ bedömning fortgår under hela studieavsnittet för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- läxförhör som studerande får direkt respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- prov som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

7.7. Kemi (KE)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i kemi ska stödja den studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en modern världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge den studerande insikter i kemins betydelse och dess tillämpningar för vardagen och samhället samt för att finna lösningar på miljörelaterade utmaningar. I undervisningen ska den studerande fördjupa sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till kemin samt i kemins begreppsapparat och sättet att producera kunskap. Den studerande utvecklar sin naturvetenskapliga läsfärdighet, vilket hjälper hen att kritiskt utvärdera vardagliga val och ställningstaganden i samhällsdebatten. Undervisningen ska väcka ett intresse för kemistudier och yrken inom kemins område samt ge färdigheter för framgångsrika fortsatta studier inom naturvetenskap och naturvetenskapens tillämpningsområden. Med hjälp av mångsidiga lärsituationer och -miljöer möjliggör man att de studerande har jämlika och likvärdiga möjligheter att lära sig.

Undervisningen i kemi ska stödja den studerande att förstå begreppen inom kemin samt skaffa sig en förståelse av kemiska fenomen där den makroskopiska och mikroskopiska nivån samt symbolnivån tillsammans bildar en logisk helhet. I undervisningen utgår man från den studerandes tidigare erfarenheter och observationer. Därefter beskrivs och förklaras fenomen, och modeller för materiens uppbyggnad och för kemiska reaktioner behandlas matematiskt och med hjälp av kemins symbolspråk.

I undervisningen i kemi ska man använda varierande och mångsidiga undervisnings- och studiemetoder som utvecklar den studerandes begreppsliga kunskaper och metodkunskaper. Undervisningen ska utgå från observation och undersökning. Experiment i olika former gör det lättare för den studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapernas karaktär. I experimentellt arbete ska man följa kemikalie-, avfalls- och arbetarskyddslagstiftningen. De studerande lär sig ta ansvar för den gemensamma säkerheten, vilket även utvecklar säkerhetskompetens som behövs i arbetslivet.

Under studiernas gång utvecklas den studerandes forskningsfärdigheter både generellt och inom de centrala områden som behandlas i respektive modul. Grunden för ett forskande arbetssätt är att ställa frågor och göra iakttagelser. Den studerande lär sig mätning och klassificering samt övriga forskningsfärdigheter genom att öva olika metoder. Den studerande utvecklar också färdigheter att behandla och presentera information. Färdigheterna i experimentellt arbete ska utvecklas med målsättningen att den studerande självständigt kan planera en undersökning. Samtidigt lär sig den studerande att dra slutsatser samt utvärdera och argumentera resultatet av sin undersökning.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i kemi tillägnar sig den studerande färdigheter och kunskaper som hjälper hen att förstå kemins betydelse för den egna vardagen och hälsan samt för miljön, vilket stödjer målen för ***kompetens för välbefinnandet****. Den studerande utvecklar en förmåga att i det dagliga livet fatta beslut som är fördelaktiga för hens personliga hälsa och miljöns och samhällets välbefinnande. Studiemetoderna i kemi ska stödja ett arbetssätt där den studerande kan identifiera sina egna styrkor och ställa upp egna mål. Systematiska studier är en viktig färdighet i vardagen som stärker den studerandes ork och utvecklar en förmåga att arbeta under föränderliga omständigheter.*

Kemiundervisningens experimentella karaktär och den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till kemistudier. Den studerande utvecklar sin ***kommunikativa kompetens*** *och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projektinlärning och arbete i grupp.*

I undervisningen i kemi är man medveten om skillnaden mellan exakt språkbruk som används inom kemin och vardagligt språk. Den studerande får ta del av kemins universella språk utifrån sina egna iakttagelser och det vardagliga språket. I kemin framgår betydelsen av språklig medvetenhet och språkfärdigheter i synnerhet i lärandet av begrepp och framställningen av egna iakttagelser på ett tydligt och ändamålsenligt sätt.

I studierna i kemi ska den studerande öva att skriva och kritiskt tolka olika texter, argumentera och analysera. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivet språk, bilder, videor, modeller, simuleringar, tabeller och grafer eller kemins symbolspråk. En särskild form av multilitteracitet inom kemin är förmågan att tolka och framställa symboliska modeller samt visuella modeller på submikroskopisk nivå av samma fenomen. Informations- och kommunikationsteknik är också en del av modern undervisning i kemi som stödjer ***tvärvetenskaplig kompetens****. Den används till exempel för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mätresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar. Ett datorbaserat mätsystem kan ersätta traditionella redskap, och undersökningsmaterialet kan även sparas i form av bilder och videor.*

I naturvetenskapligt arbete syns ***kreativ kompetens*** *som en förmåga att formulera frågeställningar kring fenomen som granskas samt som en förmåga att tillämpa, utvärdera, kombinera och analysera information. Experimentellt arbete och problemlösning förutsätter ett kreativt förhållningssätt och utvecklar kreativt tänkande.*

Undervisningen i kemi stödjer den studerandes ***samhällskompetens*** *samt* ***globala och kulturella kompetens.*** *Undervisningen utvecklar den studerandes färdigheter att delta i samhällsdebatten och det gemensamma beslutsfattandet genom att den studerande vidareutvecklar sitt naturvetenskapliga tänkande och sin förståelse av informationens tillförlitlighet, betydelse och användning. De naturvetenskapliga kunskapernas utveckling genom historien ger den studerande en bild av hur den vetenskapliga världsbilden har förändrats samt vilken betydelse kemin har haft för förändringarna i samhället. Innovationer inom kemin och moderna applikationer hjälper även den studerande att förstå kemins betydelse för det moderna samhället, teknologin och arbetslivet. Kemin behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå.*

Undervisningen i kemi stärker den studerandes ***etiska kompetens och miljökompetens*** *genom att den studerande får en fördjupad förståelse av olika miljörelaterade problem och vad som orsakat dem. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön, att använda sina kunskaper i kemi för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar och av cirkulär ekonomi. Den studerande lär sig identifiera vilka lösningar kemin erbjuder på olika miljöutmaningar, som klimatförändringen och naturtillgångarnas tillräcklighet.*

Mål

De allmänna målen för undervisningen i kemi hänför sig till kemins betydelse, värderingar och attityder, den studerandes forskningsfärdigheter och kunskaper i kemi samt användningen av dem. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- *få handledning i att identifiera sina kunskaper i kemi, ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet kemi*
- *kunna bedöma vilka lösningar kemin och den teknologi som anknyter till kemin erbjuder samt vilken betydelse de har för individen, miljön och samhället*

- *få möjligheter att sätta sig in i kemins tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå*
- *få tillräckliga färdigheter för fortsatta studier inom naturvetenskaper och naturvetenskapliga tillämpningsområden.*

Undersökningsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- *förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att kollaborativt producera kunskap*
- *känna till säkra arbetssätt inom kemin och kunna hantera kemikalieavfall på vederbörligt sätt*
- *kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningarna som utgångspunkt för undersökning och problemlösning*
- *kunna genomföra experimentella undersökningar med hjälp av arbetssätt som är karakteristiska för kemin*
- *kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt analysera och bedöma dem och hela undersökningsprocessen.*

Kunskaper i kemi och användningen av dem

Målet är att den studerande ska

- *kunna använda och tillämpa de centrala begreppen inom kemin*
- *kunna använda olika modeller för att beskriva och förklara fenomen samt göra prognoser*
- *mångsidigt kunna använda ändamålsenliga program för att skapa modeller samt uttrycka matematiska och grafiska lösningar och resultat*
- *kunna använda mångsidiga informationskällor samt utifrån sina kunskaper i kemi kritiskt kunna bedöma information som presenterats i olika sammanhang.*

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på de allmänna målen i lärokursen i kemi med betoning på modulspecifika mål och centrala innehåll. Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i kemi.

I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att förstå, åskådliggöra och presentera kemisk kunskap. Bedömningen ska också beakta den studerandes färdigheter att tillämpa kemisk kunskap och förståelse av naturvetenskapliga lagbundenheter samt samband mellan orsak och verkan. I bedömningen ska man också fästa uppmärksamhet vid den studerandes förmåga att kritiska utvärdera information.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodiska kunskaper och färdigheter. Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa kemisk kunskap på olika sätt. Bedömningen ska förutom olika arbeten även basera sig på den studerandes arbetssätt, som formulering av frågor och undersökningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man ta i beaktande den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att inhämta och behandla information.

Studieavsnitt

Molekyler och modeller, 2 sp (KE3)

Studieavsnittets moduler

- Molekyler och modeller, 2 sp (KE3), Valfri

Mål

Molekyler och modeller

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna använda och tillämpa information om kolföreningar i vardagliga fenomen*
- *kunna tillämpa begreppen substansmängd och koncentration*
- *kunna undersöka kolföreningar experimentellt och genom att använda olika modeller*
- *förstå hur kunskap om kolföreningar byggs upp genom experimentellt arbete och genom att skapa modeller i anknytning till experimenten*
- *kunna använda informations- och kommunikationsteknik för att skapa modeller.*

Centralt innehåll

Molekyler och modeller

- *framställning och utspädning av en lösning samt anpassning av en standardlinje för att bestämma haltmått*
- *funktionella grupper för kolväten och kolets syre- och kväveföreningar samt grunderna i hur dessa namnges*
- *oxidation och reduktion hos kolets syreföreningar*
- *modeller av kolföreningars struktur och förklaring av egenskaperna med hjälp av strukturen*
- *bestämning av empirisk formel och molekylformel genom beräkning och strukturisomeri*
- *den kvantmekaniska atommodellen, hybridisering och stereoisomeri hos kolföreningar*
- *introduktion till hur spektra ger information om ett ämnes struktur*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Beaktas genom att studerande skriver laborationsrapporter efter experimentella undersökningar och lär sig även att beskriva ämnenas struktur och reaktioner muntligt. Studerande simulerar och gör modeller med olika verktyg.

Beaktas genom att den studerande tolkar och producerar skrivet språk, bilder, videor, modeller, simuleringar, tabeller och grafer samt kemins symbolspråk. Experimentellt arbete och problemlösning förutsätter ett kreativt förhållningssätt och utvecklar kreativt tänkande. Studerande simulerar och gör modeller med olika verktyg.

Den studerande lär sig identifiera vilka lösningar kemin erbjuder på olika miljöutmaningar samt hur kemin kan utnyttjas inom biotekniken.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerande. Vid bedömningen ser man på kunskap, färdighet och arbete. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ger studerande en möjlighet att påverka upplägget.

- Summativ bedömning genom praktiska och/eller teoretiska delprov eller prov på studieavsnittet
- Kontinuerlig formativ bedömning
- Praktiska färdigheter bedöms bl.a. genom praktiska laborationer och redovisning genom laborationsrapporter
- Aktivitet.

Kemisk reaktion, 2 sp (KE4)

Studieavsnittets moduler

- Kemisk reaktion, 2 sp (KE4), Valfri

Mål

Kemisk reaktion

Målen för modulen är att den studerande ska

- *få en helhetsbild av mångfalden av kemiska reaktioner och deras betydelse i vår livsmiljö*
- *kunna använda och tillämpa begrepp för kemiska reaktioner i det dagliga livet, på fenomen i miljön och i samhället och på tillämpningar inom ny teknologi*
- *kunna undersöka kemiska reaktioner experimentellt och genom att använda olika modeller*
- *förstå betydelsen av materiens oförstörbarhet i kemin.*

Centralt innehåll

Kemisk reaktion

Förmåga att utveckla färdigheterna för livslångt lärande

- *experimentell undersökning av reaktioner samt behandling, tolkning och presentation av undersökningsresultat*
- *symbolisk framställning och balansering av kemiska reaktioner, reaktionsprodukternas formler och namn*
- *utbyte och begränsande faktor i en kemisk reaktion*
- *idealgaslagen och substansmängd*
- *fällnings- och sönderfallsreaktion, förbränningsreaktion*
- *protolys, neutralisering och titrering som analysmetoder*
- *addition, elimination, substitution, kondensation och hydrolys hos kolföreningar samt hur de vanligaste biomolekylerna bildas*
- *polymerisationsreaktioner, polymerers egenskaper, användning och livscykel*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Beaktas genom att studerande skriver laborationsrapporter efter experimentella undersökningar och lär sig även att beskriva ämnenas struktur och reaktioner muntligt. Studerande ska lära sig att att med hjälp av korrekta kemiska begrepp förklara vardagliga observationer.

Beaktas genom att studerande lär sig om polymerisationsreaktioner, polymerers egenskaper, användning och livscykel.

Beaktas när studerande lär sig om idealgaslagen och förbränningsreaktioner. Kemin behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå.

Beaktas genom att studerande lär sig om polymerisationsreaktioner, polymerers egenskaper, användning och livscykel. Kemin behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerande. Vid bedömningen ser man på kunskap, färdighet och arbete. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ger studerande en möjlighet att påverka upplägget.

- Summativ bedömning genom praktiska och/eller teoretiska delprov eller prov på studieavsnittet
- Kontinuerlig formativ bedömning
- Praktiska färdigheter bedöms bl.a. genom praktiska laborationer och redovisning genom laborationsrapporter
- Aktivitet.

Kemisk energi och cirkulär ekonomi, 2 sp (KE5)

Studieavsnittets moduler

- Kemisk energi och cirkulär ekonomi, 2 sp (KE5), Valfri

Mål

Kemisk energi och cirkulär ekonomi

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå principerna för hur kemisk energi lagras och utnyttjas samt kunna motivera sina åsikter i diskussioner om energilösningar*
- *förstå principen för energins bevarande och energiförändringar i kemiska reaktioner*
- *känna till egenskaper hos betydelsefulla metaller samt tillverknings- och förädlingsprocesser och hur dessa inverkar på miljön*
- *experimentellt undersöka fenomen i anknytning till elektrokemi och beskriva dem med hjälp av modeller*
- *känna till hur betydelsefulla metaller återvinns samt principerna för cirkulär ekonomi och lösningar i anknytning till dem.*

Centralt innehåll

Kemisk energi och cirkulär ekonomi

Kunskapsnivå B1.1: Eleven förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Urskiljer även oförberedd det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.

- *energi som binds eller frigörs i en kemisk reaktion med hjälp av bildningsentalpi, bindningsenergier och Hess lag*
- *beräkningsprinciper med reaktionsserier och i reaktionsblandningar*

- *oxidationstal och reduktions- och oxidationsreaktioner*
- *metallers egenskaper och användningsområden, tillverknings- och förädlingsprocesser samt tillräcklighet och återvinningsmöjligheter*
- *centrala principer i elektrokemin: spänningsserie, normalpotential, elektrokemisk cell, elektrolys och lagring av kemisk energi*
- *introduktion till naturvetenskaplig forskning eller idéproduktion och planering av en undersökning eller ett problem som ska lösas*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Studerande lär sig förstå principerna för hur kemisk energi lagras och utnyttjas samt att motivera sina åsikter i diskussioner om energilösningar. Studerande lär sig hur betydelsefulla metaller återvinns samt principerna för cirkulär ekonomi och lösningar i anknytning till dem.

Studerande lär sig förstå principerna för hur kemisk energi lagras och utnyttjas samt att motivera sina åsikter i diskussioner om energilösningar. Studerande simulerar och gör modeller med olika verktyg. Studerande ska lära sig att att med hjälp av korrekta kemiska begrepp förklara vardagliga observationer.

Studerande lär sig förstå principerna för hur kemisk energi lagras och utnyttjas samt att motivera sina åsikter i diskussioner om energilösningar. Studerande lär sig hur betydelsefulla metaller återvinns samt principerna för cirkulär ekonomi och lösningar i anknytning till dem.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerande. Vid bedömningen ser man på kunskap, färdighet och arbete. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ger studerande en möjlighet att påverka upplägget.

- Summativ bedömning genom praktiska och/eller teoretiska delprov eller prov på studieavsnittet
- Kontinuerlig formativ bedömning
- Praktiska färdigheter bedöms bl.a. genom praktiska laborationer och redovisning genom laborationsrapporter
- Aktivitet.

Kemisk jämvikt, 2 sp (KE6)

Studieavsnittets moduler

- Kemisk jämvikt, 2 sp (KE6), Valfri

Mål

Kemisk jämvikt

Målen för modulen är att den studerande ska

- *identifiera kemins betydelse för problemlösning i anknytning till hälsa och miljö*
- *experimentellt kunna undersöka fenomen i anknytning till reaktionshastighet och kemisk jämvikt*
- *kunna använda matematiska och grafiska modeller för att beskriva och förklara reaktionshastigheter och kemisk jämvikt samt då hen gör prognoser*

- *kunna presentera undersökningsresultat grafiskt och utvärdera forskningsresultat och -processer*
- *introduceras i industriella processer och jämviktsreaktioner som förekommer i naturen samt deras betydelse.*

Centralt innehåll

Kemisk jämvikt

- *reaktionshastighet och de faktorer som inverkar på den*
- *kvalitativ och kvantitativ behandling av en homogen jämvikt med koncentrationer, påverkan på jämviktstillståndet*
- *syror och baser, begrepp i anknytning till dem samt förbränningsprodukternas reaktioner i vatten*
- *matematisk behandling av syra-basjämvikt*
- *funktionsprincipen för buffertlösningar samt kroppens och naturens buffertsystem på en kvalitativ nivå*
- *experimentell undersökning av fenomen i anknytning till reaktionshastighet och jämviktsreaktioner samt modeller och grafisk analys av fenomen med datortillämpningar*
- *introduktion till de möjligheter som kemin erbjuder för att lösa något problem som anknyter till hälsa eller miljö*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Studerande ser kemins betydelse för problemlösning i anknytning till hälsa och miljö behandlas.

Studerande ser kemins betydelse för problemlösning i anknytning till hälsa och miljö behandlas. I studieavsnittet lär sig studerande också om syror och baser, begrepp i anknytning till dem samt förbränningsprodukternas reaktioner i vatten.

Studerande lär sig om funktionsprincipen för buffertlösningar samt kroppens och naturens buffertsystem har kopplingar till andra vetenskapsgrenar, t.ex. biologi.

I studieavsnittet ingår en experimentell undersökning av fenomen i anknytning till reaktionshastighet och jämviktsreaktioner samt modeller och grafisk analys av fenomen med datortillämpningar. Studerande ska lära sig att att med hjälp av korrekta kemiska begrepp förklara vardagliga observationer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerande. Vid bedömningen ser man på kunskap, färdighet och arbete. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ger studerande en möjlighet att påverka upplägget.

- Summativ bedömning genom praktiska och/eller teoretiska delprov eller prov på studieavsnittet
- Kontinuerlig formativ bedömning
- Praktiska färdigheter bedöms bl.a. genom praktiska laborationer och redovisning genom laborationsrapporter
- Aktivitet.

Kemirepetition, 2 sp (KE7)

Mål

Lokal precisering

- Repetition av gymnasiets kemi.
- Skapa förutsättningar för att lyckas i studentprovet.
- Göra den studerande bekväm att hantera all kemirelaterade verktyg i Abitti.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Repetition av vissa utvalda teoridelar.
- Övningsuppgifter från genomgångna studieavsnitt.
- Genomgång av tidigare studentuppgifter.
- Hantering av kemirelaterade verktyg i Abitti.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Genom goda kemikunskaper bäddar man för att studerande ska ha möjlighet till fortsatta kemistudier, något som gagnar samhället på många sätt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Närvaro och utförda arbetsuppgifter ger en avlagd studiehelhet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Medicinal chemistry, 2 sp (KE8)

Mål

Lokal precisering

- Medicines and drugs have a variety of different effects on the functioning of the body.
- Natural products with useful medicinal properties can be chemically altered to produce more potent or safer medicines.
- Potent medical drugs prepared by chemical modification of natural products can be addictive and become substances of abuse.
- Excess stomach acid is a common problem that can be alleviated by compounds that increase the stomach pH by neutralizing or reducing its secretion.
- Antiviral medications have recently been developed for some viral infections while others are still being researched.
- The synthesis, isolation, and administration of medications can have an effect on the environment.
- Chiral auxiliaries allow the production of individual enantiomers of chiral molecules.
- Nuclear radiation, whilst dangerous owing to its ability to damage cells and cause mutations, can also be used to both diagnose and cure diseases.
- A variety of analytical techniques is used for detection, identification, isolation and analysis of medicines and drugs.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Pharmaceutical products and drug action
- Aspirin and penicillin
- Opiates
- pH regulation of the stomach
- Anti-viral medications
- Environmental impact of some medications
- Taxol-a chiral auxiliary case study
- Nuclear medicine
- Drug detection and analysis

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

The course is taught in English. Students learn about production, use, and overuse of several medicinal categories, processes that affect communities and people across cultures, financially as well as personally.

Today we are all dependent on medicines for our well-being, either for handling long term diseases, or for alleviating short term medical problems.

Students learn about the ethics of medicine production and discuss the use of medicines. Students discuss the environmental aspect when discussing the production of pharmaceuticals (green chemistry), as well as during use and disposal of medicines.

The contents deal with chemistry, biology, and bio-chemistry, and analytical methods that are used in many contexts are discussed.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

At the beginning of the study section, the assessment principles are established by the teacher in consultation with the students. The assessment take into count knowledge, skills and work. The purpose is to clarify what the assessment is based on and gives students an opportunity to influence the structure.

- Summative assessment through practical and / or theoretical quizzes and tests
- Continuous formative assessment
- Practical skills are assessed, among other things. through practical laboratory work and written reports
- Activity

Fri beskrivning av studieavsnittet

Medicinal chemistry is taught in English.

Kemi överallt, 2 sp (KE1 -KE2)

Studieavsnittets moduler

- Kemi och jag, 1 sp (KE1), Obligatorisk
- Kemi och hållbar framtid, 1 sp (KE2), Obligatorisk

Mål

Kemi och jag

Målen för modulen är att den studerande ska

- *aktuella frågor som berör gymnasiestudierna*
- *få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier samt bekantar sig med yrken och fortsatta studiemöjligheter inom kemins område*
- *utveckla sina förutsättningar att delta i samhällsdebatten i frågor som anknyter till kemi och att bedöma tillförlitligheten i olika informationskällor*
- *lära sig att använda det periodiska systemet som hjälpmedel för att dra slutsatser i kemin*
- *kunna använda och tillämpa information om ämnens egenskaper och deras säkerhet i vardagens val*
- *experimentellt undersöka sammansättning och halt för en blandning, samt beakta olika aspekter på arbetssäkerhet.*

Kemi och hållbar framtid

Målen för modulen är att den studerande ska

- *få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier samt bekantar sig med kemins betydelse i främjandet av en hållbar livsstil*
- *bekanta sig med den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap*
- *kunna undersöka ett ämnes egenskaper experimentellt*
- *kunna tillämpa modeller för ett ämnes struktur för att jämföra egenskaper hos ämnen*
- *förstå kemins betydelse för miljön och samhället som en nyckel till lösningar tillsammans med de övriga naturvetenskaperna.*

Centralt innehåll

Kemi och jag

Förståelse för frågor som gäller språklig status och förmåga att agera i mångkulturella miljöer

- *bedömning av hur trygg användningen av olika ämnen är i vardagen och kemins betydelse i det egna livet*
- *kemins betydelse i arbetslivet och fortsatta studier*
- *det periodiska systemet och atomens uppbyggnad med hjälp av elektronskalsmodellen*
- *rena ämnen, blandningar och separeringsmetoder*
- *substansmängd och koncentration*

Kemi och hållbar framtid

- *introduktion till några exempel på hur man främjar en hållbar livsstil i naturvetenskaperna*
- *framställning av modeller för strukturen hos ett ämne och formeln för en kemisk förening*
- *grundämnens och föreningars starka och svaga bindningar samt polaritet*
- *experimentell undersökning av ämnens egenskaper och beskrivning med hjälp av ämnets struktur*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Behandlas genom att studerande:

- får inblick och kunskap om kemins betydelse i arbetslivet och fortsatta studier
- introduceras till några exempel på hur man främjar en hållbar livsstil i naturvetenskaperna.

Studerande skriver laborationsrapporter efter experimentella undersökningar och lär sig även att beskriva ämnenas struktur och reaktioner muntligt.

Beaktas genom att studerande

- inser kemins betydelse i det egna livet
- lär sig hur man främjar en hållbar livsstil i naturvetenskaperna
- lär sig identifiera sina egna styrkor i olika arbetssätt och ställa upp egna mål.

Systematiska studier är en viktig färdighet i vardagen som stärker den studerandes ork och utvecklar en förmåga att arbeta under föränderliga omständigheter.

Studerande lär sig hur man främjar en hållbar livsstil i naturvetenskaperna.

Den studerande tolkar och producerar skrivet språk, bilder, videor, modeller, tabeller och grafer samt kemins symbolspråk. Studerande ska lära sig att se kreativa möjligheter både på teoretiska och experimentella problem.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerande. Vid bedömningen ser man på kunskap, färdighet och arbete. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ger studerande en möjlighet att påverka upplägget.

- Summativ bedömning genom praktiska och/eller teoretiska delprov eller prov på studieavsnittet
- Kontinuerlig formativ bedömning
- Praktiska färdigheter bedöms bl.a. genom praktiska laborationer och redovisning genom laborationsrapporter
- Aktivitet.

7.8. Religion (KT)

Läroämnets uppdrag

Uppdraget för undervisningen i religion är att stödja den studerande att utveckla en mångsidig allmänbildning i religioner och åskådningar. I religionsundervisningen får den studerande kunskap om religioner, olika uttryck för religiositet och irreligiositet. Religionerna och åskådningarna studeras som en del av kulturen, kulturarvet och samhället och som en del av individens och kollektivets liv.

Undervisningen ska ge mångsidig kunskap om religioner och utveckla den studerandes multilitteracitet i anknytning till religioner och åskådningar. Den studerande ska handledas att undersöka religioner analytiskt ur olika perspektiv och tillämpa och bedöma information om religioner på ett källkritiskt sätt. Religionsundervisningen ska ge den studerande förutsättningar att bygga sin egen världsåskådning och att ta del av dialoger inom och mellan religioner och åskådningar. Olika synsätt ska beaktas och den enskildes övertygelse ska respekteras och de

mänskliga rättigheterna främjas i religionsundervisningen. Läroämnet stödjer den studerande att utvecklas till en aktiv och ansvarsfull samhällsmedlem.

I undervisningen används forskningsdata, religionernas egna källor och aktuellt material ur olika medier. Undervisningen tar upp språk, begrepp och metoder i de underliggande vetenskapsområdena. Den vetenskapliga grunden för läroämnet religion utgörs i synnerhet av teologi och religionsvetenskap. Dessutom utnyttjas kultur-, samhälls- och konstforskning på ett mångsidigt sätt i undervisningen.

Med hänsyn till läroämnets uppdrag och målen för modulerna kan undervisningen utföras i samarbete med de olika lärokurserna inom läroämnet religion samt med andra läroämnen. I undervisningen används varierande interaktiva arbetssätt liksom även digitala lärmiljöer, miljöer utanför skolan och sakkunniga. Undervisningen ska i den mån det är möjligt ske i samarbete med högskolor.

Mångsidig kompetens

Målen för mångsidig kompetens uppnås tillsammans med målen för läroämnet religion.

Undervisningen i religion främjar den studerandes ***kompetens för välbefinnande*** *genom att stödja hens självkännedom och respekt för sig själv och andra. Undervisningen ger den studerande material och redskap för att bygga och utvärdera sin egen identitet, livsåskådning och världsåskådning.*

I undervisningen används metoder som stärker den studerandes sociala färdigheter och förmåga till samarbete och empati i enlighet med målen för ***kommunikativ kompetens****. Undervisningen i religion är språk-, åskådnings- och kulturmedveten och det ger den studerande färdighet att delta i dialoger som berör religiösa, åskådningsrelaterade, etiska och samhälleliga frågor.*

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens *utvecklas i religionsundervisningen på ett mångsidigt sätt. Undervisningen utforskar begrepp, språk och symbolik som är typiska för religioner samt olika vetenskapsgrenars syn på religion. Undervisningen ger färdigheter för källkritisk bedömning av information om religioner och åskådningar. Undervisningen utvecklar den studerandes multilitteracitet och uppmuntrar till kreativ tillämpning av kunskaper och färdigheter i olika miljöer.*

Religionsundervisningen utvecklar den studerandes ***samhälleliga kompetens*** *genom att stärka hens delaktighet och deltagande. Undervisningen uppmuntrar den studerande att agera som en ansvarsfull medlem av det demokratiska och människorättsrespekterande samhället och olika sociala gemenskaper. Läroämnet ger färdigheter att agera i arbetsgemenskaper med kulturell mångfald och olika åskådningar. Genom att utveckla den studerandes förståelse för religioner och åskådningar och hens förmåga att föra dialoger om dessa ger läroämnet färdigheter att bygga samhällsfred samt en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar framtid.*

Läroämnet religion utforskar religioners etiska dimensioner och uppmuntrar den studerande att för egen del reflektera över värderingar och etiska frågor med beaktande av målen för ***etisk kompetens****. Undervisningen ska stödja den studerandes* ***miljökompetens*** *genom att öka förståelsen av att religioner och åskådningar som etiska värdesystem spelar en viktig betydelse och roll när det gäller att bygga en ekologisk hållbar framtid.*

Utvecklingen av ***global och kulturell kompetens*** *är starkt kopplad till de centrala målen för läroämnet religion. Läroämnet granskar på ett mångsidigt sätt växelverkan mellan religioner, kulturer och samhällen, vilket stärker förståelsen för de finländska, europeiska och globala kulturarven och deras mångfald. Religionsundervisningen erbjuder ett tryggt forum för att behandla förhållandet mellan individen, kollektivet och det finländska samhället samt de tankar och känslor som hänför sig till dem. I egenskap av ett läroämne som diskuterar värderingar och*

åskådningar ger religion färdigheter att verka i pluralistiska, globala miljöer och i föränderliga medie- och teknologimiljöer.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i religion är att den studerande

ska

- *kunna hämta, tillämpa, analysera, bedöma och presentera information om religioner och åskådningar*
- *utveckla sin kulturella läskunnighet i anknytning till religioner och åskådningar*
- *ha förmåga att reflektera över och diskutera kring religiösa och etiska frågor*
- *känna till de centrala begreppen, synvinklarna och metoderna inom religionsforskning*
- *fördjupa sig i religionernas historiska och nutida betydelse och i växelverkan mellan samhälle, kultur och religion på olika håll i världen*
- *fördjupa sig i den religion som studeras och dess särdrag i Finland och på andra håll i världen*
- *identifiera och förstå religioners inre mångfald*
- *förstå religionens särdrag, till exempel religiöst språk och religiös symbolik samt kunna identifiera och analysera särdragen hos religiös och vetenskaplig kunskap*
- *utveckla förmåga att bygga och gestalta sin egen världsåskådning och kulturella identitet*
- *utveckla förmåga att förstå människor som har en annan övertygelse samt färdigheter att agera i mångreligiösa, pluralistiska och internationella miljöer*
- *förstå och respektera de mänskliga rättigheterna och kunna analysera religioner och åskådningar ur ett människorättsperspektiv*
- *utveckla förmåga att bygga en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar framtid och att agera som en aktiv och ansvarsfull samhällsmedlem.*

Bedömning

Uppgiften för bedömningen i läroämnet religion är att uppmuntra den studerande att studera och lära sig samt att ge respons på hens lärprocess och kunskaper. Bedömningen ska handleda och uppmuntra den studerande att långsiktigt planera och utvärdera sin egen lärprocess. Bedömningen ska vara mångsidig och inkludera såväl respons på lärprocessen som bedömning av kunskaper och kompetens. Bedömningen fokuserar på den mångsidiga kompetensen och de allmänna målen för läroämnet med tyngdpunkt på målen för varje modul samt på den studerandes förmåga att behärska det centrala innehållet i respektive modul. Vitsordet ges utifrån den studerandes mångsidiga prestationer och tar fasta på iakttagelser av hens kunskaper och färdigheter med fokus på allmänbildning i religions- och åskådningsfrågor. Bedömningen ska ta fasta på hur väl den studerande behärskar begrepp och helheter och hur väl hen tillämpar, analyserar, bedömer och presenterar kunskap samt förmågan att söka information och arbeta i olika lärmiljöer.

7.8.1. Evangelisk- luthersk religion (KT1)

Studieavsnitt

Religionen som fenomen - i judendomens, kristendomens och islams fotspår, 2 sp (RE1)

Studieavsnittets moduler

- Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår, 2 sp (UE1), Obligatorisk

Mål

Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår

Målen för modulen är att den studerande ska

- *gestalta och kunna analysera den religiösa situationen i världen och de faktorer som påverkar den, liksom även religionernas inre mångfald*
- *kunna analysera religiositet och irreligiositet som fenomen*
- *gestalta och kunna analysera judendomens, kristendomens och islams gemensamma rötter, deras centrala drag, inflytande på kulturarv och samhällen samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till dessa religioner*
- *utveckla förmåga att agera i miljöer och arbetsliv som präglas av mångreligiositet och kulturell mångfald samt kunna diskutera aktuella frågor i anslutning till religion.*

Lokal precisering

- Bekanta sig med religionsvetenskapen och teologin på Åbo akademi
- Utveckla sin förmåga att reflektera kring dem egna världsåskådningen

Centralt innehåll

Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår

- *religion som fenomen, definition av religion och relationen mellan religion och vetenskap*
- *den religiösa situationen i världen, kännetecken för nutida religiositet och irreligiositet, religionsfrihet som mänsklig rättighet*
- *religionernas betydelse i byggandet av en hållbar framtid och andra aktuella frågor i anslutning till religioner och åskådningar*
- *judendomens, kristendomens och islams kulturella bakgrund och uppkomst samt deras viktigaste och gemensamma drag*
- *de heliga skrifternas tillkomst och ställning samt hur de används och tolkas i judendomen, kristendomen och islam*
- *judendomens och islams lära, etik och livsstil*
- *judendomens och islams inre mångfald, förhållande till samhället och betydelse för den västerländska kulturen*

Lokal precisering

- Exempel på forskning inom religion och teologi vid Åbo akademi
- Möjlighet att reflektera kring den egna världsåskådningen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Främjas genom att studerande får lära sig om de abrahamitiska religionernas kulturella bakgrund och uppkomst samt deras viktigaste gemensamma drag. Studerande lär sig också reflektera kring religionens betydelse för olika människor vilket ger färdigheter att verka i pluralistiska och globala miljöer.

Utvecklas genom att studerande får material och redskap för att bygga upp och utvärdera sin egen identitet, livsåskådning och världsåskådning, men även förmågan att förstå och uppskatta andras identitet och åskådning.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av studieavsnittet baseras på flera komponenter. Den formativa bedömningen sker genom kontinuerlig muntlig och/eller skriftlig respons på studerandes aktivitet och prestationer. Den summativa bedömningen baserar sig på studerandes delaktighet och aktivitet, prov eller förhör samt en eller flera fördjupningsuppgifter enskilt eller i grupp.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt bör avläggas som det första inom ämnet. Studieavsnittet lämpar sig inte som tentamenskontrakt.

Kristendomen i världen, 2 sp (RE2)

Studieavsnittets moduler

- Kristendomen i världen, 2 sp (UE2), Obligatorisk

Mål

Kristendomen i världen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *gestalta och kunna analysera kristendomens betydelse ur ett kulturellt, samhälleligt och ur individens perspektiv samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till kristendomen*
- *känna till centrala riktningar inom kristendomen samt bakgrunden till deras uppkomst och kunna jämföra deras centrala drag*
- *fördjupa sig i olika tolkningssätt och uttrycksformer inom kristendomen på olika håll i världen*
- *kunna analysera och bedöma aktuella medieinnehåll och debatter om kristendomen*
- *utveckla färdigheter att agera i pluralistiska miljöer.*

Lokal precisering

- Känna till den kristna mångfalden i Vasa.

Centralt innehåll

Kristendomen i världen

- *kristendomens ställning och växelverkan med den omgivande kulturen i olika delar av världen*
- *religionens ställning samt förhållandet mellan religion och stat i Europa*
- *den katolska, ortodoxa och protestantiska, i synnerhet den lutherska, kyrkans uppkomst, särdrag, etiska tänkande samt inflytande i samhället*
- *karismatisk kristendom som fenomen*
- *huvuddragen i religioner med rötter i kristendomen*
- *ekumenik och religionsdialog*
- *kristendom och miljöfrågor samt andra aktuella frågor som berör kristendomen och bakgrunden till dem*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Studieavsnittet främjar studerandes förståelse för samhället genom att hen lär sig förstå och analysera kristendomens inverkan på och växelverkan med det omgivande samhället och kulturen, samt lär sig analysera förhållandet mellan religion och stat.

Utvecklas genom att studerande lär sig om kristendomens växelverkan med den omgivande kulturen och kristendomens strävan efter konstruktiva samtal genom ekumenik och religionsdialog. Studerande utvecklar sin förmåga att förstå och delta i dialog som berör kristen tro.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av studieavsnittet baseras på flera komponenter. Den formativa bedömningen sker genom kontinuerlig muntlig och/eller skriftlig respons på studerandes aktivitet och prestationer. Den summativa bedömningen baserar sig på studerandes delaktighet och aktivitet, prov eller förhör samt en eller flera fördjupningsuppgifter enskilt eller i grupp.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet bör avläggas innan RE4.

Religioner och religiösa rörelser i världen, 2 sp (RE3)

Studieavsnittets moduler

- Religioner och religiösa rörelser i världen, 2 sp (UE3), Valfri

Mål

Religioner och religiösa rörelser i världen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sig i religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan som en del av individens och kollektivets liv samt deras inflytande på kultur och samhälle*
- *känna till och kunna analysera hur religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan syns i och påverkar västvärlden*
- *gestalta och kunna analysera naturreligionernas nuvarande situation och centrala drag*
- *gestalta och kunna analysera bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag*
- *utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till religioner och förmåga att agera i arbetslivet och i internationella miljöer.*

Centralt innehåll

Religioner och religiösa rörelser i världen

- *den hinduiska världsbilden, livsstilen och etiken, hinduismens mångfald och inflytande på Indiens kultur och samhälle samt den religiösa situationen i dagens Indien*
- *centrala drag och etiska principer i jainismen och sikhismen*
- *den buddhistiska livsstilen och etiken, buddhistiska läror och riktningar samt buddhismens inflytande på asiatiska kulturer*
- *centrala drag i den gamla kinesiska folktron, konfucianismen och taoismen och deras inflytande på det kinesiska tänkesättet och samhället samt den religiösa situationen i dagens Kina*

- *shintoismens centrala drag samt religionernas inflytande på den japanska kulturen och det japanska samhället*
- *inflytandet i västvärlden från religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan*
- *naturreligioners och voodoo-besläktade religioners centrala drag och utbredning*
- *bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Genom att fördjupa sig i olika religioner, får den studerande förståelse för världen och samhället och kan agera för kulturell och åskådningsmässig mångfald.

Genom att studera religionernas påverkan på samhället i Asien och västvärlden, stärker den studerande sina färdigheter för att agera i såväl globala som lokala arbets- och studiemiljöer med åskådningsmässig mångfald.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av studieavsnittet baseras på flera komponenter. Den formativa bedömningen sker genom kontinuerlig muntlig och/eller skriftlig respons på studerandes aktivitet och prestationer. Den summativa bedömningen baserar sig på studerandes delaktighet och aktivitet, prov eller förhör samt en eller flera fördjupningsuppgifter enskilt eller i grupp.

Religion i kultur och samhälle i Finland, 2 sp (RE4)

Studieavsnittets moduler

- Religion, kultur och samhälle i Finland, 2 sp (UE4), Valfri

Mål

Religion, kultur och samhälle i Finland

Målen för modulen är att den studerande ska

- *få en mångsidig bild av växelverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland samt fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata samt tredje och fjärde sektorn*
- *förstå att kunskap om religioner och åskådningar behövs inom olika områden i samhällslivet*
- *identifiera och kunna analysera de fornfinska trostraditionernas och kristendomens inflytande på det finländska kulturarvet*
- *kunna analysera och bedöma aktuella debatter kring religionsfrihet och växelverkan mellan religion och samhälle samt irreligiositet och religionskritik*
- *utveckla förmåga att ta del av dialoger som berör religioner, åskådningar och samhällsfrågor samt kunna leva som en kultur- och åskådningsmedveten, aktiv samhällsmedlem.*

Centralt innehåll

Religion, kultur och samhälle i Finland

- *religionernas situation och religiositeten i Finland, sekularisering*
- *religion och religiösa samfund i den finländska och allmäneuropeiska lagstiftningen, religions- och åskådningsfrihet samt frågor om jämlikhet och diskriminering*

- *religionens betydelse och synlighet inom den offentliga sektorn, i politiken, arbetslivet och ekonomin, religiösa samfund som aktörer inom tredje sektorn samt religionens betydelse i individernas och familjernas liv samt i seder och bruk med beaktande av religionens roll i de etniska och språkliga minoriteternas liv i Finland*
- *fornfinska trostraditioner och deras betydelse i det finländska kulturarvet samt hur kristendomen format det finländska samhället och den finländska kulturen under olika tider*
- *irreligiositet, religionskritik och icke-religiösa seder och bruk i Finland*
- *dialog mellan religioner och åskådningar i dagens Finland*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Förverkligas genom att studerande utvecklar förståelse för den religiösa situationen i dagens Finland och religionens roll i samhällets olika sektorer, vilket stöder ett aktivt samhällsengagemang.

Förverkligas genom att studerande fördjupar sig i religioners aktivitet inom tredje sektorn och i deras arbete för en hållbar framtid.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av studieavsnittet baseras på flera komponenter. Den formativa bedömningen sker genom kontinuerlig muntlig och/eller skriftlig respons på studerandes aktivitet och prestationer. Den summativa bedömningen baserar sig på studerandes delaktighet och aktivitet, prov eller förhör samt en eller flera fördjupningsuppgifter enskilt eller i grupp.

Religion inom konsten och populärkulturen, 2 sp (RE5)

Studieavsnittets moduler

- Religion inom konsten och populärkulturen, 2 sp (UE5), Valfri

Mål

Religion inom konsten och populärkulturen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå och kunna analysera förhållandet mellan religion och konst: betydelsen av konst och arkitektur i olika religioner och religionernas inflytande på konstens utveckling*
- *fördjupa sig i hur man genom religiös konst uttrycker centrala läror och berättelser inom en religion, i synnerhet kristendomen*
- *känna till religiös symbolik och fördjupa sig i hur religiösa teman behandlas inom konst och populärkultur*
- *öva upp sin förmåga att tolka religiösa inslag i olika former av konst och populärkultur.*

Centralt innehåll

Religion inom konsten och populärkulturen

- *växelverkan mellan religion och konst, religioners betydelse för konstens utveckling*
- *religiös konst och hur religionen tar sig uttryck i olika konstformer*
- *hur arkitekturen i religiösa rum återspeglar religionen och dess särdrag*
- *religiösa teman, symbolik och myter i olika konstformer och inom populärkulturen*

- *analys av olika tolkningar av Bibelns berättelser och den kristna läran med hjälp av olika konstformer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Förverkligas genom att studerande utvecklar förståelse för religiös symbolik och förmåga att analysera förhållandet mellan religion och konst.

Förverkligas genom att studerande övar förmågan att lägga märke till religionens, konstens och populärkulturens växelverkan och hur denna växelverkan influerar samtalet om religion på olika nivåer i samhället.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av studieavsnittet baseras på flera komponenter. Den formativa bedömningen sker genom kontinuerlig muntlig och/eller skriftlig respons på studerandes aktivitet och prestationer. Den summativa bedömningen baserar sig på studerandes delaktighet och aktivitet, prov eller förhör samt en eller flera fördjupningsuppgifter enskilt eller i grupp.

Religion, vetenskap och medier, 2 sp (RE6)

Studieavsnittets moduler

- Religion, vetenskap och medier, 2 sp (UE6), Valfri

Mål

Religion, vetenskap och medier

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till religionsforskningens olika perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden samt aktuell forskning*
- *identifiera och kunna analysera religionsrelaterade aktuella teman och innehåll i medierna*
- *kunna analysera förhållandet mellan religion och medier samt kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor kritiskt*
- *utveckla färdigheter att producera och presentera religionsrelaterad information.*

Centralt innehåll

Religion, vetenskap och medier

- *aktuella religionsforskningsperspektiv och -metoder inom olika vetenskapsområden: olika forskningsområden inom religionsvetenskap och teologi samt konstforskning, kulturforskning och samhällsvetenskaper*
- *religiösa medier och användningen av medier i religiösa sammanhang*
- *användningen av religiöst språk och religiösa bilder i olika medier*
- *religioners mediesynlighet*
- *hur religionsrelaterade fenomen behandlas i medierna, såsom attityder och föreställningar kring religioner, religionernas roll i konflikter och fredsbyggande, religion och miljöfrågor, religion och etiska frågor, religionskritik*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Förverkligas genom att studerande fördjupar sig i religionsforskningens aktuella perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden samt utvecklar förmåga att bedöma och producera religionsrelaterad information

Förverkligas genom att studerande utvecklar förmåga att uttrycka sig gällande religionsrelaterade teman i olika sammanhang och att identifiera och analysera religionsrelaterade teman och innehåll i medierna

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av studieavsnittet baseras på flera komponenter. Den formativa bedömningen sker genom kontinuerlig muntlig och/eller skriftlig respons på studerandes aktivitet och prestationer. Den summativa bedömningen baserar sig på studerandes delaktighet och aktivitet, prov eller förhör samt en eller flera fördjupningsuppgifter enskilt eller i grupp.

Inför studentprovet i religion, 2 sp (RE7)

Mål

Lokal precisering

- Ge studerande övning i att reflektera nyanserat kring frågor som berör religion
- Ge studerande övning i att producera innehållsrika och sakliga texter i studentexamen
- Erbjuda rikligt med uppgifter för studerande på olika nivåer
- Aktivera studerande till ansvar för det egna lärandet
- Erbjuda möjlighet att bekanta sig med studentprov
- Motivera studerande att sätta upp realistiska målsättningar inför studentexamen och planer för att nå dem

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Övning i reflektion och textproduktion
- Arbete med uppgifter på olika nivåer
- Aktivt deltagande med det egna lärandet i centrum
- Att bekanta sig med studentexamens struktur och tidigare studentuppgifter
- Uppgörande av studieschema i förhållande till de egna målen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Ger möjlighet till en bredare förståelse av hur religion och samhälle finns i växelverkan på olika nivåer

Ger möjlighet till att finslipa kommunikativa färdigheter och framställning av erhållen ämneskunskap

Ger möjlighet att processa de egna känslorna kring studentexamen och minska stressen genom personligt studieschema

Ger möjlighet till en bredare förståelse av religion som ett globalt och lokalt fenomen

Ger möjlighet till en bredare förståelse av religion som forskningsområde och religionens samband med andra forskningsområden. Ger också möjlighet att utveckla förmågan att använda korrekt vetenskapligt språk och reflektera mångsidigt kring religion

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagd eller underkänd. För avlagd prestation krävs:

- aktivt deltagande i lektionerna
- utförande av tilldelade uppgifter i den utsträckning som läraren anvisar
- uppgörande av en studieplan inför studentexamen
- uppgörande av realistiska målsättningar inför studentexamen
- individuellt samtal med läraren om målsättningar, motivation och studieplan
- deltagande i övningspreliminär inför studentskrivningarna om sådan ordnas

7.9. Bildkonst (KU)

Läroämnets uppdrag

Bildkonst är visuell kulturfostran där den studerande utforskar verkligheten med konstens medel. Det primära målet för läroämnet är att den studerande ska förstå vilken betydelse bildkonst och annan visuell kultur har i hens eget liv. Erfarenheter, fantasi och målinriktat arbete utgör grunden för multisensoriskt lärande. I undervisningen studeras estetiska, ekologiska och etiska värderingar inom konst och övrig visuell kultur. Den studerande stärker sina kunskaper om det immateriella och materiella kulturarvet, som stödjer överföring och förnyelse av traditioner. Undervisningen ska stödja en mångsidig allmänbildning och den studerandes utveckling till en aktiv lokal och global aktör. Den studerande ska erbjudas ett varierat utbud av möjligheter att utveckla färdigheter för framtida studier, arbete och internationell verksamhet. Studierna ger förutsättningar för att utveckla ett kreativt och kritiskt tänkande, påverka livsmiljön och främja en hållbar livsstil.

Undervisningen i bildkonst ska fördjupa den studerandes visuella multilitteracitet inom kulturens område liksom även språkmedvetenheten. De studerande iakttar, producerar, tolkar och värderar bilder genom att använda visuella och andra sätt att producera information. Språken inom olika kunskapsområden öppnar nya perspektiv på det fenomen som studeras. Undervisningen uppmuntrar till fördjupning av den kulturella kompetensen genom tvärkonstnärliga och tvärvetenskapliga angreppssätt. Den studerande bli bekant med olika konstsyner. I studierna studeras betydelsen av visuell kultur för individen, den sociala gemenskapen och samhället ur historiskt och kulturellt perspektiv. Den studerande handleds i att motivera sina åsikter och uppfattningar om bildkonst och annan visuell kultur.

I undervisningen i bildkonst studeras verk, produkter och fenomen som både är bekanta och nya för den studerande. Med bild avses två- och tredimensionella verk och produkter och kopior av dem. I den visuella kulturen ingår även bilder som den studerande själv framställt liksom naturen, byggda miljöer, föremål, mediebilder och verk som definieras som konst. Den studerande deltar i valet av innehåll och uttryckssätt. Undervisningen ska ge förutsättningar för en mångsidig användning av arbetsmetoder och lärmiljöer. Den studerande uppmuntras att experimentera med verktyg, material och uttryckssätt och använda dem på ett kreativt sätt. Nya tekniker, mediemiljöer och former av audiovisuell kultur är samtidigt både föremål för undersökning och visuella uttrycksmedel. Den studerande ska fördjupa sig i aktuella fenomen och arbetssätt inom den visuella kulturen och med olika former av deltagande och inflytande. I undervisningen drar man också mångsidigt fördel av de möjligheter som museer och andra kulturaktörer erbjuder.

Gymnasiestudierna i bildkonst skapar en bra grund för att bygga upp ett personligt och livslångt förhållande till visuell kultur.

Mångsidig kompetens

Studierna i bildkonst stödjer den studerandes ***kompetens för välbefinnande*** *genom den sinnliga njutning och de känslor som bilder föder och genom de betydelser den studerande själv skapar. Att förstå och uttrycka en visuell kultur som har betydelse för en själv stödjer identitetsbygge, mänsklig tillväxt, välbefinnande och kontinuerligt lärande. Studierna ger verktyg för att respektera och uppskatta individens och gemenskapens kulturella mångfald. Den studerande uppmuntras att söka intressanta bildkulturer och visuella uttryckssätt.*

Studierna i bildkonst utvecklar den ***kommunikativa kompetensen*** *med hjälp av att skapa dialog och förståelse mellan människor genom att granska, dela och diskutera olika bildkulturer. Studierna utvecklar samarbetsförmågan genom helhetsbetonat arbete som är typiskt för konsten. Den studerande utvecklar sina kommunikationsfärdigheter till exempel genom att fördjupa sig i den visuella kulturens bildmässiga och verbala begrepp samt bildtyper och bildsamlingar. Tillämpningen av olika metoder för bildtolkning vid analys, bedömning och produktion av bilder skapar färdigheter att dela och diskutera betydelser och innebörder.*

Bildkonst fördjupar den studerandes multilitteracitet för visuell kultur, vilket också bidrar till att utveckla ***tvärvetenskaplig och kreativ kompetens****. Det arbete som är typiskt för konsten omfattar olika sätt att undersöka, uttrycka, presentera och verka. I studierna utforskas kulturfenomen genom visualisering och andra sätt att producera kunskap. I bildtolkningen undersöks också en bilds intertextuella referenser till exempel till en sång, en pjäs eller en annan bild. Den studerande producerar och tolkar visuell kultur ur olika konst- och vetenskapsdiscipliners perspektiv.*

Den samhälleliga kompetensen *fördjupas i läroämnet bildkonst genom att man undersöker de värderingar och betydelser den visuella kulturen uttrycker, till exempel i byggda miljöer, i föremål, i medier och i konsten. Den studerande uppmuntras att ta ställning och delta i samhällsdebatten och bidra till en hållbar utveckling. Läroämnet ger möjligheter att undersöka hur demokratins tillstånd och de grundläggande rättigheterna förverkligas och utvecklas med konstnärliga medel. Den studerande bekantar sig också med juridiskt skyddade intressen som upphovsrätt, yttrandefrihet och integritet. I studierna utforskas de möjligheter som arbetsliv, medborgarorganisationer och studier erbjuder i anslutning till bildkonst och annan visuell kultur.*

Studierna i bildkonst fördjupar den ***etiska kompetensen och miljökompetensen*** *genom att den studerande med hjälp av bilduttryck undersöker etiska och ekologiska frågor om miljön, samhället och den globala världen. Den studerande handleds att reflektera över sina egna val, lösningar och handlingar ur ett hållbarhetsperspektiv. Studierna fördjupar kunskapen om hållbar användning av olika material och tekniker. Den studerande uppmuntras att verka lokalt och globalt i frågor som gäller kulturellt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling. Genom det konstnärliga arbetet öppnas alternativa framtidsperspektiv.*

Den globala och kulturella kompetensen *fördjupas i läroämnet bildkonst genom att man undersöker den kulturella mångfalden i verkligheten. Den studerande uppmuntras att bygga sin identitet och att uppskatta sin livsmiljö och dess kulturarv. I bildkonst analyserar och reflekterar den studerande över sin egen relation till den rådande kulturen i samhället. Den studerande handleds att undersöka hur den visuella kulturen återspeglar och påverkar individer, grupper och världen. Kulturarvet granskas både ur globalt och nationellt perspektiv och utifrån den studerandes kulturella bakgrund. Den studerande uppmuntras att behandla kulturell mångfald och fenomen i anslutning till globaliseringen i sitt visuella arbete.*

Mål

De allmänna målen för undervisningen i bildkonst är uppdelade på tre målområden: bilders betydelse, delaktighet och medverkan, uttrycks- och tolkningsförmåga. De allmänna målen är följande:

Bilders betydelse

Målet är att den studerande ska

- *förstå betydelsen av konst, miljö och annan visuell kultur i sitt eget liv, samhället och den globala världen*
- *bygga sin kulturella identitet genom att producera och tolka olika bilder*
- *utveckla sin förmåga och sina styrkor att ta emot, förstå och producera materiellt och immateriellt kulturarv*
- *tolka hurdana estetiska, ekologiska och etiska värden som är kopplade till bildkonst och annan visuell kultur*
- *utforska betydelsen av bildkonst och annan visuell kultur för individen, den sociala gemenskapen och samhället vid olika tidpunkter och i olika kulturer;*
- *förstå betydelsen av sinnlig njutning, föreställningar, känslor och kreativt tänkande för det egna lärandet och välbefinnandet.*

Delaktighet och medverkan

Målet är att den studerande ska

- *ta ställning till de värden som kommer till uttryck i bildkonsten och i annan visuell kultur*
- *kunna tillämpa metoder för visuell produktion, kommunikation och teknik för att presentera synsätt, vara delaktig och påverka*
- *utveckla kritiskt tänkande i miljöfrågor och i den egna verksamheten*
- *utnyttja föreställningar i det visuella tänkandet, i skapandeprocessen och i föreställningen av alternativa förfaringssätt*
- *kunna använda ett undersökande angreppssätt vid planering, utförande och i bilduttryck*
- *ta hänsyn till kulturell mångfald och hållbar livsstil i sin verksamhet.*

Uttrycks- och tolkningsförmåga

Målet är att den studerande ska

- *kunna ställa upp mål för undersökande, långvarigt och fenomencentrerat arbete och lärande som är typiskt för konsten*
- *fördjupa den visuella kulturens multilitteracitet genom att utnyttja olika kunskaper vid skapande och tolkning av bilder*
- *utveckla sin visuella läskunnighet, medieläskunnighet och förmåga att tolka omgivningen för att producera och tolka visuell kultur*
- *fördjupa sin förmåga att skapa bilder genom att använda olika material, tekniker och uttryckssätt på ett ändamålsenligt sätt*
- *kunna skapa och tolka bilder genom att koppla dem till olika konstuppfattningar*
- *studera bildkonst och annan visuell konst ur verkets, upphovsmannens, mottagarens och samhällets synvinkel.*

Bedömning

Bedömningen i bildkonst ska vara uppmuntrande, långsiktig, interaktiv och utveckla den studerandes bildkonstnärliga färdigheter. Bedömningen ska stödja den studerandes personliga förhållande till bildkonst och annan visuell kultur.

Bedömningen fokuserar på hur de allmänna och modulspecifika målen för bildkonst har uppnåtts och hur den mångsidiga kompetensen har förverkligats. Mångsidig bedömning under alla faser av lärprocessen ska stödja den studerande att nå målen som ställts upp för studierna. Detta stödjer den studerande att fördjupa sin förmåga att lära sig lära. Bedömningen ska även omfatta självvärdering och kamratrespons.

I bedömningen ska läraren beakta hur den studerandes bildkonstnärliga färdigheter har utvecklats, de olika arbetsprocesserna och resultaten av arbetet. Bedömningen ska sporra den studerande att använda arbetssätt och studiemiljöer på ett ändamålsenligt sätt, individuellt och i grupp.

Studieavsnitt

Form, 6 sp (BKP3)

Mål

Lokal precisering

- utveckla sina färdigheter att uttrycka sig i form i enlighet med sina egna mål, självständigt och i grupp
- fördjupa sin visuella uttrycksförmåga i tredimensionellt arbete

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet inom delområdet Form ger möjlighet att pröva olika material och tekniker såsom modellering, skulptur, keramik, gips, trä, metall, glas och textil. Inom formgivning tas den studerandes specialintressen i betraktande. Vid behov kan även scenografi och dräktplanering ingå i studieavsnittet. Studieavsnittet är planerat så att det stimulerar kreativitet, fantasi och nyskapande. Den studerande utvecklar sin skicklighet i att arbeta tredimensionellt i olika material och får omsätta sina egna formgivningsidéer till prototyper eller färdiga produkter. Under studieavsnittet övas det estetiska sinnet för formgivning samt ger ett historiskt perspektiv på olika kulturers och samhällens formspråk och formgivning. Studieavsnittet ger den studerande fördjupade kunskaper i skulpturala uttryck och de studerande får utveckla sin skicklighet i olika tekniker och material inom skulpturkonsten. Studieavsnittet är endast avsedd för studerande som går bildkonstprogrammet.

Bedömning av studieavsnitt
Bedömningen baserar sig på arbetsuppgifter som utförs under studieavsnittet samt den studerandes intresse och aktivitet. Bedömningskriterierna gås igenom i början av varje studieavsnitt och tillsammans med de studerande sker en överenskommelse hur de olika delmomenten i studieavsnittet bedöms

Information och reklam, 2 sp (BKP6)

Mål

Lokal precisering

- tolka mediepresentationer och konst ur verkets, upphovsmannens, publikens och samhällets perspektiv
- fördjupa sin egen relation till digitala bilder och medier, genom att utveckla tänkandet och uttrycksförmågan

Centralt innehåll

Fri beskrivning av studieavsnittet

Den studerande lär sig analysera och förstå mediernas budskap och påverkningsmetoder samt fördjupar sina kunskaper i grafisk design och visuell kommunikation. Studieavsnittet behandlar analys och tolkning samt egen produktion inom reklam, information och propaganda. Den studerande lär sig arbeta med bild och textmontage på dator. Studieavsnittet är endast avsedd för studerande som går bildkonstprogrammet.

Förkunskapskrav: Media 4 sp

Bedömning av studieavsnitt
Bedömningen baserar sig på arbetsuppgifter som utförs under studieavsnittet samt den studerandes intresse och aktivitet. Bedömningskriterierna gås igenom i början av varje studieavsnitt och tillsammans med de studerande sker en överenskommelse hur de olika delmomenten i studieavsnittet bedöms

Grafik, 2 sp (BKP7)

Mål

Lokal precisering

- använda förfaringssätt som är lämpade för grafiskt uttryck

Centralt innehåll

Fri beskrivning av studieavsnittet

Under studieavsnittet behandlas olika typer av handtryck som konstnärligt uttrycksmedel såsom linosnitt, torrnålsgravyr och carborumdum. Sambandet mellan teknik och konstnärligt uttryck betonas. Studieavsnittet är endast avsedd för studerande som går bildkonstprogrammet.

Bedömning av studieavsnitt
Bedömningen baserar sig på arbetsuppgifter som utförs under studieavsnittet samt den studerandes intresse och aktivitet. Bedömningskriterierna gås igenom i början av varje studieavsnitt och tillsammans med de studerande sker en överenskommelse hur de olika delmomenten i studieavsnittet bedöms

Konsthistoria, 2 sp (BKP8)

Mål

Lokal precisering

- tolka och få en inblick i konstens utveckling
- utveckla sina färdigheter att uttrycka sig i bild i enlighet med sina egna mål

Centralt innehåll

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet ger en inblick i konsthistoriens olika tidsepoker med tyngdpunkt på europeisk 1900-tals konst samt Finlands konsthistoria. Genom att bekanta sig med andra konstnärers verk få de studerande skapa egna tolkningar. Den studerande får undersöka kulturella, samhälleliga och globala fenomen samt bekanta sig med aktuella utställningar. Studieavsnittet är endast avsedd för studerande som går bildkonstprogrammet.

Bedömning av studieavsnitt
Bedömningen baserar sig på arbetsuppgifter som utförs under studieavsnittet samt den studerandes intresse och aktivitet. Bedömningskriterierna gås igenom i början av varje studieavsnitt och tillsammans med de studerande sker en överenskommelse hur de olika delmomenten i studieavsnittet bedöms

Slutproduktion i bildkonst, 2 sp (BKP11)

Mål

Lokal precisering

- presentation av verket och portföljen som beskriver den studerandes kunnande om bildkonst och övrig visuell kultur

Centralt innehåll

Fri beskrivning av studieavsnittet

Verkstadsstudieavsnittet fortsätter och de studerande gör en portfölj till sitt slutprojekt. Marknadsföring inför utställning samt grafisk formgivning av affischer och utställningskatalog. Byggande av utställning samt vernissage. Förberedelse inför fortsatta studier genom att de studerande får ta del av inträdesuppgifter till andra stadiets utbildningar samt universitet.

Studieavsnittet är endast avsedd för studerande som går bildkonstprogrammet.

Förkunskapskrav: Slutproduktion i bildkonst 4 sp

Bedömning av studieavsnitt
Bedömningen baserar sig på arbetsuppgifter som utförs under studieavsnittet samt den studerandes intresse och aktivitet. Bedömningskriterierna gås igenom i början av varje studieavsnitt och tillsammans med de studerande sker en överenskommelse hur de olika delmomenten i studieavsnittet bedöms

Bild, 4 sp (BKP1-BKP2)

Mål

Lokal precisering

- utforska och tolka aktuella fenomenen inom bildkonst och annan visuell kultur
- använda olika verktyg, material, tekniker och uttryckssätt för att skapa bilder, individuellt eller i grupp

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Lokal precisering

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet inom delområdet Bild integreras konstkännedom i de praktiska arbetsuppgifterna. Studieavsnitten är upplagda så att de stimulerar kreativitet och fantasi samt ger studerande möjligheter att i praktiken pröva grundläggande regler för bildspråkets uppbyggnad och uttryck. Studerande övar sina färdigheter i att framställa tvådimensionella bilder.

Genomgång av bildkomposition och praktisk färglära via olika målningstekniker och material. Studiebesök på utställningar och hos konstutövare ingår i undervisningen. Studieavsnittet är endast avsedd för studerande som går bildkonstprogrammet.

Bedömning av studieavsnitt
Bedömningen baserar sig på arbetsuppgifter som utförs under studieavsnittet samt den studerandes intresse och aktivitet. Bedömningskriterierna gås igenom i början av varje studieavsnitt och tillsammans med de studerande sker en överenskommelse hur de olika delmomenten i studieavsnittet bedöms

Media, 4 sp (BKP4-BKP5)

Mål

Lokal precisering

- fördjupa sin egen relation till digitala bilder, medier, konst och teknologi genom att utveckla tänkandet och uttrycksförmågan
- ta ställning till de värderingar som förekommer i medier, bildkonst och annan visuell kultur
- använda medietekniska verktyg, metoder och processer för att designa, interagera och delta självständigt och som en del av en grupp
- bredda sina kunskaper om medier, teknik och audiovisuell kultur genom att fördjupa sig i olika uttrycks-, produktions- och presentationssätt

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Lokal precisering

Fri beskrivning av studieavsnittet

Inom delområdet Media lär sig den studerande att kommunicera med bild, text och ljud med hjälp av olika medier. Studierna är gränsöverskridande till sin karaktär. Den studerandes arbete inom Bild och Form bör integreras i media-produktionerna. I undervisningen används aktuell datorteknik. Studiebesök på tidningsredaktioner och grafiska industrier ingår i studierna.

Den studerande lär sig om fotots utveckling och funktion i samhället. Studieavsnittet utvecklar den studerandes förmåga att analysera och tolka fotografiets bildspråk. Den studerande får praktiskt pröva på foto-områdets material, tekniker och uttrycksmöjligheter med hjälp av aktuell datorteknik och bildbehandling i Photoshop.

Den studerande får kunskap om den rörliga bildens begrepp och termer. Studieavsnittet ger en

inblick i filmens historia samt dess olika uttrycksformer. Den studerande lär sig analysera den rörliga bildens språk och får ta del av videons uttrycksformer genom att producera avsnitt där bild, text och ljud redigeras.

Studieavsnittet är endast avsedd för studerande som går bildkonstprogrammet

Bedömning av studieavsnitt
Bedömningen baserar sig på arbetsuppgifter som utförs under studieavsnittet samt den studerandes intresse och aktivitet. Bedömningskriterierna gås igenom i början av varje studieavsnitt och tillsammans med de studerande sker en överenskommelse hur de olika delmomenten i studieavsnittet bedöms

Slutproduktion i bildkonst, 4 sp (BKP9-BKP10)

Mål

Lokal precisering

- utveckla sina färdigheter att uttrycka sig i bild i enlighet med sina egna mål, självständigt och i grupp
- undersöka medier- och konstbilder i det egna konstnärliga uttrycket

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Lokal precisering

Bedömning av studieavsnitt
Bedömningen baserar sig på arbetsuppgifter som utförs under studieavsnittet samt den studerandes intresse och aktivitet. Bedömningskriterierna gås igenom i början av varje studieavsnitt och tillsammans med de studerande sker en överenskommelse hur de olika delmomenten i studieavsnittet bedöms

Fri beskrivning av studieavsnittet

Verkstadsstudieavsnitt där de studerande arbetar inför sin gemensamma utställning. Kulturarbetare bjuds in och de studerande får ta del av hur det är att arbeta som nutida konstnär. De studerande får fördjupa sig i valfri teknik samt aktivt delta i en kreativ arbetsprocess. Samarbete med andra stadiets utbildningar samt universitet erbjuds. Studieavsnittet är endast avsedd för studerande som går bildkonstprogrammet.

Egna bilder, delade kulturer, 2 sp (KO1)

Studieavsnittets moduler

- Egna bilder, delade kulturer, 2 sp (KU1), Obligatorisk

Mål

Egna bilder, delade kulturer

Målen för modulen är att den studerande ska

- *iaktta bilder som är viktiga för den studerande själv och för andra människor samt dela sina tankar genom bilder och andra sätt att producera kunskap*
- *använda olika verktyg, material, tekniker och uttryckssätt för att skapa bilder, individuellt eller i grupp*
- *tillämpa medel och tekniker som används i visuell kommunikation för att presentera synsätt och vara delaktig och påverka*
- *utforska och tolka konst ur individens, gruppens och samhällets perspektiv*
- *utforska och tolka den visuella kulturen under olika tider och i olika kulturer och sociala gemenskaper*
- *utforska och tolka aktuella fenomenen inom bildkonst och annan visuell kultur*
- *förstå betydelsen av bildkulturer i sitt eget liv, samhället och den globala världen*
- *förstå betydelsen av visuell kultur som ett uttryck för kulturell mångfald, i förnyandet av kulturarvet och med tanke på hållbar utveckling.*

Lokal precisering

- använda olika verktyg, material, tekniker och uttryckssätt för att skapa bilder, individuellt eller i grupp
- utforska och tolka konst ur individens, gruppens och samhällets perspektiv
- förstå betydelsen av bildkulturer i sitt eget liv, samhället och den globala världen

Centralt innehåll

Egna bilder, delade kulturer

Mina bilder

- *den studerandes egna bilder och bildkulturer som hen själv deltar i*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder*
- *granska den studerandes egna bilder i relation till konsten, bilder och annan visuell kultur*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete*

Konstens och miljöns bilder

- *sätt att producera, redigera och presentera bilder i konst, miljön och medierna*
- *begrepp och bildsamlingar inom bildkonst och annan visuell kultur*
- *olika syner på konst och annan visuell kultur*
- *visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder*
- *aktuella fenomen inom bildkonst och annan visuell kultur*
- *påverkan och deltagande genom bildkonst och annan visuell kultur*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande uppmuntras att ta ställning och delta i samhällsdebatten och bidra till en hållbar

utveckling. I studierna utforskas de möjligheter som arbetsliv, medborgarorganisationer och studier erbjuder i anslutning till bildkonst och annan visuell kultur.

Den studerande uppmuntras att söka intressanta bildkulturer och visuella uttryckssätt som stödjer identitetsbygge, mänsklig tillväxt, välbefinnande och kontinuerligt lärande.

Den studerande utvecklar sina kommunikationsfärdigheter till exempel genom att fördjupa sig i den visuella kulturens bildmässiga och verbala begrepp samt bildtyper och bildsamlingar. Tillämpningen av olika metoder för bildtolkning vid analys, bedömning och produktion av bilder skapar färdigheter att dela och diskutera betydelser och innebörder.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i bildkonst ska vara uppmuntrande, långsiktig, interaktiv och utveckla den studerandes bildkonstnärliga färdigheter och kunskap. Bedömningen fokuserar på hur de allmänna och modulspecifika målen för bildkonst har uppnåtts och hur den mångsidiga kompetensen har förverkligats. Mångsidig bedömning under alla faser av lärprocessen ska stödja den studerande att nå målen som ställts upp för studierna. Detta stödjer den studerande att fördjupa sin förmåga att lära sig lära. Bedömning av den studerandes arbete ska även omfatta självvärdering och kamratrespons.

Rum, platser och fenomen i miljön, 2 sp (KO2)

Studieavsnittets moduler

- Rum, platser och fenomen i miljön, 2 sp (KU2), Obligatorisk

Mål

Rum, platser och fenomen i miljön

Målen för modulen är att den studerande ska

- *iaktta verk, produkter och tjänster samt digitala, byggda och naturliga miljöer som är viktiga för den studerande själv och för andra människor*
- *beskriva sina iakttagelser och tankar om miljöer, produkter och tjänster med hjälp av bilder och andra sätt att producera kunskap*
- *undersöka kopplingarna mellan miljöns bilder och sina egna bilder, konsten och kulturarvet*
- *tillämpa processer, tekniker och förfaringssätt som är typiska inom arkitektur, design och produktifiering för att skapa bilder, ensam eller i grupp*
- *utforska och tolka byggda miljöer, produkter och tjänster med tanke på samhällsutveckling, rättigheter och hållbar utveckling*
- *utveckla sin förmåga att skapa, tolka, värdera och agera när det gäller bilder i miljön*
- *förstå betydelsen av visualitet i hållbar planering, kommunikation och användning av produkter, tjänster och arkitektu*
- *förstå de möjligheter till påverkan och delaktighet med hjälp av bilder som den studerande har i sitt eget liv med tanke på en estetiskt, etiskt och ekologiskt hållbar framtid.*

Lokal precisering

- tillämpa processer, tekniker och förfaringssätt som är typiska inom arkitektur, design och produktifiering för att skapa bilder, ensam eller i grupp
- förstå betydelsen av visualitet i hållbar planering, kommunikation och användning av produkter, tjänster och arkitektur
- utforska och tolka byggda miljöer, produkter och tjänster med tanke på samhällsutveckling, rättigheter och hållbar utveckling

Centralt innehåll

Rum, platser och fenomen i miljön

Mina bilder

- *den studerandes egna bilder och bildkulturer som hen själv deltar i*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder*
- *granska den studerandes egna bilder i relation till miljöns bilder och annan visuell kultur*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete*

Miljöns bilder

- *sätt att producera, redigera och presentera bilder i miljön, medierna och konsten*
- *begrepp och bildsamlingar inom arkitektur, design och medier*
- *sambandet mellan den visuella kulturens verk och olika syner på konstens uppgift och annan visuell kultur*
- *visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder*
- *aktuella fenomen inom bildkonst och annan visuell kultur i anknytning till miljön*
- *påverkan och deltagande genom bildkonst och annan visuell kultur*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande uppmuntras att ta ställning och delta i samhällsdebatten och bidra till en hållbar utveckling. I studierna utforskas de möjligheter som arbetsliv, medborgarorganisationer och studier erbjuder i anslutning till bildkonst och annan visuell kultur.

Den studerande uppmuntras att verka lokalt och globalt i frågor som gäller kulturellt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling. Studierna fördjupar kunskapen om hållbar användning av olika material och tekniker.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i bildkonst ska vara uppmuntrande, långsiktig, interaktiv och utveckla den studerandes bildkonstnärliga färdigheter och kunskap. Bedömningen fokuserar på hur de allmänna och modulspecifika målen för bildkonst har uppnåtts och hur den mångsidiga kompetensen har förverkligats. Mångsidig bedömning under alla faser av lärprocessen ska stödja den studerande att nå målen som ställts upp för studierna. Detta stödjer den studerande att fördjupa sin förmåga att lära sig lära. Bedömning av den studerandes arbete ska även omfatta självvärdering och kamratrespons.

Bilder kommunicerar och påverkar, 2 sp (KO3)

Studieavsnittets moduler

- Bilder kommunicerar och påverkar, 2 sp (KU3), Valfri

Mål

Bilder kommunicerar och påverkar

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin egen relation till digitala bilder, medier, konst och teknologi genom att utveckla tänkandet och uttrycksförmågan*
- *bredda sina kunskaper om medier, konst, teknik och audiovisuell kultur genom att fördjupa sig i olika uttrycks-, produktions- och presentationssätt*
- *undersöka mediekulturen i sin produktion och tolkning av verk, produkter och tjänster*
- *använda medietekniska verktyg, metoder och processer för att designa, interagera och delta självständigt och som en del av en grupp*
- *tolka visuella kulturprodukter som kombinerar olika sätt att skapa kunskap och de intertextuella relationer som ingår i dem*
- *tolka mediepresentationer och konst ur verkets, upphovsmannens, publikens och samhällets perspektiv*
- *ta ställning till de värderingar som förekommer i medier, bildkonst och annan visuell kultur med sina bilder*
- *undersöka mediernas och konstens bilder när det gäller identitetsbygge, överföring och förnyande av kulturarvet samt hållbar utveckling.*

Lokal precisering

- bredda sina kunskaper om medier, konst, teknik och audiovisuell kultur genom att fördjupa sig i olika uttrycks-, produktions- och presentationssätt
- använda medietekniska verktyg, metoder och processer för att designa, interagera och delta självständigt och som en del av en grupp
- tolka mediepresentationer och konst ur verkets, upphovsmannens, publikens och samhällets perspektiv

Centralt innehåll

Bilder kommunicerar och påverkar

Mina bilder

- *bilder som är viktiga för den studerande och mediekulturer som hen själv deltar i*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder*
- *granska den studerandes egna bilder i relation till mediernas bilder och annan visuell kultur*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete*

Bilder i medierna

- *producera, redigera och visa en bild digitalt och på andra sätt*
- *begrepp och bildsamlingar inom medier, kommunikation och konst*
- *sambandet mellan mediepresentationer och olika syner på konst och annan visuell kultur*
- *visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder*
- *undersöka kulturella, samhälleliga och globala fenomen som är viktiga för den studerande*
- *den studerande som aktör inom medier och annan visuell kultur*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande utvecklar sina kommunikationsfärdigheter till exempel genom att fördjupa sig i den visuella kulturens bildmässiga och verbala begrepp samt bildtyper och bildsamlingar. Tillämpningen av olika metoder för bildtolkning vid analys, bedömning och produktion av bilder skapar färdigheter att dela och diskutera betydelser och innebörder.

Den studerande uppmuntras att ta ställning och delta i samhällsdebatten och bidra till en hållbar utveckling. Läroämnet ger möjligheter att undersöka hur demokratins tillstånd och de grundläggande rättigheterna förverkligas och utvecklas med konstnärliga medel.

Den studerande handleds att reflektera över sina egna val, lösningar och handlingar ur ett hållbarhetsperspektiv. Studierna fördjupar kunskapen om hållbar användning av olika material och tekniker.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i bildkonst ska vara uppmuntrande, långsiktig, interaktiv och utveckla den studerandes bildkonstnärliga färdigheter och kunskap. Bedömningen fokuserar på hur de allmänna och modulspecifika målen för bildkonst har uppnåtts och hur den mångsidiga kompetensen har förverkligats. Mångsidig bedömning under alla faser av lärprocessen ska stödja den studerande att nå målen som ställts upp för studierna. Detta stödjer den studerande att fördjupa sin förmåga att lära sig lära. Bedömning av den studerandes arbete ska även omfatta självvärdering och kamratrespons.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Kan ges samtidigt som MO9.

Konstens många världar, 2 sp (KO4)

Studieavsnittets moduler

- Konstens många världar, 2 sp (KU4), Valfri

Mål

Konstens många världar

Målen för modulen är att den studerande ska

- *undersöka, tolka och värdera konstbilders personliga och samhälleliga betydelser*
- *fördjupa sin egen relation till bilder från olika tidsperioder och kulturer*
- *utveckla sina färdigheter att uttrycka sig i bild i enlighet med sina egna mål, självständigt och i grupp*
- *använda uttrycks-, presentations- och förfaringssätt som är typiska för samtida konst*
- *tolka konsten ur verkets, upphovsmannens, mottagarens, konstinstitutionernas och samhällets synvinkel*
- *undersöka aktuella fenomen i bildkonsten och annan visuell kultur i sitt bildkonstnärliga uttryck*
- *med sina bilder ta ställning till de värderingar som förekommer i bildkonst och annan visuell kultur*
- *undersöka bildkonst och annan visuell kultur när det gäller identitetsbygge, hållbar utveckling och för att förmedla och förnya kulturarvet.*

Lokal precisering

- undersöka, tolka och värdera konstbilders personliga och samhälleliga betydelser
- använda uttrycks-, presentations- och förfaringssätt som är typiska för samtida konst
- fördjupa sin egen relation till bilder från olika tidsperioder och kulturer

Centralt innehåll

Konstens många världar

Mina bilder

- *bilder som är viktiga för den studerande och konstvärldar som hen själv deltar i*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder*
- *granska den studerandes egna bilder i relation till bilder och annan visuell kultur*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete*

Bilder i konsten

- *traditionella och nya sätt att skapa, redigera och presentera bilder*
- *konstens begrepp och bildsamlingar*
- *konst producerad under olika tidpunkter och i olika kulturer som föremål för forskning*
- *sambandet mellan konsten och olika syner på konst och annan visuell kultur*
- *visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder*
- *undersöka kulturella, samhälleliga och globala fenomen som är viktiga för den studerande*
- *den studerande som aktör inom bildkonst och annan visuell kultur*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande uppmuntras att bygga sin identitet och att uppskatta sin livsmiljö och dess kulturarv. Den studerande handleds att undersöka hur den visuella kulturen återspeglar och påverkar individer, grupper och världen.

Den studerande uppmuntras att söka intressanta bildkulturer och visuella uttryckssätt. Studierna ger verktyg för att respektera och uppskatta individens och gemenskapens kulturella mångfald.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i bildkonst ska vara uppmuntrande, långsiktig, interaktiv och utveckla den studerandes bildkonstnärliga färdigheter och kunskap. Bedömningen fokuserar på hur de allmänna och modulspecifika målen för bildkonst har uppnåtts och hur den mångsidiga kompetensen har förverkligats. Mångsidig bedömning under alla faser av lärprocessen ska stödja den studerande att nå målen som ställts upp för studierna. Detta stödjer den studerande att fördjupa sin förmåga att lära sig lära. Bedömning av den studerandes arbete ska även omfatta självvärdering och kamratrespons.

7.10. Gymnasiediplom (LD)

Läroämnets uppdrag

I studieavsnitten som byggs upp på lokal nivå kan ingå gymnasiediplom som avläggs inom ett läroämne eller en läroämnesgrupp. Syftet med gymnasiediplomen är att ge den studerande möjlighet att visa en specialkompetens och ett specialintresse genom ett arbete

som den studerande utfört och utvecklat under en längre period. Gymnasiediplomarbetet ger en mångsidig bild av den studerandes förmåga att arbeta målinriktat och de färdigheter som den studerande utvecklat samt hens djupgående kunskap på området i fråga. Avläggandet av gymnasiediplom fördjupar den mångsidiga kompetens som utvecklas under gymnasietiden. Gymnasiediplomarbetet ska även avspegla den studerandes förmåga att tänka, skapa, tolka och värdera samt hens intressen som bygger på eget engagemang. Gymnasiediplomet skapar förutsättningar för att stärka den egna och andras delaktighet, aktivitet och helhetsmässiga välbefinnande i gemenskapen.

Gymnasiediplom kan avläggas i huslig ekonomi, bildkonst, slöjd, gymnastik, mediekunskap,

musik, dans och teaterkonst. Ett gymnasiediplom omfattar två studiepoäng. Gymnasiediplomen ger de studerande möjlighet att med tanke på fortsatta studier utvärdera kunskaper och styrkor som de utvecklat under gymnasietiden. Gymnasiediplomen kompletterar de kunskaper som framgår av avgångsbetyget från gymnasiet och studentexamensbetyget.

Gymnasiediplom kan i enlighet med utbildningsanordnarens beslut avläggas i ett eller flera läroämnen eller läroämnesgrupper. Ett gymnasiediplom kan ingå i de valfria studierna i ett läroämne på det sätt som fastställs i den lokala läroplanen. Utbildningsstyrelsen ger separata anvisningar för avläggande av respektive gymnasiediplom.

I den lokala läroplanen ska man, i fråga om de gymnasiediplom som utbildningsanordnaren erbjuder, beskriva gymnasiediplomens uppdrag och allmänna mål samt redogöra för bedömning och för målen och de centrala innehållen för respektive gymnasiediplom i studieavsnitt om två studiepoäng.

Mål

Gemensamma mål för alla gymnasiediplom är att den studerande ska

- *ställa upp egna mål och utgångspunkter för avläggandet av gymnasiediplomet*
- *arbeta målinriktat, självständigt och i samverkan med andra*
- *undersöka och uttrycka kulturell verklighet på sätt som är kännetecknande för respektive kunskapsområde*
- *tillämpa de särskilda kunskaper som inhämtats under gymnasietiden och intressen som bygger på eget engagemang*
- *använda och fördjupa mångsidig kompetens som hen utvecklat under gymnasiestudierna*
- *välja ändamålsenliga studiemiljöer och arbets- och uttryckssätt*
- *bedöma hur man uppnått målen samt arbetsprocessen, slutresultatet och helheten*
- *stärka sin egen och andras delaktighet, medverkan och helhetsmässiga välbefinnande i gymnasiegemenskapen.*

Bedömning

Bedömningen av gymnasiediplomen ska basera sig på ett självständigt arbete som utförs individuellt eller i grupp under gymnasietiden och som visar specialkompetens och intresse. Gymnasiediplomet ska bedömas som en helhet. I bedömningen av gymnasiediplomet ska man ge den studerande respons på hur målen som ställts upp för gymnasiediplomet uppnåtts. Bedömningen av gymnasiediplomet ska vara mångsidig och tillförlitlig och motsvara den kunskapsnivå som den studerande visat i läroämnet eller läroämnesgruppen. Inom ramen för processen då gymnasiediplomet avläggs ska även den studerande själv utvärdera sin prestation.

Studieavsnitt

Gymnasiediplomet i gymnastik, 2 sp (GDG4)

Studieavsnittets moduler

- Gymnasiediplom i gymnastik, 2 sp (LILD4), Valfri

Mål

Gymnasiediplom i gymnastik

Målen för modulen är att den studerande ska

- *genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för gymnastik och de ämneskunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna*
- *ska på ett mångsidigt sätt kunna reflektera över betydelsen av fysisk aktivitet i sitt liv och samtidigt utveckla sin fysiska funktionsförmåga, sitt fysiska specialkunnande och intresse samt sin samarbetsförmåga.*

Centralt innehåll

Gymnasiediplom i gymnastik

- *omfattar en helhet som innehåller delområdena fysisk prestationsförmåga, kunskap om gymnastik och idrott, specialkunnande, intresse och samarbetsförmåga samt självvärdering i form av en portfölj*

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Genom att avlägga gymnasiediplomet i gymnastik ger den studerande prov på fysisk funktionsförmåga

(prestationsförmåga), kunskaper om gymnastik och idrott (essä), intresse eller

specialkunskaper samt arbets- och samarbetsfärdigheter. Därtill bedöms den studerandes

förmåga att reflektera över gymnastikens betydelse i det egna livet samt förmåga att analysera

de egna lärprocesserna i gymnastik under gymnasieutbildningen.

Det allmänna vitsordet för gymnasiediplomet i gymnastik ges på skalan 4-10 och beräknas enligt det aritmetiska

medeltalet för vitsorden i fysisk prestationsförmåga, kunskaper om gymnastik och idrott,

intresse eller specialkunskaper och samarbetsförmåga. Medeltalet beräknas med en hundradels

noggrannhet och avrundas till ett helt tal. Vikten av varje delområde för det allmänna

vitsordet är således 25 procent. En välgjord portfölj kan inverka förhöjande på det slutliga

vitsordet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

För att få avlägga gymnasiediplomet i gymnastik ska den studerande ha avlagt minst fyra (4) gymnasiestudieavsnitt i gymnastik.

Gymnasiediplomet i gymnastik består av följande delområden:

1) Fysisk prestationsförmåga

Den fysiska prestationsförmågan mäts med hjälp av mätinstrumentet Move! för fysisk funktionsförmåga. Därtill ska den studerande inom det här delområdet avlägga ett godkänt prov i simkunnighet.

2) Kunskaper om gymnastik och idrott

Den studerande reflekterar i en essä ur ett helhetsmässigt perspektiv över sitt eget förhållande till motion och idrott, och över vilken roll motionen och idrotten spelar i hens eget liv.

3) Intresse eller Specialkunskaper

I detta delområde kan den studerande välja antingen intresse eller specialkunskaper som prestationsform.

Med intresse avses ett mångsidigt och långsiktigt intresse för gymnastik och idrott under gymnasietiden.

Specialkunskaper bedöms utgående från ett prestationsprov som den studerande utför inom den gren som hen valt.

4) Samarbetsfärdigheter

Den studerandes arbets- och samarbetsfärdigheter bedöms.

5) Portfölj

Den studerande sammanställer material från delområdena fysisk prestationsförmåga, kunskaper om gymnastik och idrott samt intresse eller specialkunskaper till en portfölj och beskriver också sitt deltagande i skolans gymnastikverksamhet i portföljen.

Se noggrannare beskrivning under länken nedan

183598_anvisningar_gymnasiediplomet_gymnastik_liikunta_swe_17_05_09.pdf (oph.fi)

Gymnasiediplomet i bildkonst, 2 sp (KODK2)

Studieavsnittets moduler

- Gymnasiediplom i bildkonst, 2 sp (KULD2), Valfri

Mål

Gymnasiediplom i bildkonst

Målen för modulen är att den studerande ska

- *genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för bildkonst och de ämneskunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna*
- *visar sitt kunnande inom bildkonst och annan visuell kultur genom att producera, tolka och värdera olika bilder på ett mångsidigt sätt*
- *kunna redogöra för och förmedla de mål och utgångspunkter som hen ställt upp för gymnasiediplomet*

- *kunna producera en konstnärlig och visuell helhet där arbetssätten och hur innehållet presenteras stödjer och kompletterar varandra*
- *visa sitt kunnande inom bildkonst och övrig visuell kultur*
- *kunna utvärdera arbetsprocessen och verket med utgångspunkt i sitt eget lärande.*

Centralt innehåll

Gymnasiediplom i bildkonst

- *utgår från målen som ställts upp för gymnasiediplomet samt den uppgift, det perspektiv och arbetssätt som den studerande valt*
- *omfattar verket och arbetsprocessen, självvärdering och en portfölj som beskriver den studerandes kunnande om bildkonst och övrig visuell kultur*

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av gymnasiediplomet fokuserar på portföljen, verket och den helhet dessa bildar. Bedömningen utförs av bildkonstläraren och en annan sakkunnig inom bildkonst och den baserar sig på de föreskrifter för bedömning och kriterier för portföljen, verket och helheten som ges i anvisningarna för gymnasiediplomet i bildkonst. Vid bedömningen av gymnasiediplomet i bildkonst står portföljen för hälften (1/2) och verket för hälften (1/2) av vitsordet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Gymnasiediplomet i bildkonst omfattar ett verk och arbetsprocessen, självvärdering och en portfölj som beskriver kunskapen om bildkonst. Omfattningen på gymnasiediplomet i bildkonst motsvarar två studieavsnitt. Det krävs minst åtta (8) studieavsnitt i bildkonst i gymnasiet innan det går att avlägga diplomet.

https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/gymnasiediplomet-i-bildkonst

Gymnasiediplomet i musik, 2 sp (MULD6)

Studieavsnittets moduler

- Gymnasiediplom i musik, 2 sp (MULD6), Valfri

Mål

Gymnasiediplom i musik

Målen för modulen är att den studerande ska

- *genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för musik och de ämneskunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna*
- *visa sitt musikaliska kunnande och intresse genom att förbereda ett projekt som påvisar kunskaper och färdigheter i musik eller genom att sammanställa en portfölj över sina musikstudier och sin musikaliska verksamhet under gymnasietiden.*

Centralt innehåll

Gymnasiediplom i musik

- *den studerandes musikaliska självbiografi, ett musikprojekt eller en musikportfölj, ett sammandrag och ett utlåtande av bedömarna*
- *olika arbetssätt och delområden*

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

• Den studerandes musikaliska kunnande

• Valet av prov/projektets helgjutenhet

• Målinriktat arbete

• Beskrivningen av processen

• Den studerandes självvärdering

Fri beskrivning av studieavsnittet

Gymnasiediplomet i musik kan du avlägga om du har slutfört minst 8 sp inom musikämnet i gymnasiet. Diplomet kan byggas på främst två olika sätt. Om du har deltagit i ett större musikprojekt i gymnasiet kan du skriva om den processen eller genom att sammanställa en portfölj över dina musikstudier och din musikaliska verksamhet under musikstudierna i gymnasiet.

https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/gymnasiediplomet-i-musik

7.11. Gymnastik (LI)

Läroämnets uppdrag

Syftet med undervisningen i gymnastik är att stödja den studerandes välbefinnande, utveckling och lärande. Undervisningen i gymnastik ger den studerande sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna värdera, upprätthålla och utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Undervisningens syfte är att handleda den studerande att ta ansvar för sin fysiska aktivitet och sin funktions- och studieförmåga. I undervisningen betonas betydelsen av fysisk aktivitet som främjar det totala välbefinnandet som en del av en aktiv livsstil. Den studerande ska utveckla en positiv kroppsuppfattning och självbild genom fysisk aktivitet. I undervisningen i gymnastik ska den studerande få uppleva glädje, en känsla av att lyckas och rörelsekompetens samt lära sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sitt välbefinnande. I gymnastikundervisningen ska man främja alla studerandes jämlikhet och likabehandling.

Gymnastikens uppdrag och mål ska genomföras genom mångsidig och trygg undervisning samt genom att beakta vilka möjligheter olika studiemiljöer och årstider erbjuder. I gymnastikundervisningen används olika arbetssätt och metoder och de studerande tas med i planeringen och bedömningen av aktiviteter samt handleds att ta ansvar för sina egna och gruppens aktiviteter och för tryggheten.

Vid gruppbildning ska den studerandes rätt till fysisk, psykisk och social trygghet beaktas. Den studerandes lärande ska stödjas genom differentiering av undervisningen med beaktande av den studerandes individuella utgångsläge och utvecklingsbehov (gymnasielagen 714/2018, 28 och 29 §).

Mångsidig kompetens

Undervisningen i gymnastik stärker den studerandes motivation, självförtroende och förutsättningar för fysisk aktivitet samt hens förståelse för betydelsen av en fysiskt aktiv livsstil.

Gymnastikundervisningen stödjer den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, vilket i sin tur stärker ***kompetensen för välbefinnande*** *och även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Med funktionsförmåga avses i gymnastiken de fysiska, sociala och psykiska förutsättningarna att klara av vardagliga aktiviteter. I gymnastiken lär den studerande sig att*

upprätthålla sin funktionsförmåga samt förstå hur funktionsförmågan inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan och på välbefinnandet.

*Den studerandes **kommunikativa kompetens** utvecklas med hjälp av de mångsidiga arbetssätt och metoder som tillämpas inom gymnastikundervisningen. I anknytning till den kommunikativa kompetensen är det viktigt att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv. Goda kommunikativa färdigheter förutsätter självregleringsförmåga, som att kunna identifiera och förstå sina egna känslor och reglera sina känslouttryck. Gymnastiken som läroämne främjar därmed gemenskapskänslan, ansvarstagandet och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten samt säkerheten även inom hela skolgemenskapen.*

*Gymnastik i gymnasiet är ett tvärvetenskapligt läroämne, som erbjuder möjligheter att förstå olika vetenskapsgrenar och läroämnen, som hälsokunskap, biologi, fysik och musik. Lärsituationerna i gymnastiken är till sin karaktär problemlösningssituationer, och utvecklar därmed den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. Fysisk aktivitet utvecklar hjärnan och hjärnans välmående mångsidigt, samtidigt som studieförmågan och förutsättningarna för att lära sig stöds.*

*En god funktionsförmåga stärker den studerandes studie- och arbetslivsfärdigheter. I gymnastikundervisningen stärks den **samhälleliga kompetensen** genom att den studerande lär sig ta ansvar för de egna och de gemensamma aktiviteterna och deras säkerhet samt genom att hjälpa och stödja andra under gymnastiklektionerna. Att försöka sitt bästa, anstränga sig och arbeta långsiktigt för att nå sina mål utgör grunden för såväl gymnastikstudierna som för de övriga studierna och arbetslivet. I gymnastiken upplever de studerande en känsla av gemenskap genom gemensamma aktiviteter, ömsesidig uppmuntran och delaktighet samt strävan mot ett gemensamt mål.*

*I gymnastiken ska den studerande långsiktigt utveckla sig själv, använda den egna muskelstyrkan och visa respekt för andra. På det här sättet utvecklas den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** som i gymnastiken tar sig i uttryck i en strävan mot det gemensamma goda. Gymnastikundervisningen stödjer den studerandes sociala värderingar och agerande i enlighet med dem, som att vara ärlig, ta ansvar och vara rättvis. Den studerande lär sig identifiera vilka aktivitetsformer som är skonsamma för miljön och vilka som belastar miljön, till exempel genom att hen får insikt i etiskt hållbara aktivitetsformer i naturen.*

*I gymnastikundervisningen används i mån av möjlighet hälso- och sportteknologi och den studerande lär sig kritiskt tolka information och använda medier på ett tryggt sätt, till exempel vad gäller att publicera platsinformation och att publicera bilder på sina prestationer. Fysisk aktivitet fungerar som ett globalt, gemensamt och kroppsligt språk som förenar olika människor och kulturer och på det sättet stärker den **globala och kulturella kompetensen**.*

Mål

De allmänna för undervisningen i gymnastik är att den studerande

ska

- *lära sig tillämpa rörelsefärdigheter och -kunskaper i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden (inomhus, utomhus och i vatten)*
- *lära sig bedöma och utifrån bedömningen träna sina fysiska egenskaper (styrka, uthållighet, rörlighet och snabbhet)*
- *kunna göra motiverade val för att utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan och för att öka den fysiska aktiviteten*
- *utveckla sin förmåga till självvärdering (ställa upp mål, göra upp en plan och arbeta i riktning mot målen samt bedöma sina framsteg)*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt*

- *respektera andra i kommunikationssituationer, lära sig hjälpa och stödja andra under gymnastiklektionerna, samt stödja gemenskapen genom att uppmuntra andra och ge konstruktiv respons och kamratrespons.*

Bedömning

Syftet med bedömningen i gymnastik är att stödja den studerandes arbete, lärande och utvecklingen av den studerandes kunskaper och färdigheter. Bedömningen i gymnastik ska utgå från de mål som i studieavsnittet ställts upp för den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Bedömningen ska bestå av respons som främjar den studerandes lärande och arbete. Bedömningen ska även beskriva hur målen för undervisningen nåtts. Bedömningen ska vara fortlöpande och basera sig på olika slags prestationer och mångsidig användning av olika former av bedömning, såsom bedömning som genomförs av läraren, självvärdering och kamratrespons. Bedömningen ska inte basera sig på den studerandes värderingar, attityder eller personliga egenskaper. Den studerandes fysiska konditionsnivå ska inte heller användas som grund för bedömningen. Den studerandes hälsotillstånd och specialbehov ska beaktas i bedömningen i gymnastik så att den studerande ska ha möjlighet att vid behov visa sitt bästa möjliga kunnande på alternativa sätt och med avvikande arrangemang (gymnasielagen 714/2018, 28 och 29 §).

Studieavsnitt

En lärande och aktiv studerande, 2 sp (GY1)

Studieavsnittets moduler

- En lärande och aktiv studerande, 2 sp (LI1), Obligatorisk

Mål

En lärande och aktiv studerande

Målen för modulen är att den studerande ska

- *tillämpa sina rörelsefärdigheter och -kunskaper i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden (inomhus, utomhus och i vatten)*
- *respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna, samt ge konstruktiv respons och kamratrespons*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.*

Lokal precisering

Centralt innehåll

En lärande och aktiv studerande

- *tillämpning av rörelsefärdigheter i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar som är gemensamma för undervisningsgruppen och mångsidigt beaktar studiemiljöns möjligheter (sommar-, vinter- och vattenaktiviteter samt friluftsliv) och som genomförs såväl inomhus som utomhus*
- *gymnastikövningar och -lekar samt spel som utvecklar undervisningsgruppens samarbetsförmåga och samhörighet*

Lokal precisering

- Innehållet består av repetition och fördjupning av den rörelseförståelse som den studerande har lärt sig inom den grundläggande utbildningen.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- utvecklar en positiv kroppsuppfattning och självbild genom fysisk aktivitet.
- får tillämpa sina rörelsefärdigheter i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar såväl inomhus som utomhus.
- får uppleva glädje, en känsla av att lyckas och lär sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sitt välbefinnande.
- får lära sig betydelsen av fysisk aktivitet som främjar det totala välbefinnandet som en del av en aktiv livsstil.

Den studerande

- får utöva sådana motionsformer som utförs tillsammans i grupp som därmed erbjuder de studerande möjlighet att lära känna varandra och samarbeta med varandra
- deltar i planeringen och bedömningen av aktiviteter samt handleds att ta ansvar för sina egna och gruppens aktiviteter.
- övar på att respektera andra i kommunikationssituationer, de övar även på att hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna, samt att ge konstruktiv respons och kamratrespons.

Den studerande

- utvecklar den kreativa kompetensen i olika problemlösningssituationer som uppstår i olika idrotter.
- får vara med och hitta på nya övningar och spel.

Den studerande

- får sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna värdera, upprätthålla och utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan.
- får ta ansvar för sin fysiska aktivitet och sin funktions- och studieförmåga.
- får stärka den samhälleliga kompetensen genom att försöka sitt bästa på lektionerna, utföra övningarna grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Den studerande

- får utveckla sin fysiska rörelseförståelse som samtidigt fungerar som ett globalt, gemensamt och kroppsligt språk som förenar olika människor och kulturer.

Den studerande

- får långsiktigt utveckla sig själva och sitt välbefinnande.
- får lära sig om och träna på sociala värderingar och agerande i enlighet med dem, som att vara ärlig, ta ansvar och vara rättvis.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen består av:

1. Formativ bedömning, lärarens observation och feedback
2. Självutvärdering
3. Kamratrespons, t.ex. respons i par eller grupper
4. Summativ bedömning i slutet av studieavsnittet

Bedömningen baserar sig på två centrala syften.

1. Att stödja och handleda lärandet
2. Att visa hur väl den studerande har uppnått målen som ställts upp för kunnandet och lärandet

I gymnastiken bedöms den studerande enligt:

A: Kunskap och förståelse

Den studerande

- vet hur de olika delområdena för fysisk funktionsförmåga tränas och upprätthålls.
- vet vilka väsentliga egenskaper som påverkar prestationen i olika idrotter/motionsformer.
- vet vilka säkerhetsfaktorer som anknyter till fysisk aktivitet i olika motionsmiljöer
- utvecklar sin förmåga till självvärdering.

B: Färdigheter

Den studerande

- tar till sig och tillämpar olika rörelsemodeller och rörelsefärdigheter i olika miljöer.
- utvecklar den fysiska kompetensen och rörelseförståelsen under olika träningsformer samt under olika nivå av belastning.

C: Arbete

Den studerande

- gör sitt bästa.
- kommer i tid.
- tar ansvar för sina egna val och kan arbeta självständigt.
- kan på ett positivt sätt samarbeta med andra och hjälpa andra under gymnastiklektionerna.
- kan ge konstruktiv respons och kamratrespons åt andra.
- kan följa regler och anvisningar samt principerna om Fair play.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier

En aktiv livsstil, 2 sp (GY2)

Studieavsnittets moduler

- En lärande och aktiv studerande, 2 sp (LI1), Obligatorisk

Mål

En lärande och aktiv studerande

Målen för modulen är att den studerande ska

- *tillämpa sina rörelsefärdigheter och -kunskaper i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden (inomhus, utomhus och i vatten)*
- *respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna, samt ge konstruktiv respons och kamratrespons*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.*

Centralt innehåll

En lärande och aktiv studerande

- *tillämpning av rörelsefärdigheter i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar som är gemensamma för undervisningsgruppen och mångsidigt beaktar studiemiljöns möjligheter (sommar-, vinter- och vattenaktiviteter samt friluftsliv) och som genomförs såväl inomhus som utomhus*
- *gymnastikövningar och -lekar samt spel som utvecklar undervisningsgruppens samarbetsförmåga och samhörighet*

Lokal precisering

- Att göra upp en motionsplan och föra rörelsedagbok

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- utvecklar en positiv kroppsuppfattning och självbild genom fysisk aktivitet.

- får tillämpa sina rörelsefärdigheter i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar såväl inomhus som utomhus.
- får uppleva glädje, en känsla av att lyckas och lär sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sitt välbefinnande.
- får lära sig betydelsen av fysisk aktivitet som främjar det totala välbefinnandet som en del av en aktiv livsstil.

Den studerande

- får göra övningar i par och i grupp vilket utvecklar samarbetsförmågan och samhörigheten
- får öva på att respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna, samt ge konstruktiv respons och kamratrespons.

Den studerande

- får sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna värdera, upprätthålla och utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan.
- får lära sig upprätthållande och mångsidig utveckling av de fysiska egenskaperna (styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet) med hjälp av mångsidig fysisk aktivitet
- får ta ansvar för sin fysiska aktivitet och sin funktions- och studieförmåga.
- får stärka den samhälleliga kompetensen genom att försöka sitt bästa på lektionerna, utföra övningarna grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

- I undervisningen används sportteknologi, t.ex. pulstimmar med pulsklockor och exempel på användbara appar för mångsidig träning av fysisk aktivitet som stöder välbefinnandet och funktionsförmågan.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen består av:

1. Formativ bedömning, lärarens observationer och feedback
2. Självutvärdering, av sitt arbete under studieavsnittet samt om motionsplanen och förverkligandet av denna.
3. Kamratrespons, i par muntligt eller skriftligt på lektionerna
4. Summativ bedömning i slutet av studieavsnittet

Bedömningen baserar sig på två centrala syften.

1. Att stödja och handleda lärandet.
2. Att visa hur väl den studerande har uppnått målen som ställts upp för kunnandet och lärandet.

I gymnastiken bedöms den studerande enligt:

A: Kunskap och förståelse

Den studerande

- vet hur olika delområdena för fysisk funktionsförmåga tränas och upprätthålls.
- vet vilka väsentliga egenskaper som påverkar prestationen i olika idrotter/motionsformer.
- vet vilka säkerhetsfaktorer som anknyter till fysisk aktivitet i olika motionsmiljöer.
- utvecklar sin förmåga till självvärdering.

B: Färdigheter

Den studerande

- tar till sig och tillämpa olika rörelsemodeller och rörelsefärdigheter i olika miljöer.
- utvecklar den fysiska kompetensen och rörelseförståelsen under olika träningsformer samt under olika nivå av belastning.

C: Arbete

Den studerande:

- gör sitt bästa
- kommer i tid
- tar ansvar för sina egna val och kan arbeta självständigt
- kan på ett positivt sätt samarbeta med andra och hjälpa andra under gymnastiklektionerna
- kan ge konstruktiv respons och kamratrespons åt andra
- kan följa regler och anvisningar samt principerna om Fair play.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Studieavsnittet kan kombineras med många andra ämnen, vilka får avgöras skilt från år till år.

Nya möjligheter, 2 sp (GY3)

Studieavsnittets moduler

- Nya möjligheter, 2 sp (LI3), Valfri

Mål

Nya möjligheter

Målen för modulen är att den studerande ska

- *mångsidigt öva och tillämpa sina rörelsefärdigheter och -kunskaper på nya sätt*
- *träna sin kroppskontroll*
- *identifiera sina känslor, visa respekt för andra i kommunikationssituationer samt stödja gemenskapskänslan genom att hjälpa och uppmuntra andra*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.*

Centralt innehåll

Nya möjligheter

- *introduktion till nya aktiviteter och idrottsgrenar*
- *upprätthållande och utveckling av rörelsefärdigheterna och de fysiska egenskaperna på mångsidiga sätt*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- får sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna värdera, upprätthålla och utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan.
- får ta ansvar för sin fysiska aktivitet och sin funktions- och studieförmåga.
- får stärka den samhälleliga kompetensen genom att försöka sitt bästa på lektionerna, utföra övningarna grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Den studerande

- övar på att identifiera sina känslor, visa respekt för andra i kommunikationssituationer samt stödja gemenskapskänslan genom att hjälpa och uppmuntra andra.

Den studerande

- utvecklar en positiv kroppsuppfattning och självbild genom fysisk aktivitet.
- får tillämpa sina rörelsefärdigheter i olika övningar, gymnastikformer och nya idrottsgrenar.
- får uppleva glädje, en känsla av att lyckas och lär sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sitt välbefinnande.
- får lära sig betydelsen av fysisk aktivitet som främjar det totala välbefinnandet som en del av en aktiv livsstil.

Den studerande:

- får pröva på att utveckla nya motionsformer, så att en bekant motionsform ger nya utmaningar genom att man byter ut till exempel redskapen, reglerna, sättet att röra sig. I innehållet och lärmiljöerna i studieavsnitt som baserar sig på denna modul framhävs mångsidigheten.
- får vara delaktiga och delta i planeringen av studieavsnittet och valet av nya aktiviteter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Formativ bedömning, lärarens observationer och feedback under studieavsnittets gång
- Kamratrespons i par eller grupper muntligt/skriftligt under lektionerna
- Självutvärdering
- Summativ bedömning i slutet av studieavsnittet

I gymnastiken bedöms den studerande enligt:

A: Kunskap och förståelse

Den studerande

- visar förståelse för motoriskt lärande och utveckling av motoriken genom att anpassa sig till uppgifternas krav

B: Färdigheter

Den studerande

- tar till sig och tillämpar olika rörelsemodeller och rörelsefärdigheter i olika miljöer och visar på god kroppskontroll och kan lära sig nya motoriska färdigheter.
- utvecklar den fysiska kompetensen och rörelseförståelsen under olika träningsformer samt under olika nivå av belastning.

C: Arbete

Den studerande:

- gör sitt bästa
- kommer i tid
- tar ansvar för sina egna val och kan arbeta självständigt
- kan på ett positivt sätt samarbeta med andra och hjälpa andra under gymnastiklektionerna
- kan ge konstruktiv respons och kamratrespons åt andra
- kan följa regler och anvisningar samt principerna om Fair play.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet kan kombineras med många andra ämnen, vilka får avgöras skilt från år till år.

Gemensam aktivitet, 2 sp (GY4)

Studieavsnittets moduler

- Gemensam aktivitet, 2 sp (LI4), Valfri

Mål

Gemensam aktivitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *arbeta gemensamt för att uppnå målet som ställts upp för den fysiska aktiviteten*
- *respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna och ge konstruktiv respons och kamratrespons*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.*

Lokal precisering

- Det centrala i det här studieavsnittet är att arbeta tillsammans och främja den sociala funktionsförmågan.

Centralt innehåll

Gemensam aktivitet

- *gemensam fysisk aktivitet, till exempel de gamlas dans, friluftsliv eller någon annan projekthelhet*

Lokal precisering

- exempel på gemensamma aktiviteter: deltagande i ett motions- eller sportevenemang, en vandring, hålla motionspass för daghems- /lågstadiebarn eller för äldre på servicehem.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- lär sig att upprätthålla sin funktionsförmåga samt förstå hur funktionsförmågan inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan och på välbefinnandet.
- utvecklar en positiv kroppsuppfattning och självbild genom fysisk aktivitet.
- får lära sig betydelsen av fysisk aktivitet som främjar det totala välbefinnandet som en del av en aktiv livsstil.

Den studerande

- övar på att identifiera sina känslor, visa respekt för andra i kommunikationssituationer samt stödja gemenskapskänslan genom att hjälpa och uppmuntra andra.

Den studerande

- lär sig sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna värdera, upprätthålla och utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan.
- övar på att ta ansvar för sin fysiska aktivitet och sin funktions- och studieförmåga.
- får stärka den samhälleliga kompetensen genom att försöka sitt bästa på lektionerna, utföra övningarna grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Den studerande

- lär sig etisk kompetens i form av att sträva mot det gemensamma goda.
- lär sig sociala värderingar och agerande i enlighet med dem, som att vara ärlig, ta ansvar och vara rättvis

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Formativ bedömning, lärarens observationer och feedback under studieavsnittets gång
- Kamratrespons i par eller grupper muntligt/skriftligt under lektionerna
- Självutvärdering
- Summativ bedömning i slutet av studieavsnittet

I gymnastiken bedöms den studerande enligt:

A: Kunskap och förståelse

Den studerande

- visar förståelse för olika mål med fysisk aktivitet och sätten att uppnå dem.

B: Färdigheter

Den studerande

- utvecklar sina rörelsefärdigheter enligt målet man satt upp för studieavsnittet

C: Arbete

Den studerande:

- gör sitt bästa
- kommer i tid
- tar ansvar för sina egna val och kan arbeta självständigt
- kan på ett positivt sätt samarbeta med andra och hjälpa andra under gymnastiklektionerna
- kan ge konstruktiv respons och kamratrespons åt andra
- kan följa regler och anvisningar samt principerna om Fair play.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet kan kombineras med många andra ämnen, vilka får avgöras skilt från år till år.

Rörelse ger energi, 2 sp (GY5)

Studieavsnittets moduler

- Rörelse ger energi, 2 sp (LI5), Valfri

Mål

Rörelse ger energi

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bedöma sin egen ork och energinivå och kunna göra motiverade val av fysiska aktiviteter för att förbättra funktions- och studieförmågan*
- *förstå hur orken och studieförmågan kan främjas genom fysisk aktivitet och idrott*
- *delta i aktiviteterna ändamålsenligt, aktivt och på ett sätt som främjar gemenskapskänslan.*

Centralt innehåll

Rörelse ger energi

- *motionsformer som ger energi*
- *avslappning och kroppsvård*

Lokal precisering

- I undervisningen framhävs motionsglädje och rekreation

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- lär sig sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna värdera, upprätthålla och utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan.
- övar på att ta ansvar för sin fysiska aktivitet och sin funktions- och studieförmåga.
- övar på att hjälpa och stödja andra under lektionerna
- får stärka den samhälleliga kompetensen genom att försöka sitt bästa på lektionerna, utföra övningarna grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Den studerande

- lär sig att upprätthålla sin funktionsförmåga samt förstå hur funktionsförmågan inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan och på välbefinnandet.
- utvecklar en positiv kroppsuppfattning och självbild genom fysisk aktivitet.
- får lära sig betydelsen av fysisk aktivitet som främjar det totala välbefinnandet som en del av en aktiv livsstil.

Den studerande

- lär sig att fysisk aktivitet utvecklar hjärnan och hjärnans välmående mångsidigt, samtidigt som studieförmågan och förutsättningarna för att lära sig stöds.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Formativ bedömning, lärarens observationer och feedback under studieavsnittets gång
- Kamratrespons i par eller grupper muntligt/skriftligt under lektionerna
- Självutvärdering
- Summativ bedömning i slutet av studieavsnittet

I gymnastiken bedöms den studerande enligt:

A: Kunskap och förståelse

Den studerande

- visar förståelse för hur fysisk aktivitet kan upprätthålla orken och energin i studierna

B: Färdigheter

Den studerandes

- förmåga att göra motiverade motionsval för att öka sin funktions-och studieförmåga.

C: Arbete

Den studerande:

- gör sitt bästa
- kommer i tid
- tar ansvar för sina egna val och kan arbeta självständigt
- kan på ett positivt sätt samarbeta med andra och hjälpa andra under gymnastiklektionerna
- kan ge konstruktiv respons och kamratrespons åt andra
- kan följa regler och anvisningar samt principerna om Fair play.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet kan kombineras med många andra ämnen, vilka får avgöras skilt från år till år.

Äldstes dans, 2 sp (GY6)

Mål

Lokal precisering

- Syftet med studieavsnittet är att fördjupa dina färdigheter i sällskapsdans, sociala färdigheter samt att du känner dig trygg när du får lära dig mer om dansetikettens kod. Den studerande få uttrycka sig genom dans samt uppleva samhörighet och att lyckas tillsammans. Studieavsnittet avslutas med " de äldstes dansevenemang".

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Under detta studieavsnitt övas gamla salongsdanser och andra sällskapsdanser. Studerandena planerar och genomför även en egen dans.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- får genom dansen uppleva fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande.
- får lära sig färdigheter inom dans och därmed få en positiv självbild

Den studerande

- lär sig ta ansvar för de egna och de gemensamma aktiviteterna och deras säkerhet samt genom att hjälpa och stödja andra under gymnastiklektionerna.
- övar på attförsöka sitt bästa, anstränga sig och arbeta långsiktigt för att nå sina mål utgör grunden för såväl gymnastikstudierna som för de övriga studierna och arbetslivet.

Den studerande

- får uppleva att gymnastiken som läroämne främjar gemenskapskänslan, ansvarstagandet och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten samt säkerheten även inom hela skolgemenskapen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

För att få studieavsnittet godkänt förutsätts ett aktivt deltagande i lektionerna.

Studieavsnittet bedöms med vitsordet A (= avlagt studieavsnitt)

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet kan kombineras med många andra ämnen, vilka får avgöras skilt från år till år.

Friluftsliv, 2 sp (GY7)

Mål

Lokal precisering

- Studieavsnittet ger möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. För den enskilda studeranden bidrar friluftsliv till hälsa, upplevelser, identitetsskapande, gemenskap, naturförståelse och en rad andra saker.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Planera och genomföra olika friluftsaktiviter. Lära sig om första hjälp, säkerhet, utrustning och utematlagning. Planera och utföra en gemensam utflykt . Studieavsnittet behandlar också naturkunskap och allemansrätt.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- lär sig identifiera vilka aktivitetsformer som är skonsamma för miljön och vilka som belastar miljön, till exempel genom att hen får insikt i etiskt hållbara aktivitetsformer i naturen.
- förstår friluftsområdens betydelse för hälsan.
- får bekanta sig med olika friluftsområden och aktiviteter i närområdet.

Den studerande

- får uppleva välbefinnande genom skogens och naturens påverkan.
- lär sig att upprätthålla sin funktionsförmåga samt förstå hur funktionsförmågan inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan och på välbefinnandet.
- utvecklar en positiv kroppsuppfattning och självbild genom fysisk aktivitet.
- får lära sig betydelsen av fysisk aktivitet som främjar det totala välbefinnandet som en del av en aktiv livsstil.

Den studerande

- övar på att identifiera sina känslor,
- visar respekt för andra i kommunikationssituationer samt stödja gemenskapskänslan genom att hjälpa och uppmuntra andra.

Gymträning, 2 sp (GY8)

Mål

Lokal precisering

- Den studerande lär sig grundläggande kunskaper om gymträning, både när det gäller tekniskt utförande och uppgörande av ändamålsenliga träningsprogram.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Den studerande gör upp ett träningsprogram som hen följer och lämnar in vid studieavsnittets slut. Studieavsnittet omfattar både gemensamma och självständiga träningstillfällen.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- får sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna värdera, upprätthålla och utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan.
- får ta ansvar för sin fysiska aktivitet och sin funktions- och studieförmåga.
- får stärka den samhälleliga kompetensen genom att försöka sitt bästa på lektionerna, utföra övningarna grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Den studerande

- utvecklar en positiv kroppsuppfattning och självbild genom gymträning.
- får lära sig rätt tekniskt utförande och rätt belastning för att undvika skador.
- får uppleva glädje, en känsla av att lyckas och lär sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sitt välbefinnande.
- får lära sig betydelsen av fysisk aktivitet som främjar det totala välbefinnandet som en del av en aktiv livsstil.

Den studerande

- använder i mån av möjlighet hälso- och sportteknologi och den studerande lär sig kritiskt tolka information och använda medier på ett tryggt sätt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med vitsordet A (= avlagt studieavsnitt). Timantalet måste motsvara ett vanligt studieavsnitt.

Skolidrott, 2 sp (GY9)

Mål

Lokal precisering

- Studieavsnittets mål är att den studerande aktivt representerar sin skola i olika idrottsaktiviteter tillsammans med sina studiekamrater. Genom gemensamma tävlingsaktiviteter stärks den sociala gemenskapen och skolans vi-anda.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Genom att aktivt delta i skolidrottens mästerskapstävlingar, kan du erhålla GY9 i gymnastik. Studieavsnittet kräver deltagande i minst fyra skolidrottstävlingar i två olika grenar (t.ex. Stafettkarnevalen, innebandy, fotboll, friidrott osv) under din gymnasietid.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- får sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna värdera, upprätthålla och utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan.
- får ta ansvar för sin fysiska aktivitet och sin funktions- och studieförmåga.
- får stärka den samhälleliga kompetensen genom att försöka sitt bästa på lektionerna, utföra övningarna grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Den studerande

- utvecklar en positiv kroppsuppfattning och självbild genom fysisk aktivitet.
- får tillämpa sina rörelsefärdigheter i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar såväl inomhus som utomhus.
- får uppleva glädje, en känsla av att lyckas och lär sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sitt välbefinnande.
- får lära sig betydelsen av fysisk aktivitet som främjar det totala välbefinnandet som en del av en aktiv livsstil.

Den studerande

- får uppleva och dela känslor av att lyckas eller misslyckas i tävlingssituationer.
- får utöva skolidrotter som utförs tillsammans i grupp som därmed erbjuder de studerande möjlighet att lära känna varandra och samarbeta med varandra
- övar på att respektera andra i kommunikationssituationer, de övar även på att hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna, samt att ge konstruktiv respons och kamratrespons.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studerande lämnar in en sammanställning över vilka skolidrottstävlingar hen har deltagit i. Studieavsnittet bedöms med prestationsanteckning (A). Timantalet måste motsvara ett vanligt studieavsnitt.

7.12. Matematik (MA)

Läroämnets uppdrag

Studierna i matematik ger den studerande färdigheter att förstå, använda och producera samt utvärdera information i matematisk form. Undervisningen ska handleda den studerande att förstå matematikens betydelse i moderna kulturer och iaktta hur nödvändig matematiken är inom olika områden, som teknologi, medicin, samhälls- och naturvetenskaper samt konst. Undervisningen i matematik har i uppdrag att introducera den studerande i matematikens grundläggande begrepp, grundläggande idéer och strukturer samt att handleda den studerande att använda matematik i tal, skrift och i andra uttryckssätt. Undervisningen ska utveckla den studerandes färdigheter i att räkna, tänka kreativt, skapa modeller av fenomen, göra prognoser och lösa problem.

Genom studierna i matematik utvecklar den studerande sina färdigheter att använda datorprogram och digitala informationskällor som stöd för lärandet och som verktyg i undersökningar och problemlösning. Hen lär sig också bedöma hur nyttiga olika tekniska hjälpmedel är och vad som begränsar användningen av dem.

Mångsidig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes ***samhälleliga kompetens****,* ***etiska kompetens och miljökompetens*** *samt* ***kompetens för välbefinnande****.*

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes ***kommunikativa kompetens****. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.*

Studierna i matematik stödjer målen för ***global och kulturell kompetens*** *samt* ***tvärvetenskaplig och kreativ kompetens.*** *Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnen. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.*

Mål

De allmänna målen för undervisningen i matematik är att den studerande

ska

- *få positiva lärupplevelser, bli van att arbeta långsiktigt och lära sig lita på sin matematiska förmåga, sina matematiska färdigheter och sin förmåga att tänka matematiskt*
- *förstå matematiken både som en unik, självständig vetenskapsgren och som ett användbart redskap för att göra modeller eller prognoser eller hantera fenomen som är kopplade till samhälle, ekonomi eller natur*
- *bygga upp en matematisk grund för sina fortsatta studie*
- *bli van att behandla information på ett sätt som är karakteristiskt för matematiken, att framlägga hypoteser och undersöka deras riktighet, göra motiveringar och bedöma deras giltighet samt resultatens generaliserbarhet*
- *kunna följa en matematisk framställning, läsa matematisk text, diskutera matematik samt lära sig motivera påståenden och bedöma information i olika former*
- *bli van vid att bilda matematiska modeller för praktiska problemsituationer och att använda olika lösningsstrategier*
- *sporras till experimentellt och undersökande arbete samt till att hitta och tydligt presentera lösningar på problem*
- *kunna använda ändamålsenliga matematiska metoder, programvaror och informationskällor samt förstå att resultatet som en programvara genererar inte är tillräckligt för att påvisa, bevisa eller motivera ett påstående.*

Bedömning

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Bedömningen ska vägleda den studerande att utveckla sina kunskaper och sin förståelse av matematik samt sin förmåga att arbeta långsiktigt. Bedömningen ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete. En lyckad återkoppling hjälper den studerande att lägga märke till sina styrkor och vilka kunskaper och färdigheter hen behöver vidareutveckla.

Vid bedömningen ska läraren fästa uppmärksamhet vid räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Dessutom fäster läraren uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Byte av lärokurs

Vid byte av lärokurs i matematik ersätter studier i den långa lärokursen studier i den korta lärokursen som följer:

Modul i den långa lärokursen	***Modul i den korta lärokursen***
MAA2	*MAB2*
MAA3	*MAB3*
MAA6	*MAB8*
MAA8	*MAB5*
MAA9	*MAB7*

Övriga studier enligt den långa lärokursen som avlagts med godkänt resultat, eller studiepoäng som blivit överflödiga i samband med byte av lärokurs och som motsvarar delstudier som avlagts med godkänt resultat, kan utgöra övriga valfria studier enligt den korta lärokursen eller temastudier enligt vad som bestäms i den lokala läroplanen.

Vid en övergång från den långa lärokursen till den korta ska den studerande, om hen vill, få möjlighet att visa ytterligare prov på sina kunskaper för att fastställa sin kunskapsnivå.

Vid en övergång från den korta lärokursen till den långa kan det krävas att den studerande visar ytterligare prov på sina kunskaper. I samband med bytet av lärokurs ska de studiepoäng som saknas i modulerna avläggas på det sätt som fastställts i den lokala läroplanen.

Den studerande kan även avlägga modulerna enligt den andra lärokursen utan att byta lärokurs. I sådana fall kan modulerna i fråga räknas till godo som övriga valfria studier eller temastudier på det sätt som fastställts i den lokala läroplanen.

7.12.1. Lång lärokurs i matematik (MAA)

Studieavsnitt

Funktioner och ekvationer 1, 3 sp (MAA2)

Studieavsnittets moduler

- Funktioner och ekvationer 1, 3 sp (MAA2), Obligatorisk

Mål

Funktioner och ekvationer 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *introduceras i hur man skapar matematiska modeller av fenomen med hjälp av polynomfunktioner, rationella funktioner och rotfunktioner, känna till deras egenskaper och kunna lösa ekvationer i anknytning till dem, samt känna till sambandet mellan nollställen till en polynomfunktion och polynomets faktorer*
- *kunna lösa enkla polynomolikheter*
- *kunna använda programvara för att undersöka polynomfunktioner, rationella funktioner och rotfunktioner samt för att lösa polynomekvationer, rationella ekvationer, rotekvationer och polynomolikheter i samband med tillämpningar.*

Centralt innehåll

Funktioner och ekvationer 1

- *polynomfunktioner och -ekvationer samt polynomolikheter*
- *lösning av andragradsekvationer med rotformeln*
- *produkten av polynom och binomformlerna (summan av en kvadrat, produkten av en summa och en differens)*
- *faktorisering av polynom*
- *potensfunktioner och potensekvationer (exponenten ett positivt heltal)*
- *rationella funktioner och ekvationer*
- *rotfunktioner och rotekvationer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Geometri, 2 sp (MAA3)

Studieavsnittets moduler

- Geometri, 2 sp (MAA3), Obligatorisk

Mål

Geometri

Målen för modulen är att den studerande ska

- *öva sig i att gestalta och beskriva information om rum och former i både tvåoch tredimensionella situationer*
- *kunna tillämpa likformighet, Pythagoras sats samt trigonometrin för rät- och snedvinkliga trianglar*

- *öva sig att formulera, motivera och använda satser som innehåller geometrisk information*
- *kunna använda programvara vid undersökning av figurer och kroppar samt geometrin i anknytning till dem.*

Centralt innehåll

Geometri

- *likformighet hos figurer och kroppar*
- *sinus- och cosinussatsen*
- *beräkning av längder, vinklar och areor i anknytning till månghörningar*
- *geometrin för cirkeln och dess delar samt för räta linjer i anknytning till cirkeln*
- *beräkningar av längder, areor och volymer i anknytning till raka cylindrar, koner och klot*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet utvecklas den studerandes förmåga att tänka kreativt och se problem ur olika perspektiv.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Analytisk geometri och vektorer, 3 sp (MAA4)

Studieavsnittets moduler

- Analytisk geometri och vektorer, 3 sp (MAA4), Obligatorisk

Mål

Analytisk geometri och vektorer

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå hur analytisk geometri skapar samband mellan geometriska och algebraiska begrepp*
- *förstå den geometriska innebörden av en ekvation*
- *kunna lösa absolutbeloppsekvationer i formen | f(x) | = a eller | f(x) | = | g(x) |*
- *förstå vektorbegreppet och sätta sig in i hur man räknar med vektorer*
- *kunna undersöka punkter, avstånd och vinklar i det tvådimensionella koordinatsystemet med hjälp av vektorer*
- *kunna lösa plangeometriska problem med hjälp av vektorer*
- *kunna använda programvara vid undersökning av kurvor och vektorer och vid tillämpningsuppgifter i anknytning till dem.*

Centralt innehåll

Analytisk geometri och vektorer

- *ekvationen för en kurva*
- *ekvationerna för en rät linje, cirkel och parabel*
- *ekvationssystem*
- *parallella och ortogonala linjer*
- *absolutbeloppsekvation*
- *avståndet från en punkt till en linje*
- *grundläggande egenskaper hos vektorer*
- *addition och subtraktion av vektorer i planet samt multiplikation av en vektor med ett tal i planet*
- *skalär produkt och vinkeln mellan två vektorer i planet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet utvecklas den studerandes förmåga att tänka kreativt och se problem ur olika perspektiv. Studieavsnittet visar på matematikens betydelse inom olika vetenskaper och stärker studerandes motivation och förmåga att se kopplingar mellan vetenskapsgrenar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Funktioner och ekvationer 2, 2 sp (MAA5)

Studieavsnittets moduler

- Funktioner och ekvationer 2, 2 sp (MAA5), Obligatorisk

Mål

Funktioner och ekvationer 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *introduceras i hur man skapar matematiska modeller med hjälp av sinus- och cosinusfunktioner samt med exponential- och logaritmfunktioner*
- *undersöka sinus- och cosinusfunktioner med hjälp av symmetrier i enhetscirkeln*
- *kunna lösa trigonometriska ekvationer av typen sin f(x) = a eller sin f(x) = sin g(x)*
- *kunna tillämpa sambandet sin2 x + cos2 x = 1 mellan sinus- och cosinusfunktionerna*
- *känna till egenskaperna hos exponential- och logaritmfunktioner och kunna lösa ekvationer i anknytning till dem*
- *kunna använda programvara vid undersökning av funktioner, vid ekvationslösning och i tillämpningsuppgifter.*

Centralt innehåll

Funktioner och ekvationer 2

- *riktad vinkel och radianer*
- *enhetscirkeln*
- *sinus- och cosinusfunktionen med symmetri- och perioditetsegenskaper*
- *lösning av sinus- och cosinusekvationer*
- *potenser med bråkexponent och deras samband med rötter*
- *exponentialfunktioner och exponentialekvationer*
- *logaritm och räkneregler för logaritmer*
- *logaritmfunktioner och logaritmekvationer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet utvecklas den studerandes förmåga att tänka kreativt och se problem ur olika perspektiv. Studieavsnittet visar på matematikens betydelse inom olika vetenskaper och stärker studerandes motivation och förmåga att se kopplingar mellan vetenskapsgrenar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Derivata, 3 sp (MAA6)

Studieavsnittets moduler

- Derivata, 3 sp (MAA6), Obligatorisk

Mål

Derivata

Målen för modulen är att den studerande ska

- *med hjälp av derivatan bekanta sig med egenskaperna hos matematiska modeller för olika fenomen*
- *få en åskådlig uppfattning om en funktions gränsvärde och kontinuitet*
- *förstå tolkningen av derivatan som förändringshastigheten för en funktion*
- *kunna bestämma derivatan av enkla funktioner*
- *kunna derivera sammansatta funktioner*
- *behärska hur man undersöker förloppet hos funktioner med hjälp av derivatan och hur man bestämmer deras extremvärden i ett slutet intervall*
- *kunna använda programvara vid undersökning av gränsvärde, kontinuitet och derivata i samband med tillämpningar.*

Centralt innehåll

Derivata

- *en funktions gränsvärde, kontinuitet och derivata*
- *derivering av polynomfunktioner, rationella funktioner och rotfunktioner*
- *derivering av sinus- och cosinusfunktioner samt av exponential- och logaritmfunktioner*
- *derivator av produkter och kvoter av funktioner*
- *sammansatta funktioner och deras derivator*
- *undersökning av förloppet hos en funktion och bestämning av extremvärden*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet utvecklas den studerandes förmåga att tänka kreativt och se problem ur olika perspektiv. Studieavsnittet visar på matematikens betydelse inom olika vetenskaper och stärker studerandes motivation och förmåga att se kopplingar mellan vetenskapsgrenar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Integralkalkyl, 2 sp (MAA7)

Studieavsnittets moduler

- Integralkalkyl, 2 sp (MAA7), Obligatorisk

Mål

Integralkalkyl

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå begreppet primitiv funktion och lära sig att bestämma primitiva funktioner till enkla funktioner*
- *förstå begreppet integral och dess samband med arean samt introduceras i hur man bestämmer en integral med en numerisk metod*
- *kunna bestämma areor och volymer med hjälp av integraler*
- *göra sig förtrogen med integralkalkylens tillämpningar*
- *kunna använda programvara då hen undersöker egenskaperna hos funktioner, bestämmer primitiva funktioner, beräknar integraler i samband med tillämpningar och integrerar numeriskt.*

Centralt innehåll

Integralkalkyl

- *primitiv funktion och integrering av de viktigaste elementära funktionerna*
- *integraler*
- *rektangelmetoden*
- *beräkning av areor och volymer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet utvecklas den studerandes förmåga att tänka kreativt och se problem ur olika perspektiv. Studieavsnittet visar på matematikens betydelse inom olika vetenskaper och stärker studerandes motivation och förmåga att se kopplingar mellan vetenskapsgrenar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAA8)

Studieavsnittets moduler

- Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAA8), Obligatorisk

Mål

Statistik och sannolikhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna åskådliggöra en diskret statistisk fördelning samt bestämma och tolka fördelningens nyckeltal*
- *kunna åskådliggöra en fördelning som består av två variabler samt bestämma korrelationskoefficienten och regressionskurvan*
- *sätta sig in i kombinatoriska metoder*
- *göra sig förtrogen med begreppet sannolikhet och räkneregler*
- *förstå begreppet diskret sannolikhetsfördelning och lära sig bestämma väntevärdet för en fördelning samt tolka det*
- *kunna använda programvara för att hämta, behandla och undersöka data i digitalt format samt för att presentera statistisk information*
- *kunna använda programvara för att konkretisera fördelningar, bestämma nyckeltal samt beräkna sannolikheter.*

Centralt innehåll

Statistik och sannolikhet

- *lägesmått och standardavvikelse*
- *korrelation och linjär regression*
- *klassisk och statistisk sannolikhet*
- *permutationer och kombinationer*
- *räkneregler för sannolikhet*
- *binomialfördelning*
- *diskret sannolikhetsfördelning*
- *väntevärdet för en diskret fördelning*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet lär sig den studerande att se olika matematiska samband och hur de anknyter till vardagen. Den studerande ges möjlighet att se nyttan av matematiken i det framtida yrkeslivet.

Sannolikhet och statistik är nödvändiga verktyg i fattandet av svåra beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Ekonomisk matematik, 1 sp (MAA9)

Studieavsnittets moduler

- Ekonomisk matematik, 1 sp (MAA9), Obligatorisk

Mål

Ekonomisk matematik

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära sig använda sina matematiska färdigheter för att beräkna tillräckligheten hos resurser, för ekonomisk planering, företagande och beräkning av lönsamhet*
- *tillämpa formler för talföljder i matematiska problem som anknyter till ekonomi*
- *lära sig att anpassa matematiska modeller i ekonomiska situationer och förstå deras begränsningar*
- *kunna använda programvara vid beräkningar och i samband med tillämpningar.*

Centralt innehåll

Ekonomisk matematik

- *aritmetisk och geometrisk talföljd och deras summor*
- *ränteräkning: ränta på ränta, nuvärde och diskontering*
- *depositioner och lån*
- *matematiska modeller anpassade för ekonomiska situationer där talföljder och summor används*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet lär sig den studerande att se olika matematiska samband och hur de anknyter till vardagen. Den studerande ges möjlighet att se nyttan av matematiken i det framtida yrkeslivet.

I studieavsnittet ges studerande möjlighet att förstå den ekonomiska matematikens betydelse för den globala utvecklingen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

3D-geometri, 2 sp (MAA10)

Studieavsnittets moduler

- 3D-geometri, 2 sp (MAA10), Valfri

Mål

3D-geometri

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sina kunskaper i räkning med vektorer och lära sig att använda vektorer i ett tredimensionellt koordinatsystem*
- *lära sig att undersöka punkter, räta linjer och plan i xyz-koordinatsystemet med hjälp av vektorer*
- *stärka sina kunskaper om rymdgeometri i samband med extremvärdesuppgifter*
- *bekanta sig med funktioner som har två variabler*
- *kunna använda programvara för att åskådliggöra vektorer, linjer, plan och ytor samt i räkning med vektorer.*

Centralt innehåll

3D-geometri

- *vektorframställning i ett tredimensionellt koordinatsystem*
- *skalär produkt och vektorprodukt*
- *punkt, rät linje och plan i rymden*
- *en vinkel i rymden*
- *differential- och integralkalkylens rymdgeometriska tillämpningar i situationer där funktionsuttrycken innehåller en variabel*
- *funktioner med två variabler och ytor i rymden*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet utvecklas den studerandes förmåga att tänka kreativt och se problem ur olika perspektiv. Studieavsnittet visar på matematikens betydelse inom olika vetenskaper och stärker studerandes motivation och förmåga att se kopplingar mellan vetenskapsgrenar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Algoritmer och talteori, 2 sp (MAA11)

Studieavsnittets moduler

- Algoritmer och talteori, 2 sp (MAA11), Valfri

Mål

Algoritmer och talteori

Målen för modulen är att den studerande ska

- *veta vad en algoritm är, samt lära sig att undersöka hur en algoritm fungerar*
- *lära sig att utföra enkla algoritmer genom programmering*
- *bli insatt i logikens begrepp*
- *behärska grundbegrepp i talteorin och göra sig förtrogen med primtalens egenskaper*
- *kunna undersöka delbarheten hos hela tal.*

Centralt innehåll

Algoritmer och talteori

- *grundbegrepp i algoritmiskt tänkande: sekvens, val och upprepning*
- *flödesdiagram*
- *programmering av enkla algoritmer, sorteringsalgoritmer eller en algoritm som anknyter till numerisk lösning av en ekvation*
- *konnektiv och sanningsvärden*
- *delbarhet hos hela tal, delbarhetsekvationen (delningsekvationen) och kongruens*
- *Euklides algoritm*
- *aritmetikens grundsats*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet utvecklas den studerandes förmåga att tänka kreativt och se problem ur olika perspektiv. Studieavsnittet visar på matematikens betydelse inom olika vetenskaper och stärker studerandes motivation och förmåga att se kopplingar mellan vetenskapsgrenar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Analys och kontinuerlig fördelning, 2 sp (MAA12)

Studieavsnittets moduler

- Analys och kontinuerlig fördelning, 2 sp (MAA12), Valfri

Mål

Analys och kontinuerlig fördelning

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förståelse för analysens grundbegrepp*
- *kunna bilda och undersöka inversa funktioner till strängt monotona funktioner*
- *komplettera sina färdigheter i integralkalkyl*
- *göra sig förtrogen med begreppet kontinuerlig sannolikhetsfördelning och lära sig tillämpa normalfördelning*
- *kunna använda programvara vid undersökning av funktioners egenskaper och vid beräkning av generaliserade integraler i samband med tillämpningar.*

Centralt innehåll

Analys och kontinuerlig fördelning

- *styckvis definierad funktion*
- *undersökning av kontinuitet och deriverbarhet för en funktion*
- *allmänna egenskaper hos kontinuerliga och deriverbara funktioner*
- *invers funktion*
- *gränsvärde av funktioner när variabelns värde går mot oändligheten*
- *generaliserade integraler*
- *kontinuerliga fördelningar, normalfördelningen och normering*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på

ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Repetition 1, 2 sp (MAA13)

Mål

Lokal precisering

- Förbereda studerandena inför studentexamen
- Göra studerandena bekväma att hantera matematikverktygen i Abitti

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Repetition av MAG1 och MAA2 - MAA5
- Matematikverktygen i Abitti

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)

- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier

Repetition 2, 2 sp (MAA14)

Mål

Lokal precisering

- Förbereda studerandena inför studentexamen
- Göra studerandena bekväma att hantera matematikverktygen i Abitti

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Repetition av MAA6 - MAA9 och delar av MAA10 - MAA12
- Studentexamensuppgifter
- Matematikverktygen i Abitti

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier

7.12.2. Kort lärokurs i matematik (MAB)

Studieavsnitt

Uttryck och ekvationer, 2 sp (MAB2)

Studieavsnittets moduler

- Uttryck och ekvationer, 2 sp (MAB2), Obligatorisk

Mål

Uttryck och ekvationer

Målen för modulen är att den studerande ska

- *få övning i att använda matematik i problemlösning och lära sig att lita på sin egen matematiska förmåga*
- *lära sig att bilda uttryck och ekvationer till givna problem samt att lösa ekvationer och tolka lösningarna*
- *kunna tillämpa talföljder och summor vid matematisk problemlösning*
- *kunna använda programvara när hen undersöker polynomfunktioner samt vid tillämpning av polynomekvationer och -funktioner*

Centralt innehåll

Uttryck och ekvationer

- *formulering av problem som ekvationer*
- *ekvationslösning*
- *tolkning och värdering av lösningar till en ekvation*
- *polynomfunktioner av andra graden och lösning av andragradsekvationer*
- *aritmetisk talföljd och summa*
- *geometrisk talföljd och summa*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Geometri, 2 sp (MAB3)

Studieavsnittets moduler

- Geometri, 2 sp (MAB3), Obligatorisk

Mål

Geometri

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bli van att göra iakttagelser och dra slutsatser om geometriska egenskaper hos figurer och kroppar*
- *stärka förmågan att rita plana figurer och tredimensionella kroppar*
- *kunna lösa praktiska problem med hjälp av geometri*
- *kunna använda programvara vid undersökning av figurer och kroppar och vid geometriska tillämpningar.*

Centralt innehåll

Geometri

- *likformighet hos figurer*
- *trigonometri i en rätvinklig triangel*
- *Pythagoras sats och den omvända satsen till Pythagoras sats*
- *bestämning av area och volym för figurer och kroppar*
- *användning av geometriska metoder i koordinatsystemet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet utvecklas den studerandes förmåga att tänka kreativt och se problem ur olika perspektiv.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Matematiska modeller, 2 sp (MAB4)

Studieavsnittets moduler

- Matematiska modeller, 2 sp (MAB4), Obligatorisk

Mål

Matematiska modeller

Målen för modulen är att den studerande ska

- *se regelbundenheter och samband hos fenomen i den verkliga världen och kunna beskriva dessa med matematiska modelle*
- *värdera linjära och exponentiella tillväxtmodeller bland annat med hjälp av kalkylprogram och göra prognoser med hjälp av modellerna*
- *vänja sig vid att värdera kvalitet och användbarhet hos en modell*
- *kunna använda programvara för att skapa modeller och vid undersökning av egenskaperna hos polynomfunktioner och exponentialfunktioner samt vid lösning av polynomekvationer och exponentialekvationer i samband med tillämpningar.*

Centralt innehåll

Matematiska modeller

- *tillämpning av linjära och exponentiella modeller*
- *lösning av exponentialekvationer*
- *prognoser och bedömning av kvaliteten i en modell*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet utvecklas den studerandes förmåga att tänka kreativt och se problem ur olika perspektiv. Studieavsnittet visar på matematikens betydelse inom olika vetenskaper och stärker studerandes motivation och förmåga att se kopplingar mellan vetenskapsgrenar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAB5)

Studieavsnittets moduler

- Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAB5), Obligatorisk

Mål

Statistik och sannolikhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *öva sig att behandla, åskådliggöra och tolka statistiskt material*
- *göra sig förtrogen med sannolikhetskalkylens grunder och med konkretiserande modeller*
- *kunna använda programvara för att hämta, behandla och undersöka data i digitalt format, samt för att bestämma nyckeltal i ett observationsmaterial och som hjälpmedel i sannolikhetslära.*

Centralt innehåll

Statistik och sannolikhet

- *åskådliggörande av statistiskt material och bestämning av nyckeltal*
- *regression och korrelation*
- *observation och avvikande observation*
- *prognostisering*
- *sannolikhetsbegreppet*
- *additions- och multiplikationsregler*
- *kombinationer och multiplikationsprincipen*
- *modeller i sannolikhetslära*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet lär sig den studerande att se olika matematiska samband och hur de anknyter till vardagen. Den studerande ges möjlighet att se nyttan av matematiken i det framtida yrkeslivet.

Sannolikhet och statistik är nödvändiga verktyg i fattandet av svåra beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Grunder i ekonomisk matematik, 1 sp (MAB6)

Studieavsnittets moduler

- Grunder i ekonomisk matematik, 1 sp (MAB6), Obligatorisk

Mål

Grunder i ekonomisk matematik

Målen för modulen är att den studerande ska

- *behärska grundbegrepp och få färdigheter i ekonomisk matematik*
- *fördjupa sina färdigheter i procenträkning*
- *lära sig att beskriva hur processer inom ekonomin utvecklas*
- *kunna använda informationskällor och programvara för att göra beräkningar i samband med tillämpningar.*

Centralt innehåll

Grunder i ekonomisk matematik

- *relativ andel, jämförelse, beräkning av förändring*
- *index*
- *ränta och enkel ränteräkning*
- *skatter*
- *valutor*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet lär sig den studerande att se olika matematiska samband och hur de anknyter till vardagen. Den studerande ges möjlighet att se nyttan av matematiken i det framtida yrkeslivet.

I studieavsnittet ges studerande möjlighet att förstå den ekonomiska matematikens betydelse för den globala utvecklingen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Ekonomisk matematik, 1 sp (MAB7)

Studieavsnittets moduler

- Ekonomisk matematik, 1 sp (MAB7), Obligatorisk

Mål

Ekonomisk matematik

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära sig använda sina matematiska färdigheter för att beräkna tillräckligheten hos resurser, för ekonomisk planering, företagande och beräkning av lönsamhet*
- *tillämpa formler för talföljder i matematiska problem som anknyter till ekonomi*
- *lära sig att anpassa matematiska modeller i ekonomiska situationer och förstå deras begränsningar*
- *kunna använda programvara vid beräkningar och i samband med tillämpningar.*

Centralt innehåll

Ekonomisk matematik

- *aritmetisk och geometrisk talföljd och deras summor*
- *ränteräkning: ränta på ränta, nuvärde och diskontering*
- *depositioner och lån*
- *matematiska modeller anpassade för ekonomiska situationer där talföljder och summor används*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet lär sig den studerande att se olika matematiska samband och hur de anknyter till vardagen. Den studerande ges möjlighet att se nyttan av matematiken i det framtida yrkeslivet.

I studieavsnittet ges studerande möjlighet att förstå den ekonomiska matematikens betydelse för den globala utvecklingen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Matematisk analys, 2 sp (MAB8)

Studieavsnittets moduler

- Matematisk analys, 2 sp (MAB8), Valfri

Mål

Matematisk analys

Målen för modulen är att den studerande ska

- *undersöka förändringshastigheten för en funktion med grafiska och numeriska metoder*
- *förstå tolkningen av derivatan som förändringshastigheten för en funktion*
- *kunna undersöka förloppet hos en polynomfunktion med hjälp av derivatan*

- *kunna bestämma största och minsta värde för en funktion i samband med tillämpningar*
- *kunna använda programvara för att undersöka förloppet hos en funktion, derivatan av en funktion samt för att bestämma extremvärden till en funktion i ett slutet intervall i samband med tillämpningar.*

Centralt innehåll

Matematisk analys

- *grafiska och numeriska metoder*
- *polynomfunktionens derivata*
- *undersökning av tecken och förlopp hos en polynomfunktion*
- *bestämning av största och minsta värde för en polynomfunktion i ett slutet intervall*
- *bestämning av förändringshastigheten för en funktion med hjälp av programvara*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet utvecklas den studerandes förmåga att tänka kreativt och se problem ur olika perspektiv. Studieavsnittet visar på matematikens betydelse inom olika vetenskaper och stärker studerandes motivation och förmåga att se kopplingar mellan vetenskapsgrenar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Statistik- och sannolikhetsfördelningar, 2 sp (MAB9)

Studieavsnittets moduler

- Statistik- och sannolikhetsfördelningar, 2 sp (MAB9), Valfri

Mål

Statistik- och sannolikhetsfördelningar

Målen för modulen är att den studerande ska

- *göra sig förtrogen med normalfördelningen som en matematisk modell*
- *sätta sig in i binomialfördelningen som en matematisk modell*
- *utveckla djupare och mångsidiga färdigheter i att undersöka och behandla statistisk information med hjälp av programvara*
- *veta hur man beräknar nyckeltal och sannolikheter i anknytning till statistiska fördelningar och kunna bestämma dessa med hjälp av programvara*
- *förstå begreppen konfidensintervall och felmarginal och kunna bestämma dessa med hjälp av programvara.*

Centralt innehåll

Statistik- och sannolikhetsfördelningar

- *normalfördelning och begrepp för normering av fördelningen (väntevärde och standardavvikelse)*
- *upprepat försök*
- *binomialfördelning*
- *konfidensintervall och felmarginal*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

I studieavsnittet lär sig den studerande att se olika matematiska samband och hur de anknyter till vardagen. Den studerande ges möjlighet att se nyttan av matematiken i det framtida yrkeslivet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Repetition 1, 2 sp (MAB10)

Mål

Lokal precisering

- Förbereda studerandena inför studentexamen
- Göra studerandena bekväma att hantera matematikverktygen i Abitti

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Repetition av MAG1 och MAB2 - MAB4
- Matematikverktygen i Abitti

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier

Repetition 2, 2 sp (MAB11)

Mål

Lokal precisering

- Förbereda studerandena inför studentexamen
- Göra studerandena bekväma att hantera matematikverktygen i Abitti

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Repetition av MAB5 - MAB7 och delar av MAB8 - MAB9
- Studentexamensuppgifter
- Matematikverktygen i Abitti

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier

7.12.3. Gemensamt studieavsnitt i matematik (MAY)

Studieavsnitt

MAG1 Tal och ekvationer, 2 sp (MAG1)

Studieavsnittets moduler

- MAG1 Tal och ekvationer, 2 sp (MAY1), Obligatorisk

Mål

MAG1 Tal och ekvationer

Målen för modulen är att den studerande ska

- *repetera principerna för procenträkning*

- *kunna använda proportionalitet i problemlösning*
- *fördjupa kunskaperna i bråkräkning*
- *repetera räknereglerna för potenser*
- *stärka sin förståelse för funktionsbegreppet*
- *förstå principerna för hur man löser ekvationer och ekvationspar*
- *lära sig använda programvara för att rita grafer till funktioner, göra tolkningar och för att lösa ekvationer.*

Centralt innehåll

MAG1 Tal och ekvationer

- *talmängderna och de grundläggande räkneoperationerna*
- *motsatt tal och inverterat tal samt absolutbelopp*
- *procenträkning*
- *räkneregler för potenser (exponenten heltal)*
- *direkt och omvänd proportionalitet*
- *funktion, ritning och tolkning av grafer*
- *lösning av förstagradsekvationer*
- *ekvationspar*
- *kvadratrot och kubikrot*
- *potensfunktioner och potensekvationer (gradtalen 2 och 3)*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

I en trygg lärmiljö finns goda förutsättningar för att stärka sina matematiska kunskaper och utveckla en hållbar studieteknik. Strävan efter en god självkänsla och uthållighet är en viktig del av studieavsnittet.

I studieavsnittet främjas förståelsen för det matematiska språkets betydelse för att tolka, diskutera och presentera problem och lösningar. Den studerande utvecklar sin förmåga att uttrycka sig på ett matematiskt exakt sätt i olika representationsformer och att förstå matematikens karaktär som ett universellt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I början av studieavsnittet fastslås bedömningsprinciperna av läraren i samråd med studerandena. Syftet är att klargöra vad bedömningen baseras på och ge studerande en möjlighet att påverka upplägget. Olika delmoment bedöms med poäng men deras procentuella fördelning kan variera.

De delmoment som kan påverka bedömningen är:
- Prov (kunskap och färdighet)
- Minitest (kunskap och färdighet)
- Inlämningsuppgifter (färdighet och arbete)
- Aktivitet (kunskap, färdighet och arbete)

Under studieavsnittets gång utvärderas studerandenas kunskaper formativt för att öka deras medvetenhet om den egna lärprocessen.

7.13. Musik (MU)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i musik i gymnasiet ska främja den studerandes aktiva musikaliska verksamhet och delaktighet. I undervisningen i musik ska den studerande bekanta sig med världen på ett multisensoriskt sätt och undersöka den särskilt genom att lyssna. Hen fördjupar ett positivt förhållningssätt till musik och konstnärligt uttryck samt reflekterar över deras betydelse i livet.

Musikundervisningen i gymnasiet erbjuder möjligheter att experimentera med musikaliska uttryck, använda fantasin och arbeta tvärkonstnärligt. Kreativ produktion och sökande efter nya musikaliska lösningar är processer som kräver tid och ro att tänka. De utvecklar uthålligheten och förmågan att tillämpa det man lärt sig i nya situationer.

Utgångspunkten för musikundervisningen är den studerandes upplevelser och de betydelser hen gett musiken. Ett personligt förhållande till musik stärker självkännedomen, det helhetsmässiga välbefinnandet och utvecklingen av en musikalisk identitet. Musikundervisningen fördjupar också den studerandes förståelse av musik som ett samhälleligt fenomen. Det musikaliska och övriga konstnärliga arbetet ger färdigheter för musikalisk medborgerlig aktivitet, kulturellt och samhälleligt inflytande samt kritisk granskning av medie- och ljudmiljön.

Musikstudierna stödjer lärandet och stärker den sociala gemenskapen på många sätt. Att musicera tillsammans är en unik gruppverksamhet som stärker kommunikationsförmågan. Konstruktiv kommunikation och samverkan utvidgar den studerandes syn på musik och andra konstformer liksom hens kulturella värderingar och prioriteringar. Samtidigt utvecklas bland annat förmågan till kreativt och kritiskt tänkande. Dessa färdigheter behöver den studerande både för att skapa sig ett gott liv och för att studera och arbeta inom olika områden.

Den studerande lär sig innebörden av musikaliska begrepp på ett kroppsligt sätt genom auditiva, visuella och motoriska upplevelser i den musikaliska verksamheten. I undervisningen används utöver klingande ljudmaterial även tal, rörelse och bilder samt olika skrivna texter, som noter och tabulaturer.

Mångsidig kompetens

Studier i musik är en helhetsbetonad musikalisk lärprocess, som går ut på att utveckla kroppsliga, motoriska och kognitiva färdigheter samt uttrycksförmåga i social växelverkan. Förutom detta har musik som läroämne en naturlig koppling till alla delområden inom gymnasiets mångsidiga kompetens.

Musik är till sitt grundläggande väsen ett samspel och en gemensam aktivitet. Som läroämne skapar musik en grund för utvecklingen av ***kompetens för välbefinnande*** *och* ***för kommunikativ*** *och* ***etisk kompetens****. Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelsen i livet. När den studerande studerar musik lär hen sig att känna igen sina styrkor och även färdigheter som fortfarande kräver övning. Genom musikaliska och andra konstnärliga aktiviteter tränar hen sig i att förstå andra människors tankar och känslor, vilket är en förutsättning för utvecklingen av medkänsla och förmåga att sätta sig i en annan människas situation.*

Mångsidig musikundervisning utvecklar den studerandes ***kreativa och tvärvetenskapliga kompetens****. Musikalisk verksamhet utvecklar en förståelse för att fantasi och föreställningsförmåga är viktiga mänskliga egenskaper. De får oss att se saker annorlunda, tänka på nya sätt och lösa praktiska problem. Föreställningsförmågan är också viktig med tanke på* ***miljökompetensen****. En ekologisk föreställningsförmåga hjälper den studerande att se alternativa valmöjligheter och att väga konsekvenserna av sitt handlande ur ett hållbarhetsperspektiv. Undervisningen i musik stärker den estetiska omdömesförmågan och pekar*

på beröringspunkterna mellan musik och andra kunskapsområden. Det viktiga i konsten och skapandet är ändå att de hjälper till att se det mänskliga hos andra med allt vad det innebär i form av färdigheter, kunskap, erfarenheter och känslor.

Utvecklingen av ***global, kulturell*** *och* ***samhällelig kompetens*** *är på ett naturligt sätt kopplad till målen för musikundervisningen. Musik ger perspektiv på hur det är att vara människa och på samhället. Musik och andra konstformer öppnar och vidgar tänkandet, vilket hjälper att exempelvis se bortom gränser och möta konflikter. Den musikaliska verksamheten utvecklar förmågan att kritiskt bedöma den innebörd som getts åt olika företeelser. Detta gör det möjligt för den studerande att vid behov motsätta sig ett tänkande som bygger på odemokratiska värden som kränker människovärdet eller till exempel andra kulturer. Musik lär den studerande att agera ansvarsfullt och tillsammans med andra mot ett gemensamt mål, också tillsammans med sådana som inte har samma bakgrund som hen själv. Med hjälp av musik och annan konst är det möjligt att hantera också svåra ämnen i livet.*

Musik är ett kulturellt fenomen och även sätten att göra musik är kulturella. Därför fördjupar studierna i musik den studerandes förståelse för kulturen och kulturarvet i både sitt eget land och i andra länder. Sålunda kan musikstudierna stärka respekten för kulturell mångfald och dialogen mellan olika grupper.

Mål

De allmänna målen för musikundervisningen hänför sig till musikalisk mångsidighet, musikaliskt kreativt tänkande, musikens betydelser och musikaliskväxelverkan samt musiklärande och demokrati. De allmänna målen för undervisningenär följande:

Musikalisk mångsidighet

Målet är att den studerande ska

- *vidareutveckla sina musikaliska färdigheter som att sjunga, spela och lyssna*
- *fördjupa sina kunskaper om olika musikstilar, musikgenrer och musikens historia*
- *använda musikteknologins möjligheter för att göra musik.*

Musikaliskt kreativt tänkande

Målet är att den studerande ska

- *förhålla sig intresserat och nyfiket till musik och andra konstnärliga uttryckssätt*
- *experimentera modigt med nya och även ovanliga musikaliska idéer, också tillsammans med andra*
- *förstå den kreativa processens natur och acceptera ofullbordade processer.*

Musikens betydelse och musikalisk kommunikation

Målet är att den studerande ska

- *förhålla sig öppet och med respekt till olika kulturer samt föra dialog om musikaliska erfarenheter*
- *genom musik lära sig att förhålla sig förstående till olika upplevelser och livssituationer*
- *kunna använda musik för att upprätthålla och främja välbefinnande*
- *handha säkerhet i ljud- och musikmiljöer och skydda hörseln.*

Musiklärande och demokrati

Målet är att den studerande ska

- *identifiera sina musikaliska styrkor och uppmuntras att använda och utveckla dem*
- *sätta mål för sin musikaliska verksamhet och utveckla sina verksamhetssätt*
- *kunna använda musikaliska och andra konstnärliga uttrycksformer i sitt samhällsengagemang*
- *förstå och känna sitt ansvar i frågor som gäller yttrandefrihet, integritet och upphovsrätt.*

Bedömning

I undervisningen i musik ska bedömningen på ett positivt sätt stödja varje studerandes musikaliska utveckling och förhållande till musiken. Under lärprocessen ska den studerande få och ge mångsidig respons, vilket stödjer den studerande när det gäller att utvärdera och främja det egna lärandet.

Bedömningen ska ske i en förtroendefull och trygg atmosfär och fokusera på hela den musikaliska processen, utvecklingen av de musikspecifika arbetssätten och på de mål som ställts upp för studierna. Vid bedömningen tar man hänsyn till den studerandes utgångsnivå och till att den studerandes kunnande kan komma till uttryck på vilket musikaliskt delområde som helst. Det som ska bedömas är den studerandes musikaliska aktivitet i skolan, särskilt under studieperioderna, och inte hens musikalitet.

Studieavsnitt

Intro - ljud och jubel, 2 sp (MU1)

Studieavsnittets moduler

- Intro – ljud och jubel, 2 sp (MU1), Obligatorisk

Mål

Intro – ljud och jubel

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin röstanvändning och sin förmåga att musicera*
- *våga använda musik som uttrycksmedel och producera musikaliska idéer*
- *öva sig i att gestalta musikaliska element genom upplevelser och erfarenheter*
- *utforska och fördjupa sitt eget förhållande till musiklyssnande*
- *förstå och kunna tillämpa teknikens möjligheter i musik*
- *förstå innebörden och betydelsen av musik i livet och samhället*
- *agera för att främja uppkomsten av en säker ljudmiljö.*

Centralt innehåll

Intro – ljud och jubel

- *uppgifter och repertoar som utvecklar en mångsidig röstanvändning och färdigheter att sjunga och musicera tillsammans med andra*
- *uppgifter som uppmuntrar till kreativ produktion och konstnärligt uttryck*
- *repertoar för lyssnande och musicerande som inspirerar till reflektion över musikens betydelse*
- *möjligheter att använda musikteknologi på ett mångsidigt sätt*
- *konsertbesök och att bekanta sig med andra konst- och kulturtjänster i den mån det är möjligt*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Musik ger perspektiv på hur det är att vara människa och på samhället. Musik och andra konstformer öppnar och vidgar tänkandet, vilket hjälper att exempelvis se bortom gränser och möta konflikter.

- Musik lär den studerande att agera ansvarsfullt och tillsammans med andra mot ett gemensamt mål, också tillsammans med sådana som inte har samma bakgrund som hen själv.

- Genom musikaliska och andra konstnärliga aktiviteter tränar hen sig i att förstå andra människors tankar och känslor, vilket är en förutsättning för utvecklingen av medkänsla och förmåga att sätta sig i en annan människas situation.

- Musikalisk verksamhet utvecklar en förståelse för att fantasi och föreställningsförmåga är viktiga mänskliga egenskaper. De får oss att se saker annorlunda, tänka på nya sätt och lösa praktiska problem.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Aktivitet, förmåga att samarbeta och ta ansvar för det musikaliska arbetet både enskilt och inom gruppen.
- Musikinstudering, enskilt och i grupp.
- Kunskaper och färdigheter i sång och instrumentspel.
- Repertoarkännedom.
- Kunskaper om och användning av teknisk utrustning inom musikämnet.
- Skapa och producera musikaliska idéer.
- Förmåga att utveckla, uttrycka och reflektera kring det egna förhållandet till musiklyssnande.
- Förståelse om musikens betydelse för livet, individen och samhället.

Puls - musikaliska uttryck, 2 sp (MU2)

Studieavsnittets moduler

- Puls – musikaliska uttryck, 2 sp (MU2), Obligatorisk

Mål

Puls – musikaliska uttryck

Målen för modulen är den studerande ska

- *fördjupa sitt kunnande i de uttrycksformer som tilltalar hen*
- *utveckla sin förmåga att musicera i grupp och sin konstnärliga uttrycksförmåga*
- *analysera musikens kulturella särdrag och betydelser*
- *modigt ge sig i kast med att ta fram musikaliska idéer.*

Centralt innehåll

Puls – musikaliska uttryck

- *repertoar som utvecklar olika delområden inom musikalisk kompetens*

- *finländska musikkulturer och de studerandes egna musikkulturer*
- *uppgifter som utvecklar kreativt tänkande och konstnärlig uttrycksförmåga även med hjälp av teknologi*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Musikalisk verksamhet utvecklar en förståelse för att fantasi och föreställningsförmåga är viktiga mänskliga egenskaper. De får oss att se saker annorlunda, tänka på nya sätt och lösa praktiska problem.

- Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelsen i livet. När den studerande studerar musik lär hen sig att känna igen sina styrkor och även färdigheter som fortfarande kräver övning.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Aktivitet, förmåga att samarbeta och ta ansvar för det musikaliska arbetet både enskilt och inom gruppen.
- Musikinstudering, enskilt och i grupp.
- Utveckla fördjupade kunskaper och färdigheter i sång och instrumentspel.
- Repertoarkännedom.
- Förmåga att analysera musikens kulturella särdrag och betydelser.
- Skapa och producera musikaliska idéer.
- Förmåga att utveckla, uttrycka och reflektera kring det egna förhållandet till musik.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Inför studieavsnittet bör den studerande ha avlagt tidigare studieavsnitt:

- Intro - ljud och jubel (MU1)

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Körsång 1, 2 sp (MU5)

Mål

Lokal precisering

- Utveckla kunskaper och färdigheter i körsång, stämsång och musikaliska framträdanden.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Körsång, stämsång och framträdanden av olika slag - samt förberedelsen av dessa.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Avlagd eller underkänd. Den studerandes aktiva deltagande, kunskaper och färdigheter i körsång.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Körsång 2, 2 sp (MU6)

Mål

Lokal precisering

- Utveckla kunskaper och färdigheter i körsång, stämsång och musikaliska framträdanden.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Körsång, stämsång och framträdanden av olika slag - samt förberedelsen av dessa.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Avlagd eller underkänd. Den studerandes aktiva deltagande, kunskaper och färdigheter i körsång.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Global och kreativ, 4 sp (MU3-MU4)

Studieavsnittets moduler

- Genre – global nyfikenhet, 2 sp (MU3), Valfri
- Demo – kreativt tillsammans, 2 sp (MU4), Valfri

Mål

Genre – global nyfikenhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå musikens kulturbundenhet och interkulturella kopplingar*
- *förhålla sig nyfiket och genom upplevelser sätta sig in i musikgenrer och musikkulturer som är nya för hen själv*
- *uppfatta sig själv som en del av en global musikalisk värld*
- *identifiera sina egna utgångspunkter och de utmaningar och möjligheter som interkulturell ömsesidighet innebär.*

Demo – kreativt tillsammans

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin kreativa förmåga i en musikalisk eller tvärkonstnärlig process*
- *ta ansvar för gruppens musikaliska verksamhet*
- *fördjupa sin förståelse för olika sätt att påverka genom musik och interaktion*
- *förstå relationen mellan musik och andra konstformer och medier.*

Centralt innehåll

Genre – global nyfikenhet

- *olika musikgenrer, musikstilar och musikkulturer samt de betydelser och värderingar som är kopplade till dem*
- *musikkulturer som en del av kulturen*
- *mångsidigt arbete med olika former av musik*

Demo – kreativt tillsammans

- *planering av hur modulens mål ska uppnås och en studerandeorienterad planering av repertoaren*
- *musikalisk eller tvärkonstnärlig process beroende på gruppens resurser*
- *musikens effektivitet till exempel i interaktion, inom lyrik och andra konstformer, medier eller i samhället*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Den studerande utvecklar förståelse om olika samhälleliga tankeströmningar genom det estetiska och musikaliska sammanhanget.

- Musik skapas och gestaltas genom olika typer av samspel. Genom att aktivt musicera med andra i olika konstellationer utvecklar den studerande en kommunikativ förmåga som kräver särskild lyhördhet och uppmärksamhet.

- Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelsen i livet.

- Den studerande utvecklar en djupare förståelse för olika musikkulturer genom ett utövande, utvecklande och närmande till olika musiktraditioner.
- Den studerande utvecklar förståelse för olika kulturella kontexter.

- Den studerande utvecklar kunskaper om musikens roll och betydelse i olika mångfacetterade estetiska sammanhang.
- Den studerande blir medveten om sina kreativa kompetenser genom att utöva och appropriera olika estetiska uttryck.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Aktivitet, förmåga att samarbeta och ta ansvar för det musikaliska arbetet både enskilt och inom gruppen.
- Musikinstudering, enskilt och i grupp.
- Kunskaper och färdigheter i sång och instrumentspel.
- Repertoarkännedom.
- Kunskaper om och användning av teknisk utrustning inom musikämnet.
- Skapa och producera musikaliska idéer.
- Förmåga att utveckla, uttrycka och reflektera kring det egna förhållandet till musiklyssnande.
- Förståelse om musikens betydelse för livet, individen och samhället.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Inför studieavsnittet bör den studerande ha avlagt tidigare studieavsnitt:

- Intro - ljud och jubel (MU1)
- Puls - musikaliska uttryck (MU2)

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Sång 1, 2 sp (MUP1)

Mål

Lokal precisering

- Den studerande ska utveckla musikaliska grundkunskaper i att utöva och gestalta olika sångfärdigheter.
- Kunskaper om praktiska och teoretiska verktyg som att tolka och gestalta enklare notbilder, gehöret, härmandet samt att kommunicera med teoretiska begrepp inom musikämnet.
- Kunskaper om och användandet av teknisk utrustning och det musikhistoriska perspektivet är återkommande moment som tangerar avsnittet.
- Repertoarkännedom och förberedelser inför musikframföranden, som spel-och sångkonserter, har en särskilt viktig roll i avsnittet.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Introduktionsavsnittet på musikprogrammet där utövandet av sång i olika former står i fokus. Exempel på dessa är körsång/ensemblesång, solosång, duetter med mera. Musikaliskt lärande i grupp har en central roll i avsnittet – vi musicerar och lär oss tillsammans. I avsnittet sjunger och ackompanjerar vi musikaliska verk i olika musikgenrer. Valet av repertoar och genreinriktningarna i avsnittet sker i samråd mellan lärare och studerande. I relation till avsnittets huvudfokus behandlas olika musikinstuderingsvägar, konsertarrangering och ämnesspecifika begrepp.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Musikalisk verksamhet utvecklar en förståelse för att fantasi och föreställningsförmåga är viktiga mänskliga egenskaper. De får oss att se saker annorlunda, tänka på nya sätt och lösa praktiska problem.
- Den studerande utvecklar kunskaper om musikens roll och betydelse i olika mångfacetterade estetiska sammanhang.
- Den studerande blir medveten om sina kreativa kompetenser genom att utöva och appropriera olika estetiska uttryck.

- Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelsen i livet. När den studerande studerar musik lär hen sig att känna igen sina styrkor och även färdigheter som fortfarande kräver övning.

- Den studerande utvecklar en djupare förståelse för olika musikkulturer genom ett utövande, utvecklande och närmande till olika musiktraditioner.
- Den studerande utvecklar förståelse för olika kulturella kontexter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Aktivitet, förmåga att samarbeta och ta ansvar för det musikaliska arbetet både enskilt och inom gruppen.
- Musikinstudering, enskilt och i grupp.
- Kunskaper i sång i olika former. Färdigheter som att följa melodier, rytmer och att anpassa den egna stämman till den musikaliska helheten.
- Repertoarkännedom.
- Bidra till att planera, arrangera och genomföra framföranden.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Introduktionsavsnitt på musikprogrammet.

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Musikteori, 2 sp (MUP2)

Mål

Lokal precisering

- Utveckla djupare musikteoretiska kunskaper.
- Få mångsidiga kunskaper om musikens byggstenar genom musikteori.
- Förstå musikens byggstenar och kommunicera musikaliska idéer och tankar med hjälp av musikteori.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- I avsnittet står kunskaper om musikteoretiska byggstenar i fokus. Avsnittet inleds med musikteoretiska regler och kunskaper som ger den studerande en god teoretisk grund för att senare kunna spela, sjunga, tillgängliggöra sig och förstå musik i olika sammanhang. I avsnittet behandlas notsystemet, melodier, rytmer, ackord, harmonik, tonarter, intervall, skalor, formlära, ackordföljder och transponering.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Skriftlig dokumentation.
- Aktivt deltagande.
- Musikteoretisk tentamen (3/3-nivå).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Inför studieavsnittet bör den studerande ha avlagt tidigare studieavsnitt:

- Sång 1 (MUP1)

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Spel 1, 2 sp (MUP3)

Mål

Lokal precisering

- Den studerande ska utveckla musikaliska grundkunskaper i att utöva och gestalta olika spel- och sångfärdigheter.
- Kunskaper om praktiska och teoretiska verktyg som att tolka, följa och använda ackord, tabulatur, enklare notbilder, gehöret, härmandet samt att kommunicera med teoretiska begrepp inom musikämnet.
- Kunskaper om och användandet av teknisk utrustning och det musikhistoriska perspektivet är återkommande moment som tangerar avsnittet.
- Repertoarkännedom och förberedelser inför musikframföranden, som konserter och framträdanden, har en särskilt viktig roll i avsnittet.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Introduktionsavsnitt till ensemblespel på musikprogrammet. Musikaliskt lärande i grupp har en central roll i avsnittet – vi musicerar och lär oss tillsammans. Vi arbetar främst med musik från den senare populärmusikens era. I avsnittet sjungs och spelas olika genrer som pop, rock, visor, disco, hip-hop, funk, reggae, metal, country, dansband, house, EDM, schlager et cetera. Valet av repertoar och genreinriktningarna i avsnittet sker i samråd mellan lärare och studerande. I relation till avsnittets huvudfokus behandlas olika musikinstuderingsvägar, teknisk utrustning, musikhistoria, konsertarrangering och ämnesspecifika begrepp.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Musikalisk verksamhet utvecklar en förståelse för att fantasi och föreställningsförmåga är viktiga mänskliga egenskaper. De får oss att se saker annorlunda, tänka på nya sätt och lösa praktiska problem.
- Den studerande utvecklar kunskaper om musikens roll och betydelse i olika mångfacetterade estetiska sammanhang.
- Den studerande blir medveten om sina kreativa kompetenser genom att utöva och appropriera olika estetiska uttryck.

- Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelsen i livet. När den studerande studerar musik lär hen sig att känna igen sina styrkor och även färdigheter som fortfarande kräver övning.

- Den studerande utvecklar en djupare förståelse för olika musikkulturer genom ett utövande, utvecklande och närmande till olika musiktraditioner.
- Den studerande utvecklar förståelse för olika kulturella kontexter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Aktivitet, förmåga att samarbeta och ta ansvar för det musikaliska arbetet både enskilt och inom gruppen.
- Musikinstudering, enskilt och i grupp.
- Kunskaper i sång och instrumentspel på främst gitarr, bas, trummor och klaviatur. Färdigheter som att följa melodier, rytmer och ackordbyten och anpassa den egna stämman till den musikaliska helheten.

- Repertoarkännedom.
- Kunskaper om och användandet av teknisk utrustning inom musikämnet.
- Bidra till att planera, arrangera och genomföra framföranden.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Inför studieavsnittet bör den studerande ha avlagt tidigare studieavsnitt:

- Sång 1 (MUP1)
- Musikteori (MUP2)

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Låtskrivning 1, 2 sp (MUP4)

Mål

Lokal precisering

- Förstå musikens byggstenar och kommunicera musikaliska idéer och tankar med hjälp av musikteori.
- Skapa musik med hjälp av musikteori.
- Prövar och omprövar för att skapa och förmedla egna musikaliska idéer.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- I avsnittet står utvecklingen av den studerandes egna musikskapande i fokus. Skapandet av egenkomponerad musik kan ske enskilt och i grupp. I avsnittet behandlas bland annat formlära, lyrik/textskapande, ackordföljder, instrumentering, arrangering, komponering och låtskrivning. Därtill är feedback och samarbete viktiga beståndsdelar genom avsnittets olika delar - att kunna ge och ta konstruktiv kritik på ett öppet sätt är givande både för låtskrivaren och musikern.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Förmågan att ge och ta respons på kreativa musikaliska processer.

- Att skapa olika musikaliska och estetiska idéer självständigt och i grupp - där individens olika förkunskaper får komma till uttryck i nya kontexter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Aktivt deltagande.
- Skapandeprocessen, från idé till färdig komposition/låt.
- Dokumentation och presentation av skapat musikaliskt material som framföranden och inspelningar.
- Ge och ta respons på det musikaliska skapandet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Inför studieavsnittet bör den studerande ha avlagt tidigare studieavsnitt:

- Sång 1 (MUP1)

- Musikteori (MUP2)
- Spel 1 (MUP3)

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Spel 2, 2 sp (MUP5)

Mål

Lokal precisering

- Den studerande utvecklar musikaliska kunskaper i att utöva och gestalta olika spel- och sångfärdigheter.
- Utveckla praktiska och teoretiska kunskaper för att i musicerandet tolka och omtolka musik.
- Kunskaper om och användandet av teknisk utrustning och det musikhistoriska perspektivet är återkommande moment som tangerar avsnittet.
- Utveckla repertoarkännedom.
- Förberedelser inför musikframföranden, som konserter och framföranden.
- Utveckla färdigheter som att följa, härma och använda; ackord, tabulatur, notbilder, gehöret i musicerandet.
- Kommunicera med teoretiska begrepp.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Utövandet av instrumentspel och särskilt ensemblespel står i fokus. Musikaliskt lärande i grupp har en central roll i avsnittet – vi musicerar och lär oss tiValet av repertoar och genreinriktningarna i avsnittet sker i samråd mellan lärare och studerande. I relation till avsnittets huvudfokus behandlas olika musikinstuderingsvägar, teknisk utrustning, musikhistoria, konsertarrangering och ämnesspecifika begrepp.llsammans.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Den studerande utvecklar en djupare förståelse för olika musikkulturer genom ett utövande, utvecklande och närmande till olika musiktraditioner.
- Den studerande utvecklar förståelse för olika kulturella kontexter.

- Musik skapas och gestaltas genom olika typer av samspel. Genom att aktivt musicera med andra i olika konstellationer utvecklar den studerande en kommunikativ förmåga som kräver särskild lyhördhet och uppmärksamhet.

- Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelsen i livet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Aktivitet, förmåga att samarbeta och ta ansvar för det musikaliska arbetet både enskilt och inom gruppen.
- Musikinstudering, enskilt och i grupp.
- Kunskaper i sång och instrumentspel. Färdigheter som att följa melodier, rytmer och ackordbyten och anpassa den egna stämman till den musikaliska helheten.
- Repertoarkännedom.

- Kunskaper om och användandet av teknisk utrustning inom musikämnet.
- Bidra till att planera, arrangera och genomföra framföranden.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Inför studieavsnittet bör den studerande ha avlagt tidigare studieavsnitt:

- Sång 1 (MUP1)
- Spel 1 (MUP2)
- Musikteori (MUP3)
- Låtskrivning 1 (MUP4)

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Sång 2, 2 sp (MUP6)

Mål

Lokal precisering

- Den studerande ska utveckla fördjupade musikaliska kunskaper i att utöva och gestalta olika sångfärdigheter.
- Kunskaper om praktiska och teoretiska verktyg som att tolka och gestalta notbilder, gehöret, härmandet samt att kommunicera med teoretiska begrepp inom musikämnet.
- Kunskaper om och användandet av teknisk utrustning och det musikhistoriska perspektivet är återkommande moment som tangerar avsnittet.
- Repertoarkännedom och förberedelser inför musikframföranden, som konserter och framträdanden, har en särskilt viktig roll i avsnittet.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- I studieavsnittet är utövandet av sång i olika former i fokus. Exempel på dessa är körsång/ensemblesång, solosång, duetter med mera. Musikaliskt lärande i grupp har en central roll i avsnittet – vi musicerar och lär oss tillsammans. I avsnittet sjunger och ackompanjerar vi musikaliska verk i olika musikgenrer. Valet av repertoar och genreinriktningarna i avsnittet sker i samråd mellan lärare och studerande. I relation till avsnittets huvudfokus behandlas olika sångtekniker, musikinstuderingsvägar, konsertarrangering och ämnesspecifika begrepp.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Musikalisk verksamhet utvecklar en förståelse för att fantasi och föreställningsförmåga är viktiga mänskliga egenskaper. De får oss att se saker annorlunda, tänka på nya sätt och lösa praktiska problem.
- Den studerande utvecklar kunskaper om musikens roll och betydelse i olika mångfacetterade estetiska sammanhang.
- Den studerande blir medveten om sina kreativa kompetenser genom att utöva och appropriera olika estetiska uttryck.

- Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelsen i livet. När den studerande studerar musik lär hen sig att känna igen sina styrkor och även färdigheter som fortfarande kräver övning.

- Den studerande utvecklar en djupare förståelse för olika musikkulturer genom ett utövande, utvecklande och närmande till olika musiktraditioner.

- Den studerande utvecklar förståelse för olika kulturella kontexter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Aktivitet, förmåga att samarbeta och ta ansvar för det musikaliska arbetet både enskilt och inom gruppen.
- Musikinstudering, enskilt och i grupp.
- Kunskaper i sång i olika former. Färdigheter som att följa melodier, rytmer och att anpassa den egna stämman till den musikaliska helheten.
- Repertoarkännedom.
- Bidra till att planera, arrangera och genomföra framföranden.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Inför studieavsnittet bör den studerande ha avlagt tidigare studieavsnitt:

- Sång 1 (MUP1)
- Spel 1 (MUP3)
- Spel 2 (MUP5)
- Musikteori (MUP2)
- Låtskrivning 1 (MUP4)

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Låtskrivning 2, 2 sp (MUP7)

Mål

Lokal precisering

- Få djupare kunskaper om låtskrivning och digitalt musikskapande.
- Skapa och förmedla egna musikaliska idéer med hjälp av digitala verktyg, framföranden och/eller inspelningar.
- Appropriera komponering, speltekniska och sångtekniska färdigheter för att utveckla det egna musikaliska varumärket.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Skapande och framförande av studerandes egna låtar och verk ligger i fokus i studieavsnittet. Fördjupning i låtskrivning, digitalt musikskapande, bearbetning, dokumentering, inspelning, mixning, mastring, upphovsrätt och att producera egenkomponerad musik behandlas i studieavsnittet. Att använda digitala verktyg för att skapa egna kompositioner är centralt under studieavsnittets gång. Därtill är feedback och samarbete viktiga beståndsdelar genom avsnittets olika delar - att kunna ge och ta konstruktiv kritik på ett öppet sätt är givande både i rollen som låtskrivare och musiker.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Musik skapas och gestaltas genom olika typer av samspel. Genom att aktivt musicera och skapa med andra i olika konstellationer utvecklar den studerande en kommunikativ förmåga som kräver särskild lyhördhet och uppmärksamhet.

- Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelsen i livet.

- Den studerande utvecklar kunskaper om musikens roll och betydelse i olika mångfacetterade estetiska sammanhang.
- Den studerande blir medveten om sina kreativa kompetenser genom att utöva och appropriera olika estetiska uttryck.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Skapande processen, från idé till färdig komposition/låt.
- Skriftlig, digital och ljudande dokumentation.
- Presentationer och framföranden.
- Kunskaper om musikskapande med digitala verktyg.
- Aktivt deltagande i de olika momenten.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Inför studieavsnittet bör den studerande ha avlagt tidigare studieavsnitt:

- Sång 1 (MUP1)
- Spel 1 (MUP3)
- Spel 2 (MUP5)
- Musikteori (MUP2)
- Låtskrivning 1 (MUP4)
- Sång 2 (MUP6)

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Spel 3, 2 sp (MUP8)

Mål

Lokal precisering

- Utveckla scenuttryck
- Utveckla djupare sång- och speltekniska färdigheter
- Utveckla kunskaper om olika estetiska/konstnärliga uttryck i den musikaliska kontexten
- Utveckla kunskaper om estetisk kommunikation
- Få kunskaper om en den sceniska musiken och repertoaren som tangerar den
- Få kunskap om annordnanden av musikframföranden

Centralt innehåll

Lokal precisering

- I studieavsnittet ligger fokus på musikal-, film- och spelmusik. Vidare riktas fokus mot att förmedla en djupare estetisk tolkning av låtarna och sångerna i stil med de sammanhang de kommer ifrån. Att utveckla scenuttrycket och det estetiska berättandet i framförandet till publiken är centralt i avsnittet. I studieavsnittet kombineras olika estetiska uttryck för att förmedla en större konstnärlig och musikalisk upplevelsehelhet. Dessa uttryck, utöver musik, kan med fördel vara digitala bilder/filmer, konstverk, dans, koreografi, rekvisita, tal, text, mask et cetera.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Den studerande utvecklar en djupare förståelse för olika musikkulturer genom ett utövande, utvecklande och närmande till fler traditioner.
- Den studerande utvecklar förståelse för olika kulturella kontexter.

- Den studerande utvecklar kunskaper om musikens roll och betydelse i olika mångfacetterade estetiska sammanhang.
- Den studerande blir medveten om sina kreativa kompetenser genom att utöva och appropriera olika estetiska uttryck.

- Den studerande utvecklar förståelse om olika samhälleliga tankeströmningar genom det estetiska och musikaliska sammanhanget.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Aktivitet, förmåga att samarbeta och ta ansvar för det musikaliska arbetet både enskilt och inom gruppen.
- Musikinstudering, enskilt och i grupp.
- Kunskaper i scenuttryck, sång och instrumentspel.
- Färdigheter att kombinera olika estetiska uttryck med musik.
- Repertoarkännedom.
- Bidra till att planera, arrangera och genomföra framföranden.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Inför studieavsnittet bör den studerande ha avlagt tidigare studieavsnitt:

- Sång 1 (MUP1)
- Spel 1 (MUP3)
- Spel 2 (MUP5)
- Musikteori (MUP2)
- Låtskrivning 1 (MUP4)
- Sång 2 (MUP6)
- Låtskrivning 2 (MUP7)

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Intro till Slutprojekt, 2 sp (MUP9)

Mål

Lokal precisering

- Skapa och planera en större musikteatralisk helhet/produktion/projekt.
- Utvecklar fördjupade musikaliska färdigheter och andra kunskaper i en tvärvetenskaplig lärandekontext.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- I detta studieavsnitt planerar, skapar, bearbetar gruppen ett musikaliskt slutprojekt eller en musikalisk slutproduktion. Fokus ligger vid att skapa en större musikalisk helhet innehållandes olika estetiska uttryck. Slutproduktionen/slutprojektet kommer att framföras med flertalet föreställningar/konserter. Slutproduktionen/-projektet kan vara en

musikal eller ett musikteaterprojekt eller någon annan typ av musikalisk slutproduktion som studerandegruppen skapar och framför. Musik, manus, dramaturgi, scenografi, koreografi, kostym, mask, rekvisita, marknadsföring, bild, text, digitala medier, ljus- och ljudsättning tangerar det tvärvetenskapliga slutprojektet och kan komma till uttryck på många olika sätt.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Den studerande utvecklar förståelse om olika samhälleliga tankeströmningar genom det estetiska och musikaliska sammanhanget.

- Den studerande utvecklar kunskaper om musikens roll och betydelse i olika mångfacetterade estetiska sammanhang.

- Den studerande blir medveten om sina kreativa kompetenser genom att utöva och appropriera olika estetiska uttryck.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Aktivt arbete för helheten
- Presentationer och redovisningar av idéer
- Planeringen och skapandet

Fri beskrivning av studieavsnittet

Inför studieavsnittet bör den studerande ha avlagt tidigare studieavsnitt:

- Sång 1 (MUP1)
- Spel 1 (MUP3)
- Spel 2 (MUP5)
- Musikteori (MUP2)
- Låtskrivning 1 (MUP4)
- Sång 2 (MUP6)
- Låtskrivning 2 (MUP7)
- Spel 3 (MUP8)

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Spel 4, 2 sp (MUP10)

Mål

Lokal precisering

- Den studerande ska utveckla fördjupade musikaliska kunskaper i att utöva och gestalta olika spel- och sångfärdigheter.
- Utveckla praktiska och teoretiska kunskaper för att i musicerandet tolka och omtolka musik.
- Kunskaper om och användandet av teknisk utrustning och det musikhistoriska perspektivet är återkommande moment som tangerar avsnittet.
- Utveckla en bred repertoarkännedom.
- Förberedelser inför musikframföranden, som spel- och sångkonserter.
- Utveckla färdigheter som att följa, härma och använda; färgade ackord, tabulatur, notbilder, gehöret i musicerandet.

- Kommunicera med teoretiska begrepp inom musikämnet.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Fördjupat utövande av sång, instrumentspel och ensemblespel står i fokus. Musikaliskt lärande i grupp har en central roll i avsnittet – vi musicerar och lär oss tillsammans. Valet av repertoar och genreinriktningarna i avsnittet sker i samråd mellan lärare och studerande. I relation till avsnittets huvudfokus behandlas olika musikinstuderingsvägar, teknisk utrustning, musikhistoria, konsertarrangering och ämnesspecifika begrepp.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Den studerande utvecklar en djupare förståelse för olika musikkulturer genom ett utövande, utvecklande och närmande till olika musiktraditioner.
- Den studerande utvecklar förståelse för olika kulturella kontexter.

- Musik skapas och gestaltas genom olika typer av samspel. Genom att aktivt musicera med andra i olika konstellationer utvecklar den studerande en kommunikativ förmåga som kräver särskild lyhördhet och uppmärksamhet.

- Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelsen i livet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Aktivitet, förmåga att samarbeta och ta ansvar för det musikaliska arbetet både enskilt och inom gruppen.
- Musikinstudering, enskilt och i grupp.
- Kunskaper i sång och instrumentspel. Färdigheter som att följa melodier, rytmer och ackordbyten och anpassa den egna stämman till den musikaliska helheten.
- Repertoarkännedom.
- Kunskaper om och användandet av teknisk utrustning inom musikämnet.
- Bidra till att planera, arrangera och genomföra framföranden.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Inför studieavsnittet bör den studerande ha avlagt tidigare studieavsnitt:

- Sång 1 (MUP1)
- Spel 1 (MUP3)
- Spel 2 (MUP5)
- Musikteori (MUP2)
- Låtskrivning 1 (MUP4)
- Låtskrivning 2 (MUP7)
- Sång 2 (MUP6)
- Spel 3 (MUP8)

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Slutprojekt, 6 sp (MUP11)

Mål

Lokal precisering

- Skapa, bearbeta och framföra en större musikteatralisk helhet/produktion/projekt.
- Utvecklar fördjupade musikaliska färdigheter och andra kunskaper i en tvärvetenskaplig lärandekontext.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- I musikprogrammets sista studieavsnitt planerar, skapar, bearbetar, instuderar, omprövar, inövas och genomförs ett musikaliskt slutprojekt eller en musikalisk slutproduktion. Fokus ligger vid att skapa en större musikalisk helhet innehållandes olika estetiska uttryck. Slutproduktionen/slutprojektet kommer att framföras med flertalet föreställningar/konserter. Slutproduktionen/-projektet kan vara en musikal eller ett musikteaterprojekt eller någon annan typ av musikalisk slutproduktion som studerandegruppen skapar och framför. Musik, manus, dramaturgi, scenografi, koreografi, kostym, mask, rekvisita, marknadsföring, bild, text, digitala medier, ljus- och ljudsättning tangerar det tvärvetenskapliga slutprojektet och kan komma till uttryck på många olika sätt.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Den studerande utvecklar förståelse om olika samhälleliga tankeströmningar genom det estetiska och musikaliska sammanhanget.
- Musik skapas och gestaltas genom olika typer av samspel. Genom att aktivt musicera med andra i olika konstellationer utvecklar den studerande en kommunikativ förmåga som kräver särskild lyhördhet och uppmärksamhet.
- Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelsen i livet.
- Den studerande utvecklar en djupare förståelse för olika musikkulturer genom ett utövande, utvecklande och närmande till olika musiktraditioner.
- Den studerande utvecklar förståelse för olika kulturella kontexter.
- Den studerande utvecklar kunskaper om musikens roll och betydelse i olika mångfacetterade estetiska sammanhang.
- Den studerande blir medveten om sina kreativa kompetenser genom att utöva och appropriera olika estetiska uttryck.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Aktivt deltagande och engagemang i:

- Arbetet för helheten
- Presentationer och redovisningar av idéer
- Planeringen och skapandet

- Bearbetningen och instuderingen
- Inövandet och förverkligandet
- Genomförandet och föreställningar/konserter

Fri beskrivning av studieavsnittet

Inför studieavsnittet bör den studerande ha avlagt tidigare studieavsnitt:

- Sång 1 (MUP1)
- Spel 1 (MUP3)
- Spel 2 (MUP5)
- Musikteori (MUP2)
- Låtskrivning 1 (MUP4)
- Sång 2 (MUP6)
- Låtskrivning 2 (MUP7)
- Spel 3 (MUP8)
- Intro till slutprojekt (MUP9)
- Spel 4 (MUP10)

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

7.14. Studiehandledning (OP)

Läroämnets uppdrag

Studiehandledningen har som uppdrag att ge den studerande möjlighet att inhämta sådana kunskaper och färdigheter som behövs i livet, studierna och arbetslivet. Studiehandledningen ska stärka den studerandes aktivitet och engagemang, funktionsförmåga och förmåga att lära sig lära samt hens färdigheter att planera sin karriär. Med den studerandes aktivitet och engagemang avses här den studerandes förmåga att bygga sin framtid samt hens färdigheter att fatta beslut som berör studier och karriär. Studiehandledningen stärker den studerandes tro på sina egna möjligheter att nå de mål som ställts upp och den studerande lär sig lita på sin förmåga att klara av förändringar.

Studiehandledningen kopplar samman studierna med arbetslivet och främjar rättvisa, likabehandling, jämställdhet, jämlikhet och delaktighet samt förebygger utslagning från utbildning och arbetsliv. Med hjälp av genusmedveten handledning strävar man efter att bryta ner könssegregeringen inom olika utbildningar och på arbetsmarknaden. Studiehandledningen utvecklar kunskaper och färdigheter som främjar tillgången till kunnig arbetskraft och bidrar till att efterfrågan på och utbudet av kunnande möts i framtidens arbetsliv.

Mångsidig kompetens

Under studiehandledningen utvecklar den studerande kunskaper och färdigheter som hen behöver för att vara en ansvarstagande medborgare som deltar aktivt i samhället. Den studerande utvecklar färdigheter för kontinuerligt lärande samt färdigheter att planera sin karriär och sitt arbetsliv. Hen reflekterar över sin verksamhet och arbetar konstruktivt tillsammans med andra. Studiehandledningen hjälper den studerande att utveckla sin ***samhälleliga kompetens*** *och sin* ***kommunikativa kompetens****.*

Den studerande kan med stöd av studiehandledningen aktivt söka information samt kritiska granska och tillämpa den. Hen lär sig utveckla sin ***kompetens för välbefinnande****. Den studerande vänjer sig vid att känna igen sina styrkor samt lär sig hantera osäkerhet och vid behov söka upp handlednings- och rådgivningstjänster.*

*Studiehandledningen bidrar till att i enlighet med målen för **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens** utveckla den studerandes uthållighet, problemlösningsförmåga och nyfikenhet att lära sig nytt. Den studerande utvecklas inom de kunskaps- och livsområden som ställts upp som mål för den **etiska kompetensen** och **miljökompetensen** samt för den **globala och kulturella kompetensen**.*

Mål

Studiehandledningen stödjer den studerandes framtidstro och ger hen mod att påverka sin framtid.

De allmänna målen för studiehandledningen är att den studerande

ska

- *hitta sina egna sätt att lära sig som också stödjer kontinuerligt lärande*
- *få stöd för att planera och ta kontroll över sitt eget liv samt att fatta beslut som gäller utbildning och karriärval*
- *planera och ta kontroll över sin tidsanvändning*
- *kunna bedöma sin aktivitet och sina resurser, sitt behov av handledning och stöd samt sina kommunikativa färdigheter och förmågan att arbeta i grupp*
- *förstå vilken betydelse de värderingar, uppfattningar och människor som är viktiga i ens liv, har för val och beslut*
- *lära sig självvärderingsfärdigheter och kunna kartlägga och formulera sina kunskaper och styrkor*
- *känna till de viktigaste informationskällorna, handledningstjänsterna och digitala ansökningssystemen som gäller fortsatt utbildning, arbetsliv och karriärplanering samt kunna använda dessa för att planera sin karriär och söka till fortsatta studier*
- *lära sig bedöma hur de egna studie- och karriärplaneringsfärdigheterna utvecklats*
- *öva sig i att utvärdera vilka färdigheter hen har i informationssökning och informations- och kommunikationsteknologi för att söka information om utbildning och arbetsliv*
- *fästa uppmärksamhet vid sin förmåga att bedöma hur tillförlitliga och ändamålsenliga olika informationskällor är för den egna karriärplaneringen*
- *kunna agera och analysera sitt agerande i digitala miljöer samt andra miljöer som behandlar karriärplanering.*

Bedömning

För studiehandledningen ges inget vitsord som i de övriga läroämnena, utan studieavsnitten bedöms med en anteckning om avlagda studier. I studiehandledningen ska bedömningen baseras på den studerandes självvärdering och på interaktiv, handledande och uppmuntrande respons i samband med olika skeden av handledningsverksamheten. Varje studerande ställer upp sina egna mål och i studiehandledningen följer man upp hur de förverkligas.

Studieavsnitt

Jag som studerande, 2 sp (SH1)

Studieavsnittets moduler

- Jag som studerande, 2 sp (OP1), Obligatorisk

Mål

Jag som studerande

Målen för modulen är att den studerande ska

- *identifiera och formulera sina styrkor, kunskaper och intresseområden*
- *känna till de förfaringssätt som gäller gymnasiestudierna samt hur studierna är uppbyggda*
- *sätta sina val i prioritetsordning i relation till de egna planerna*
- *vara förtrogen med de studiefärdigheter och -metoder samt arbetssätt som behövs i gymnasiet*
- *förstå den individuella studieplanens betydelse för karriärplaneringen*
- *kunna planera sina studier i förhållande till de krav som gäller avläggandet av studentexamen*
- *förstå hur de egna valen inverkar på möjligheterna att söka till fortsatta studier*
- *kunna planera sin tidsanvändning så att hen klarar av de krav som studierna och det övriga livet ställer*
- *identifiera olika sätt att främja sin hälsa och funktionsförmåga.*

Lokal precisering

Centralt innehåll

Jag som studerande

- *individuell studieplan: studieplan, plan för studentexamen samt plan för fortsatta studier och yrkeskarriär*
- *självkännedom och egna styrkor samt mångsidig identifiering, utveckling och dokumentering av det egna kunnandet*
- *aktivitet och engagemang, vardagsfärdigheter och livskompetens, tilltro till den egna förmågan, funktionsförmåga*
- *välbefinnande, studieförmåga, balans i livet*
- *studiefärdigheter och färdigheter att söka information, förmåga att lära sig lära*
- *informationskällor, digitala handledningstjänster och ansökningssystem som anknyter till fortsatta studier och framtidsplanering*
- *orientering i arbetslivet och information om utbildningar på andra stadiet och vid högskolor*
- *aktuella frågor som berör gymnasiestudierna*

Lokal precisering

- Studieavsnittet genomförs under första perioden år 1, i samarbete mellan skolans grupphandledare, studiehandledare, IT-stöd, hälsovårdsteam, tutorer m.fl.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande hittar sin plats i gruppen och i skolan, får en förståelse för rutiner, arbetsmetoder, studieupplägg och stödfunktioner för att känna sig trygg i vårt gymnasium. Studerande identifierar sina styrkor i sin studieplan.

De studerande tränar sina sociala färdigheter och samarbetsförmåga genom övningar i grupp. Studerande verbaliserar sina planer och målsättningar för studierna.

Den studerande fördjupar sig i skolans värdegrund och trivselregler.

Fortsatta studier, arbetsliv och framtid, 2 sp (SH2)

Studieavsnittets moduler

- Fortsatta studier, arbetsliv och framtid, 2 sp (OP2), Obligatorisk

Mål

Fortsatta studier, arbetsliv och framtid

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna planera sin framtid och känna till olika utbildningsalternativ och vilka möjligheter arbetslivet erbjuder i en föränderlig värld*
- *fördjupa sitt kunnande som rör självkännedom, färdigheter att planera sitt liv och livskompetens*
- *identifiera och formulera samt dokumentera sina kunskaper*
- *känna till centrala arbetslivsfärdigheter och kunna bedöma sitt eget kunnande i relation till dem*
- *känna till olika former av arbetsliv och sysselsättning samt förstå vilken betydelse förändringar i samhället och ekonomin har för sysselsättningen*
- *känna till de olika formerna av entreprenörskap och kunna analysera sitt eget förhållningssätt till entreprenörskap*
- *känna till olika internationella utbildnings- och sysselsättningsalternativ*
- *kunna agera i kulturellt pluralistiska verksamhetsmiljöer*
- *känna till alternativ för fortsatta studier som är viktiga för en själv samt vilka inträdeskrav och urvalsprocesser som anknyter till dem*
- *kunna söka arbete och känna igen olika sysselsättningsmöjligheter.*

Centralt innehåll

Fortsatta studier, arbetsliv och framtid

- *uppdatering av den individuella studieplanen; studieplanen, planen för studentexamen och planen för fortsatta studier och yrkeskarriär*
- *planering av fortsatta studier och framtid, ansökan till fortsatta studier i Finland och utomlands*
- *kunskap om arbetsliv, arbetslivsfärdigheter och entreprenörskap i en föränderlig och mångskiftande värld*
- *orientering i arbetslivet, information om fortsatta studier samt förmåga att samla erfarenhet*
- *kontroll över den egna ekonomin, studiestöd och boende*
- *främjande av det egna välbefinnandet*
- *förmåga att förutse framtiden och känna till vad som är viktigt att lära sig för att möta framtida kunskapsbehov*
- *aktuella frågor som berör gymnasiestudierna*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande övar på att planera sin framtid med ett öppet sinne och vågar ta motiverade risker samt lär sig hantera osäkerhet, frustration och misslyckanden. I studieavsnittet möter den studerande samhälle och arbetsliv genom studiebesök och inspirationstillfällen.

Den studerande bekantar sig med information om fortsatt utbildning och ansökningsprocesser.

Den studerande bekantar sig med möjligheter till fortsatt utbildning utomlands och gör jämförelser med Finland.

Den studerande utvecklar sin självkännedom, både i grupp och individuellt, för att lära sig hantera mångfalden av valmöjligheter inför framtiden. Studerande får i en trygg miljö fritt bearbeta sina tankar kring framtida karriäralternativ.

7.15. Psykologi (PS)

Läroämnets uppdrag

Uppdraget för läroämnet psykologi är att ge den studerande färdigheter att observera, förstå och bedöma människans psykiska aktivitet och de sociala, kulturella och biologiska faktorer som påverkar den. Undervisningen tar upp den psykologiska vetenskapens språk, begrepp och sätt att producera kunskap. Läroämnets innehåll bygger på forskningsdata som konkretiseras för den studerande genom att knyta den till förståelsen av mänsklig aktivitet och vardagliga fenomen. Psykologins tvärvetenskaplighet, liksom även det empiriska och reflekterande greppet, utvecklar på ett mångsidigt sätt den studerandes tänkande. De studerande handleds i att förstå samspelet och det ömsesidiga beroendet mellan psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer samt i att stärka förmågan att utvärdera och tillämpa sina kunskaper.

I undervisningen i psykologi ska man använda olika aktiverande metoder och utnyttja de möjligheter som digitala verktyg och varierande lärmiljöer erbjuder. I psykologi är det naturligt att samarbeta med olika ämnen. Fenomen som ingår i läroämnet psykologi behandlas i synnerhet i biologi, hälsokunskap, studiehandledning, filosofi, religion och livsåskådningskunskap utgående från respektive ämnes natur. Undervisningen ska i den mån det är möjligt ske i samarbete med universitet och högskolor.

Mångsidig kompetens

Målen för den mångsidiga kompetensen uppnås tillsammans med målen för läroämnet psykologi.

*När det gäller **kompetens för välbefinnande** stödjer kunskaper och färdigheter i psykologi den studerandes självkännedom, självutveckling, förståelse för andra människor och upprätthållande av det psykiska välbefinnandet. Undervisningen i psykologi stödjer den studerandes identitetsbygge och ger hen förutsättningar att reflektera över sitt eget psykiska välbefinnande och fatta beslut som stödjer det. Utifrån den psykologiska kunskapen får den studerande verktyg för att förstå betydelsen av sociala relationer, känsloreglering och resiliens för att upprätthålla och återställa ett helhetsbetonat välbefinnande.*

*I undervisningen i psykologi används dialogiska och reflekterande metoder som stärker den studerandes **kommunikativa förmåga**. Studier i psykologi utvecklar färdigheter för att identifiera känslor som är viktiga vid social interaktion både hos sig själv och hos andra. Undervisningen i psykologi utvecklar färdigheter för konstruktiv kommunikation och förståelse för betydelsen av empati i sociala relationer.*

*Studier i psykologi stödjer på ett mångsidigt sätt den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. Inlärningspsykologiska insikter ger den studerande färdigheter att bli medveten om sitt eget lärande så att hen kan utvärdera och utveckla det. Inom psykologin utforskas mänsklig aktivitet på ett mångsidigt sätt ur ett naturvetenskapligt, samhällsvetenskapligt och beteendevetenskapligt perspektiv. Genom att behandla begränsningar och möjligheter för människans förmåga till informationsbearbetning hjälper man den studerande att utveckla kritiskt tänkande och multilitteracitet. Ämnets tillämpande karaktär skapar en grund för kreativ behandling av kunskap och information.*

*Studier i psykologi utvecklar den studerandes självkännedom, vilket stödjer karriärplanering, arbetslivskompetens och annan **samhällelig kompetens**. De ger färdigheter att förstå vikten av bland annat tilltro till sin egen förmåga, självutveckling och målsättningar för en företagsam attityd.*

*Studier i psykologi ger verktyg för att förstå skillnaderna i mänskliga värderingar, attityder och beteenden i **etiska** frågor. Innehållet i psykologi ökar förståelse för vilken betydelse världsbilden har för människans tänkande och handlande, vilket stödjer utvecklingen av den studerandes **miljökompetens**.*

Psykologi ger forskningsbaserade perspektiv på vad som är universellt och vad som är kulturbundet i det mänskliga beteendet. Studier i psykologi utvecklar förmågan att förstå individuella skillnader och kulturell mångfald och därigenom utveckla ***global och kulturell kompetens****.*

Mål

.

De allmänna målen för undervisningen i psykologi är att den studerande

ska

- *utgående från vetenskapliga fakta lära sig se mänskligt beteende som en helhet baserad på växelverkan mellan psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer*
- *behärska psykologins centrala begrepp och frågeställningar samt kunna motivera påståenden med stöd av psykologiska fakta och synvinklar*
- *kunna tillägna sig psykologisk kunskap genom olika informationskällor och kunna bedöma informationens tillförlitlighet och giltighet*
- *kunna bedöma den psykologiska forskningens möjligheter, begränsningar och etiska aspekter samt kunna tillämpa forskningskunskap och tänka kritiskt*
- *förstå psykologisk kunskap så att hen kan tillämpa den för att främja sitt eget välbefinnande, stärka sina sociala relationer och sina kommunikationsfärdigheter samt utveckla sin förmåga att studera och tänka*
- *kunna använda och tillämpa psykologisk kunskap för att strukturera mångdimensionella fenomen och förstå kulturell mångfald.*

Bedömning

I läroämnet psykologi är bedömningens uppgift att stödja den studerandes lärande och ge respons på lärprocessen och kunskaperna. Bedömningen ska uppmuntra den studerande till en mångsidig utveckling av tänkandet. Bedömningen ska omfatta såväl respons på lärprocessen som bedömning av kunskaper och kompetens. Bedömningen fokuserar på den mångsidiga kompetensen och de allmänna målen för läroämnet med tyngdpunkt på målen för varje modul och hur väl den studerande behärskar det centrala innehållet i respektive modul. Vitsordet ska basera sig på mångsidiga prestationer och beakta såväl den studerandes teoretiska kunskaper som hens förmåga att bearbeta information. I fråga om de teoretiska kunskaperna beaktas hur väl den studerande behärskar den psykologiska kunskapen och psykologins begreppsapparat. Bedömningen av förmågan att bearbeta information fokuserar på den studerandes förmåga att analysera, tillämpa och värdera psykologisk kunskap och forskning. Bedömningen ska också fästa uppmärksamhet vid förmågan att inhämta och presentera information.

Studieavsnitt

Den aktiva och lärande människan, 2 sp (PS1)

Studieavsnittets moduler

- Den aktiva och lärande människan, 2 sp (PS1), Obligatorisk

Mål

Den aktiva och lärande människan

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå hurdan vetenskap psykologin är och att psykologisk kunskap baserar sig på forskning*

- *kunna beskriva de grundläggande dragen i vetenskapligt tänkande ur psykologins perspektiv*
- *kunna förklara kännetecknen för och skillnaderna mellan medveten och ickemedveten aktivitet*
- *kunna beskriva psykologiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer i samband med människans aktivitet*
- *bekanta sig med ett fenomen i anknytning till välbefinnande ur ett psykiskt, biologiskt, socialt och kulturellt perspektiv*
- *kunna beskriva psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer i anknytning till lärande samt utifrån denna kunskap kunna utvärdera och utveckla sitt eget lärande och sina studiefärdigheter.*

Lokal precisering

- bekanta sig med ämnet psykologi på olika plan inom Åbo Akademi

Centralt innehåll

Den aktiva och lärande människan

Människans aktivitet ur psykologins synvinklar

- *psykiskt perspektiv: grundläggande kunskap om informationsbearbetning, motiv och känslor*
- *biologiskt perspektiv: grundläggande kunskap om nervsystemets funktion och evolutionspsykologins förhållningssätt*
- *socialt perspektiv: grundläggande kunskap om socialisation och situationsfaktorer*
- *kulturellt perspektiv: exempel på kulturella skillnader och likheter*
- *medveten och icke-medveten aktivitet*

Lärande och studier ur psykologins synvinklar

- *psykiskt perspektiv: betingning, grundläggande kunskap om kort- och långtidsminnets funktion, inre modeller, lärstrategier, metakognition, målinriktningar och tilltro till sin egen förmåga*
- *biologiskt perspektiv: hjärnans plasticitet och sömnens inverkan på lärandet*
- *socialt och kulturellt perspektiv: exempel på lärandets sociala aspekter och olika lärkulturer*

Psykologisk forskning

- *vetenskaplig kunskap och vardagskunskap*
- *den vetenskapliga forskningsprocessen*
- *stickprovets och populationens betydelse vid bedömningen av forskning*
- *etiska principer för psykologisk forskning*
- *exempel på kvalitativa och kvantitativa undersökningar inom psykologin*

Lokal precisering

- exempel på forskning inom psykologi vid Åbo Akademi

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Skapar förståelse hos den studerande för hurdan vetenskap psykologin är och att psykologisk kunskap baserar sig på forskning. Den studerande bekantar sig med grunderna i psykologisk forskning.

Beskriver de grundläggande dragen i vetenskapligt tänkande ur psykologins multiperspektiva (psykiskt, biologiskt, socialt och kulturellt) förhållningssätt. Den studerande lär sig använda verktyg för planering av en fördjupning i ett psykologiskt vardagsfenomen.

Den studerande fördjupar sig i ett fenomen i anknytning till välbefinnande ur ett psykiskt, biologiskt, socialt och kulturellt perspektiv.

Den studerande når insikt i psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer i anknytning till lärande samt kan med hjälp av denna kunskap kunna utvärdera och utveckla sitt eget lärande och sina studiefärdigheter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av studieavsnittet baseras på flera olika komponenter var den studerande kan:

- visa exempel på sin *kunskap och färdigheter* i prov eller delförhör
- *arbeta* med och ge uttryck för sina *färdigheter och kunskaper* i fördjupning av en temauppgift specifik för studieavsnittet
- i läromedlet *arbeta* med formtiva- och summativa uppgifter som stärker den studerandes *kunskaper och färdigheter*
- *arbeta* under studieavsnittet genom att vara delaktig och aktiv

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt bör avläggs som det första inom ämnet.

Passar inte för tentamenskontrakt eller självstudier.

Människans utveckling, 2 sp (PS2)

Studieavsnittets moduler

- Människans utveckling, 2 sp (PS2), Valfri

Mål

Människans utveckling

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna beskriva faktorer som påverkar individens utveckling och växelverkan mellan dem*
- *kunna förklara hur nervsystemets mognad och utformning återspeglas i den psykologiska utvecklingen från fosterstadiet genom människans hela levnadslopp*
- *kunna beskriva den socioemotionella och kognitiva utvecklingen under barndomen och ungdomsåren och kunna tillämpa relaterade teorier och forskningsresultat*
- *kunna ge exempel på vilka effekter socialisationen och kulturen har på människans utveckling*
- *på ett övergripande sätt förstå det individuella och kontinuerliga i människans utveckling*
- *fördjupa sig i ungdomstidens psykologi och reflektera över faktorer som är förknippade med övergången till vuxenlivet*
- *kunna tillämpa utvecklingspsykologisk kunskap för att förstå sig själv och andra människor och utveckla sina färdigheter i växelverkan*
- *kunna beskriva hur man undersöker människans utveckling.*

Lokal precisering

- lära känna till och ge exempel på forskningsområden inom ämnet utvecklingspsykologi vid Åbo Akademi
- bekanta sig med att skriva vetenskapliga texter

Centralt innehåll

Människans utveckling

Nervsystemets utveckling med avseende på psykiska aktiviteter under levnadsloppet

- *arvets betydelse*
- *mognad och lärande*
- *sensitiva perioder*
- *plasticitetens betydelse för utvecklingen*

Utveckling av känslolivet och växelverkan under barndomen och ungdomsåren

- *tidig växelverkan och anknytningsrelationer*
- *temperament*
- *jaget och jaguppfattning*
- *känslor, emotionella färdigheter och känsloreglering*
- *referensrelationer och sociala färdigheter*

Den kognitiva utvecklingen under barndomen och ungdomsåren

- *språk och tänkande*
- *exekutiva funktioner*

Identitetsutveckling under levnadsloppet

- *personlig identitet*
- *social identitet*
- *kulturell identitet och etnisk identitet*
- *könsidentitet och sexuell identitet, mångfald i fråga om kön och sexualitet*

Utvecklingens individualitet och kontinuitet

- *olika utvecklingsstigar från tidig barndom till vuxen ålder*
- *vikten av föräldraskap och uppväxtmiljö*

Psykologisk forskning

- *tvilling- och adoptionsforskning*
- *längdsnitts- och tvärsnittsstudier*
- *exempel på observationsstudier*

Lokal precisering

- Kännedom om ämnet utvecklingspsykologi inom Åbo Akademi och dess aktuella forskning
- Introduktion till att skriva vetenskapliga texter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande utvecklar färdigheter för att identifiera känslor som är viktiga vid social interaktion både hos sig själv och hos andra. Den studerande utvecklar färdigheter för konstruktiv kommunikation och förståelse för betydelsen av empati i sociala relationer.

Den studerande utvecklar ett forskningsbaserat perspektiv på vad som är universellt och vad som är kulturbundet i det mänskliga beteendet. Den studerande utvecklar förmågan att förstå individuella skillnader och kulturell mångfald och utvecklar därigenom **global och kulturell kompetens**.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av studieavsnittet baseras på flera olika komponenter var den studerande kan:

- visa exempel på sin *kunskap och färdigheter* i prov eller delförhör
- *arbeta* med och ge uttryck för sina *färdigheter och kunskaper* i fördjupning av en temauppgift specifik för studieavsnittet
- i läromedlet *arbeta* med formtiva- och summativa uppgifter som stärker den studerandes *kunskaper och färdigheter*
- *arbeta* under studieavsnittet genom att vara delaktig och aktiv

Fri beskrivning av studieavsnittet

Passar väl att avlägga efter det första obligatoriska studieavsnittet inom ämnet (PS1).

Människan som informationsbearbetare, 2 sp (PS3)

Studieavsnittets moduler

- Människan som informationsbearbetare, 2 sp (PS3), Valfri

Mål

Människan som informationsbearbetare

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till de allmänna principerna som styr kognitiv aktivitet och kunna tillämpa dem för att undersöka kognitiva fenomen*
- *kunna förklara hur varseblivning, uppmärksamhet och minne står i förbindelse med människans övriga informationsbearbetning*
- *förstå språkets betydelse för människans aktivitet*
- *förstå den kognitiva aktiviteten bakom beslutsfattande*
- *kunna identifiera några av de vanligaste kognitiva störningarna*
- *förstå plasticitetens betydelse och huvudprinciperna för de neurala nätverkens funktion som grund för psykisk aktivitet*
- *kunna beskriva hjärnans aktivitet i samband med varseblivning, uppmärksamhet, minne och språkliga funktioner*
- *kunna planera och presentera en enkel experimentell undersökning och bedöma metodens styrkor och svagheter.*

Lokal precisering

- utveckla förmågan att producera vetenskaplig text
- bekanta sig med för temat aktuell forskning inom Åbo Akademi

Centralt innehåll

Människan som informationsbearbetare

Allmänna principer för informationsbearbetning

- *sinnes- och schemabaserad bearbetning av information*
- *medveten och icke-medveten bearbetning av information*

Varseblivning och uppmärksamhet

- *inre modeller och varseblivningscirkeln*

- *varseblivning, grundläggande kunskap särskilt om visuell varseblivning och dess neurologiska grund*
- *oavsiktlig och viljestyrd uppmärksamhet*
- *grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för uppmärksamhet*
- *exempel på uppmärksamhetsstörningar*

Minne

- *kort- och långtidsminnets funktion*
- *det rekonstruktiva minnet och glömska*
- *grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för minnet*
- *exempel på hjärnrelaterade minnesstörningar*

Språk

- *betydelsen av språkliga funktioner vid informationsbearbetning*
- *grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för språkliga funktioner*
- *exempel på hjärnrelaterade språkliga störningar*

Beslutsfattande

- *snabbt och långsamt tänkande*
- *exempel på kognitiv bias och heuristik*

Hjärnans struktur och neurala funktion

- *nervsystemets och hjärnans grundläggande strukturer*
- *nervcellens och synapsens funktion*
- *informationsgången i neurala nätverk*
- *plasticitet*
- *exempel på neuropsykologisk rehabilitering*

Forskningsmetoder inom kognitiv psykologi och neuropsykologi

- *principer för experimentell forskning*
- *exempel på fallstudier*
- *exempel på undersökningar som tillämpar hjärnforskningsmetoder*
- *planering av experimentell forskning*

Lokal precisering

- produktion av vetenskaplig text
- exempel på för temat aktuell forskning inom Åbo Akademi

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande fördjupar sina kunskaper om kognitiva processer och människan som informationsbearbetare samt breddar förståelsen av social interaktion både hos sig själv och hos andra. Därav utvecklar den studerande färdigheter för konstruktiv kommunikation och förståelse för betydelsen av sociala relationer.

Den studerande fördjupar färdigheten avtt planera experimentell forskning och utvärdera av forskningsplanervar det ingår att ta i beaktande olika etiska synpunkter, vilket stödjer utvecklingen av den etiska kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av studieavsnittet baseras på flera olika komponenter var den studerande kan:

- visa exempel på sin *kunskap och färdigheter* i prov eller delförhör
- *arbeta* med och ge uttryck för sina *färdigheter och kunskaper* i fördjupning av en temauppgift specifik för studieavsnittet
- i läromedlet *arbeta* med formtiva- och summativa uppgifter som stärker den studerandes *kunskaper och färdigheter*
- *arbeta* under studieavsnittet genom att vara delaktig och aktiv

Fri beskrivning av studieavsnittet

Passar väl att avlägga efter PS1 och PS2.

Känslor och mental hälsa, 2 sp (PS4)

Studieavsnittets moduler

- Känslor och mental hälsa, 2 sp (PS4), Valfri

Mål

Känslor och mental hälsa

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna förklara hur känslor uppstår och deras kulturbundenhet*
- *förstå känslors betydelse för människans kognitiva funktioner, växelverkan och psykiska välbefinnande samt få färdigheter att tillämpa denna kunskap som ett verktyg för självförståelse och växelverkan*
- *kunna förklara de faktorer som påverkar mental hälsa och psykiskt välbefinnande och tillämpa denna kunskap för att främja sitt eget och andras välbefinnande*
- *känna till de vanligaste mentala hälsoproblemen och psykiska störningarna*
- *kunna reflektera över svårigheten i att definiera mental hälsa och mentala problem och över de samhälleliga aspekterna kopplade till dessa*
- *kunna beskriva biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer bakom psykiska störningar och i behandlingen av dem*
- *fördjupa sig i minst en psykisk störning, dess orsaker, symtom och vård.*

Lokal precisering

- utveckla förmågan att skriva vetenskaplig text

Centralt innehåll

Känslor och mental hälsa

Emotionspsykologi

- *hur känslor uppstår: känsloreaktionen och känsloupplevelsen*
- *grundläggande kunskap om den neurala grunden för känslor och känsloreglering*
- *känslor som universella och kulturbundna företeelser*
- *känslors betydelse som styrande faktorer för kognitiva funktioner och social växelverkan*
- *känsloreglering som en bidragande faktor för välbefinnande*

Psykiskt välbefinnande och upprätthållande av psykisk balans

- *betydelsen av copingmetoder och defensmekanismer*
- *betydelsen av resiliens för välbefinnandet*
- *betydelsen av sömn och dygnsrytm för den psykiska aktiviteten*
- *centrala faktorer som påverkar sömnkvaliteten*

- *stressutlösare, effekter av stress samt stresshantering*
- *kriser som ett hot mot psykisk balans och krishantering*

Mental hälsa

- *begreppet mental hälsa*
- *klassificering av de vanligaste psykiska störningarna och kunskap om symtom som är typiska för dem*
- *exempel på biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer som förklaras ligga bakom psykiska problem och störningar*
- *exempel på biologiska och psykosociala vårdformer för psykiska problem och störningar samt olika psykoterapeutiska metoder*
- *exempel på aktuell samhällelig debatt om psykiska störningar*

Psykologisk forskning

- *icke-experimentell forskning: korrelativ och beskrivande undersökning*
- *exempel på studier som tillämpar fysiologiska mätmetoder*

Lokal precisering

- produktion och förståelse av vetenskaplig text

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande fördjupar sin självkännedom, självutveckling, förståelse för andra människor och sina färdigheter av upprätthållande som stöder det psykiska välbefinnandet. Den studerandes identitetsbygge samt förutsättningar att reflektera över sitt eget psykiska välbefinnande och fatta beslut som stödjer detta vidareutvecklas. Den studerande utvecklar färdigheter för att använda verktyg för att förstå betydelsen av sociala relationer, känsloreglering, sömnvanor och resiliens för att upprätthålla och återställa ett helhetsbetonat välbefinnande.

Den studerande utvecklar sin förståelse genom att observera exempel på aktuell samhällelig debatt om psykiska störningar vilket stöder utvecklingen av denna kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av studieavsnittet baseras på flera olika komponenter var den studerande kan:

- visa exempel på sin *kunskap och färdigheter* i prov eller delförhör
- *arbeta* med och ge uttryck för sina *färdigheter och kunskaper* i fördjupning av en temauppgift specifik för studieavsnittet
- i läromedlet *arbeta* med formtiva- och summativa uppgifter som stärker den studerandes *kunskaper och färdigheter*
- *arbeta* under studieavsnittet genom att vara delaktig och aktiv

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet passar väl att avlägga efter PS1, PS2 och PS3.

Människan som individ och social varelse, 2 sp (PS5)

Studieavsnittets moduler

- Människan som individ och social varelse, 2 sp (PS5), Valfri

Mål

Människan som individ och social varelse

Målen för modulen är att den studerande ska

- *beskriva skillnader i individuella egenskaper och deras genetiska grund*
- *kunna se personlighet som en helhet ur olika perspektiv och tillämpa denna kunskap för att identifiera sina styrkor och utvecklingsmål*
- *kunna beskriva individuella skillnader i intelligens och kreativitet*
- *kunna undersöka den sociala miljöns och kulturens betydelse för individens aktivitet*
- *kunna förstå människans aktivitet som ett resultat av växelverkan mellan personlighet, social miljö och kultur*
- *kunna tillämpa psykologisk kunskap för att förstå mångfald och bygga en hållbar framtid*
- *kunna beskriva och värdera psykologiska bedömningsmetoder som används vid undersökning av individuella skillnader.*

Lokal precisering

- kunna skriva och förstå vetenskaplig text

Centralt innehåll

Människan som individ och social varelse

Arvets, kulturens och den sociala miljöns betydelse för personlighetsutveckling

- *det varaktiga och det föränderliga i personligheten*
- *grundläggande kunskap om beteendegenetik*

Personlighet ur olika synvinklar

- *temperament*
- *egenskapsteoretiskt perspektiv*
- *motivation*
- *individuella tolkningsstilar och sätt att agera*
- *identitet och personlighet ur ett narrativt perspektiv*

Intelligens och kreativitet som en del av människans aktivitet

- *definitioner av intelligens*
- *mätning av intelligens och problem i samband med det*
- *samspelet mellan arv och miljö när det gäller intelligens*
- *definitioner av kreativitet och faktorer som sammanhänger med kreativitet*

Kulturens och den sociala miljöns inverkan på människans aktivitet

- *informationsbearbetning i sociala situationer: uppkomsten av stereotyper, attributioner, attityder och fördomar*
- *exempel på den neurala grunden för socialisation*
- *gruppens betydelse för individen och relationer mellan grupper*
- *hur situationsfaktorer påverkar individen och gruppen*
- *olika kulturella aspekter*
- *exempel på hur kulturen påverkar tänkandet och beteendet*
- *exempel på individers och gruppers verksamhet när det gäller att bygga en hållbar framtid*

Psykologisk forskning

- *undersökning av individuella skillnader*
- *metoder för att bedöma personlighet och intelligens*
- *reliabilitet och validitet*
- *exempel på undersökningar som använder sig av enkäter, intervjuer och tester*
- *exempel på socialpsykologiska undersökningar*

Lokal precisering

- produktion och förståelse av vetenskaplig text inom psykologin

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande utveckar sin samhälleliga kompetens genom att flera teman i studieavsnittet fördjupar:

gruppens betydelse för individen och relationer mellan grupper, hur situationsfaktorer påverkar individen och gruppen, olika kulturella aspekter, hur kulturen påverkar tänkandet och beteendet, individers och gruppers verksamhet när det gäller att bygga en hållbar framtid.

Den studerande utveckar sin globala och kulturella kompetens genom att flera teman i studieavsnittet fördjupar:

gruppens betydelse för individen och relationer mellan grupper, hur situationsfaktorer påverkar individen och gruppen, olika kulturella aspekter, hur kulturen påverkar tänkandet och beteendet, individers och gruppers verksamhet när det gäller att bygga en hållbar framtid.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av studieavsnittet baseras på flera olika komponenter var den studerande kan:

- visa exempel på sin *kunskap och färdigheter* i prov eller delförhör
- *arbeta* med och ge uttryck för sina *färdigheter och kunskaper* i fördjupning av en temauppgift specifik för studieavsnittet
- i läromedlet *arbeta* med formtiva- och summativa uppgifter som stärker den studerandes *kunskaper och färdigheter*
- *arbeta* under studieavsnittet genom att vara delaktig och aktiv

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet passar väl att avlägga efter de övriga studieavsnitten PS1, PS2, PS3, PS4

Synaps, 2 sp (PS6)

Mål

Lokal precisering

- att förbereda gymnasiestuderande och ge dessa en möjlighet att bekanta sig med för både universitetsstudier
- att utveckla färdigheter för kommande universitetsstudier gemom deltagande i seminarier och workshops
- att ta del av och reflektera över aktuell forskning inom utvecklingspsykologi

Centralt innehåll

Lokal precisering

- deltagande i seminarier och workshops

Fri beskrivning av studieavsnittet

Projektet SYNAPS ordnar föreläsningar och workshoppar i tillämpad psykologi för gymnasielever i Österbotten. Föreläsningarna planeras och genomförs av magisterstuderande i utvecklingspsykologi vid Åbo Akademi i samråd med projektledningen. Föreläsningarna genomförs antingen på gymnasierna som fristående program, eller ingår i ett sex-timmars-seminarium som ordnas en gång per termin på Academill. SYNAPS står för Synergi av Psykologi vid Vi7-gymnasierna och Åbo Akademi.
Synaps-projektet ägs och utgår från ämnet utvecklingspsykologi vid Åbo Akademi, som är en del av den socialvetenskapliga utbildningslinjen vid Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier i Vasa. Vidare information av din psykologilärare och nedan:
(LINK)

Inför studentprovet i psykologi, 2 sp (PS7)

Mål

Lokal precisering

- ge de studerande övning i att tänka och argumentera psykologiskt
- erbjuda rikligt med uppgifter för studerande på alla nivåer
- aktivera de studerande till ansvar för det egna lärandet
- erbjuda möjligheter att bekanta sig med studentprovet
- motivera de studerande att sätta upp realistiska målsättningar och planer att nå dessa inför studentexamen

Centralt innehåll

Lokal precisering

- övningar i tanke och argumentation
- arbete med uppgifter på olika nivåer
- aktivt deltagande med det egna lärande i centrum
- att bekanta sig med tidigare studentuppgifter
- uppgörande av studieschema i relation till egna mål och motiv

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande utveckar en bredare helhetsbild av psykologin och dess tillämpningsområden i samhället.

Den studerande utveckar sina kommunikativa färdigheter i att framställa erhållen kunskap i ämnet.

Den studerande utveckar genom uppgörande av sitt studieschema en avdramatisering av studenskrivningarna och därav möjligheten att minska stressen hos den studerande.

Den studerande utveckar en bredare helhetsbild av psykologin genom globala och lokala perspektiv.

Den studerande utveckar den etiska kompetensen genom en djupare förståelse av den mångfald av olika forskningsområden och dess utmaningar som ämnet representerar.

Den studerande utveckar sin allmänna syn på hur psykologin utforskar mänsklig aktivitet på ett mångsidigt sätt ur ett naturvetenskapligt, samhällsvetenskapligt och beteendevetenskapligt perspektiv varvid denna kompetens ständigt aktuell inom ämnet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av studieavsnittet baseras på flera olika komponenter var den studerande kan:

- visa exempel på sin *kunskap och färdigheter* i prov eller delförhör
- *arbeta* med och ge uttryck för sina *färdigheter och kunskaper* i fördjupning av en temauppgift specifik för studieavsnittet
- i läromedlet *arbeta* med formtiva- och summativa uppgifter som stärker den studerandes *kunskaper och färdigheter*
- *arbeta* under studieavsnittet genom att vara delaktig och aktiv

Studieavsnittet bedöms som avlagd eller underkänd. För avlagd prestation krävs:

- aktivt deltagande i lektionerna
- utförande av tilldelade uppgifter i läromedlet (min 70% före studieavsnittet är avslutat)
- uppgörande av en studieplan inför studentexamen
- uppgörande av realistiska målsättningar inför studentexamen
- individuellt samtal med läraren om målsättningar, motivation och studieplan
- deltagande i övningspreliminär inför studentskrivningarna

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet lämpar sig inte för tentamenskontrakt eller självstudier. Rekommenderas varmt för de studerande som avser att skriva psykologiprovet i studentexamen.

7.16. Hälsokunskap (TE)

Läroämnets uppdrag

Hälsokunskap är ett tvärvetenskapligt läroämne med uppgift att främja den studerandes kunskaper om hälsa. Hälsokunskap omfattar förutom att behärska fakta och begrepp, även hälsorelaterade färdigheter, förmåga till självständigt kritiskt tänkande, fördjupad självkännedom och etiskt ansvar. Det ger en förståelse för det breda spektret av hälsa samt förmåga att identifiera och forma faktorer som gör det möjligt för den studerande att uppskatta, främja och upprätthålla den egna och andras hälsa och en hälsosam miljö. Hälsa ses som fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande samt funktionsförmåga. Läroämnets värdegrund bygger på respekt för liv, ett värdigt liv i enlighet med de mänskliga rättigheterna, jämställdhet, jämlikhet, ansvar och aktivt medborgarskap.

Undervisningen tar upp frågor om hälsa, trygghet, hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande samt därtill hörande fenomen och ser dem som mångdimensionella helheter ur individens, gruppens och samhällets men också ur ett globalt perspektiv. Centralt är att hjälpa den studerande att förstå att hälsa är en resurs som krävs för många andra funktioner i vardagen. Undervisningen ska introducera den studerande i språket, begreppen och metoderna för de vetenskapsområden som ligger till grund för läroämnet. Undervisningens syfte är att stödja den studerandes förmåga att söka, bearbeta och använda information individuellt och i grupp samt att kritiskt bedöma hälsorelaterad information och kommunikation. Läroämnets uppdrag är också att utveckla den studerandes förmåga att analysera de faktorer som påverkar hens egna hälsorelaterade val och

vanor och bedöma konsekvenserna av dem, samt att identifiera ändamålsenliga sätt att lära sig. Undervisningen utvecklar den studerandes förmåga att på ett mångsidigt sätt analysera olika etiska och juridiska frågor som rör hälsa och sjukdom. Dessutom främjas förmågan att göra ändamålsenliga val när det gäller hälsa, liksom även att bygga upp egna resurser och en hållbar framtid.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i hälsokunskap förverkligas mångsidig kompetens på varierande sätt, vilket hjälper den studerande att utvecklas till en balanserad och bildad människa.

Undervisningen i hälsokunskap ger ***kompetens för välbefinnande*** *genom att utveckla en förståelse för de individuella, sociala och samhälleliga förutsättningarna för välbefinnande samt ge ökad beredskap att främja den egna och andras hälsa och välbefinnande. Hälsokunskap ska utveckla den studerandes självkännedom, vilket hjälper till att identifiera de egna styrkorna och bygga upp identiteten.*

Den ***kommunikativa kompetensen*** *utvecklas i läroämnet hälsokunskap både genom läroämnets innehåll och de undervisningsmetoder som används. Undervisningen tar upp faktorer som påverkar det psykiska välbefinnandet såsom emotionella och kommunikativa färdigheter. Att förvärva kunskap tillsammans med andra främjar de sociala färdigheterna och förmågan att samarbeta.*

Som ett ämne baserat på olika vetenskaper är det naturligt för hälsokunskap att utveckla den ***tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen****. I hälsokunskap handleds den studerande i att kombinera den kunskap som genereras av olika vetenskaper och därmed skaffa sig ny kunskap. Läroämnet innehåller mål som ska vägleda den studerande att tillämpa kunskapen och tolka den kritiskt. Läroämnets mål är också att stödja lärandet genom att handleda den studerande att hitta lämpliga lärstrategier och reflektera över vilken betydelse de olika teman som tas upp i hälsokunskap har för den studerande själv.*

Läroämnets mål och värdegrund ska få den studerande att bland annat tänka över villkoren för en trygg miljö, ojämlikhet i fråga om hälsa och följderna av livsstilsval. Att reflektera över dessa teman skapar en grund för att identifiera en trygg, rättvis och hållbar framtid och utvecklar därmed den studerandes ***samhälleliga kompetens****.*

Etisk kompetens och miljökompetens *återspeglas i läroämnet hälsokunskap genom att den studerande analyserar sina egna konsumtionsmönster och hälsoeffekterna av olika miljöer och löser etiska problem.*

I hälsokunskap söker man förklaringar till uppkomsten av olika företeelser i olika hälsokulturer och värderar deras betydelse. Därtill undersöker man globala hälsofrågor och hur det går att påverka dem. Behandlingen av sådana teman bidrar till att stärka den ***globala och kulturella kompetensen.***

Mål

De allmänna målen för undervisningen i hälsokunskap är att den studerande

ska

- *kunna skapa en helhetsbild av hälsa och dess individuella, samhälleliga, sociala och globala förutsättningar, kunna ge välgrundade förslag om hur den egna, andras och omgivningens hälsa och trygghet kan upprätthållas eller främjas samt kunna använda begreppen inom hälsokunskap på ett ändamålsenligt sätt*

- *kunna söka information från olika källor, tillämpa och analysera hälsorelaterad information och bedöma informationens tillförlitlighet och giltighet, förstå skillnaden mellan vetenskaplig kunskap och vardagskunskap när det gäller att beskriva risker, orsaker, verkningsmekanismer och konsekvenser i relation till hälsa och sjukdom samt kunna motivera sina åsikter med hjälp av forskningsdata*
- *kunna analysera och utvärdera hurdan påverkan ens egna behov, uppfattningar, erfarenheter, attityder och värderingar har när det gäller hälsoval och hur den egna livsstilen och konsumtionsvanorna påverkar hälsan och miljön*
- *kunna reflektera över etiska frågor som är förknippade med hälsa och sjukdomar samt över den hållbara utvecklingens förutsättningar för och effekter på hälsa*
- *kunna välja för en själv och med tanke på situationen ändamålsenliga lärstrategier, sätta upp mål för sitt eget lärande och realistiskt kunna bedöma hur målen har uppnåtts*

Bedömning

Syftet med bedömningen är att stödja lärandet och ge den studerande information om sina framsteg och inlärningsresultat. Bedömningen ska baseras på kriterier härledda från målen för läroämnet och ska bestå av en mångsidig summativ bedömning av lärprocessen och kunskaperna inklusive självvärdering och kamratrespons. Genom att presentera kriterierna för kunskapskraven redan i början av studieavsnittet och genom bedömning och respons under studieavsnittets gång hjälper man den studerande att fokusera sitt lärande.

Bedömningen ska basera sig på hur den studerande behärskar sakinnehållet i lärokursen och ändamålsenlig begreppsanvändning, den studerandes förmåga att söka information och att tillämpa, analysera, utvärdera, kombinera och underbygga information om hälsa och sjukdomar. Bedömningen ska också ta hänsyn till den studerandes förmåga att på ett mångsidigt sätt reflektera över etiska problem i anknytning till hälsa och sjukdom. Dessutom beaktar bedömningen den studerandes förmåga att ställa upp mål för sitt lärande och bedöma hur de uppnåtts. Bedömningen ska inte grunda sig på den studerandes värderingar, attityder, hälsobeteende eller andra personliga egenskaper utan på den studerandes förmåga att analysera, utvärdera och motivera sina åsikter och olika hälsovanor.

Studieavsnitt

Hälsan som resurs, 2 sp (HÄ1)

Studieavsnittets moduler

- Hälsan som resurs, 2 sp (TE1), Obligatorisk

Mål

Hälsan som resurs

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna beskriva och klarlägga viktiga faktorer som påverkar människans resurser och hälsa samt analysera deras samband och verkningsmekanismer*
- *kunna förklara hur olika företeelser i olika hälsokulturer uppstår och bedöma deras betydelse för hälsan samt tillämpa viktiga socialpsykologiska modeller och teorier för att förklara olika livsstilar*
- *identifiera faktorer som påverkar den egna livsstilen och kunna bedöma betydelsen av livsstilsval för den egna hälsan och hälsan hos människor i närmiljön och formulera välgrundade förslag om hur man kan upprätthålla hälsofrämjande levnadsvanor och förebygga skadliga sådana.*

Centralt innehåll

Hälsan som resurs

Holistisk hälsa

- *centrala faktorer som påverkar hälsan och deras verkningsmekanismer*
- *centrala socialpsykologiska teorier och modeller som förklarar hälsa och livsstil: teorin om planerat beteende, sociokognitiv teori, hälsouppfattningsmodellen, transteoretiska modellen*
- *hälsokulturella företeelser: konflikten mellan värdering av hälsa och beteende, medikalisering och insjuknande i en tvångsmässigt hälsosam livsstil såsom ortorexi, livsstilsintervention, alternativa behandlingsformer*

Nyckelkriterier för kroppens och sinnets välbefinnand

- *hälsofrämjande kost, fysisk aktivitet, vila, sömn och viktkontroll*
- *sexualitet, sexuell hälsa, sexuella rättigheter*
- *individuella, kollektiva och samhälleliga faktorer som skyddar den mentala hälsan, stress och kriser som belastande faktorer för den mentala hälsan, sätt att hantera överbelastning*
- *studievälbefinnande*

Lokal precisering

- Studerande genomför ett personligt hälsoprojekt

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Studerande lär sig:

- beskriva och klarlägga viktiga faktorer som påverkar människans resurser och hälsa samt analysera deras samband och verkningsmekanismer
- identifiera faktorer som påverkar den egna livsstilen
- bedöma betydelsen av livsstilsval för den egna hälsan och hälsan hos människor i närmiljön och formulera välgrundade förslag om hur man kan upprätthålla hälsofrämjande levnadsvanor och förebygga skadliga sådana

Studerande lär sig

- identifiera faktorer som påverkar den egna livsstilen.
- bedöma betydelsen av livsstilsval för den egna hälsan och hälsan hos människor i närmiljön och formulera välgrundade. förslag om hur man kan upprätthålla hälsofrämjande levnadsvanor och förebygga skadliga sådana.

Studerande lär sig

- förklara hur olika företeelser i olika hälsokulturer uppstår och bedöma deras betydelse för hälsan. Här ingår ett mått av internationellt kunnande i och med att olika hälsokulturer granskas.
- tillämpa viktiga socialpsykologiska modeller och teorier för att förklara olika livsstilar.

Studerande lär sig:

- beskriva och klarlägga viktiga faktorer som påverkar människans resurser och hälsa samt analysera deras samband och verkningsmekanismer.
- identifiera faktorer som påverkar den egna livsstilen.

- bedöma betydelsen av livsstilsval för den egna hälsan och hälsan hos människor i närmiljön och formulera välgrundade förslag om hur man kan upprätthålla hälsofrämjande levnadsvanor och förebygga skadliga sådana.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Formativ och summativ bedömning av kunskap genom förhör.
- Summativ bedömning av kunskap genom förhör och prov på studieavsnittets innehåll. Detta ger samtidigt en bedömning av de olika ingående kompetenserna.
- Kamratrespons på grupparbete(n) och/eller presentation(er).
- Självutvärdering av inhämtad teoretisk kunskap, av färdigheter och arbetsinsats vid grupparbete(n) och presentation(er), samt av utförande och rapportering av det personliga projektet.
- Det personliga projektet utmynnar i en rapport där teoretisk kunskap bedöms, likaså bedöms färdigheter och arbetsinsats vid genomförandet, vid analys och vid reflektioner.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt innehåller internationellt kunnande i o.m. att olika hälsokulturer granskas. Arbetslivskunnande får studerande dels genom kunskaper och färdigheter som de behöver själva för att upprätthålla sin hälsa under sitt kommande arbetsliv. Arbetslivskunnande får de också genom att studieavsnittet kan väcka intresse för vidare studier och arbete inom hälsorelaterade områden.

Studieavsnittet kan kombineras med många andra ämnen, vilka får avgöras skilt från år till år.

HÄ1 bör klaras av innan man fortsätter med övriga hälsokunskapsmoduler.

Hälsa och miljö, 2 sp (HÄ2)

Studieavsnittets moduler

- Hälsa och miljö, 2 sp (TE2), Valfri

Mål

Hälsa och miljö

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till principerna för att inhämta vetenskaplig kunskap samt forskningsprocessens faser och kunna tillämpa denna kunskap och beskriva och motivera hur man kan få pålitliga och mångsidiga forskningresultat om sådant som berör hälsa, hälsobeteende och funktionsförmåga*
- *kunna söka information och jämföra tillförlitligheten hos olika källor*
- *kunna beskriva formerna och påverkningssätten för hälsokommunikation och analysera betydelsen av hälsokommunikation för människors hälsosyn och hälsa*
- *kunna presentera och analysera hur den fysiska och psykosociala miljön hänger samman med och påverkar hälsan, samt bedöma den egna livsstilens och de egna konsumtionsvanornas betydelse för miljöns hälsa och hur hälsosam miljön är*
- *kunna skilja mellan olika former av beroende och de faktorer som påverkar deras uppkomst och analysera hälso- och andra risker med beroende.*

Centralt innehåll

Hälsa och miljö

Inhämta, bedöma och tolka hälsorelaterad information

- *vetenskaplig kunskap och vardagskunskap, kognitiv bias, forskningsprocessens faser, bedömning av hur tillförlitliga forskningsresultat är*
- *olika former av hälsokommunikation och dess påverkningssätt, bedömning av betydelse och tillförlitlighet i hälsokommunikation*

Hälsosam och trygg miljö

- *sambanden mellan hälsa och byggd miljö, naturmiljö och psykosocial miljö samt den inverkan de har på hälsan*
- *hållbar utveckling och hälsa*
- *trygga miljöer och förebyggande av våld*
- *arbetshälsa*

Njutning och beroende

- *biologiska, psykiska och sociala mekanismer som påverkar beroende*
- *centrala substansberoenden och funktionella beroenden, orsaker till beroende och förebyggande metoder, nackdelar med beroende*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Studerande lär sig:

- känna till principerna för att inhämta vetenskaplig kunskap samt forskningsprocessens faser.
- tillämpa denna kunskap och beskriva och motivera hur man kan få pålitliga och mångsidiga forskningresultat om sådant som berör hälsa, hälsobeteende och funktionsförmåga.
- presentera och analysera hur den fysiska och psykosociala miljön hänger samman med och påverkar hälsan.
- bedöma den egna livsstilens och de egna konsumtionsvanornas betydelse för miljöns hälsa och hur hälsosam miljön är.
- skilja mellan olika former av beroende och de faktorer som påverkar deras uppkomst samt analysera hälso- och andra risker med beroende.

Studerande lär sig:

- presentera och analysera hur den fysiska och psykosociala miljön hänger samman med och påverkar hälsan.
- bedöma den egna livsstilens och de egna konsumtionsvanornas betydelse för miljöns hälsa och hur hälsosam miljön är.

Studerande lär sig:

- känna till principerna för att inhämta vetenskaplig kunskap samt forskningsprocessens faser
- tillämpa denna kunskap och beskriva och motivera hur man kan få pålitliga och mångsidiga forskningresultat om sådant som berör hälsa, hälsobeteende och funktionsförmåga.

Studerande lär sig:

- känna till principerna för att inhämta vetenskaplig kunskap samt forskningsprocessens faser.

  tillämpa denna kunskap och beskriva och motivera hur man kan få pålitliga och mångsidiga forskningresultat om sådant som berör hälsa, hälsobeteende och funktionsförmåga.
- söka information och jämföra tillförlitligheten hos olika källor.

- beskriva formerna och påverkningssätten för hälsokommunikation och analysera betydelsen av hälsokommunikation för människors hälsosyn och hälsa

Studerande lär sig:

- känna till principerna för att inhämta vetenskaplig kunskap samt forskningsprocessens faser.
- tillämpa denna kunskap och beskriva och motivera hur man kan få pålitliga och mångsidiga forskningresultat om sådant som berör hälsa, hälsobeteende och funktionsförmåga.
- beskriva formerna och påverkningssätten för hälsokommunikation och analysera betydelsen av hälsokommunikation för människors hälsosyn och hälsa

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Formativ och summativ bedömning av kunskap genom förhör.
- Summativ bedömning av kunskap genom förhör och prov på studieavsnittets innehåll, samt genom inlämningsarbete(n). . Detta ger samtidigt en bedömning av de olika ingående kompetenserna.
- Kamratrespons på grupparbete(n) och/eller presentation(er).
- Självutvärdering av inhämtad teoretisk kunskap, av färdigheter och arbetsinsats vid inlämningsarbete(n), grupparbete(n) och presentation(er).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Hälso- och miljöfrågor innebär internationellt kunnande, eftersom hälsan är viktig för alla mäniskor och miljöfrågor inte känner några gränser. Kunskap om den vetenskapliga forskningsprocessen och beredskap att kritiskt granska vetenskaplig och mindre vetenskaplig hälso- och annan kommunikation ger en god bas för vidare högskolestudier samt för arbetslivet.

Hälsa och samhälle, 2 sp (HÄ3)

Studieavsnittets moduler

- Hälsa och samhälle, 2 sp (TE3), Valfri

Mål

Hälsa och samhälle

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna beskriva och analysera hur samhällsförhållandena, social- och hälsopolitiken och den övriga samhällspolitiken, vetenskapen och tekniken har förändrats och utvecklats, samt vilket samband de har med befolkningens hälsa*
- *kunna identifiera riskfaktorer för centrala icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar, presentera välgrundade lösningar för att förebygga dem och bedöma sjukdomarnas betydelse för individen och samhället samt livsstilens roll när det gäller icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar*
- *kunna presentera och motivera vilka social- eller hälsovårdstjänster individen kan söka sig till i olika situationer, kritiskt bedöma hur tjänsterna organiseras och produceras samt bedöma social- och hälsovårdstjänsternas och egenvårdens betydelse för hälsan*
- *kunna reflektera kring etiska frågor förknippade med hälsa och sjukdom, beskriva och bedöma faktorer som påverkar hälsa och ojämlikhet i hälsa, såväl i Finland som globalt, samt analysera faktorer som påverkar utjämningen av hälsoskillnader.*

Centralt innehåll

Hälsa och samhälle

Hälsofrämjande och förebyggande av sjukdomar under olika tider

- *hälsosyner och förklaringsmodeller för sjukdom*
- *viktiga samhälleliga, vetenskapliga och tekniska faktorer som påverkat befolkningars hälsa*
- *framtidens hälsoutmaningar och möjligheter*

Sjukdomar och behandling

- *epidemiologisk transition, viktiga icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar*
- *organisering, produktion och användning av social-och hälsovårdstjänster*
- *egenvård*

Etiska frågor

- *etiska analysperspektiv: dygder, konsekvenser, rättigheter, skyldigheter, motiv, värderingar och normer*
- *centrala etiska och rättsliga frågor i anslutning till hälsa och sjukdom såsom fertilitetsbehandlingar, abort, frihet och ansvar när det gäller livsstil, screening, genteknik, eutanasi*
- *etiska principer inom hälsovård, patienträttigheter, prioritering*
- *hälsa och ojämlikhet i hälsa i Finland och globalt och faktorer som påverkar dessa*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Studerande lär sig:

- identifiera riskfaktorer för centrala icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar samt att presentera välgrundade lösningar för att förebygga dessa riskfaktorer.
- bedöma centrala icke-smittsamma och smittsamma sjukdomarnas betydelse för individen och samhället.
- bedöma livsstilens roll när det gäller icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar.
- presentera och motivera vilka social- eller hälsovårdstjänster individen kan söka sig till i olika situationer.
- kritiskt bedöma hur ocial- och hälsovårdstjänsterna organiseras och producera.
- bedöma social- och hälsovårdstjänsternas och egenvårdens betydelse för hälsan.

Studerande lär sig

- reflektera kring etiska frågor förknippade med hälsa och sjukdom.
- beskriva och bedöma faktorer som påverkar hälsa och ojämlikhet i hälsa, såväl i Finland som globalt.
- analysera faktorer som påverkar utjämningen av hälsoskillnader.

Studerande lär sig

- reflektera kring etiska frågor förknippade med hälsa och sjukdom.
- beskriva och bedöma faktorer som påverkar hälsa och ojämlikhet i hälsa, såväl i Finland som globalt.
- analysera faktorer som påverkar utjämningen av hälsoskillnader.

Studerande lär sig:

- beskriva och analysera hur samhällsförhållandena, social- och hälsopolitiken och den övriga samhällspolitiken, vetenskapen och tekniken har förändrats och utvecklats, samt vilket samband de har med befolkningens hälsa
- identifiera riskfaktorer för centrala icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar samt att presentera välgrundade lösningar för att förebygga dessa riskfaktorer.
- bedöma centrala icke-smittsamma och smittsamma sjukdomarnas betydelse för individen och samhället.
- bedöma livsstilens roll när det gäller icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar.
- presentera och motivera vilka social- eller hälsovårdstjänster individen kan söka sig till i olika situationer.
- kritiskt bedöma hur ocial- och hälsovårdstjänsterna organiseras och producera.
- bedöma social- och hälsovårdstjänsternas och egenvårdens betydelse för hälsan.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

- Formativ och summativ bedömning av kunskap genom förhör.
- Summativ bedömning av kunskap genom förhör och prov på studieavsnittets innehåll, samt genom inlämningsarbete(n). Detta ger samtidigt en bedömning av de olika ingående kompetenserna.
- Kamratrespons på grupparbete(n) och/eller presentation(er).
- Självutvärdering av inhämtad teoretisk kunskap, av färdigheter och arbetsinsats vid inlämningsarbete(n), grupparbete(n) och presentation(er).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Centrala icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar känner inga gränser, så kunskap om dessa innebär internationellt kunnande. Likaså lär sig studerande vilka hälsoskillnader som förekommer globalt, och analyserar orsaker till upkomsten av dessa. Etiskt kunnande och förmåga att göra etiska ställningstaganden förbereder studerande för såväl hägskolestudier som för det kommande arbetslivet.

Inför hälsokunskapsrealen, 2 sp (HÄ4)

Mål

Lokal precisering

- Förberedelse för realprovet i hälsokunskap

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Repetition och fördjupning av studieavsnitten HÄ1, HÄ2 och HÄ3 i syfte att förbereda studerande för realprovet i hälsokunskap
- Teknikövningar som klargör hur man skriver realprovssvar

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Studerandes egen hälsokompetens förstärks och fördjupas.

Studerandes kunskap om hälsofrågor i samhället fördjupas och förstärks.

Studerande lär sig att uttrycka sig klart, tydligt och logiskt när hen behandlar hälsofrågor.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Närvaro och utförda arbetsuppgifter ger ett godkänt studieavsnitt.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Studera starkt, 2 sp (HÄ5)

Mål

Lokal precisering

Målsättningen är att studerande efter studieavsnittet:

- känner till sina styrkor och hur man kan arbeta med dem för att utforska sin potential
- är medveten om sina värderingar och kan lägga upp realistiska mål
- vet hur hen kan främja och ta vara på positiva känslor
- vet hur hen kan bemöta och återhämta sig från stress, utmaningar och konflikter
- känner till olika tekniker för avslappning och medveten närvaro, samt kan använda sig av teknikerna för att komma till ro och slappna av

Centralt innehåll

Lokal precisering

- personliga styrkor
- värderingar och prioritering
- positiva känslor
- mindset och resiliens
- medveten närvaro och avslappning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Hela studieavsnittet strävar till att öka studerandes välbefinnande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Närvaro och utförda arbetsuppgifter ger ett godkänt studieavsnitt.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

7.17. Finska (TKFI)

Läroämnets uppdrag

Språkämnen är både kunskaps- och färdighetsämnen och ett eget vetenskapsområde. Undervisningen i språk ska fördjupa och utveckla de språkkunskaper och den språkliga medvetenhet som den studerande har tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen.

Det andra inhemska språket finska är en del av gymnasiets språkpedagogik, som syftar till att identifiera och lyfta fram de gemensamma uppdrag som språkundervisningen i gymnasiet har samt att synliggöra språkens betydelse för undervisningen och lärandet överlag. Språkundervisningen i gymnasiet ska utveckla den studerandes flerspråkighet, vilket innebär kunskaper i modersmålet, nationalspråken och främmande språk samten förmåga att på olika nivåer behärska dialekter och register av dessa. Språkpedagogiken stärker den studerandes språkutveckling, språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt, samt utvecklar hens multilitteracitet och förmåga att fungera i olika språkgemenskaper. Den studerande ska uppmuntras att använda olika språk på ett mångsidigt sätt med beaktande av språkkunskapens olika delområden och att värdesätta all språkkunskap.

Undervisningen i det andra inhemska språket finska grundar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar till exempel skrivna, talade, visuella och audiovisuella texter eller kombinationer av dessa uttryckssätt. Texterna kan vara berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande, fiktiva texter eller faktatexter samt vardagliga eller institutionella situationer som kräver olika slags kommunikationsfärdigheter.

Finskundervisningens uppdrag är att på ett mångsidigt sätt utveckla den studerandes kunskaper i finska. Den studerande utvecklar mångsidiga språkkunskaper genom att tolka och producera olika typer av texter inom olika genrer. Den studerande framskrider från grundläggande till mångsidiga färdigheter och tillägnar sig först ett vardagligt språk för att sedan lära sig ett mera formellt och vetenskapligt språk. Den studerande handleds att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå språket och utnyttja sin kunskap om språket, dess strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande tränar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande lär sig söka och bearbeta, producera, dela samt värdera information.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i det andra inhemska språket finska ska man behandla teman som bidrar till att språkinlärningen utgör en del av gymnasieundervisningens ämneshelheter och arbetet över läroämnesgränserna. I undervisningen i det andra inhemska språket kan man samarbeta inom lärokurserna och med andra lärokurser i främmande språk samt med andra läroämnen. Samtidigt bidrar undervisningen till att skapa en förståelse för och kopplingar till livsskeden efter gymnasiet, studier och arbetsliv. Språkämnena utgör kunskaps- och färdighetsämnen som ger den studerande verktyg för att känna igen, utveckla och tillämpa sina färdigheter i mångsidig kompetens och för att analysera värderingar och attityder. Språkundervisningen grundar sig också på egna fack- och vetenskapsområden, till exempel sociolingvistik, kognitiv språkvetenskap eller textforskning. Dessa kan utnyttjas då man behandlar temahelheter som ingår i den mångsidiga kompetensen. Språken ger den studerande möjlighet att utveckla sin kreativa verksamhet genom att pröva på olika sätt att studera språk samt att granska de teman som behandlas ur ett intellektuellt och estetiskt perspektiv. De olika delområden som utgör den mångsidiga kompetensen bildar innehåll för undervisningen, mål för arbetet och grunder för valet av olika lärmiljöer, arbetssätt eller metoder. Mångsidig kompetens i undervisningen i det andra inhemska språket syns bland annat i att den studerande ska lära sig ifrågasätta och reflektera över orsakssamband.

Genom studier i det andra inhemska språket får den studerande bekanta sig med och analysera hur individens och gemenskapens identiteter byggs upp och hur man fungerar i grupp. Målet är att använda och värdesätta all språkkunskap de studerande har, vilket ger möjlighet att stärka den studerandes ***kompetens för välbefinnande*** *och* ***kommunikativa kompetens*** *och tilltro till sina egna förmågor. Empati, gott uppförande och element som ingår i konstruktiv kommunikation (mediering) ska synas i alla språkämnen som en del av den mångsidiga kompetensen. Genom att granska olika faktorer som inverkar på konstruktiv kommunikation och tillämpa dylika färdigheter fördjupar den studerande sin förståelse av det obekanta och blir bättre på att bygga förståelse i situationer där det inte av språkliga eller kulturella orsaker finns gemensam förståelse.*

Den studerande utvecklar sina färdigheter att lära sig språk genom att känna igen vilka lärstrategier som passar hen bäst och genom att utvärdera sina framsteg i studierna. Den studerande handleds i att förstå vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för de fortsatta studierna och arbetslivet och för att bygga sin språkliga identitet.

Språkämnena kombinerar olika fack-, vetenskaps- och konstämnen och skapar kontaktytor till andra läroämnen och ***tvärvetenskaplig och kreativ kompetens****. Temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna uppmuntrar den studerande att även använda sina begränsade kunskaper i olika språk samt sin flerspråkiga kompetens. Det är viktigt att temahelheter, olika frågor och lösningar behandlas kollaborativt. I undervisningen eftersträvar man situationer i vilka den studerande under trygga omständigheter ges möjlighet att utmana de egna färdigheterna. Studier och kunskaper i det andra inhemska språket finska ger den studerande möjlighet att bekanta sig med olika slag av diskurser, information, informationskällor och konstformer. Samtidigt kan man ifrågasätta vedertagna förfaringssätt och hitta nya, kreativa synsätt samt identifiera och förstå mångfald. I språkundervisningen är målsättningen att utveckla de kognitiva färdigheterna och den analytiska förmågan genom att använda mångsidiga undervisningsmetoder som fokuserar på den studerande samt genom att erbjuda meningsfulla, produktiva och tillräckligt utmanande uppgifter.*

Studierna i det andra inhemska språket stärker den studerandes ***samhälleliga kompetens****. Undervisningen ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och den globala världen. Samtidigt skapar man kopplingar till demokratifostran och jämlikhetsperspektiv samt till frågor som gäller språk, till exempel minoriteter och majoriteter, språkpolitik eller minskningen av den språkliga diversiteten. De färdigheter och kontakter den studerande får av studier i det andra inhemska språket finska underlättar hens övergång till fortsatta studier, arbetsliv och uppgifter som förutsätter medborgaraktivitet.*

Studierna i det andra inhemska språket stärker ***etisk kompetens och miljökompetens*** *genom att ge den studerande möjlighet att leva sig in i och förstå problem ur ett bredare perspektiv än det egna språket tillåter. Globala miljöfrågor, som till exempel klimatförändringen, ohållbara konsumtionsvanor och att naturens mångfald minskar är både individuella och kollektiva problem. Under studierna stärks den studerandes färdigheter att i samråd med andra finna kopplingar och bearbeta tänkbara lösningar på problem. Utöver att söka och producera information handleds den studerande att reflektera över attityder och värderingar och att utveckla sin ansvarskänsla och agera konstruktivt i olika sammanhang.*

Global och kulturell kompetens *som en del av studierna i det andra inhemska språket ska öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Mångsidiga språkkunskaper och förståelse för hur kunskaperna i det andra inhemska språket finska är användbara i nationellt, nordiskt och internationellt samarbete och för att granska globala frågor. De fördjupar den studerandes färdigheter att fungera som världsmedborgare och ger hen möjligheter till mångsidigt och kreativt samarbete. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om det finska kulturarvet och erbjuder på ett naturligt sätt många olika synvinklar för att granska olika frågor.*

Mål

De allmänna målen för undervisningen i finska är kopplade till kulturell och språklig mångfald, studiefärdigheter, kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera text. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kulturell och språklig mångfald

Målet är att den studerande ska

- *uppmuntras att använda det finska språket och fungera i en språkligt och kulturellt mångsidig värld där man möter andra människor i nationella, nordiska och internationella kontexter i vilka det är möjligt att använda sina kunskaper i finska och där målet inte är kunskaper på modersmålsnivå utan ökad konstruktiv kommunikation och ömsesidig förståelse*
- *förstå det finska språkets betydelse som nationalspråk*
- *visa att hen har kunskaper, färdigheter och vilja att fungera konstruktivt och kreativt i en kulturellt mångsidig värld*
- *uppleva att det är meningsfullt att utöka sin språkliga repertoar.*

Studiefärdigheter

Målet är att den studerande ska

- *kunna ställa upp mål och utvärdera sin utveckling som en del av den pågående lärprocessen*
- *identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden som språkstuderande*
- *effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk*
- *effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk.*

Kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text

Målet är att den studerande ska

- *vänja sig vid att och våga använda finska språket i olika situationer och på ett mångsidigt sätt*
- *få erfarenhet av många olika finskspråkiga studiemiljöer och miljöer för språkanvändning*
- *kunna ställa sin språkkunskap i relation till den nivå som ställts upp i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) enligt tabellen nedan samt ställa upp sina egna mål, utvärdera utvecklingen av sina kunskaper och vidareutveckla dem.*

Bedömning

Bedömningens uppdrag i det andra inhemska språket finska är att stödja den studerandes utveckling att fungera på finska. Mångsidig bedömning och uppmuntrande respons stödjer den studerandes tilltro till sina förmågor och stärker studiemotivationen.

Bedömningen och den övriga responsen ska grunda sig på den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för lärokursen. För att förstå och utveckla det egna kunnandet och gruppens kunnande och lärprocesser används självvärdering och kamratrespons.

Bedömningen ska grunda sig på målen för kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text samt målen som är kopplade till kulturell och språklig mångfald. Föremål för bedömningen är även den studerandes studiefärdigheter, till exempel utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen (CEFR) ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratrespons. Som stöd för bedömningen kan man också använda nationellt erkända examenssystem för det andra inhemska språket finska.

I början av studierna ska man speciellt ge respons på den studerandes förmåga att utveckla sina färdigheter för att studera språk. I takt med att studierna framskrider ska man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Vitsordet ska systematiskt beakta samtliga målområden, inklusive målen som är kopplade till utvecklingen av studiefärdigheter, även om det förekommer skillnader mellan vad de olika studieavsnitten betonar.

Bedömning av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 4 mom.)

En studerande som slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Som bilaga till betygen som avses i [Gymnasielagens 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. (Gymnasielagen 714/2018, 39 § 3 mom.)

I samband med de obligatoriska och valfria studierna i det andra inhemska språket finska bedöms även den studerandes muntliga språkfärdighet.

I den valfria modulen 8 i A-lärokursen och den valfria modulen 8 i lärokursen i modersmålsinriktad finska samt i den valfria modulen 6 i B1-lärokursen ska bedömningen basera sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar. Förutsättningarna för bedömning av studieavsnitten som bildas av ovannämnda moduler uppfylls när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för studieavsnittet och avlagt det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller visat andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar.

I B3-lärokursen bedöms den studerandes muntliga språkfärdighet i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Provet i muntlig språkfärdighet som ingår i studierna eller andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar bedöms i förhållande till målen som ställts upp för språket och lärokursen i fråga i grunderna för gymnasiets läroplan.

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

7.17.1. Finska, A-lärokurs (TKFIA1)

Läroämnets uppdrag

Studieavsnitt

Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FINA3)

Studieavsnittets moduler

- Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FINA3), Obligatorisk

Mål

Hållbar framtid och vetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bredda och fördjupa sina läsfärdigheter och lära sig att använda ändamålsenliga lässtrategier i olika sammanhang*
- *öva sina färdigheter i att tolka och presentera inhämtad information och öva sig att sammanfatta olika typer av texter*
- *aktivt kunna ta del av diskussioner*
- *utveckla sina färdigheter att argumentera och formulera åsikter.*

Centralt innehåll

Hållbar framtid och vetenskap

- *fack- och vetenskapsområden som intresserar den studerande*
- *innovationer som stödjer hållbar utveckling individuellt och globalt*
- *språkets funktion som verktyg för att söka, analysera, tolka och presentera vetenskaplig information*
- *olika framtidsvisioner*
- *populärvetenskapliga texter, särdrag i vetenskapliga texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- utvecklar sina inlärningsmetoder och lässtrategier och lär sig använda dem i olika sammanhang
- fördjupar sina arbetsfärdigheter i grupp och tar ansvar för sitt eget och andras välbefinnande
- reflekterar över olika sätt att hantera den osäkerhet som en värld i ständig förändring medför

Den studerande

- stärker sin förmåga att uttrycka sig mångsidigt i interaktion
- fördjupar förmågan att lyssna och reagera på andras synpunkter och föra diskussionen vidare
- tränar förmågan till konstruktiv, positiv och lösningsorienterad interaktion

Den studerande

- utvecklar sin förmåga att bedöma informationens tillförlitlighet

- stärker sin förmåga att välja, tolka och producera olika slag av texter
- reflekterar över hållbarheten med olika lösningar och utmanar sin förmåga att hitta svar på lösningar gällande framtida utmaningar

Den studerande

- stärker förmågan att i samråd med andra finna kopplingar och bearbeta tänkbara lösningar på problem
- reflekterar över etiskt hållbara lösningar både vad gäller den egna vardagen som samhället

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av *kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B1.2*
- *Förmåga att tolka: B1.2*
- *Förmåga att producera: B1.1*

jfr. Kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning (studieavsnitt 1)

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationen

Medier och samhälle, 2 sp (FINA4)

Studieavsnittets moduler

- Medier och samhälle, 2 sp (FINA4), Obligatorisk

Mål

Medier och samhälle

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bekanta sig med aktuella ämnen som behandlas i media*
- *utveckla sin förmåga att kritiskt granska olika typer av informationskällor, skilja på åsikt och fakta och att förstå värderingar i text*
- *muntligt och skriftligt uttrycka, formulera och motivera sina åsikter och kommunicera målinriktat och ändamålsenligt.*

Centralt innehåll

Medier och samhälle

- *mediekritik, källkritik, censur, yttrandefrihet, informationshantering, upphovsrätt och plagiat*
- *mänskliga rättigheter, jämlikhet*

- *aktivt medborgarskap som individ och i grupp*
- *olika uttryckssätt och -former i medier i sakfrågor och om aktuella händelser*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- utvecklar sin förmåga att argumentera i olika kommunikationssammanhang
- utvecklar sina färdigheter att presentera, ta ställning till och diskutera sakfrågor och aktuella händelser
- utvecklar sina språkliga strategier för att påverka och ta ställning
- reflekterar över språkets betydelse för att tolka och producera information

Den studerande

- utvecklar sina färdighet att producera texter för att delta i och påverkar samhället
- analyserar och diskuterar aktuella samhälls- och jämlikhetsfrågor som behandlas I media
- reflekterar över yttrandefrihetens betydelse samt hur förmedlingen av kunskap kan se olika ut ur olika perspe

Den studerande

- lär sig att finna mening och kombinera information samt arbeta med samhälleliga frågor kollaborativt
- utvecklar sin förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande och vi lär sig mer om källkritik
- utvecklar sin analytiska förmåga

Den studerande

- lär sig agera etiskt i media och vid utnyttjande av teknologi

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av *kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B2.1*
- *Förmåga att tolka: B2.1*
- *Förmåga att producera: B1.2*

jfr. Kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning (studieavsnitt 1)

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bäs

- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINA5)

Studieavsnittets moduler

- Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINA5), Obligatorisk

Mål

Utbildning och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förmåga att analysera, tolka och producera formella texter och att uttrycka sig i mer formella sammanhang*
- *uppmuntras att använda finska i olika kommunikationssituationer i studier och arbete*
- *stärka sina färdigheter i att behandla ämnesområden som anknyter till studie- och arbetsliv*
- *utveckla sin kompetens att tänka kreativt, förhandla och samarbeta*
- *fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för studier och karriärplanering*
- *kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.*

Centralt innehåll

Utbildning och arbetsliv

- *utbildning, yrken, näringsliv ur den studerandes och samhällets synvinkel*
- *komplettering av språkprofilen för framtida behov*
- *teamarbete, företagsamhet och innovation*
- *kommunikationssituationer och olika typer av texter som anknyter till studier, arbete och vuxenlivet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- medverkar till en inlärningsmiljö där man tryggt kan utmana sig själv
- reflekterar kring faktorer som har en inverkan på välbefinnandet och förstärker sin vardagskompetens
- kompletterar språkprofilen för framtida behov
- utvecklar sin beredskap för kontinuerligt lärande

Den studerande

- lär sig uttrycka sig i mer formella sammanhang
- övar på kommunikationssituationer som anknyter till fortsatta studier, arbete och vuxenlivet
- reflekterar över vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för de fortsatta studierna och för arbetslivet

Den studerande

- vidareutvecklar sin förmåga att tänka kreativt, samarbeta och förhandla
- övar på att söka och använda information som tillhandahålls av myndigheterna

Den studerande

- reflekterar kring förhållningssättet till den egna tillvaron- att vara företagsam, utveckla initiativförmågan och kreativiteten
- fördjupar sig i arbetslivsfärdigheter och näringsliv ur studerande- och samhällssynvinkel

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av *kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B2.1*
- *Förmåga att tolka: B2.1*
- *Förmåga att producera: B1.2*

jfr. Kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning (studieavsnitt 1)

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Kan erbjudas samtidigt som ENA6/ SH2

Språk och kultur, 2 sp (FINA6)

Studieavsnittets moduler

- Språk och kultur, 2 sp (FINA6), Obligatorisk

Mål

Språk och kultur

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kunskap om det finska språkets strukturer och uttryckssätt, i synnerhet i skönlitterära texter*
- *utveckla sin förståelse för värderingar som finsk litteratur och kultur förmedlar och förstå litteraturens, kulturens och konstens betydelse för samhället, gemenskapen och individen*
- *utveckla sin förmåga att närma sig olika slags skön- och facklitterära genrer och reflektera över deras uttrycksformer*
- *utveckla sina färdigheter att göra egna analyser och tolkningar av olika faktaoch skönlitterära texter*
- *bredda och utveckla sin läsfärdighet på finska.*

Centralt innehåll
Språk och kultur

- *språkets, kulturens och litteraturens betydelse då man bygger upp sin identitet*
- *nyanser, stilfrågor, språket som estetiskt uttrycksmedel*
- *ordkonst*
- *centrala drag och teman i den finska skönlitteraturen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- medverkar till en inlärningsmiljö där man kreativt utmanar sig själv
- reflekterar kring kulturens och litteraturens betydelse för välbefinnandet
- stärker grunden för en kontinuerlig, livslång språkinlärning

Den studerande

- starker sinförståelse för vad det finska språket, litteraturen och kulturen har för betydelse för hen själv och andra
- samarbetar kring finsk litteratur och kultur och förstärker sin kollaborativa förmåga och förmåga att lyssna på andra

Den studerande

- stärker sin förmåga att värdera sitt eget, men också andras kulturarv
- stärker sin förmåga att mångsidigt tolka och analysera konst, litteratur och kultur

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av *kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B2.1*
- *Förmåga att tolka: B2.1*
- *Förmåga att producera: B1.2*

jfr. Kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning (studieavsnitt 1)

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
-
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINA7)

Studieavsnittets moduler

- Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINA7), Valfri

Mål

Skriftlig kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sina färdigheter att välja synvinkel, att behandla olika teman, att välja källa och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig*
- *utveckla sina färdigheter att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp*
- *hitta texter som intresserar hen och använda dessa som underlag för fortsatt kommunikation.*

Centralt innehåll

Skriftlig kommunikation

- *skrivprocessen; bearbeta och sammanställa texter, kollaborativt och delat skrivande samt delade texter*
- *språkriktighet*
- *medietexter*
- *globalt ansvar*
- *teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande fördjupar färdigheterna att tolka och producera berättande, beskrivande, intstruerande och reflekterande texter och att uttrycka sig förståeligt och konsekvent.

Den studerande fördjupar förmågan att bilda sig välgrundade åsikter och att delta i faktabaserad argumentation om aktuella och globala frågor.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av*kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B2.1*
- *Förmåga att tolka: B2.1*
- *Förmåga att producera: B1.2*

jfr. Kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning (studieavsnitt 1)

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINA8)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINA8), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sina kunskaper om de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer*
- *utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation*
- *utveckla sina färdigheter att förstå olika språkliga varianter*
- *öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse*

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- *talets olika särdrag och språkliga mönster och egenskaper*
- *förfaringssätt vid förhandlingar, möten, debatter, diskussioner och olika typer av framträdanden*
- *dialogisk kommunikation*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande vidareutvecklar

- sin förmåga att argumentera i olika kommunikationssammanhang
- sina färdigheter att presentera, ta ställning till och diskutera sakfrågor och aktuella händelser
- sina språkliga strategier för att påverka och ta ställning

Den analyserar och diskuterar aktuella samhälls- och jämlikhetsfrågor

Den studerande

- lär sig finna mening och kombinera information samt arbeta med samhälleliga frågor kollaborativt
- stärker förmågan att delta i kommunikationssituationer som anknyter till fortsatta studier, arbete och vuxenlivet
- vidareutvecklar sin förmåga att tänka kreativt, samarbeta och förhandla

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av *kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Den summativa bedömningen

baserar sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B2.1*
- *Förmåga att tolka: B2.1*
- *Förmåga att producera: B1.2*

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Repetition, 2 sp (FINA9)

Mål

Lokal precisering

- den studerande förbereder sig för gymnasiestudier i finska
- den studerande ska våga använda språket
- den studerande ska hitta lämpliga strategier för kommunikation
- den studerande utvecklar sina färdigheter att tolka, producera och kommunicera

Centralt innehåll

Lokal precisering

- vardag och fritid
- aktuella händelser
- centrala strukturer i grundskolans lärokurs

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- blir bekant med studiemiljön och bidrar till en trygg inlärningsmiljö
- får en tillit till sina egna förmågor

Den studerande

- tränar sin kommunikativa kompetens i olika gruppkonstellationer
- övar sig att lyssna på andra och visa empati

Den studerande

- bekantar sig med och vidareutvecklar sina språkinlärningsstrategier
- bekantar sig med olika textgenrer
- utvecklar sina färdigheter att tolka och producera

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagt eller

underkänt. För avlagt vitsord krävs att

studerande

- agerar ansvarsfullt och försöker sitt bästa
- agerar konstruktivt i kommunikationssituationer

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Preparation inför studentskrivningarna, 2 sp (FINA10)

Mål

Lokal precisering

- att vidareutveckla förmågan att tolka och producera för studentprovet viktiga textgenrer
- att befästa de kunskaper och färdigheter som mäts i studentexamen
- att fördjupa sina färdigheter att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp

Centralt innehåll

Lokal precisering

- språklig uttrycksförmåga
- att analysera, tolka och reagera på olika typer av multimodala texter
- att repetera centrala strukturer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande vidareutvecklar sina språkliga strategier för att påverka, ta ställning och argumentera i olika sammanhang

Den studerande fördjupar sin analytiska förmåga och sina färdigheter att tolka, reagera på och producera olika slag av texter

Den studerande vidareutvecklar sina färdigheter att producera texter där hen deltar i och påverkar samhället

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagd eller underkänd.

För godkänt vitsord krävs att studerande

- Agerar ansvarsfullt och försöker sitt bästa
- agerar konstruktivt i kommunikationssituationer

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Valbart distansstudieavsnitt, 2 sp (FINA11)

Mål

Lokal precisering

- att utveckla praktiska språkkunskaper i finska med hjälp av modern teknologi i samarbete med finskspråkig gymnasiestuderande

Centralt innehåll

Lokal precisering

- muntliga och skriftliga uppgifter
- samarbete kring en slutprodukt

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- lär sig kommunicera genom samarbete i en autentisk miljö
- får erfarenhet av att förmedla betydelse i kommunikationssituationer som överskrider språkliga och kulturella

Den studerande

- får erfarenhet av att studera och samarbeta genom att utnyttja olika samarbetsformer och teknologiska miljöer
- blir bekant med olika verksamhetsmiljöer över språkgränsen

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagd eller

underkänd. För godkänt vitsord krävs att

studerande

- agerar ansvarsfullt och försöker sitt bästa
- agerar konstruktivt i kommunikationssituationer.

Språkstimulerande verksamhet, 2 sp (FINA12)

Mål

Lokal precisering

- att bli bekant med den finska kulturen
- att utveckla de praktiska färdigheterna i finska

Centralt innehåll

Lokal precisering

- ett tre dagar långt besök i Jyväskylä
- deltagande i skolundervisning, värdfamiljens vardag och olika evenemang på finska
- att planera och agera värd för Jyväskyläbornas svarsbesök

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- lär sig kommunicera tillsammans genom samarbete i en autentisk miljö
- får erfarenhet av att förmedla betydelse i kommunikationssituationer som överskrider språkliga och kulturella

Den studerande

- får erfarenhet av att studera och samarbeta genom att utnyttja olika samarbetsformer över språkgränsen
- blir bekant med olika verksamhetsmiljöer och levnadssätt
- får ta del av den finska kulturen och vardagsmiljön

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagd eller underkänd. För godkänt vitsord krävs att studerande

- Agerar ansvarsfullt och försöker sitt bästa
- agerar konstruktivt i kommunikationssituationer.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Studiefärdighet, språklig identitet, miljö och kommunikation, 4 sp (FINA1-FINA2)

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (FINA1), Obligatorisk
- Miljö och kommunikation, 3 sp (FINA2), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras till att modigt använda sina språkfärdigheter*
- *fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet*
- *analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärandet*
- *utveckla sina strategier för språkstudier*
- *lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier*

- *kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1 (förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter) och B1.2 (förmåga att producera texter).*

Miljö och kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstärka sina muntliga och skriftliga kunskaper och färdigheter i växelverkan med andra och sin språkliga självkänsla*
- *fördjupa sina kunskaper om språkliga strukturer*
- *använda språket aktivt i olika slags autentiska situationer*
- *kunna ge och ta emot konstruktiv respons.*

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- *kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1 (förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter) och B1.2 (förmåga att producera texter).*
- *ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i finska*
- *det vidgade textbegreppet och textgenrer som är relevanta för studierna i finska samt strategier för att analysera, tolka och producera olika typer av texter*
- *språk och identitet, den individuella språkliga repertoaren, tvåspråkighet, flerspråkighet, relation mellan olika språk och språkformer*

Miljö och kommunikation

- *muntliga och skriftliga kommunikationsstrategier*
- *språkliga varianter och betydelsen av finskt standardspråk*
- *aktiviteter och situationer i vardagen och närmiljön*
- *självvärdering och kamratrespons*
- *etiska spelregler i kommunikation*
- *kommunikationens inverkan på välbefinnandet och självkänslan*
- *textgenrer som anknyter till studierna och vardagen, deras funktion och kombinationer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- medverkar till en trygg inlärningsmiljö och lär sig samarbeta i olika konstellationer
- blir medveten om sina styrkor och får en tillit till sina egna förmågor
- utarbetar en personlig språkprofil som grund för fortsatta studier i språk
- utnyttjar olika verktyg för att öva sig i att ge och ta emot respons

Den studerande

- tränar sin kommunikativa kompetens och uppmuntras till empati och ansvarsfullhet i kommunikationen
- bidrar till både sin egen och andras språkmedvetenhet och uppmuntras att kritiskt granska sina värderingar och attityder inför språk och språkgrupper
- utvecklar sin förmåga att förhandla och att försöka förmedla tankar även då orden inte räcker till
- blir uppmärksam på att språk och kultur hör samman och att man då man förhandlar bör ta i beaktande att kulturer har olika praxis

Den studerande

- blir medveten om värdet av flerspråkighet och kopplingar mellan språken
- utvecklar sina färdigheter att tolka och producera olika typer av texter och texthelheter
- lär sig strukturera och styra sitt eget lärande och vidareutvecklar olika språkinlärningsstrategier
- lär sig arbeta källkritiskt och ta ansvar för sitt agerande på sociala medier

- utvecklar sin vilja och färdighet att fungera konstruktivt i en kulturellt mångsidig värld där målet är ömsesidig förståelse
- lär sig att söka och producera information och reflektera över attityder och värderinga

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av kunskap, färdigheter och arbete

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning:

- *Förmåga att kommunicera : B1.1*
- *Förmåga att tolka: B1.1*
- *Förmåga att producera: A2.2*

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer

Fri beskrivning av studieavsnittet

FINA1 kan erbjudas samtidigt som:

ENA1, MO2

7.17.2. Finska, modersmålsinriktad lärokurs (TKFIAI)

Läroämnets uppdrag

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att ge tvåspråkiga och flerspråkiga studerande i svenskspråkiga gymnasier en möjlighet att vidareutveckla sina kunskaper i finska och stärka den egna mångfasetterade språkliga och kulturella identiteten, genom att bejaka den studerandes modersmål. Modulerna är uppbyggda kring samma teman som A-lärokursen.

Studieavsnitt

Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FIM3)

Studieavsnittets moduler

- Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FIM3), Obligatorisk

Mål

Hållbar framtid och vetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bredda och fördjupa sina läsfärdigheter och lära sig att använda ändamålsenliga lässtrategier i olika sammanhang*
- *utveckla sin förmåga att söka, analysera, tolka och presentera vetenskaplig information samt öva sig att sammanfatta olika typer av texter och inhämtad information*
- *kunna argumentera om vetenskapliga teman*
- *utveckla sin kompetens att förstå och delta i hållbar utveckling.*

Centralt innehåll

Hållbar framtid och vetenskap

- *fack- och vetenskapsområden som intresserar den studerande*
- *innovationer som stödjer hållbar utveckling individuellt och globalt*
- *argumentationsteknik*
- *muntlig och skriftlig produktion med vetenskapliga texter som grund*
- *populärvetenskapliga texter, särdrag i vetenskapliga texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- utvecklar sina inlärningsmetoder och lässtrategier och lär sig använda dem i olika sammanhang
- fördjupar sina arbetsfärdigheter i grupp och tar ansvar för sitt eget och andras välbefinnande
- reflekterar över olika sätt att hantera den osäkerhet som en värld i ständig förändring medför

- utvecklar sin förmåga till konstruktiv och lösningsorienterad interaktion
- stärker sin förmåga att uttrycka sig sakligt och korrekt i diskussion och argumentation
- fördjupar förmågan att lyssna och reagera på andras synpunkter

Den studerande

- utvecklar sin förmåga att bedöma informationens tillförlitlighet
- stärker sin förmåga att välja, tolka och producera olika slag av texter
- reflekterar över hållbarheten med olika lösningar och utmanar sin förmåga att hitta svar på lösningar gällande framtida utmaningar

Den studerande

- stärker förmågan att i samråd med andra finna kopplingar och bearbeta tänkbara lösningar på problem
- reflekterar över etiskt hållbara lösningar både vad gäller den egna vardagen som samhället

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av kunskap, färdigheter och arbete

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B2.1*
- *Förmåga att tolka: B2.1*
- *Förmåga att producera: B2.1*

jfr. Kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning (studieavsnitt 1)

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Medier och samhälle, 2 sp (FIM4)

Studieavsnittets moduler

- Medier och samhälle, 2 sp (FIM4), Obligatorisk

Mål

Medier och samhälle

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förmåga att använda källmaterial och läsa kritiskt, speciellt medietexter*
- *kunna argumentera sina åsikter mångsidigt och i olika kommunikationssammanhang*
- *kunna granska och bedöma olika typer av texter och förstå de värderingar som förmedlas*
- *utveckla sin förmåga att skilja på åsikt och fakta*
- *fördjupa sin kompetens att förstå och delta i debatter om samhälleliga fenomen*

Centralt innehåll

Medier och samhälle

- *yttrandefrihet, censur, källkritik, informationshantering, mediekritik, upphovsrätt och plagiat*
- *aktivt medborgarskap som individ och grupp*
- *mänskliga rättigheter*
- *språkliga strategier för att påverka och ta ställning*
- *ställningstagande och argumenterande texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- vidareutvecklar sin förmåga att argumentera i olika kommunikationssammanhang
- tränar på att på ett sakligt och mångsidigt sätt delta i debatter och paneldiskussioner
- utvecklar sina språkliga strategier för att påverka och ta ställning

Den studerande

- lär sig finna mening och kombinera information samt arbeta med samhälleliga frågor kollaborativt
- utvecklar sin förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande och lär sig mer om källkritik
- utvecklar sin analytiska förmåga

Den studerande

- utvecklar sin färdighet att producera texter där hen deltar i och påverkar samhället
- analyserar och diskuterar samhälls- och jämlikhetsfrågor som behandlas i media
- reflekterar över yttrandefrihetens betydelse samt hur förmedlingen av kunskap kan se olika ut ur olika perspe

Den studerande lär oss agera etiskt i media och då vi utnyttjar teknologi

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av kunskap, färdigheter och arbete

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B2.1*
- *Förmåga att tolka: B2.1*
- *Förmåga att producera: B2.1*

jfr. Kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning (studieavsnitt 1)

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FIM5)

Studieavsnittets moduler

- Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FIM5), Obligatorisk

Mål

Utbildning och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin kunskap om studie- och arbetsliv*
- *stärka sina färdigheter att uttrycka sig i mer formella sammanhang*
- *fördjupa sin förmåga att tolka och producera formella texter*
- *utveckla sin kompetens att tänka kreativt, samarbeta och förhandla*
- *kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.*

Centralt innehåll

Utbildning och arbetsliv

- *utbildning, yrken och näringsliv ur den studerandes och samhällets synvinkel*
- *komplettering av språkprofilen med tanke på framtida behov*
- *kommunikationssituationer och olika typer av texter som anknyter till studier, arbete och vuxenliv*
- *teamarbete, företagsamhet, innovationer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- reflekterar kring faktorer som har en inverkan på välbefinnandet och förstärker sin vardagskompetens
- kompletterar språkprofilen för framtida behov
- utvecklar sin beredskap för kontinuerligt lärande

Den studerande

- lär sig uttrycka sig i mer formella sammanhang
- övar på kommunikationssituationer som anknyter till fortsatta studier, arbete och vuxenlivet
- reflekterar över vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för de fortsatta studierna och för arbetslivet

Den studerande

- vidareutvecklar sin förmåga att tänka kreativt, samarbeta och förhandla
- övar på att söka och använda information som tillhandahålls av myndigheterna

Den studerande

- utvecklar sitt förhållningssätt till den egna tillvaron - att vara företagsam, utveckla initiativförmågan och kreativiteten
- fördjupar sig i arbetslivsfärdigheter och näringsliv ur studerande- och samhällssynvinkel

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av kunskap, färdigheter och arbete

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B2.2*
- *Förmåga att tolka: B2.2*
- *Förmåga att producera: B2.2*

jfr. Kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning (studieavsnitt 1)

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Kan erbjudas samtidigt som ENA6/SH2.

Språk och kultur, 2 sp (FIM6)

Studieavsnittets moduler

- Språk och kultur, 2 sp (FIM6), Obligatorisk

Mål

Språk och kultur

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kunskap om det finska språkets strukturer och uttryckssätt*
- *utveckla sina färdigheter att analysera och tolka olika typer av texter och förstå språkets, litteraturens och olika konstformers betydelse för samhället, gemenskapen och för individen*
- *kunna närma sig olika slags genrer, i synnerhet skönlitterära, och reflektera över deras olika uttrycksformer*
- *bredda och utveckla sina läsfärdigheter på finska, i synnerhet i skönlitterära texter.*

Centralt innehåll

Språk och kultur

- *språkets, litteraturens och kulturens betydelse då man bygger upp sin identitet*
- *nyanser, stilfrågor, språket som estetiskt uttrycksmedel*
- *ordkonst*
- *centrala drag och teman i den finska skönlitteraturen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Vi skapar en inlärningsmiljö där vi naturligt och kreativt utmanar oss själva
- Vi utvärderar och utvecklar vår språkportfolio samt grunden för en kontinuerlig, livslång språkinlärning
- Vi fördjupar oss i kulturens och litteraturens betydelse för välbefinnande

- Vi stärker vår förståelse för vad det finska språket, litteraturen och kulturen har för betydelse för oss och andr
- Vi samarbetar kring finsk littertur och kultur och förstärker vår kollaborativa förmåga och förmåga att lyssna p

- Vi stärker vår förmåga att värdera vårt eget, men också andras kulturarv
- Vi stärker vår förmåga att mångsidigt tolka och analysera konst, litteratur och kultur

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av kunskap, färdigheter och arbete

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B2.2*
- *Förmåga att tolka: B2.2*
- *Förmåga att producera: B2.2*

jfr. Kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning (studieavsnitt 1)

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Skriftlig kommunikation, 2 sp (FIM7)

Studieavsnittets moduler

- Skriftlig kommunikation, 2 sp (FIM7), Valfri

Mål

Skriftlig kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin färdighet att välja synvinkel, att behandla olika teman, att välja källor och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig*
- *utveckla sina färdigheter att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp*
- *stärka sina färdigheter att producera texter om aktuella teman*
- *hitta texter som intresserar hen samt muntligt och skriftligt delta i debatter kring dem.*

Centralt innehåll

Skriftlig kommunikation

- *skrivprocessen; bearbeta och sammanställa texter, kollaborativt och delat skrivande samt delade texter*
- *skriva texter med annat material som grund*
- *språkriktighet*
- *analysera och producera medietexter*
- *teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån studerandes behov*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- fördjupar sig i kunskapen att på ett sakligt och mångsidigt sätt delta i debatter och paneldiskussioner och argumentera i olika kommunikationssammanhang
- utvecklar sina språkliga strategier för att påverka och ta ställning

Den studerande

- fördjupar sin analytiska förmåga och förmåga att välja källor
- fördjupar färdigheterna att tolka och producera berättande, beskrivande, instruerande och reflekterande texte
- utvecklar sin egen stil att uttrycka sig

Den studerande utvecklar sin färdighet att producera texter där hen deltar i och påverkar samhället.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av kunskap, färdigheter och arbete

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling B2.2

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet lämpar sig inte för självständiga studier.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FIM8)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FIM8), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sina kunskaper kring de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer*
- *utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation*
- *utveckla sin förståelse för språkliga varianter*
- *öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.*

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- *talets olika särdrag, språkliga mönster och egenskaper*
- *förfaringssätt vid förhandlingar, möten, debatter, diskussioner och olika typer av framträdanden*
- *dialogisk kommunikation*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- vidareutvecklar sin förmåga att argumentera i olika kommunikationssammanhang
- fördjupar sina färdigheter att presentera, ta ställning till och diskutera sakfrågor och aktuella händelser
- förstärker sina språkliga strategier för att påverka och ta ställning

Den studerande analyserar och diskuterar aktuella samhälls- och jämlikhetsfrågor

Den studerande

- lär sig finna mening och kombinera information samt arbeta med samhälleliga frågor kollaborativt
- Vi stärker förmågan att delta i kommunikationssituationer som anknyter till fortsatta studier, arbete och vuxenlivet
- fördjupar sin förmåga att tänka kreativt, samarbeta och förhandla

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av kunskap, färdigheter och arbete

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Den summativa bedömningen *baserar sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling B2.2

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Preparation inför studentskrivningarna, 2 sp (FIM10)

Mål

Lokal precisering

- att vidareutveckla förmågan att tolka och producera för studentprovet viktiga textgenrer
- att befästa de kunskaper och färdigheter som mäts i studentexamen
- att fördjupa sina färdigheter att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp

Centralt innehåll

Lokal precisering

- språklig uttrycksförmåga

- att analysera, tolka och reagera på olika typer av multimodala texter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande utvecklar sina språkliga strategier för att påverka, ta ställning och argumentera i olika sammanhang

Den studerande

- fördjupar sin analytiska förmåga
- fördjupar färdigheterna att tolka, reagera på och producera olika slag av texter

Den studerande utvecklar sin färdighet att producera texter där hen deltar i och påverkar samhället

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagd eller underkänd. För godkänt vitsord krävs att studerande

- agerar ansvarsfullt och försöker sitt bästa
- agerar konstruktivt i kommunikationssituationer

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Studiefärdigheter, språklig identitet, miljö och kommunikation, 4 sp (FIM1-FIM2)

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (FIM1), Obligatorisk
- Miljö och kommunikation, 3 sp (FIM2), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet samt förstå vilken betydelse flerspråkighet har för den egna identiteten*
- *förstå språkets uppbyggnad och centrala språkliga begrepp samt utveckla sina färdigheter att skilja på olika nyanser av talat och skrivet språk*
- *fördjupa sin förståelse för språk och multimodala texter*
- *utveckla sina strategier för språkstudier*
- *tillämpa och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärande*
- *kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.2.*

Miljö och kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sina färdigheter i att tolka, producera och bedöma olika typer av texter och deras uttryckssätt*
- *utveckla sin förmåga att ge och ta emot respons samt bedöma sin egen taloch skrivförmåga*
- *utveckla sin språkliga självkänsla och förmåga att visa hänsyn i kommunikationssituationer*
- *öka sin förståelse för sociala nätverk och olika miljöer*
- *kunna söka, komprimera och ge information som berör en själv.*

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- *utarbeta en personlig språkprofil*
- *ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i finska*
- *det vidgade textbegreppet och textgenrer som är centrala för studierna i finska samt strategier för att analysera, tolka och producera olika typer av texter*
- *talspråk, skriftspråk, dialekter och slang*
- *tvåspråkighet och flerspråkighet som resurs*

Miljö och kommunikation

- *muntliga och skriftliga kommunikationsstrategier*
- *konstruktion av texthelheter: målsättning, kontext, innehåll, struktur och synvinkel; skrivprocessen*
- *kommunikationens inverkan på välbefinnandet och självkänslan*
- *etiska spelregler för kommunikation*
- *självvärdering och kamratrespons*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- medverkar till en trygg inlärningsmiljö och vidareutvecklar sina färdigheter att lära sig i växelverkan med andra
- blir medveten om sina styrkor och får en tillit till sina egna förmågor samt reflekterar över och utvecklar sina strategier för språkstudier
- utarbetar en personlig språkprofil som grund för fortsatta studier i språk
- utnyttjar olika verktyg för att öva sigi att ge och ta emot respons

Den studerande

- fördjupar och förstärker sin kommunikativa kompetens och utvecklar sin förmåga att agera empatiskt och etiskt samt visa hänsyn i olika kommunikationssituationer och gruppkonstellationer
- bidrar till både sin egen och andras språkmedvetenhet och utvecklar sina färdigheter att kommunicera och samarbeta mångsidigt och konstruktivt
- uppmuntras att kritiskt granska sina värderingar och attityder inför språk och språkgrupper

Den studerande

- bekantar sig med och vidareutvecklar olika språkinlärningsstrategier och lär sig strukturera och styra sitt eget lärande
- fördjupar sin medvetenhet av flerspråkighet och kopplingar mellan språken
- utvecklar sina färdigheter att tolka och producera olika typer av texter och texthelheter
- lär sig arbeta källkritiskt och ta ansvar för sitt agerande på sociala medier

Den studerande

- utvecklar sin vilja och färdighet att fungera konstruktivt i en kulturellt mångsidig värld där målet är ömsesidig förståelse
- lär sig söka och producera information och reflektera över attityder och värderingar

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av kunskap, färdigheter och arbete

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning:

- *Förmåga att kommunicera : B1.2*
- *Förmåga att tolka: B1.2*
- *Förmåga att producera: B1.2*

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Fri beskrivning av studieavsnittet

FIM1 kan erbjudas samtidigt som

ENA1, MO2

7.17.3. Finska, B1-lärokurs (TKFIB1)

Läroämnets uppdrag

Studieavsnitt

Media, samhälle och hållbar framtid, 2 sp (FINB13)

Studieavsnittets moduler

- Media, samhälle och hållbar framtid, 2 sp (FINB13), Obligatorisk

Mål

Media, samhälle och hållbar framtid

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sina läsfärdigheter och lära sig att använda ändamålsenliga lässtrategier i olika sammanhang*
- *analysera och producera texter med betoning på språkliga drag som kännetecknar olika genrer*
- *utveckla sina färdigheter att söka information, presentera och diskutera olika texter och inhämtad information, både individuellt och tillsammans med andra*
- *öva sig att sammanfatta olika typer av texter*

- *utveckla sin förmåga att uttrycka egna åsikter i växelverkan med andra.*

Centralt innehåll

Media, samhälle och hållbar framtid

- *mediekritik, källkritik, censur, yttrandefrihet, informationshantering, upphovsrätt och plagiat*
- *språkets funktion som verktyg för att söka, analysera, tolka, dela och presentera information*
- *aktivt medborgarskap som individ och i grupp*
- *innovationer som stödjer hållbar utveckling och olika framtidsvisioner*
- *texter i anknytning till teknik, samhälle och hållbar utveckling*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- utvecklar sina inlärningsmetoder och lässtrategier och lär sig använda dem i olika sammanhang
- fördjupar sina arbetsfärdigheter i grupp och tar ansvar för sitt eget och andras välbefinnande

Den studerande

- utvecklar sina färdigheter att presentera, ta ställning till och diskutera sakfrågor och aktuella händelser
- utvecklar sina språkliga strategier för att motivera sina åsikter i olika kommunikationssammanhang

Den studerande

- utvecklar sin färdighet att producera texter där hen deltar i och påverkar samhället
- diskuterar aktuella samhälls- och jämlikhetsfrågor som behandlas I media
- diskuterar om yttrandefriheten

Den studerande

- reflekterar över etiskt hållbara lösningar både vad gäller den egna vardagen som samhället
- reflekterar över hållbarheten med olika lösningar och utmanar sin förmåga att hitta svar på lösningar gällande framtida utmaningar

Den studerande lär sig agera etiskt i media och då hen utnyttjar teknologi

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av *kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : A2.2*

- *Förmåga att tolka: A2.2*
- *Förmåga att producera: A2.2*

jfr. Kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning (studieavsnitt 1)

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINB14)

Studieavsnittets moduler

- Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINB14), Obligatorisk

Mål

Utbildning och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förmåga att tolka och producera kortare formella texter och att uttrycka sig i mer formella sammanhang*
- *uppmuntras att använda finska i olika kommunikationssituationer i studier och arbete*
- *utveckla sina färdigheter att behandla ämnesområden som anknyter till studier och arbetsliv*
- *utveckla sin kompetens att tänka kreativt, förhandla och samarbeta*
- *fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för studier och karriärplanering*
- *kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.*

Centralt innehåll

Utbildning och arbetsliv

- *utbildning, yrken och näringsliv ur den studerandes synvinkel*
- *komplettering av språkprofilen för framtida behov*
- *teamarbete, företagsamhet och innovation*
- *kommunikationssituationer och olika typer av texter som anknyter till studier, arbete och vuxenlivet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- medverkar till en inlärningsmiljö där man tryggt kan utmana sig själv
- reflekterar kring faktorer som har en inverkan på välbefinnandet och förstärker sin vardagskompetens
- kompletterar språkprofilen för framtida behov
- utvecklar sin beredskap för kontinuerligt lärande

- lär sig uttrycka sig i mer formella sammanhang
- övar på kommunikationssituationer som anknyter till fortsatta studier, arbete och vuxenlivet
- reflekterar över vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för de fortsatta studierna och för arbetslivet

Den studerande

- utvecklar sin förmåga att tänka kreativt, samarbeta och förhandla
- övar på att söka och använda information som tillhandahålls av myndigheterna

Den studerande

- reflekterar kring förhållningssättet till den egna tillvaron-att vara företagsam, utveckla initiativförmågan och kreativiteten
- bekantar sig med arbetslivsfärdigheter och näringsliv ur studerande- och samhällssynvinkel

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av *kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B1.1*
- *Förmåga att tolka: B1.1*
- *Förmåga att producera: B1.1*

jfr. Kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning (studieavsnitt 1)

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Kan erbjudas samtidigt som ENA6/ SH2

Språk och kultur, 2 sp (FINB15)

Studieavsnittets moduler

- Språk och kultur, 2 sp (FINB15), Obligatorisk

Mål

Språk och kultur

Målet med modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kunskap om olika genrer med anknytning till olika konstformer*
- *tolka och producera olika slags texter*
- *fördjupa sin förståelse för värderingar som konsten som text förmedlar och förstå konstens betydelse för samhället, gemenskapen och för individen*
- *reflektera över och presentera olika konstformer.*

Centralt innehåll

Språk och kultur

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- medverkar till en inlärningsmiljö där man kreativt utmanar sig själv
- reflekterar kring kulturens och litteraturens betydelse för välbefinnandet
- stärker grunden för en kontinuerlig, livslång språkinlärning

Den studerande

- samarbetar kring finsk litteratur och kultur
- förstärker sin kollaborativa förmåga och förmåga att lyssna på andra

Den studerande

- stärker sin förmåga att värdera sitt eget, men också andras kulturarv
- stärker sin förmåga att tolka och analysera konst, litteratur och kultur

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av *kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B1.1*
- *Förmåga att tolka: B1.1*
- *Förmåga att producera: B1.1*

jfr. Kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning (studieavsnitt 1)

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINB16)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINB16), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förståelse för de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer*
- *utveckla sina färdigheter i muntlig kommunika*
- *utveckla sina färdigheter att förstå olika språkliga varianter*
- *öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.*

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- *talets olika särdrag, språkliga mönster och egenskaper*
- *dialogisk kommunikation*
- *kulturbundna, särskilt finska särdrag i muntlig kommunikation*
- *autentiska språkmiljöer och autentisk språkanvändning*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- utvecklar sin förmåga att argumentera i olika kommunikationssammanhang
- utvecklar sina färdigheter att presentera, ta ställning till och diskutera sakfrågor och aktuella händelser
- utvecklar sina språkliga strategier för att påverka och ta ställning

Den studerande diskuterar aktuella samhälls- och jämlikhetsfrågor.

Den studerande

- lär sig finna mening och kombinera information samt arbeta med samhälleliga frågor kollaborativt
- stärker förmågan att delta i kommunikationssituationer som anknyter till fortsatta studier, arbete och vuxenlivet
- utvecklar sin förmåga att tänka kreativt, samarbeta och förhandla

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av kunskap, färdigheter och arbete

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Den summativa bedömningen *baserar sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling B1.1

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINB17)

Studieavsnittets moduler

- Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINB17), Valfri

Mål

Skriftlig kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sina färdigheter att välja synvinkel, att behandla olika teman, att välja källor, att tänka självständigt och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig*
- *utveckla sina färdigheter att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp*
- *utveckla sina färdigheter att behandla aktuella teman*
- *hitta texter som intresserar hen och använda dessa som underlag för fortsatt kommunikation.*

Centralt innehåll

Skriftlig kommunikation

- *skrivprocessen; bearbeta och sammanställa texter, kollaborativt och delat skrivande samt delade texter*
- *språkriktighet*
- *globalt ansvar*
- *teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov.*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- vidareutvecklar färdigheterna att tolka och producera berättande, beskrivande, instruerande och ställningstag
- tränar sin förmåga att uttrycka oss förståeligt och konsekvent.

Den studerande

- utvecklar förmågan att bilda sig motiverade åsikter
- övar sig att delta i diskussion om aktuella och globala frågor.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av*kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B1.1*
- *Förmåga att tolka: B1.1*
- *Förmåga att producera: B1.1*

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Repetition, 2 sp (FINB19)

Mål

Lokal precisering

- den studerande förbereder sig för gymnasiestudier i finska
- den studerande ska våga använda språket
- den studerande ska hitta lämpliga strategier för kommunikation
- den studerande utvecklar sina färdigheter att tolka, producera och kommunicera

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Vardag och fritid
- Aktuella händelser
- centrala strukturer i grundskolans lärokurs

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- medverkar till en trygg inlärningsmiljö och bekantar sig med andra
- får en tillit till sina egna förmågor

Den studerande

- tränar sin kommunikativa kompetens i olika gruppkonstellationer
- övar sig att lyssna på andra och visa empati

Den studerande

- bekantar sig med och vidareutvecklar olika språkinlärningsstrategier
- bekantar sig med olika textgenrer
- utvecklar sina färdigheter att tolka och producera

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagd eller underkänd.

För avlagtt vitsord krävs att studerande

- agerar ansvarsfullt och försöker sitt bästa
- agerar konstruktivt i kommunikationssituationer

Fri beskrivning av studieavsnittet

Kan med fördel erbjudas samtidigt som FINB11

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Preparation inför studentskrivningarna, 2 sp (FINB110)

Mål

Lokal precisering

- att vidareutveckla förmågan att tolka och producera för studentprovet viktiga textgenrer
- att befästa de kunskaper och färdigheter som mäts i studentexamen
- att fördjupa sina färdigheter att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp

Centralt innehåll

Lokal precisering

- språklig uttrycksförmåga
- att analysera, tolka och reagera på multimodala texttyper
- att repetera centrala strukturer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande utvecklar sina språkliga strategier för att t.ex påverka, ta ställning och argumentera i olika sammanhang.

Den studerande

- fördjupar sin analytiska förmåga
- fördjupar färdigheterna att tolka, reagera på och producera olika slag av texter

Den studerande utvecklar sinfärdighet attproducera texter där hen deltar i och påverkar samhället.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagd eller underkänd. För godkänt vitsord krävs att studerande

- agerar ansvarsfullt och försöker sitt bästa
- agerar konstruktivt i kommunikationssituationer

Fri beskrivning av studieavsnittet
Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Språkstimulerande verksamhet, 2 sp (FINB111)

Mål

Lokal precisering

- att bli bekant med den finska kulturen
- att utveckla de praktiska färdigheterna i finska

Centralt innehåll

Lokal precisering

- ett tre dagar långt besök i Jyväskylä
- deltagande i skolundervisning, värdfamiljens vardag och olika evenemang på finska
- att planera och agera värd för Jyväskyläbornas svarsbesök

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- lär sig kommunicera genom samarbete i en autentisk miljö
- får erfarenhet av att förmedla betydelse i kommunikationssituationer som överskrider språkliga och kulturella

Den studerande

- får erfarenhet av att studera och samarbeta genom att utnyttja olika samarbetsformer över språkgränsen
- blir bekant med olika verksamhetsmiljöer och levnadssätt
- får ta del av den finska kulturen och vardagsmiljön

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagd eller underkänd. För godkänt vitsord krävs att

studerande

- agerar ansvarsfullt och försöker sitt bästa
- agerar konstruktivt i kommunikationssituationer.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Studiefärdigheter, språklig identitet, miljö och kommunikation, 4 sp (FINB11-FINB12)

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (FINB11), Obligatorisk
- Miljö och kommunikation, 3 sp (FINB12), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras till att modigt använda sina språkfärdigheter*
- *fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet*
- *analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärande*
- *utveckla sina strategier för språkstudier*
- *lära sig använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier*
- *kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B1.1.*

Miljö och kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla muntliga och skriftliga kommunikationsstrategier*
- *fördjupa sin förmåga att läsa, aktivt diskutera och lyssna på andra*
- *kunna använda språket aktivt i olika slags kommunikationssituationer och i växelverkan med andra*
- *kunna ge och ta emot respons.*

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- *utarbeta en personlig språkprofil*
- *ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i finska*
- *det vidgade textbegreppet och textgenrer som är relevanta för studierna i finska samt strategier för att analysera, tolka och producera olika typer av texter*
- *språk och identitet, den individuella språkliga repertoaren, tvåspråkighet, flerspråkighet, relation mellan olika språk och språkformer*

Miljö och kommunikation

- *aktiviteter och kommunikationssituationer i vardagen och närmiljön*
- *självvärdering och kamratrespons*
- *etiska spelregler i kommunikation*
- *teman som anknyter till mänskliga relationer och välbefinnande*
- *texter med anknytning till natur, miljö och turism*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- medverkar till en trygg inlärningsmiljö och lär sig samarbeta i olika konstellationer
- blir medveten om sina styrkor och får en tillit till sina egna förmågor
- utarbetar en personlig språkprofil som grund för fortsatta studier i språk
- utnyttjar olika verktyg för att öva sig i att ge och ta emot respons

Den studerande

- tränar sin kommunikativa kompetens och uppmuntras till empati och ansvarsfullhet i kommunikationen
- bidrar till både sin egen och andras språkmedvetenhet och uppmuntras att kritiskt granska sina värderingar och attityder inför språk och språkgrupper
- utvecklar sin förmåga att förhandla och att försöka förmedla tankar även då orden inte räcker till
- blir uppmärksam på att språk och kultur hör samman och att man då man kommunicerar bör ta i beaktande att kulturer har olika praxis

Den studerande

- blir medveten om värdet av flerspråkighet och kopplingar mellan språken
- utvecklar sina färdigheter att tolka och producera olika typer av texter och texthelheter
- lär sig strukturera och styra sitt eget lärande och vidareutvecklar olika språkinlärningsstrategier
- lär sig arbeta källkritiskt och ta ansvar för sitt agerande på sociala medier

Den studerande

- utvecklar sin vilja och färdighet att fungera konstruktivt i en kulturellt mångsidig värld där målet är ömsesidig förståelse
- lär sig att söka och producera information och reflektera över attityder och värderingar

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av *kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning:

- *Förmåga att kommunicera : A2.1*
- *Förmåga att tolka: A2.1*
- *Förmåga att producera: A2.1*

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer

Fri beskrivning av studieavsnittet

FINB11 kan erbjudas samtidigt som ENA1 och MO2

7.18. Svenska (TKRU)

Läroämnets uppdrag

Språkämnen är både kunskaps- och färdighetsämnen och ett eget vetenskapsområde. Undervisningen i språk ska fördjupa och utveckla de språkkunskaper och den språkliga medvetenhet som den studerande har tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen.

Det andra inhemska språket svenska är en del av gymnasiets språkpedagogik, som syftar till att identifiera och lyfta fram de gemensamma uppdrag som språkundervisningen i gymnasiet har samt att synliggöra språkens betydelse för undervisningen och lärandet överlag. Språkundervisningen i gymnasiet ska utveckla den studerandes flerspråkighet, vilket innebär kunskaper i modersmålet, nationalspråken och främmande språk samt språkliga varianter av dessa såsom dialekter och register. Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt, samt utvecklar hens multilitteracitet och förmåga att fungera i olika språkgemenskaper. Den studerande ska uppmuntras att använda

olika språk på ett mångsidigt sätt med beaktande av språkkunskapens olika delområden och att värdesätta all språkkunskap.

Undervisningen i det andra inhemska språket svenska grundar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar till exempel skrivna, talade, visuella och audiovisuella texter eller kombinationer av dessa. Texterna kan vara berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande, fiktiva eller faktatexter samt vardagliga eller institutionella situationer som kräver olika slags kommunikationsfärdigheter.

Uppdraget för undervisningen i svenska språket är att på ett mångsidigt sätt utveckla den studerandes kunskaper i svenska. Den studerande utvecklar mångsidiga språkkunskaper genom att tolka och skriva olika typer av texter inom olika genrer. Den studerande framskrider från grundläggande till mångsidiga färdigheter och tillägnar sig först ett vardagligt språk för att sedan lära sig ett mera formellt och vetenskapligt språk. Den studerande handleds att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå och använda sig av språkets strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande tränar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande handleds att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå språket och utnyttja sin kunskap om språket, dess strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande tränar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande lär sig söka och bearbeta, producera, dela samt värdera information.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i det andra inhemska språket svenska behandlas teman som bidrar till att språkinlärningen utgör en del av gymnasieundervisningens ämneshelheter och arbetet över läroämnesgränserna. I undervisningen i det andra inhemska språket kan man samarbeta inom lärokurserna och med andra lärokurser i främmande språk samt med andra läroämnen. Samtidigt bidrar undervisningen till att skapa en förståelse för och kopplingar till livsskeden utanför och efter gymnasiet, studier och arbetsliv. Språkämnena utgör kunskaps- och färdighetsämnen som ger den studerande verktyg för att känna igen, utveckla och tillämpa sina färdigheter i mångsidiga kompetenser och för att analysera värderingar och attityder. Språkundervisningen grundar sig också på egna fack- och vetenskapsområden, till exempel sociolingvistik, kognitiv språkvetenskap eller textforskning. Dessa kan utnyttjas då man behandlar delområdena inom den mångsidiga kompetensen.

De olika delområden som utgör den mångsidiga kompetensen bildar innehåll för undervisningen, mål för arbetet och grunder för valet av olika lärmiljöer, arbetssätt eller metoder. Mångsidig kompetens i undervisningen i det andra inhemska språket syns bland annat i att den studerande ska lära sig ifrågasätta och reflektera över orsakssamband. Språken ger den studerande möjlighet att utveckla sin kreativa verksamhet genom att pröva på olika sätt att studera språk samt att granska de teman som behandlas ur ett intellektuellt och estetiskt perspektiv.

Genom studier i det andra inhemska språket får den studerande bekanta sig med och analysera hur individens och gemenskapens identiteter byggs upp och hur man fungerar i grupp. Målet är att använda och värdesätta all kunskap den studerande har i språket, vilket ger möjlighet att stärka den studerandes ***kompetens för välbefinnande*** *och* ***kommunikativa kompetens*** *och tilltro till sina egna förmågor. Empati, gott uppförande och element som ingår i konstruktiv kommunikation (mediering) ska synas i alla språkämnen som en del av den mångsidiga kompetensen. Genom att granska olika faktorer som inverkar på konstruktiv kommunikation och tillämpa dylika färdigheter fördjupar den studerande sin förståelse av det obekanta och blir bättre på att bygga förståelse i situationer där det inte av språkliga eller kulturella orsaker finns gemensam förståelse.*

Den studerande utvecklar sina färdigheter att lära sig språk genom att känna igen vilka lärstrategier som passar hen bäst och genom att utvärdera sina framsteg i studierna. Den

studerande handleds i att förstå vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för de fortsatta studierna och arbetslivet och för att bygga sin språkliga identitet.

Språkämnena kombinerar olika fack-, vetenskaps- och konstämnen och skapar kontaktytor till andra läroämnen och ***tvärvetenskaplig och kreativ kompetens****. Temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna uppmuntrar den studerande att även använda sina begränsade kunskaper i olika språk samt sin flerspråkiga kompetens. Det är viktigt att temahelheter, olika frågor och lösningar behandlas kollaborativt. I undervisningen eftersträvar man situationer i vilka den studerande under trygga omständigheter ges möjlighet att utmana de egna färdigheterna. Studier och kunskaper i det andra inhemska språket finska ger den studerande möjlighet att bekanta sig med olika slag av diskurser, information, informationskällor och konstformer. Samtidigt kan man ifrågasätta vedertagna förfaringssätt och hitta nya, kreativa synsätt samt identifiera och förstå mångfald. I språkundervisningen är målsättningen att utveckla de kognitiva färdigheterna och den analytiska förmågan genom att använda mångsidiga undervisningsmetoder som fokuserar på den studerande samt genom att erbjuda meningsfulla, produktiva och tillräckligt utmanande uppgifter.*

Studierna i det andra inhemska språket stärker den studerandes ***samhälleliga kompetens****. Undervisningen ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och den globala världen. Samtidigt skapar man kopplingar till demokratifostran och jämlikhetsperspektiv samt till frågor som gäller språk, till exempel minoriteter och majoriteter, språkpolitik eller minskningen av den språkliga diversiteten. De färdigheter och kontakter den studerande får av studier i det andra inhemska språket svenska underlättar hens övergång till fortsatta studier, arbetsliv och uppgifter som förutsätter medborgaraktivitet.*

Studierna i det andra inhemska språket stärker ***etisk kompetens och miljökompetens*** *genom att ge den studerande möjlighet att leva sig in i och förstå problem ur ett bredare perspektiv än det egna språket tillåter. Globala miljöfrågor, som till exempel klimatförändringen, ohållbara konsumtionsvanor och att naturens mångfald minskar är både individuella och kollektiva problem. Under studierna stärks den studerandes färdigheter att i samråd med andra finna kopplingar och bearbeta tänkbara lösningar på problem. Utöver att söka och producera information handleds den studerande att reflektera över attityder och värderingar och att utveckla sin ansvarskänsla och agera konstruktivt i olika sammanhang.*

Global och kulturell kompetens *som en del av studierna i det andra inhemska språket ska öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Mångsidiga språkkunskaper och förståelse för hur kunskaperna i det andra inhemska språket finska är användbara i nationellt, nordiskt och internationellt samarbete och för att granska globala frågor. De fördjupar den studerandes färdigheter att fungera som världsmedborgare och ger hen möjligheter till mångsidigt och kreativt samarbete. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om det finska kulturarvet och erbjuder på ett naturligt sätt många olika synvinklar för att granska olika frågor.*

Mål

Språk och lärokurs	***Förmåga att kommunicera*** *(inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)*	***Förmåga att tolka texter*** *(inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)*	***Förmåga att producera texter*** *(inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)*
A-lärokurs	*B2.1 (B1.1)*	*B2.1 (B1.1)*	*B1.2 (A2.1)*
B1-lärokurs	*B1.1 (A1.3)*	*B1.1 (A1.3)*	*B1.1 (B1.3)*
B3-lärokurs	*A2.2*	*A2.2*	*A2.1*
Modersmålsinriktad lärokurs	*B2.2 (B1.2)*	*B2.2 (B1.2)*	*B2.2 (B1.2)*

De allmänna målen för undervisningen i svenska är kopplade till kulturell och språklig mångfald, studiefärdigheter, kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera text. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kulturell och språklig mångfald

Målet är att den studerande ska

- *uppmuntras att använda det svenska språket och fungera i en språkligt och kulturellt mångsidig värld där man möter andra människor i nationella, nordiska, europeiska och internationella kontexter i vilka det är möjligt att använda sina kunskaper i svenska och där målet inte är kunskaper på modersmålsnivå utan konstruktiv kommunikation och ömsesidig förståelse*
- *förstå det svenska språkets betydelse som Finlands andra nationalspråk*
- *visa att hen har kunskaper, färdigheter och vilja att fungera konstruktivt och kreativt på svenska*
- *uppleva att det är roligt att utöka sin språkliga repertoar.*

Studiefärdigheter

Målet är att den studerande ska

- *kunna ställa upp mål och utvärdera sin utveckling som en del av den pågående lärprocessen*
- *identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden som språkstuderande*
- *effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk*
- *bilda sig en uppfattning om att utvecklingen av språkkunskaperna som process fortsätter också efter gymnasiestudierna.*

Kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text

Målet är att den studerande ska

- *vänja sig vid och våga använda svenska språket i olika situationer och på ett mångsidigt sätt*
- *få erfarenhet av olika svenskspråkiga studie- och språkbruksmiljöer*
- *kunna ställa sin språkkunskap i relation till den nivå som ställts upp i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) enligt tabellen nedan samt ställa upp sina egna mål, utvärdera utvecklingen av sina kunskaper och vidareutveckla dem.*

Bedömning

Bedömningens uppdrag i det andra inhemska språket svenska är att stödja den studerandes utveckling att fungera på svenska. Mångsidig bedömning och uppmuntrande respons stödjer den studerandes tilltro till sina förmågor och stärker studiemotivationen.Bedömningen och den övriga responsen ska grunda sig på den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställts upp som mål för lärokursen. För att förstå och utveckla det egna och gruppens kunnande och lärprocesser används självvärdering och kamratrespons.

Bedömningen ska grunda sig på målen för kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text samt målen som är kopplade till kulturell och språklig mångfald. Föremål för bedömningen är även den studerandes studiefärdigheter, till exempel utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen (CEFR) ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratrespons. Som stöd för bedömningen kan man också använda nationellt erkända examenssystem för det andra inhemska språket svenska.

I början av studierna ska man speciellt ge respons på den studerandes förmåga att utveckla sina lärstrategier för språkstudier. I takt med att studierna framskrider ska man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan då man definierar nivån på den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera texter.

Vitsordet ska systematiskt beakta samtliga målområden, inklusive målen som är kopplade till utvecklingen av studiefärdigheter, även om det förekommer skillnader mellan vad de olika studieavsnitten betonar.

Bedömning av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 4 mom.)

En studerande som slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Som bilaga till betygen som avses i [Gymnasielagens 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. (Gymnasielagen 714/2018, 39 § 3 mom.)

I samband med de obligatoriska och valfria studierna i det andra inhemska språket svenska bedöms även den studerandes muntliga språkfärdighet.

I den valfria modulen 8 i A-lärokursen och den valfria modulen 6 i B1-lärokursen i det andra inhemska språket svenska samt i den valfria modulen 8 i lärokursen i modersmålsinriktad svenska ska bedömningen basera sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar. Förutsättningarna för bedömning av studieavsnitten som bildas av ovannämnda moduler uppfylls när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för studieavsnittet och avlagt det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller visat andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar.

I B3-lärokursen bedöms den studerandes muntliga språkfärdighet i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Provet i muntlig språkfärdighet som ingår i studierna eller andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar bedöms i förhållande till målen som ställts upp för språket och lärokursen i fråga i grunderna för gymnasiets läroplan.

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

7.18.1. Svenska, B1-lärokurs (TKRUB1)

Studieavsnitt

Kultur och medier, 2 sp (RUB13)

Studieavsnittets moduler

- Kultur och medier, 2 sp (RUB13), Obligatorisk

Mål

Kultur och medier

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till finlandssvenska, sverigesvenska och andra nordiska kulturella fenomen*
- *känna till svenskspråkiga medier*
- *kunna använda svenskspråkiga källor vid informationssökning*
- *kunna följa nyhetstexter på svenska och förstå huvudinnehållet i dem.*

Centralt innehåll

Kultur och medier

- *finlandssvenska och andra nordiska kulturella fenomen*
- *svenskspråkiga medier*
- *aktuella ämnen på svenska som intresserar de studerande*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- lär sig om olika sorters kulturella och språkliga miljöer och sammanhang
- lär sig hur svenskan är användbar i nationellt, nordiskt och internationellt samarbete
- lär sig om svenskspråkiga medier

Den studerande

- utvecklar sin multilitteracitet gällande finlandssvenska och andra nordiska kulturella fenomen
- utnyttjar sina egna intresseområden gällande val av teman
- fördjupar sina arbetsfärdigheter i grupp och tar ansvar för sitt eget och andras välbefinnande

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av *kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B1.1*
- *Förmåga att tolka texter: B1.1*
- *Förmåga att producera texter: B1.1*

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Fri beskrivning av studieavsnittet

RUB13 kan erbjudas samtidigt som FINA4.

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (RUB16)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (RUB16), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- *stärka sin förmåga att tala flytande*
- *ge en muntlig presentation som förutsätter förberedelse*
- *bli medveten om sina muntliga färdigheter och utvecklingsbehov och få respons på dessa.*

Lokal precisering

- den studerande fördjupa sitt kunnande i kommunikation och påverkan med speciellt fokus på kulturella fenomen

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- *kommunikationssituationer, bygga upp dialoger*
- *talets särdrag*
- *erbjuda den studerande mångsidiga och genuina svenskspråkiga kontakter i olika slags miljöer*

Hållbart på svenska, 2 sp (RUB17)

Studieavsnittets moduler

- Hållbar livsstil, 2 sp (RUB17), Valfri

Mål

Hållbar livsstil

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sina färdigheter att tolka och producera svenska i olika skriftliga kommunikationssituationer och för olika mottagare*
- *fördjupa sin kunskap om sociala medier genom att använda svenska*
- *bekanta sig med de kunskaper i svenska som de nationella språkproven kräver.*

Centralt innehåll

Hållbar livsstil

- *hållbar utveckling och livsstil i synnerhet ur den studerandes synvinkel*
- *etiskt agerande och ansvar i sociala medier, yttrandefrihet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- uppmuntras till att även använda sina begränsade kunskaper i olika språk samt sin flerspråkiga kompetens
- reflekterar kring framtidens studier, yrken och arbetsliv utifrån olika infallsvinklar
- reflekterar kring framtiden på kreativa sätt i form av mångsidiga undervisningsmetoder som är meningsfulla, produktiva och tillräckligt utmanande

Den studerande

- reflekterar över etiskt hållbara lösningar både vad gäller den egna vardagen som samhället
- reflekterar över hållbarheten med olika lösningar och utmanar sin förmåga att hitta svar på lösningar gällande framtida utmaningar
- reflekterar kring kulturell mångfald och olika livsmiljöer

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av *kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.

Summativ bedömning av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- *Förmåga att kommunicera : B1.1*
- *Förmåga att tolka texter: B1.1*
- *Förmåga att producera texter: B1.1*

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,

- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikations-situationer.

Studiefärdigheter och svenskan i min vardag, 4 sp (RUB11-RUB12)

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig medvetenhet, 1 sp (RUB11), Obligatorisk
- Svenskan i min vardag, 3 sp (RUB12), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig medvetenhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *identifiera sina befintliga språkkunskaper och styrkor*
- *uppmuntras att använda svenska i vardagliga kommunikationssituationer med tyngdpunkt på muntlig kommunikation*
- *utveckla sina lärstrategier och kommunikationsfärdigheter och hitta sådana lämpliga arbetssätt som passar hen själv*
- *fördjupa sin medvetenhet om hur finskan och svenskan påverkat och påverkar varandra samt om språkförhållandena i Finland*
- *ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivån B1.1 som definierats för lärokursen.*

Svenskan i min vardag

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna berätta om sitt liv, sina relationer och sin närmiljö på svenska i olika situationer*
- *utveckla sin förmåga att diskutera och lyssna på svenska*
- *utveckla sin förmåga att ge och ta emot respons och utvärdera sina kunskaper.*

Lokal precisering

- genom att identifiera sina egna språkkunskaper och styrkor utvecklas i sin muntliga kommunikation
- utveckla sin förmåga att diskutera och lyssna på svenska i en flerspråkig skola och stad

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig medvetenhet

- *utarbeta en personlig språkprofil eller komplettera den, ställa upp egna mål*
- *språklig medvetenhet, flerspråkighet, relationer mellan språk*
- *hitta och använda verktyg som främjar det egna lärandet*

Svenskan i min vardag

- *använda svenska i olika kommunikationssituationer som anknyter till den studerandes vardag*
- *det egna livet, relationer och närmiljön*
- *individens och gemenskapens välbefinnande*
- *övning av uttal*

Lokal precisering

- målmedvetet arbete mot såväl språkprofil som verktyg för det egna lärandet
- mångsidiga kommunikationsövningar som relaterar till det egna livet och den aktuella närmiljön

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- utvecklar sin färdighet att använda svenska i olika kommunikationssituationer
- reflekterar kring sin språkliga och kulturella bakgrund
- blir mera medveten om det svenska språkets ställning i Finland

Den studerande

· tränar sin kommunikativa kompetens och uppmuntras till empati och ansvarsfullhet i kommunikationen

· bidrar till både sin egen och andras språkmedvetenhet och uppmuntras att kritiskt granska sina värderingar och attityder inför språk och språkgrupper

· utvecklar sin förmåga att förhandla och att försöka förmedla tankar även då orden inte räcker till

· blir uppmärksam på att språk och kultur hör samman och att man då man kommunicerar bör ta i beaktande att kulturer har olika praxis

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömning av *kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning *sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.*

Summativ bedömning *av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.*

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna för vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning:

- *Förmåga att kommunicera : B1.1*
- *Förmåga att tolka texter: B1.1*
- *Förmåga att producera texter: B1.1*

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer

Fri beskrivning av studieavsnittet

RUB11 kan erbjudas samtidigt som ENA1 och FINA1.

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Miljö, studier och arbetsliv, 4 sp (RUB14-RUB15)

Studieavsnittets moduler

- Vår miljö, 2 sp (RUB14), Obligatorisk
- Studie- och arbetsliv, 2 sp (RUB15), Obligatorisk

Mål

Vår miljö

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna tolka olika texter som handlar om olika livsmiljöer, kulturer och samhällen i världen*
- *öva i synnerhet sina färdigheter att producera skriven text för att uttrycka sin åsikt*
- *kunna producera en om något av modulens teman enligt givna uppgiftsbeskrivningar.*

Studie- och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- *sporras att använda svenska i olika kommunikationssituationer som berör studier och arbete*
- *utveckla sin kunskap om textgenrer med nära anknytning till den ungas studier, arbete och självständighetsprocess*
- *reflektera över sina studier, karriärplaner och färdigheter för kontinuerligt lärande.*

Lokal precisering

- sporras att använda svenska i olika sammanhang i en flerspråkig skola och stad
- kunna producera texter enligt teman för portfolio

Centralt innehåll

Vår miljö

- *kulturell mångfald*
- *olika livsmiljöer*
- *samhälleliga ämnen som är aktuella ur de ungas perspektiv*

Studie- och arbetsliv

- *studier, yrken och arbetsliv ur den studerandes och samhällets perspektiv*
- *framtidsplaner*
- *kommunikationssituationer och texter med anknytning till fortsatta studier och arbetsliv*
- *hur en ung person som håller på att bli självständig ska hantera vardagen*
- *komplettering av språkprofilen för framtida behov*
- *utarbetande av olika ansökningar*

Lokal precisering

- samhälleliga teman som bearbetas muntligt och skriftligt
- olika textgenrer för framtida behov

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

· utvecklar sina färdigheter att tolka och producera olika typer av texter och texthelheter

· lär sig arbeta kollaborativt genom att utmana sina egna färdigheter

· lär sig om olika slag av diskurser, information, informationskällor och konstformer

Den studerande

· utvecklar sin vilja och färdighet att fungera konstruktivt i en kulturellt mångsidig värld där målet är ömsesidig förståelse

· lär sig att i samråd med andra finna kopplingar och bearbeta tänkbara lösningar på problem

· lär sig att söka och producera information

· lär sig att reflektera över attityder och värderingar kring individuella och kollektiva utmaningar

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av *kunskap, färdigheter och arbete*

Formativ bedömning sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan utnyttjas.

Summativ bedömning av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

· *Förmåga att kommunicera : B1.1*

· *Förmåga att tolka texter: B1.1*

· *Förmåga att producera texter: B1.1*

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

· arbeta självständigt och i grupp,

· planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,

· agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa

· agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

7.19. Temastudier (TO)

Läroämnets uppdrag

Gymnasieutbildningens lärokurs kan innefatta temastudier som utvecklar mångsidig kompetens. Målen och innehållet för temastudierna ska fastställas i den lokala läroplanen.

Studieavsnitt

Laborationer (fy/bi/ke) 1, 1 sp (Labb1)

Mål

Lokal precisering

- Göra den studerande bekant med experimentella undersökningar inom naturvetenskap
- Göra den studerande bekant med rapportskrivande inom experimentella naturvetenskaper

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Experimentella metoder
- Presentation av forskningsresultat
- Labbsäkerhet

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande ser de gemensamma metoderna inom naturvetenskap och blir uppmärksam på att gränserna mellan de olika ämnena ofta suddas ut i samband med praktiska undersökningar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms på basis av inlämnade labbrapporter med avlagd/underkänd.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet går varje höttermin med en takt av ca ett block i veckan. Studerande som anmält sig kan välja bland ett antal laborationer inom fysik, biologi och kemi samt ämnesövergripande laborationer. För godkänt vitsord krävs ett visst antal avlagda labbrapporter.

Laborationer i fy/bi/ke 2, 1 sp (Labb2)

Mål

Centralt innehåll

Fri beskrivning av studieavsnittet

Den som avlaggt labb 1 på åk 2 har möjlighet att välja andra laborationer och få ytterligare 1sp på hösten åk 3

Programmering, 2 sp (Prg)

Mål

Lokal precisering

- Den studerande blir bekant med textprogrammering i en programmeringsmiljö
- Den studerande blir bekant med grundläggande strukturer inom programmering
- Den studerande klarar av att skapa, köra och felsöka enkla program

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Programmering i en programmeringsmiljö (t.ex. Visiual Studio)
- Programmering i ett språk (t.ex. C++)

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningens sker på basis av inlämningsuppgifter och slutprov

Programmeringsprov YH, 1 sp (Prg-YH)

Mål

Lokal precisering

- Att avlägga godkänt programmeringsprov vid Yrkeshögskolan Novia

Centralt innehåll

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedöms externt av Novias examinator

Fri beskrivning av studieavsnittet

Frivillig fortsättning på studieavsnitt i programmering där den studerande deltar i högskolestuderandes prov i programmering för att få en YH-kurs samt en extra gymnasie sp.

7.20. Främmande språk (VK)

Läroämnets uppdrag

Språkämnena är både kunskaps- och färdighetsämnen och ett eget vetenskapsområde. Undervisningen i språk ska fördjupa och utveckla de språkkunskaper och den språkliga medvetenhet som den studerande har tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen.

Främmande språk är en del av gymnasiets språkpedagogik, som syftar till att identifiera och lyfta fram de gemensamma uppdrag som språkundervisningen i gymnasiet har samt att synliggöra språkens betydelse för undervisningen och lärandet överlag. Språkundervisningen i gymnasiet ska utveckla den studerandes flerspråkighet, vilket innebär kunskaper i modersmålet, nationalspråken och främmande språk samt språkliga varianter av dessa såsom dialekter. Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt samt utvecklar hens multilitteracitet och förmåga att fungera i olika språkgemenskaper. Den studerande ska uppmuntras att använda olika språk på ett mångsidigt sätt med beaktande av språkkunskapens olika delområden och att värdesätta all språkkunskap.

Undervisningen i främmande språk grundar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar till exempel skrivna, talade, visuella och audiovisuella texter eller kombinationer av dessa. Texterna kan vara berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande, fiktiva texter eller faktatexter samt vardagliga eller institutionella situationer som kräver olika slags kommunikationsfärdigheter.

Uppdraget för undervisningen i främmande språk är att på ett mångsidigt sätt utveckla den studerandes kunskaper i respektive språk. Den studerande utvecklar mångsidiga språkkunskaper genom att tolka och producera olika typer av texter inom olika genrer. Den studerande framskrider från grundläggande till mångsidiga färdigheter och tillägnar sig först ett vardagligt språk för att sedan lära sig ett mer abstrakt språk som används inom olika vetenskapsområden. Den studerande handleds i att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå och använda sig av språkets strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande övar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande lär sig söka och bearbeta, producera, dela samt utvärdera information.

Koder

Koderna för främmande språk består av språkets bokstavsbeteckning, lärokursens nivåbeteckning och modulens nummer. Följande koder används för de främmande språken:

EN = engelska

LA = latin

FR = franska

SA = samiska

TY = tyska

RY = ryska

IA = italienska

SP = spanska

PO = portugisiska

KI = kinesiska

JP = japanska

AR = arabiska

SX = annat språk

I grunderna för gymnasiets läroplan används bokstavskoden FS för främmande språk med undantag för engelska, samiska och latin. För asiatiska och afrikanska språk används i grunderna för gymnasiets läroplan bokstavskoden FSAA. I den lokala läroplanen ska man i stället för dessa koder använda de bokstavskoder som fastställts för respektive språk ovan.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i främmande språk ska man behandla teman som bidrar till att språkinlärningen utgör en del av gymnasieundervisningens ämneshelheter och arbetet över läroämnesgränserna. I undervisningen i de främmande språken kan man samarbeta inom de olika lärokurserna i främmande språk och med andra läroämnen. Samtidigt bidrar undervisningen till att skapa en förståelse för och kopplingar till livsskeden efter gymnasiet, studier och arbetsliv. Språkämnena utgör kunskaps- och färdighetsämnen som ger den studerande verktyg för att känna igen, utveckla och tillämpa sin mångsidiga kompetens och för att analysera värderingar och attityder. Språkundervisningen grundar sig också på egna fack- och vetenskapsområden som erbjuder ytterligare dimensioner, såsom sociolingvistik, kognitiv språkvetenskap eller textforskning, för att iaktta och analysera de mångsidiga kompetenserna. De olika delområden som utgör den mångsidiga kompetensen bildar innehåll för undervisningen, mål för arbetet och grunder för valet av olika lärmiljöer, arbetssätt eller metoder. Mångsidig kompetens i undervisningen i främmande språk syns bland annat i att den studerande ska lära sig ifrågasätta och reflektera över orsakssamband. Språken ger den studerande möjlighet att utveckla sin kreativa verksamhet genom att pröva på olika sätt att studera språk samt att granska de teman som behandlas ur ett intellektuellt och estetiskt perspektiv.

Genom studier i främmande språk får den studerande bekanta sig med och analysera hur individens och gemenskapens identiteter byggs upp och hur man fungerar i grupp. Målet är att använda och värdesätta all språkkunskap de studerande har, vilket ger möjlighet att stärka den studerandes ***kompetens för välbefinnande och kommunikativa kompetens*** *och tilltro till sina egna förmågor. Empati, gott uppförande och element som ingår i konstruktiv kommunikation (mediering) ska synas i alla språkämnen som en del av den mångsidiga kompetensen. Genom att*

granska olika faktorer som inverkar på konstruktiv kommunikation och tillämpa dylika färdigheter fördjupar den studerande sin förståelse av det obekanta och blir bättre på att bygga förståelse i situationer där det av språkliga eller kulturella orsaker inte finns gemensam förståelse.

Den studerande utvecklar sina färdigheter att lära sig språk genom att känna igen vilka lärstrategier som passar hen bäst och genom att utvärdera sina framsteg i studierna. Den studerande handleds i att förstå vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för fortsatta studier och arbetsliv samt för att bygga upp sin språkliga identitet.

Språkämnena kombinerar olika fack- och vetenskapsområden och skapar kontaktytor till andra läroämnen och ***tvärvetenskaplig och kreativ kompetens****. Temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna uppmuntrar den studerande att även använda sina begränsade kunskaper i olika språk samt sin flerspråkiga kompetens. Det är viktigt att temahelheter, olika frågor och lösningar behandlas kollaborativt. I undervisningen eftersträvar man situationer i vilka den studerande under trygga omständigheter ges möjlighet att utmana de egna färdigheterna. Studier och kunskaper i främmande språk ger den studerande möjlighet att bekanta sig med olika slag av diskurser, information, informationskällor och konstformer. Samtidigt kan man ifrågasätta vedertagna förfaringssätt och hitta nya, kreativa synsätt samt identifiera och förstå mångfald. I språkundervisningen är målet att utveckla de kognitiva färdigheterna och den analytiska förmågan genom att använda mångsidiga undervisningsmetoder som fokuserar på den studerande samt genom att erbjuda meningsfulla, produktiva och tillräckligt krävande uppgifter.*

Studierna i främmande språk stärker den studerandes ***samhälleliga kompetens****. Undervisningen ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och den internationella världen. Samtidigt skapar man kopplingar till demokratifostran och jämlikhetsperspektiv, liksom även till språkfrågor såsom språkliga majoriteter och minoriteter, språkpolitik och minskad språklig mångfald. De färdigheter och kontakter den studerande får av studierna i främmande språk underlättar hens övergång till fortsatta studier, arbetsliv och uppgifter som förutsätter medborgaraktivitet.*

Studierna i främmande språk stärker ***etisk kompetens och miljökompetens*** *genom att ge den studerande möjlighet att leva sig in i och förstå problem ur ett bredare perspektiv än det egna språket tillåter. Klimatförändringen och ohållbara konsumtionsvanor och att naturens mångfald och den språkliga diversiteten minskar är globala problem som språkundervisningen ger verktyg för att lösa. Under studierna stärks den studerandes färdigheter och man söker kopplingar för att finna och bearbeta gemensamma lösningar. Utöver att söka och producera information handleds den studerande i att reflektera över betydelsen av attityder och värderingar och att utveckla sin ansvarskänsla och agera konstruktivt i olika sammanhang.*

Global och kulturell kompetens *som en del av studierna i främmande språk ska öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Mångsidiga språkkunskaper och förståelse för hur språkkunskaperna är användbara i nationellt, nordiskt och internationellt samarbete och för att granska globala frågor fördjupar den studerandes färdigheter att fungera som världsmedborgare och ger hen möjligheter till mångsidigt och kreativt samarbete. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och erbjuder på ett naturligt sätt många olika synvinklar för att granska olika frågor.*

Mål

Språk och lärokurs	***Förmåga att kommunicera*** *(inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)*	***Förmåga att tolka texter*** *(inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)*	***Förmåga att producera texter*** *(inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)*
Engelska *A-lärokurs*	*B2.1 (B1.1)*	*B2.1 (B1.1)*	*B2.1 (B1.1)*
Asiatiska och afrikanska språk, A-lärokurs	*A2.2–B1.1*	*A2.2–B1.1*	*A2.2–B1.1*
Övriga språk, *A-lärokurs*	*B1.2 (A2.2)*	*B1.2 (A2.2)*	*B1.2 (A2.1)*
Engelska *B1-lärokurs*	*B1.2*	*B1.2*	*B1.2*
Övriga språk, *B1-lärokurs*	*B1.1 (A1.3)*	*B1.1 (A1.3)*	*B1.1 (A1.3)*
Engelska *B2-lärokurs*	*B1.1*	*B1.1*	*B1.1*
Övriga språk, *B2-lärokurs*	*A2.2 (A1.3)*	*A2.2 (A1.3)*	*A2.2 (A1.2)*
Engelska *B3-lärokurs*	*B1.1*	*B1.1*	*A2.2*
Asiatiska och afrikanska språk, B3-lärokurs	*A2.1*	*A2.1 (talat språk)* *A1.3 (skriven text)*	*A2.1 (talat språk)* *A1.3 (skriven text)*
Övriga språk, *B3-lärokurs*	*A2.1*	*A2.1*	*A2.1*

De allmänna målen för undervisningen i främmande språk är kopplade till kulturell och språklig mångfald, studiefärdigheter, kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera text. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kulturell och språklig mångfald

Målet är att den studerande ska

- *uppmuntras som språkanvändare i en globaliserad värld där målet inte är kunskaper på modersmålsnivå utan ökad konstruktiv kommunikation och ömsesidig förståelse*
- *visa att hen har kunskaper, färdigheter och vilja att fungera konstruktivt och kreativt i en kulturellt mångsidig värld*
- *uppleva att det är meningsfullt att utöka sin språkliga repertoar.*

Studiefärdigheter

Målet är att den studerande ska

- *kunna ställa upp mål och utvärdera sin utveckling som en del av den pågående lärprocessen*
- *identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden som språkstuderande*
- *effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk*
- *bilda sig en uppfattning om att utvecklingen av språkkunskaperna som process fortsätter också efter gymnasiestudierna.*

Kommunikationsfärdigheter, färdighet att tolka och producera text

Målet är att den studerande ska

- *vänja sig vid och våga använda språket i olika situationer och på ett mångsidigt sätt*
- *få erfarenhet av målspråkets många olika studiemiljöer och miljöer för språkanvänding*
- *kunna ställa sin språkkunskap i relation till den nivå som ställts upp i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) enligt tabellen ovan samt ställa upp sina egna mål, utvärdera utvecklingen av sina kunskaper och vidareutveckla dem.*

Bedömning

Bedömningens uppdrag i främmande språk är att stödja den studerandes utveckling att fungera på ett främmande språk. En mångsidig bedömning och en lyckad, uppmuntrande respons ska stödja den studerandes tilltro till sina förmågor och stärka studiemotivationen.

Bedömningen och den övriga responsen ska grunda sig på den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställts upp som mål för lärokursen. För att förstå och utveckla det egna och gruppens kunnande och lärprocesser används självvärdering och kamratrespons.

Bedömningen ska grunda sig på målen för kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera texter samt målen som är kopplade till kulturell och språklig mångfald. Föremål för bedömningen är även den studerandes studiefärdigheter, såsom utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen (CEFR) ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratrespons. Som stöd för bedömningen kan man också använda internationellt erkända examenssystem i främmande språk som är kopplade till den gemensamma europeiska referensramen med sex kunskapsnivåer för språk.

I början av studierna ska responsen fokusera på den studerandes förmåga att utveckla sina färdigheter att studera språk. I takt med att studierna framskrider kan man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Vitsordet ska systematiskt beakta samtliga delområden inom språkkunskaperna även om det förekommer skillnader mellan vad de olika studieavsnitten betonar.

Bedömning av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2019, 37 § 4 mom.)

En studerande som har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Som bilaga till betygen som avses i [Gymnasielagens 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. (Gymnasielagen 714/2019, 39 § 3 mom.)

I samband med de obligatoriska och valfria studierna i de främmande språken bedöms även den studerandes muntliga språkfärdighet.

I den valfria modulen 8 i A-lärokursen och den valfria modulen 6 i B1-lärokursen i främmande språk ska bedömningen basera sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar. Förutsättningarna för bedömning av studieavsnitten som bildas av ovannämnda moduler uppfylls när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för studieavsnittet och avlagt det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller visat andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar.

Med undantag för latin bedöms den studerandes muntliga språkfärdigheter i fråga om lärokurserna B2 och B3 i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Provet i muntlig språkfärdighet som ingår i studierna eller andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar bedöms i förhållande till målen som ställts upp för språket och lärokursen i fråga i grunderna för gymnasiets läroplan.

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

7.20.1. Främmande språk, engelska, A-lärokurs (VKENA1)

Studieavsnitt

Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt, 2 sp (ENA3)

Studieavsnittets moduler

- Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt, 2 sp (ENA3), Obligatorisk

Mål

Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt

Målen för modulen är att den studerande ska

- *göra egna tolkningar av olika texter som anknyter till temat*
- *kunna producera mångsidiga texter om kulturella teman och fenomen som är viktiga för hen själv*
- *stärka färdigheterna att använda reflektion som ett verktyg för att lära sig språk.*

Centralt innehåll

Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt

- *kreativ verksamhet*
- *kulturens och konstens betydelse för individen och samhället*
- *olika sätt att uttrycka sig själv som en del av identitetsskapandet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- får uttrycka sin kreativitet i en inspirerande, trygg inlärningsmiljö
- kan reflektera kring kulturens och litteraturens betydelse för välbefinnandet

Den studerande

- förstärker sin kollaborativa förmåga och förmåga att lyssna till andra
- lär sig att uttrycka upplevelser och tolkning av olika konstarter

Den studerande

- utvecklar sin förmåga att hitta nya kreativa synsätt och identifiera och förstå mångfald

Den studerande

- stärker sin förmåga att värdera vårt eget, men också andras kulturarv
- stärker sin förmåga att mångsidigt tolka och analysera konst, litteratur och kultur
- stärker förståelsen för vad det engelska språket, litteraturen och kulturen har för betydelse för oss och andra

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Formativ bedömning sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen används.

Summativ bedömning av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

· Förmåga att kommunicera : B2.1

· Förmåga att tolka: B2.1

· Förmåga att producera: B2.1

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

· arbeta självständigt och i grupp

· planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete

· agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa

· agera konstruktivt i kommunikationssituationer

Engelskan som ett verktyg för att påverka, 2 sp (ENA4)

Studieavsnittets moduler

- Engelskan som ett verktyg för att påverka, 2 sp (ENA4), Obligatorisk

Mål

Engelskan som ett verktyg för att påverka

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bekanta sig med aktuella ämnen i medierna och bakgrunden till dem*
- *utveckla sina färdigheter att uttrycka och analysera åsikter samt argumentera utifrån fakta*
- *använda olika informationskällor, lärmiljöer eller sätt att producera texter.*

Centralt innehåll

Engelskan som ett verktyg för att påverka

- *att påverka i civilsamhället*
- *människorättsfrågor, jämlikhet*
- *individens ansvar och skyldigheter, yttrandefrihet*
- *förhandlingsfärdigheter (vardagliga och institutionella)*
- *mediernas roll när det gäller att forma attityder*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- blir medveten om sin möjlighet att bli hörd och kunna påverka
- stärker sin tilltro till sin egen förmåga att kunna uttrycka sig och bli hörd i olika demokratiska sammanhang

Den studerande

- utvecklar sin förmåga att argumentera i mer formella sammanhang
- utvecklar sina färdigheter att presentera och diskutera sakfrågor och aktuella händelser
- utvecklar språkliga strategier för att påverka och ta ställning
- kan reflektera över språkets betydelse för att tolka och producera information

Den studerande

- utvecklar sin färdighet att producera texter där hen deltar i och påverkar samhället
- kan analysera och diskutera aktuella samhälls- och jämlikhetsfrågor som behandlas i media
- kan reflektera över yttrandefrihetens betydelse samt hur förmedlingen av information kan se olika ut beroende på olika perspektiv och informationskällor

Den studerande

- lär sig arbeta med samhällsfrågor kollaborativt och konstruktivt
- utvecklar sin förmåga till källkritik

Den studerande

- utvecklar sin förmåga till värdebaserade handlingar och lär sig agera etiskt i förhållande till media

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Formativ bedömning sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen används.

Summativ bedömning av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

· Förmåga att kommunicera : B2.1

· Förmåga att tolka: B2.1

· Förmåga att producera: B2.1

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

· arbeta självständigt och i grupp,

· planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,

· agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa

· agera konstruktivt i kommunikationssituationer

Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (ENA5)

Studieavsnittets moduler

- Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (ENA5), Obligatorisk

Mål

Hållbar framtid och vetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära sig att använda lämpliga lässtrategier i olika sammanhang och öva sig i att sammanfatta*
- *öva sina färdigheter i att på ett strukturerat sätt presentera iakttagelser om ämnen som intresserar hen själv, både ensam och i grupp.*

Centralt innehåll

Hållbar framtid och vetenskap

- *kunskaps- och vetenskapsområden som är av intresse för de studerande*
- *olika framtidsvisioner*
- *innovationer som skapar en hållbar framtid; möjligheter att lösa komplexa problem*
- *populärvetenskapliga texter, källkritik*
- *engelskan som vetenskapligt språk, särdrag hos vetenskapliga texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- visar engagemang i framtidsfrågor och öppnar för en positiv syn på framtidsutveckling
- bidrar till en inlärningsmiljö där alla studerane frimodigt delar med sig av förkunskaper och tankar
- kan reflektera över olika sätt att hantera den osäkerhet som en värld i ständig förändring innebär

Den studerande

- fördjupar sin förmåga till konstruktiv interaktion och problemlösning
- tränar sin förmåga att förstå och sammanfatta vetenskaplig text

Den studerande

- förmår reflektera över hållbarhet och utmana sin förmåga att hitta svar på framtida utmaningar
- kan använda sig av förkunskap från andra ämnen och egna intresseområden i diskussioner och kollaborativt arbete

Den studerande

- stärker sin förmåga att i samråd med andra hitta kopplingar och bearbeta tänkbara lösningar på problem
- kan reflektera över etiskt hållbara lösningar både vad gäller den egna vardagen, samhället och världen överlag

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Formativ bedömning sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen används.

Summativ bedömning av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

· Förmåga att kommunicera : B2.1

· Förmåga att tolka: B2.1

· Förmåga att producera: B2.1

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

· arbeta självständigt och i grupp,

· planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,

· agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa

· agera konstruktivt i kommunikationssituationer

Engelska i fortsatta studier och arbetsliv, 2 sp (ENA6)

Studieavsnittets moduler

- Engelska i fortsatta studier och arbetsliv, 2 sp (ENA6), Obligatorisk

Mål

Engelska i fortsatta studier och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för fortsatta studier och karriärplanering*
- *uppmuntras att använda engelska i olika kommunikationssituationer som anknyter till studier och arbete*
- *utveckla sina färdigheter att uttrycka sig även i formella sammanhang.*

Centralt innehåll

Engelska i fortsatta studier och arbetsliv

- *planering av fortsatta studier och karriär, karriärflexibilitet*
- *komplettering av den studerandes språkprofil för framtida behov*
- *nationella eller internationella organisationer eller företag som arbetsgivare*
- *hur den unga vuxna på väg in i arbetslivet hanterar vardagen och ekonomin*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- kompletterar sin språkprofil för framtida behov
- kan reflektera över sina egna styrkor, kompetenser och intressen i relation till framtidsplaner
- utvecklar beredskap till livslångt lärande

Den studerande

- kan reflektera över vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper och kompetenser har för framtida studier och arbetslivet
- stärker sin förmåga att uttrycka sig och agera i formella situationer som anknyter till studier, arbete och vuxenlivet

Den studerande

- vidareutvecklar förmågan att agera kreativt, samarbeta och förhandla
- övar sig att marknadsföra sig själv samt egna idéer
- bidrar med förkunskaper och arbetslivserfarenheter för en fördjupning av tematiken

Den studerande

- utforskar den vardagskompetens som behövs för att övergå till vuxenlivet
- kan söka och använda information som tilhandahålls av utbildningsenheter och myndigheter
- kan reflektera kring begrepp som företagsamhet, initiativförmåga och kreativitet i förhållande till sin egen framtid
- fördjupar tankar kring arbetslivsfärdigheter och näringsliv ur både studerande- och samhällssynvinkel

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Formativ bedömning sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen används.

Summativ bedömning av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

· Förmåga att kommunicera : B2.1

· Förmåga att tolka: B2.1

· Förmåga att producera: B2.1

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

· arbeta självständigt och i grupp,

· planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,

· agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa

· agera konstruktivt i kommunikationssituationer

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet kan med fördel kopplas till FINA5 och SH2

Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (ENA7)

Studieavsnittets moduler

- Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (ENA7), Valfri

Mål

Miljö och hållbar livsstil

Målen för modulen är att den studerande ska

- *stärka sina färdigheter att söka information, särskilt med hänsyn till källkritik*
- *utveckla sin förmåga att tänka genom att utnyttja språkkunskaperna för att analysera olika orsakssamband*
- *delta också i mer krävande muntliga eller skriftliga kommunikationssituationer.*

Centralt innehåll

Miljö och hållbar livsstil

- *globala miljöfrågor, till exempel klimatförändringen*
- *hållbar livsstil i den studerandes eget liv*
- *exempel på internationella avtal eller avtalsförhandlingar*
- *lösningsfokusering*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- fördjupar sin förmåga att granska och förstå aktuella globala fenomen och miljöaspekter
- söker hållbara lösningar ur ett globalt, etiskt perspektiv

Den studerande

- tränar förmågan att förstå och analysera samt kritiskt granska olika källor
- tränar sig att diskutera, förhandla och debattera

Den studerande

- kan analysera miljö- och globala frågor ur ett tvärvetenskapligt perspektiv och söker innovativa lösningar på aktuella problem

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Formativ bedömning sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen används.

Summativ bedömning av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

- Förmåga att kommunicera : B2.1
- Förmåga att tolka: B2.1
- Förmåga att producera: B2.1

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp,
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete,
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (ENA8)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (ENA8), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förståelse för de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer*
- *utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation*
- *utveckla sina färdigheter att förstå olika språkliga varianter*
- *öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.*

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- *talets olika särdrag*
- *hur olika bakgrund och olika modersmål hos dem som använder engelska påverkar talsituationen*
- *dialoger*
- *teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- vidareutvecklar sin förmåga att argumentera i olika kommunikationssammanhang
- vidareutvecklar sina färdigheter att presentera, ta ställning till och diskutera sakfrågor och aktuella händelser
- fördjupar språkliga strategier för att påverka och ta ställning

Den studerande

- förmår analysera och diskutera aktuella samhälls- och jämlikhetsfrågor

Den studerande

- stärker förmågan att kombinera information samt arbeta med samhälleliga frågor kollaborativt
- stärker förmågan att delta i kommunikationssituationer som anknyter till fortsatta studier, arbete och vuxenlivet
- vidareutvecklar sin förmåga att tänka kreativt, samarbeta och förhandla

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den summativa bedömningen baserar sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till kriterierna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling

· Förmåga att kommunicera : B2.1

· Förmåga att tolka: B2.1

· Förmåga att producera: B2.1

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet lämpar sig inte för självständiga studier.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (ENA9)

Mål

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- stärker tilltron till sin egen förmåga inför studentprovet i engelska
- blir trygg inför provsituationen genom att träna olika delar av språkfärdighet

Den studerande

- fördjupar sin förmåga att förstå olika textgenrer
- utvecklar sina färdigheter att tolka och producera

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagd eller underkänd. För avlagt vitsord krävs att

studerande

- agerar ansvarsfullt och försöker sitt bästa
- agerar konstruktivt i kommunikationssituationer

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier.

Språklig identitet och engelska som globalt språk, 4 sp (ENA1-ENA2)

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (ENA1), Obligatorisk
- Engelskan som globalt språk, 3 sp (ENA2), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras till att modigt utveckla sina språkkunskaper*
- *fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet*
- *analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärandet*
- *utveckla sina strategier för språkstudier*
- *lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier*
- *kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1.*

Engelskan som globalt språk

Målen för modulen är att den studerande ska

- *identifiera sätt att utveckla konstruktiv kommunikation*
- *utveckla sina strategier för konstruktiv kommunikation och sin problemlösningsförmåga*
- *stärka sina kommunikationsfärdigheter och sin språkliga självkänsla*
- *fördjupa sin kunskap om engelskans ställning med hänsyn till den kulturella och språkliga mångfalden.*

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- *utarbeta en personlig språkprofil*
- *ställa upp mål för språkstudierna*
- *flerspråkighet som resurs*
- *bekanta sig med olika textgenrer och -stilar*
- *bekanta sig med varandra, utbyta vardagskunskap och stärka kommunikationsfärdigheterna genom diskussion*

Engelskan som globalt språk

- *engelska som modersmål, andraspråk, officiellt språk och globalt språk*
- *internationella sammanhang i vardagen och i närmiljön, mobilitet*
- *internationella relationer*
- *konstruktiv kommunikation, betydelseförhandlingar och verbalisering som medel för att stärka välbefinnande och självkänsla*
- *talares olika bakgrund och hur status påverkar*
- *ljudbildning och talproduktion; olika varianter av engelska och jämförelse med andra språk*
- *kommunikationsstil i olika medier*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Den studerande

- blir medveten om sina styrkor och får en tillit till sina egna förmågor
- utarbetar en personlig språkprofil som grund för fortsatta studier
- utvecklar sina färdigheter att lära i växelverkan med andra i en trygg inlärningsmiljö
- kan använda olika verktyg för att ge och ta emot respons
- kan reflektera över och utveckla sina strategier för språkstudier

Den studerande

- tränar sin kommunikativa kompetens (informellt språk) i olika gruppkonstellationer
- bidrar till både egen och andras språkmedvetenhet och lär sig kommunicera och samarbeta konstruktivt
- övar att lyssna aktivt på andranoch visa empati
- utvecklar sin förmåga att förhandla och att förmedla sina tankar även då orden inte räcker till
- utvecklar sin förmåga att nå samförstånd gällande begrepp och reda ut eventuella missförstånd

Den studerande

- blir medveten om värdet av flerspråkighet och kopplingar mellan språk
- ser flerspråkighet som en resurs
- bekantar sig med och vidareutvecklar olika inlärningsstrategier

- får erfarenhet att arbeta med olika textgenrer

Den studerande

- studerar engelskan i ett globalt perspektiv och utvecklar sin förståelse för dess funktioner i olika kulturer och kommunikativa sammanhang
- blir uppmärksam på att språk och kulturer hör samman och hur vi bör ta i beaktande att kulturer har olika praxis när det gäller att förhandla

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Formativ bedömning sker i form av självvärdering, kamratrespons och lärarrespons. Det nationella verktyget för språkprofilen kan användas.

Summativ bedömning av den studerandes kunskap i relation till målen för studieavsnittet.

Bedömning av språkfärdigheterna relateras till vitsordet 8 i grundstadiets slutbedömning:

- Förmåga att kommunicera: B1.1
- Förmåga att tolka B1.1
- Förmåga att producera B1.1

Arbetsfärdigheter bedöms relaterat till hur den studerande kan

- arbeta självständigt och i grupp
- planera och utvärdera sina studier och sitt eget arbete
- agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa
- agera konstruktivt i kommunikationssituationer

Fri beskrivning av studieavsnittet

ENA1 kan med fördel gå tillsammans med FINA1 och MO2

7.20.2. Främmande språk, franska, B3-lärokurs (FRB3)

Läroämnets uppdrag

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån målspråkets perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande i att inse hur lärandet av ett nytt språk ökar förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

Lokal precisering

Den studerande ska uppleva att hen redan efter de första kurserna inom vissa ämnesområden inte enbart kan förstå lite franska, utan att hen även kan uttrycka sig på förståelig franska och klarar av att kommunicera med franskspråkiga unga, tex. genom digital kommunikation eller riktiga utbyten. Det ska också kännas som en låg tröskel att tillägna sig information och ta del av kulturutbud på franska som tex. filmer, musik och sociala medier. På så sätt ger språkstudierna en öppning till en ny kultur och mod att på olika sätt aktivt delta i denna även på fritiden.

Samtliga kompetensområden behandlas under lärokursens lopp, se närmare preciseringar i de enskilda läroavsnitten.

Mål

Den allmänna målsättningen är att den studerande genom en kontinuerlig progression i kurserna uppnår den språkfärdighetsnivå som beskrivs i de europeiska nivåskalorna för språkfärdighet.

Efter genomgången B3-lärokurs i franska ska den studerande uppnå följande nivåer i de olika språkfärdighetsområdena:

- A2.2 (förmåga att kommunicera),
- A2.2 (förmåga att tolka texter),
- A2.1 (förmåga att producera texter)

Bedömning

Samtliga studieavsnitt i franska bedöms mångsidigt och fortlöpande, både genom formativa och summativa bedömningselement.

Eftersom progressionen är relativt långsam men kontinuerlig, är det viktigt att den studerande hela tiden får feedback på sina framsteg, för att bli medveten om sin inlärning samt för att hålla upp motivationen. Detta sker både formativt, så att den studerande får tips och idér om hur hen behöver arbeta för att utvecklas, samt summativt, så att hen vet vilken nivå hen har uppnått i förhållande till de mål som uppställts för respektive studieavsnitt.

Den formativa bedömningen kan baseras på olika typer av inlämningsuppgifter och arbete som sker under lektionerna och kan med fördel genomföras genom olika typer av kamratrespons, av läraren, samt med hjälp av olika verktyg för självvärdering, tex. digitala responsverktyg, matriser, checklistor, etc. Den formativa bedömningens målsättning är att ge den studerande vägledning i hur hen kan utvecklas i ämnet i enlighet med de uppställda målen.

Den summativa bedömningen kan förslagsvis, men inte uteslutande, genomföras genom olika typer av prov och eller mindre förhör och test, där olika språkfärdighetsområden mäts i förhållande till de uppställda målen och det man behandlat i studieavsnittet. Testen kan mäta läs- och hörförståelse, skriftligt och muntlig produktion eller tex. mer specifika saker som hur väl man behärskar en viss struktur, temavokabulär eller kulturella kunskaper och färdigheter.

En studerande som uppnår ett godkänt vitsord i den summativa bedömningen räknas behärska studieavsnittsstoffet tillräckligt bra för att klara av att inleda följande studieavsnitt i ordningen.

Mångsidiga kompetenser

Kompetens för välbefinnande

Kommunikativ kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Samhällelig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Global och kulturell kompetens

Studieavsnitt

Franska nybörjarnivå 1, 2 sp (FRB31)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 1, 2 sp (VKB31), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bilda sig en uppfattning om det nya språkets relation till andra språk som hen kan eller har studerat och kunna använda sig av sin egen språkliga repertoar*
- *välja sådana lämpliga sätt att studera och lära sig språk som passar hen själv*
- *bilda sig en uppfattning om målspråkets ställning i världen*
- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1.*

Lokal precisering

- inse hur mycket franska hen redan kan förstå med hjälp av tex. engelska, svenska eller andra språk
- få en känsla för grunderna i franskt uttal, samt förhållandet mellan tal och skrift
- bli van att höra franska utan att få panik, samt att kunna urskilja enskilda or ur flödet

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 1

- *rutinmässiga kommunikationssituationer*
- *de viktigaste kommunikationsstrategierna*
- *de vanligaste artighetsfraserna*

Lokal precisering

- grunderna i språkets uppbyggnad med betoning på personliga pronomen, verbböjning och artiklar
- grunderna i franskt uttal

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Nyfikenhet och motivation att lära sig och finna mening och kombinera information på ett nytt sätt.

- Förmåga att identifiera och använda sig av sina egna styrkor samt bygga upp en identitet.

- Sociala färdigheter, samarbetsförmåga och förmåga till kollaborativt lärande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Formativ bedömning:

- Den studerande får redan i ett mycket tidigt skede av studieavsnittet göra olika typer av korta skriftliga och muntliga uppgifter, som hen får feedback på antingen av sina studiekamrater eller läraren.
- Den studerande får kontinuerlig feedback på hur hen behärskar ordförrådet, strukturerna o dyl. förutom med traditionella övningsuppgifter och diskussioner även med olika typer av digitala hjälpmedel, som tex. Quizlet, där den studerande får direkt respons på vad hen ännu behöver jobba vidare med.
- En stor del av den formativa bedömningen sker i form av kontinuerlig muntlig kommunikation, där responsen bekräftar hur väl budskapet gått fram. Den här typer av kommunikation kan ske i par, i grupper och i helklass (med läraren), där de studerande får träna på att uttrycka sig i olika typs situationer och sedan få respons, tex. frågor-svar, frågor-kommentarer, påstående-följdfråga, etc. Om man inte blir förstådd, måste man uttrycka sig på något annat sätt ända tills mottagaren förstår vad man menar.

Summativ bedömning:

- Den summativa bedömningen kan med fördel ske i flera olika etapper så att stoffet och målen delas upp i mindre helheter, tex. enligt tema. På så sätt blr de studerande medvetna om sin progression i ämnet samt hur väl de behärskar de uppställa delmålen redan under studieavsnittets gång.

Franska fördjupad nivå 2 (repetition inför studentskrivningarna), 2 sp (FRB310)

Mål

Lokal precisering

- Få en uppfattning av hur studentexamen i kort franska är uppbyggd
- Bli medveten om sina styrkor och svagheter samt göra upp en plan för hur man utvecklar de olika delområdena
- Bli bekväm med de olika uppgiftstyperna i studentexamen i kort franska
- Bli självgående med skriftlig produktion och själv kunna planera och checka sina texter
- Tillägna sig olika strategier för att kompensera det man inte kan.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Vi tränar kompensationsstrategier, tex. omskrivningar, uteslutningsmetod, kontextbaserad härledning, etc
- Vi arbetar med studentexamensuppgifter i kort franska från tidigare år
- VI repeterar grundgrammatiken, söker mönster och skapar en helhetsbild av centrala strukturer i franska
- Vi utvidgar både vårt passiva och aktiva ordförråd inom olika temaområden

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedöms inte med ett vitsord utan endast med A = avlagt studieavsnitt.

För att få ett avlagt studieavsnitt ska man uppfylla närvarokraven samt göra de uppgifter som ges under studieavsnittets gång.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet förbereder de studerande inför studentexamen i franska på B-nivå (kort), genom att utveckla förståelsen, greppet om de centrala strukturerna samt den egna skrivförmågan för att optimera poängen i skrivuppgifterna.

Vi arbetar intensivt med gamla studentskrivningar för att få en känsla för nivån. Vi gör också delar av prov i Abitti för att få en känsla av hur det är att göra olika uppgiftstyper i provmiljön.

Inför varje delprov repeterar vi sådana färdigheter och kunskaper som behövs, vi går även igenom de strategier som behövs för att ha de bästa förutsättningarna att uppnå höga poäng.

Vi går igenom den centrala franska grammatiken och viktiga strukturer på ett sätt som hjälper de studerande att både se stora helheter och sammanhang samt att kunna plocka ut väsentliga detaljer.

Franska nybörjarnivå 2, 2 sp (FRB32)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 2, 2 sp (VKB32), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1–A1.2.*

Lokal precisering

- kunna uttrycka sig enkelt i tal och skrift om studieavsnittets temaområden, tex. om sig själv och sina intressen
- kunna föra enkla diskussioner och be om information inom studieavsnittets temaområden, tex. om sig själv och sina intressen
- kunna förstå då någon berättar om sådant som rör studieavsnittets temaområden, tex. om sig själv och sina intressen
- lära sig lite mer om Frankrike och den franska kulturen

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 2

- *beskriva den närmsta kretsen och vardagen*
- *sociala möten i vardagen*
- *uträttande av olika vardagliga ärenden*

Lokal precisering

- fransk realia och vardagskultur, även i förhållande till den egna kulturen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Språklig medvetenhet och färdigheter att kommunicera på ett konstruktivt sätt
- Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande, källkritik, och utveckling av färdigheter för kontinuerligt lärande
- Kunskap om den finländska, europeiska och globala kulturarvet och förståelse för kulturell mångfald

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Formativ bedömning:

- Som en del i den formativa bedömningen får den studerande olika typer av respons på en eller flera lite längre, sammanhängande produktiva skrivuppgifter inom studieavsnittets temaområden, tex. om sig själv och sina intressen. Samtidigt får hen utveckla sin språkliga medvetenhet och färdigheter att kommunicera på ett konstruktivt sätt
- Den studerande får kontinuerlig feedback på hur hen behärskar ordförrådet, strukturerna o dyl. förutom med traditionella övningsuppgifter och diskussioner även med olika typer av digitala hjälpmedel, som tex. Quizlet, där den studerande får direkt respons på vad hen ännu behöver jobba vidare med.
- En stor del av den formativa bedömningen sker i form av kontinuerlig muntlig kommunikation, där responsen bekräftar hur väl budskapet gått fram. Den här typer av kommunikation kan ske i par, i grupper och i helklass (med läraren), där de studerande får träna på att uttrycka sig i olika typs situationer och sedan få respons, tex. frågor-svar, frågor-kommentarer, påstående-följdfråga, etc. Om man inte blir förstådd, måste man uttrycka sig på något annat sätt ända tills mottagaren förstår vad man menar.

Summativ bedömning:

- Den summativa bedömningen kan med fördel ske i flera olika etapper så att stoffet och målen delas upp i mindre helheter, tex. enligt tema. På så sätt blr de studerande medvetna om sin progression i ämnet samt hur väl de behärskar de uppställa delmålen redan under studieavsnittets gång.

Franska nybörjarnivå 3, 2 sp (FRB33)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 3, 2 sp (VKB33), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.*

Lokal precisering

- kunna uttrycka sig utöver det som händer här och nu
- kunna använda dialogen som kommunikationsmedel

- kunna producera korta skriftliga meddelanden och besvara dem

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 3

- *sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden*
- *fritid och hobbyer*
- *gymnasievardagen*

Lokal precisering

- mat och dryck
- att röra sig på främmande ställen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande, källkritik, och utveckling av färdigheter för kontinuerligt lärande

Förmåga att identifiera och använda sig av sina egna styrkor samt bygga upp en identitet.

Uthållighet i en värld med ständiga förändringar och överraskningar.

Förmåga att använda sin kompetens både för sitt eget och samhällets väl.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Formativ bedömning:

- Den studerande får under studieavsnittets gång göra olika typer av skriftliga och muntliga uppgifter om studieavsnittets temaområden, som hen får feedback på antingen av sina studiekamrater eller läraren.
- En stor del av den formativa bedömningen sker i form av kontinuerlig muntlig kommunikation, speciellt i dialogform, där responsen bekräftar hur väl budskapet gått fram. Om man inte blir förstådd, måste man uttrycka sig på något annat sätt ända tills mottagaren förstår vad man menar.
- Den studerande får kontinuerlig feedback på hur hen behärskar ordförrådet, strukturerna o dyl. förutom med traditionella övningsuppgifter och diskussioner även med olika typer av digitala hjälpmedel, som tex. Quizlet, där den studerande får direkt respons på vad hen ännu behöver jobba vidare med.

Summativ bedömning:

- Den summativa bedömningen kan med fördel ske i flera olika etapper så att stoffet och målen delas upp i mindre helheter, tex. enligt tema. På så sätt blir de studerande medvetna om sin progression i ämnet samt hur väl de behärskar de uppställa delmålen redan under studieavsnittets gång.

Franska grundnivå 1, 2 sp (FRB34)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 1, 2 sp (VKB34), Valfri

Mål

Grundnivå 1

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.*

Lokal precisering

- kunna söka information på målspråket
- kunna producera olika typer av texter på målspråket, tex. inlägg på sociala medier

Centralt innehåll

Grundnivå 1

- *målspråkets geografiska spridning, olika varianter av språket*
- *Finland på målspråket utifrån studieperspektiv*
- *vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader*

Lokal precisering

- reseplanering och dokumentation av resor

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Multilitteracitet i det digitala samhället

- Internationella färdigheter och världsmedborgarattityd.
- Kunskap om den finländska, europeiska och globala kulturarvet och förståelse för kulturell mångfald.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Formativ bedömning:

- Den studerande får träna på att söka information på målspråket och med hjälp av denna producera olika typer av texter som hen får feedback på antingen av sina studiekamrater eller läraren.
- Den studerande får kontinuerlig feedback på hur hen behärskar ordförrådet, strukturerna o dyl. förutom med traditionella övningsuppgifter och diskussioner även med olika typer av digitala hjälpmedel, som tex. Quizlet, där den studerande får direkt respons på vad hen ännu behöver jobba vidare med.
- En stor del av den formativa bedömningen sker i form av kontinuerlig muntlig kommunikation, där responsen bekräftar hur väl budskapet gått fram. Den här typer av kommunikation kan ske i par, i grupper och i helklass (med läraren), där de studerande får träna på att uttrycka sig i olika typs situationer och sedan få respons, tex. frågor-svar, frågor-kommentarer, påstående-följdfråga, etc. Om man inte blir förstådd, måste man uttrycka sig på något annat sätt ända tills mottagaren förstår vad man menar.

Summativ bedömning:

- Den summativa bedömningen kan med fördel ske i flera olika etapper så att stoffet och målen delas upp i mindre helheter, tex. enligt tema. På så sätt blir de studerande medvetna

om sin progression i ämnet samt hur väl de behärskar de uppställa delmålen redan under studieavsnittets gång.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Det här studieavsnittet är för dig som efter avklarade studieavsnitt r i nybörjarfranska känner att du vill fördjupa dig i franska språket och blir bättre på att förstå och kommunicera i olika situationer.

Franska grundnivå 2, 2 sp (FRB35)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 2, 2 sp (VKB35), Valfri

Mål

Grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.*

Lokal precisering

- utveckla både den skriftliga och muntliga kommunikationsförmågan
- lära sig även lite mer formell kommunikation med människor man inte känner

Centralt innehåll

Grundnivå 2

- *välbefinnande och hälsa*
- *olika livsskeden*

Lokal precisering

- franskan i världen
- utbytesprojekt

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Emotionella färdigheter, förmåga till empati

Språklig medvetenhet och färdigheter att kommunicera på ett konstruktivt sätt

Franska grundnivå 3, 2 sp (FRB36)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 3, 2 sp (VKB36), Valfri

Mål

Grundnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 3

- *språk- och kulturområdets olika kulturella teman*
- *aktuella kulturella teman*
- *kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Nyfikenhet och motivation att lära sig och finna mening och kombinera information på ett nytt sätt.

Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande, källkritik, och utveckling av färdigheter för kontinuerligt lärande.

Kunskap om den finländska, europeiska och globala kulturarvet och förståelse för kulturell mångfald

Franska grundnivå 4, 2 sp (FRB37)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 4, 2 sp (VKB37), Valfri

Mål

Grundnivå 4

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 4

- *gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv*
- *framtidsplaner*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Förmåga till förnyelse, arbetslivsfärdigheter och entreprenörsattityd.

Förmåga att använda sin kompetens både för sitt eget och samhällets väl.

Språklig medvetenhet och färdigheter att kommunicera på ett konstruktivt sätt.

Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande, källkritik, och utveckling av färdigheter för kontinuerligt lärande

Franska grundnivå 5, 2 sp (FRB38)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 5, 2 sp (VKB38), Valfri

Mål

Grundnivå 5

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 5

- *aktuella teman*
- *medier på målspråket*
- *källkritik*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande, källkritik, och utveckling av färdigheter för kontinuerligt lärande.

- Förmåga till värdebaserade och etiska handlingar för det gemensamma bästa
- Förmåga att värdesätta naturens mångfald och forskningsbaserad kunskap om klimatet
- Förståelse av cirkulär ekonomi och hållbar konsumtion.

Demokratiska färdigheter, färdigheter att verka för en trygg, rättvis och hållbar framtid.

Färdigheter att agera etiskt i en global värld med media och teknologi.

Franska fördjupad nivå 1, 2 sp (FRB39)

Mål

Lokal precisering

- Utvidga sitt ordförråd inom olika temaområden samt träna konstruktiv kommunikation
- Få en helhetsbild av olika textgenrer samt hur man läser och producerar dessa
- Skapa sig en helhetsbild av franskans grundstrukturer samt vilka möjligheter de ger för att uttrycka sig
- Bli medveten om sina styrkor och svagheter samt göra upp en personlig utvecklingsplan

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Språklig medvetenhet och färdigheter att kommunicera på ett konstruktivt sätt

- Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande, källkritik, och utveckling av färdigheter för kontinuerligt lärande
- Motivation att lära sig och finna mening och kombinera information på ett nytt sätt.
- Multiliteracitet i det digitala samhället

- Förmåga att identifiera och använda sig av sina egna styrkor.
- Uthållighet i en värld med ständiga förändringar och överraskningar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedöms inte med ett vitsord utan endast med A = avlagt studieavsnitt

För att få ett avlagt studieavsnitt ska man uppfylla närvarokraven samt göra de uppgifter som ges under studieavsnittets gång.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Det här studieavsnittet är för dig som vill ta ett steg vidare i dina franskastudier och som planerar att skriva franska i studentexamen.

Vi jobbar delvis utifrån aktuellt och autentiskt material, tex. tidningsartiklar, videoklipp, nyheter, etc. i syfte att stärka läs- och hörförståelsen, utvidga både det egna passiva och aktiva ordförrådet, samt för att träna att uttrycka oss i tal och skrift.

7.20.3. Främmande språk, tyska, B3-lärokurs (TYB3)

Läroämnets uppdrag

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån målspråkets perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande i att inse hur lärandet av ett nytt språk ökar förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

Lokal precisering

Språkstudier inom ett nytt språk på B3-nivå skall upplevas som en naturlig och konsekvent fortsättning på redan inlärda språkfärdigheter inom andra främmande språk.
Tyskans stora likheter med svenska speciellt då det gäller ord- och uttrycksförråd skall belysas och fungera som en motiverande faktor för att rätt snabbt kunna tillägna sig grunderna i ett nytt europeiskt språk. Den studerande ska uppleva att hen redan efter det första studieavsnittet inom vissa ämnesområden kan uttrycka sig på förståelig tyska och t.o.m. klarar av att kommunicera med tysspråkiga personer, tex. genom digital kommunikation eller fysiska utbyten.
Det ska också kännas som en låg tröskel att tillägna sig information och ta del av kulturutbud på tyska som tex. filmer, musik och sociala medier. På så sätt ger språkstudierna en öppning till en ny kultur och intresse att på olika sätt aktivt delta i denna även på fritiden.

De olika studieavsnitten bör avläggas i kronologisk ordning och lämpar sig inte för att avläggas som självständiga studier. Undantag diskuteras och gäller främst studerande som har tyska som ett modersmål eller deltagit i utbytesstudier i ett tyskspråkigt land.

Bedömning

Inom nybörjarundervisningen i tyska baserar sig bedömningen på mångsidig kompetens, de studerandes lärande och framsteg och huruvida målen i de olika studieavsnitten uppnåtts.

I alla studieavsnitt eftersträvas en kontinuerlig formativ bedömning som bör vara uppmuntrande och motiverande. Den formativa bedömningens målsättning är att ge den studerande vägledning i hur hen kan utvecklas i ämnet i enlighet med de uppställda målen. Den kan baseras på olika typer av inlämningsuppgifter och arbete som sker under lektionerna.
Den studeranden får respons om sina framsteg i studier och arbete i relation till respektive studieenhetens målbeskrivning. I alla studieavsnitt ska den studerande ges mångsidig respons på sina framsteg i de olika faserna av lärprocessen. I början av studierna ska responsen fokusera på förmågan att utveckla lärstrategier för språkstudier. Sedan beaktar responsen även progressionen inom språkets 4 olika delområden och övriga uppsatta mål t.ex. förmågan att fungera i miljöer där målspråket används.

Den studerande skall även lära sig att utveckla sina färdigheter i självvärdering och kamratrespons med hjälp av t.ex. olika digitala responsverktyg.

Även summativ bedömning av den studerandes kunskaper används så att den studerande vet vilken nivå hen har uppnått i förhållande till de mål som uppställts för respektive studieavsnitt. Den summativa bedömningen kan t.ex. genomföras genom olika typer av prov och eller mindre förhör och test, där olika språkfärdighetsområden mäts i förhållande till de uppställda målen och det som behandlats under studieavsnittet. Resultaten tillkännages så snabbt som möjligt och responsen fokuserar främst på färdigheter i att lära sig att lära och blir så en del av inlärningens progression.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen skall i delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratvärdering. Under studiernas gång bör nivåskalan i tilltagande grad användas för att fastställa nivån på den studerandes kommunikativa färdigheter samt förmåga att tolka och producera texter.

De enskilda prestationerna (formativa och summativa) bedöms med poäng. Studieavsnittens slutbedömning baserar sig på alla prestationers poängtal och sker med vitsord enligt skalan 4–10. En studerande som uppnår ett godkänt vitsord i den summativa bedömningen räknas behärska studieavsnittsstoffet tillräckligt bra för att klara av att inleda följande studieavsnitt i ordningen.

Studieavsnitt

Tyska nybörjarnivå 1, 2 sp (TYB31)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 1, 2 sp (VKB31), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bilda sig en uppfattning om det nya språkets relation till andra språk som hen kan eller har studerat och kunna använda sig av sin egen språkliga repertoar*
- *välja sådana lämpliga sätt att studera och lära sig språk som passar hen själv*
- *bilda sig en uppfattning om målspråkets ställning i världen*
- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1.*

Lokal precisering

- inse de stora likheter mellan tyska och svenska speciellt vad gäller ordförråd
- vänja sig från första början till att lyssna och även förstå talat tyska trots i början obefintliga eller ringa språkkunskaper
- kommunikationsförmåga i olika situationer: med stöd av en samtalspartner sporadiskt klarar av några ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationer
- kommunikationsstrategier: behöver mycket hjälpmedel men kan härleda enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller andra språkkunskaper.
- kulturellt lämpligt språkbruk: förmågan att använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinmässiga sociala sammanhang.
- att tolka texter: förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Känner till teckensystemet samt de mest centrala skriv- och uttalsreglerna.
- att producera text: kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärda standarduttryck. Kan uttala några inövade fraser begripligt. Kan skriva centrala ord och uttryck som tagits upp under studieavsnittet.

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 1

- *rutinmässiga kommunikationssituationer*
- *de viktigaste kommunikationsstrategierna*
- *de vanligaste artighetsfraserna*

Lokal precisering

- Ordförråd, fraser, frågor och svar, verbböjning, presentation
- Studieavsnittets uppgift är att motivera den studerande till långsiktiga och målinriktade språkstudier samt stärka den studerandes intresse för det nya språket och kulturer.
- De studerande bekantar sig med det nya språket och får under studieavsnittet en bild av målspråkets ställning i världen i förhållande till de språk de behärskar eller har studerat tidigare.
- I början ligger tyngdpunkten på att bygga upp ett ordförråd och att lära sig de viktigaste artighetsfraserna och hur man ställer frågor och besvarar dem.
- De studerande uppmuntras att vara aktiva på målspråket och använda sig av många olika slags kommunikationsstrategier som även kompenserar begränsade språkkunskaper.
- Centralt är även att utveckla grundläggande både passiva och aktiva muntliga språkfärdigheter i vardagliga situationer. Det är väsentligt att lära sig att använda språket på ett naturligt sätt genom vilket också hörförståelsen övas. Där är det också viktigt att från början fästa vikt vid ett gott uttal genom att läraren fungerar som en god förebild.
- Andelen skriftliga övningar som på ett naturligt sätt anknyter till vardagliga situationer ska småningom öka.
- Grammatiken behandlas enbart ytligt och tyngdpunkten ligger i huvudsak på verbböjningen. Strukturer behandlas, övas och repeteras på ett konkret och flexibelt sätt i samband med naturligt tillhörande teman. I mån av möjlighet reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman.
- De viktigaste språkliga temaområden:
- * att muntligt på tyska kunna presentera sig själv och övriga personer utgående från några stödord
- * att söka autentiska informationer om olika tyska städer på nätet och sammanställa dem till en visuell och muntlig presentation
- * att förstå och själv kunna uttrycka klockslag på tyska
- * ett grundordförråd om olika hobbyn
- * att kommunicera kring temat ”hobbyn och fritid”

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

- Nyfikenhet och motivation att lära sig och finna mening och kombinera information på ett nytt sätt
- Förmåga att identifiera och använda sig av sina egna styrkor samt bygga upp en identitet
- omsorg om sig själv och andra
- Sociala färdigheter, samarbetsförmåga och förmåga till kollaborativt lärande

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen är fortlöpande och sker med poäng (dina poäng/max poäng) och baserar sig på följande faktorer:

* muntliga och skriftliga prestationer
* övningar och inlämningsuppgifter
* korta förhör (ord, grammatik)
* 2 skriftliga delprov
* korta muntliga presentationer
* aktivt deltagande under lektionerna

Fri beskrivning av studieavsnittet

Herzlich Willkommen im Deutschstudieavsnitt!
Trevligt att du valde tyska, vilket betyder att du skall komma igång med ett nytt främmande språk.
Vi startar direkt genom att från första början använda målspråket både passivt och aktivt.
* du skall bekanta dig med och lära dig de första tyska orden och enkla fraser
* du skall inse hur nära svenska och tyska är besläktade
* du skall vänja dig vid att lyssna på enkla, konkreta frågor, förstå deras betydelse av kontexten och svara kort på målspråket
* du skall lära dig ett grundläggande basordförråd
Efter de inledande lektionerna börjar vi använda ett läromedel. Utgående från läromedlets upplägg
* fortsätter vi med att lära oss nya ord och uttryck, hälsningar och artighetsfraser
* fortsätter vi att kommunicera kring fritidssysslor, personlighet och utseende, familjen, skolan

Tyska fördjupad nivå 2, 2 sp (TYB310)

Mål

Lokal precisering

- under studieavsnittets gång fördjupas och förstärks färdigheterna på Kunskapsnivå A 2.2
- kommunikationsförmåga i olika situationer: reder sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer. Kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.
- kommunikationsstrategier: deltar i allt högre grad i kommunikationen. Använder vid behov standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Måste då och då be en samtalspartner upprepa eller förtydliga. Använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).
- kulturellt lämpliga språkbruk: kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamål, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikationsrutiner.
- förmåga att tolka texter: kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig

text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.
- förmåga att producera text: kan räkna upp och beskriva (för min ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Studieavsnittet är avsett att repetera och befästa de hittills inlärda språkkunskaperna. Samtidigt skall studieavsnittet förbereda inför studentskrivningar och behandlar därför texter och text- och strukturuppgifter från tidigare studentexamensprov. Även andra ämnen kan tas upp med hänsyn till deltagarnas intressen och aktualiteter. Tonvikten läggs vid text- och hörförståelse, repetition och övning av grammatiska strukturer samt textproduktion. Vi går igenom lässtrategier, vi komplimenterar grammatiken genom repetition och övningar av substantivläran (genus, kasus, prepositioner, pronomen, adjektivböjningen) och övar och utvecklar den skriftliga uttrycksförmågan genom att skriva texter som tillhör olika textsorter för olika ändamål.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Förmåga att identifiera och använda sig av sina egna styrkor
Uthållighet

Språklig medvetenhet och färdigheter att kommunicera på ett konstruktivt sätt

Finna mening och kombinera information på ett nytt sätt
Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande, källkritik
Multiliteracitet i det digitala samhället

Demokratiska färdigheter, färdigheter att verka för en trygg, rättvis och hållbar framtid
Förmåga att använda sin kompetens både för sitt eget och samhällets väl

Internationella färdigheter och världsmedborgarattityd
Kunskap om den finländska, europeiska och globala kulturarvet och förståelse för kulturell mångfald

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen/responsen sker kontinuerligt och är i första hand avsett att ge de studerande en realistisk uppfattning om den egna kunskapsnivån i relation till studentexamens krav.
* muntliga och skriftliga prestationer
* övningar (grammatik)
* inlämningsuppgifter (textförståelse, textproduktion)
* självkontrolltest
* aktivt deltagande under lektionerna

Fri beskrivning av studieavsnittet

Det avslutande studieavsnittet är avsett att förbereda dig inför studentskrivningar och behandlar därför texter och text- och strukturuppgifter från tidigare studentexamensprov. Även andra ämnen

kan tas upp med hänsyn till deltagarnas intressen och aktualiteter. Tonvikten läggs vid text- och hörförståelse, repetition och övning av grammatiska strukturer samt textproduktion.
Vi går igenom lässtrategier, vi repeterar substantivläran (genus, kasus, prepositioner, pronomen, adjektivböjningen) och du slipar din skriftliga uttrycksförmåga genom att skriva texter som tillhör olika textsorter för olika ändamål.
Under studieavsnittet skall du bli mycket medveten om dina styrkor och svagheter så att du kan relatera dina aktuella kunskaper till de krav som ställs i studentexamen.

Tyska nybörjarnivå 2, 2 sp (TYB32)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 2, 2 sp (VKB32), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1–A1.2.*

Lokal precisering

- kommunikationsförmåga i olika situationer: klarar ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer med stöd av en samtalspartner
- kommunikationsstrategier: använder sig mera självständigt och kreativt av det mest centrala ord- och uttrycksförrådet i kommunikationen. Blir bättre på att använda hjälpmedel som främjar kommunikationen. Kan be en samtalspartner att upprepa eller tala långsammare.
- kulturellt lämpligt språkbruk: kan använda några av de allra vanligaste artighetsfraserna typiska för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.
- förmåga att tolka texter: förstår skriven text bestående av några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Kan även urskilja enskilda fakta i en text.
- förmåga att producera text: kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om några bekanta och viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen och kan uttala de flesta inövade uttrycken. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken.

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 2

- *beskriva den närmsta kretsen och vardagen*
- *sociala möten i vardagen*
- *uträttande av olika vardagliga ärenden*

Lokal precisering

- Under studieavsnittet övar och lär sig de studerande att kommunicera kring teman vänner, familj och skola.
- * förbättra läskunskaperna
- * öva och lära sig i att förstå det mest väsentliga i en text
- * lära sig att få fram budskapet trots ännu bristfälliga uttrycksmedel
- Det betonas alltid muntlig kommunikation, så att de studerande lär sig att använda språket på ett naturligt sätt. Grammatiken behandlas successivt mera ingående och gäller förutom verbböjningen - olika verbformer ss. delbara verb, modala hjälpverb, oregelbundna verb - substantivens artiklar (genus) - objektform - possessiva pronomen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Språklig medvetenhet och färdigheter att kommunicera på ett konstruktivt sätt

Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande, källkritik, och utveckling av färdigheter för kontinuerligt lärande

Kunskap om den finländska, europeiska och globala kulturarvet och förståelse för kulturell mångfald

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen är fortlöpande och sker med poäng (dina poäng/max poäng) och baserar sig på följande faktorer:

* muntliga och skriftliga prestationer
* övningar och inlämningsuppgifter
* korta förhör (ord, grammatik)
* 2 skriftliga delprov
* korta muntliga presentationer
* aktivt deltagande under lektionerna

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet fördjupar läskunskaperna och textförståelsen men även de aktiva språkfärdigheter övas och förbättras. Under studieavsnittet fortsätter processen att muntligt kommunicera kring olika teman. Utgångspunkten är att de studerande trots ännu bristfälliga uttrycksmedel kan uttrycka det som tangerar deras vardag ss. de närmaste vänner, familj och skola.
De studerande skapar även egna alster både muntligt och skriftligt i form av dialoger eller texter. **Grammatiken** spelar en större roll och behandlas successivt mera ingående för att de studerande skall bli medvetna om bl.a. de olika verbens funktion och hur det hanteras och även får insikt i de olika relationer och beroendeförhållanden som finns mellan olika ord och ordklasser samt hur man kan uttrycka dem genom olika ordformer. Den grammatikaliska förståelsen skall åstadkommas genom väldigt konkreta exemplifieringar.

Tyska nybörjarnivå 3, 2 sp (TYB33)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 3, 2 sp (VKB33), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.*

Lokal precisering

- kommunikationsförmåga i olika situationer: klarar ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer med stöd av en samtalspartner

- kommunikationsstrategier: använder sig mera självständigt och kreativt av det mest centrala ord- och uttrycksförrådet i kommunikationen. Blir bättre på att använda hjälpmedel som främjar kommunikationen. Kan be en samtalspartner att upprepa eller tala långsammare.
- kulturellt lämpligt språkbruk: kan använda några av de allra vanligaste artighetsfraserna typiska för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.
- förmåga att tolka texter: förstår skriven text bestående av några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Kan även urskilja enskilda fakta i en text.
- förmåga att producera text: kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om några bekanta och viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen och kan uttala de flesta inövade uttrycken. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken.
- Lokalt tillägg till målen:
- * behärska baskunskaper från de första 2 studieenheter
- * kunna muntligt och skriftligt använda olika väderord, matord på tyska
- * kunna muntligt och skriftligt använda typiska restaurang ord och fraser på tyska
- * förstå centrala innehållet samt mera detaljerat information i texter
- * kunna koppla tidigare kunskap till en ny text
- * känna till och kunna använda olika uttryck för plats och tid
- * läsa och lära sig mera om en stad (t.ex. Wien)
- * lära sig att på målspråket söka ytterligare relevanta fakta på internet
- * kunna samarbeta i smågrupp
- * kunna muntligt framföra en presentation på målspråket i smågrupp
- * självständigt kunna skriva en sammanfattning
- * lära sig att förstå, kunna se och urskilja grammatikaliska strukturer

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 3

- *sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden*
- *fritid och hobbyer*
- *gymnasievardagen*

Lokal precisering

- Under studieavsnittet behandlas teman som väder, att stämma en träff på ett café, att prata om fritidsaktiviteter och boendet. Teman övas och fördjupas genom varierande muntliga och skriftliga övningar.
- En tyngdpunkt ligger alltid på att utvidga och förkovra sig i det tillhörande ordförrådet.
- För att öva och öka läsförståelsen behöver det läggas mera fokus på lässtrategier eftersom texterna blir successivt längre och mera detaljerade. De studerande skall kunna ta till sig information och självständigt sammanfatta den och även komplettera med ytterligare fakta från internet för att kunna sammanställa och framföra muntliga presentationer.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande, källkritik, och utveckling av färdigheter för kontinuerligt lärande

Förmåga att identifiera och använda sig av sina egna styrkor samt bygga upp en identitet
Uthållighet i en värld med ständiga förändringar och överraskningar

Förmåga att använda sin kompetens både för sitt eget och samhällets väl

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker med poäng (dina poäng/max poäng) och baserar sig på följande faktorer:

* muntliga och skriftliga prestationer
* övningar och inlämningsuppgifter
* korta förhör (ord, grammatik)
* 2 skriftliga delprov
* korta muntliga presentationer
* aktivt deltagande under lektionerna

Fri beskrivning av studieavsnittet

De studerande har kommit igång med sina språkstudier. Hen kan redan berätta mycket om sig själv och sin närmaste omgivning.

Under det här studieavsnittet sammanstrålar B3-studerande som valde att börja med tyska som nybörjarnivå 1 med B2-studerande som redan startade sina språkstudier i grundskolan. Därför ligger tungdpunkter under en stor del av studieavsnittet på att integrera deltagarna samt repetera sådant som de studerande redan torde kunna. Men de skall även ta sig an nya utmaningar och lära sig att hantera olika nya vardagliga språksituationer.

De upptäcker hur givande det är att lära sig ett nytt språk och hur mycket de redan kan och förstår. För att bygga upp ännu mera språkkunskaper krävs aktivt arbete - ju oftare de använder ljuden, orden och strukturerna under lektionerna och hemma, desto bättre stannar de i minnet. De nya kunskaperna byggs på redan befintlig grundkunskap.

Tyska grundnivå 1, 2 sp (TYB34)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 1, 2 sp (VKB34), Valfri

Mål

Grundnivå 1

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.*

Lokal precisering

- kommunikationsförmåga i olika situationer: klarar sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av en samtalspartner
- kommunikationsstrategier: deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Kan föra en mer interaktiv dialog med en samtalspartner genom att spontant reagera med korta verbala uttryck, små gester, ljud eller liknande respons. Kan be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.
- kulturellt lämpliga språkbruk: kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang
- förmåga att tolka texter: förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text
- förmåga att producera text: kan producera egen text om bekanta ämnesområden och med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och viktiga saker samt skriva enkla meddelanden.
- Ytterligare mål:

- - lära sig nya ord och uttryck om kläder, accessoarer och färger
- - kunna förstå beskrivningen av och själv kunna beskriva olika sevärdheter
- - kunna berätta om en resa i tempusformen perfekt
- - förstå och kunna använda de viktigaste kroppsord
- - kunna förstå och berätta om vanliga hälsobesvär och sjukdomar
- - kunna prata om den egna familjen i ett bredare perspektiv (familjemedlemmar, familjerelationer)
- Grammatik:
- - förstå och kunna använda kasusformen dativ
- - använda tempusformen perfekt (regelbundna verb)
- - verben haben och sein som hjälpverb i perfekt
- - förstå och kunna använda kasusformen ackusativ

Centralt innehåll

Grundnivå 1

- *målspråkets geografiska spridning, olika varianter av språket*
- *Finland på målspråket utifrån studieperspektiv*
- *vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader*

Lokal precisering

- Studieavsnittets uppgift är att handleda den studerande i att använda målspråket som ett verktyg för att söka information. Den studerande utvecklar sina färdigheter för internationellt kunnande och uppmuntras till att modigt fungera som en ambassadör för sin egen kultur.
- Under studieavsnittet behandlas teman som att vara på en utlandsresa, att lära sig om en stads olika sevärdheter, att ta reda på information om ett resmål på egen hand, shopping av kläder och accessoarer, att kommunicera kring den egna hälsan och vanliga sjukdomar samt den egna familjen i ett bredare perspektiv.
- De grammatikaliska strukturerna breddas för att de studerande kan artikulera sig mera differentierade som t.ex att kunna återge upplevelser i det förflutna.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Multilitteracitet i det digitala samhället

Internationella färdigheter och världsmedborgarattityd
Kunskap om den finländska, europeiska och globala kulturarvet och förståelse för kulturell mångfald

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker med poäng (dina poäng/max poäng) och baserar sig på följande faktorer:

* muntliga och skriftliga prestationer
* övningar och inlämningsuppgifter
* korta förhör (ord, grammatik)
* 2 skriftliga delprov
* korta muntliga presentationer
* aktivt deltagande under lektionerna

Tyska grundnivå 2, 2 sp (TYB35)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 2, 2 sp (VKB35), Valfri

Mål

Grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.*

Lokal precisering

- kommunikationsförmåga i olika situationer: kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation
- kommunikationsstrategier: deltar i allt högre grad aktivt i kommunikationen. Måste relativt ofta be en samtalspartner upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i egen kommunikation.
- kulturellt lämpliga språkbruk: klarar av korta sociala situationer. Kan förutom att använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna även artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter samt besvara sådana.
- förmåga att tolka texter: förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar allt mer självständigt av enkel slutledning med hjälp av kontexten.
- förmåga att producera text: kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om viktiga vardagliga och konkreta saker. Behärskar ett förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer.

Centralt innehåll

Grundnivå 2

- *välbefinnande och hälsa*
- *olika livsskeden*

Lokal precisering

- Studieavsnittets uppgift är att erbjuda den studerande verktyg för att uttrycka sina känslor och åsikter på målspråket. Den studerande övar på att upprätthålla kommunikationen och på att lyssna aktivt.
- Under studieavsnittet fästs uppmärksamhet vid olika sociala koder och deras eventuella skillnader i kommunikation. Skriftlig kommunikation övas i någon mån.
- Avsnittets teman är interkulturell kommunikation och kulturmöten i Finland och utomlands: dua – nia, talspråk/skriftspråk, kunskap om Tyskland samt att förmedla och jämföra förhållanden i hemlandet.
- Det betonas fortsättningsvis muntlig kommunikation, så att de studerande använder språket på ett naturligt sätt.
- Grammatiken behandlas mera utförligt:
- - repetition av perfekt (regelbundna och oregelbundna verb)
- - repetition av olika kasusformer (Nom, Ack, Dat)
- - repetition av personliga pronomen (Nom, Ack, Dat)
- - repetition av prepositioner (Ack, Dat)
- - adjektivets komparation och superlativ
- - ordföljden i huvud- och bisatser
- - indirekta frågesatser

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Emotionella färdigheter, förmåga till empati

Språklig medvetenhet och färdigheter att kommunicera på ett konstruktivt sätt

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker med poäng (dina poäng/max poäng) och baserar sig på följande faktorer:

* muntliga och skriftliga prestationer
* övningar och inlämningsuppgifter
* korta förhör (ord, grammatik)
* 2 skriftliga delprov
* korta muntliga presentationer
* aktivt deltagande under lektionerna

Tyska grundnivå 3, 2 sp (TYB36)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 3, 2 sp (VKB36), Valfri

Mål

Grundnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Lokal precisering

- kommunikationsförmåga i olika situationer: kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation
- kommunikationsstrategier: deltar i allt högre grad aktivt i kommunikationen. Måste relativt ofta be en samtalspartner upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i egen kommunikation.
- kulturellt lämpliga språkbruk: klarar av korta sociala situationer. Kan förutom att använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna även artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter samt besvara sådana.
- förmåga att tolka texter: förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar allt mer självständigt av enkel slutledning med hjälp av kontexten.
- förmåga att producera text: kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om viktiga vardagliga och konkreta saker. Behärskar ett förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer.

Centralt innehåll

Grundnivå 3

- *språk- och kulturområdets olika kulturella teman*
- *aktuella kulturella teman*
- *kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen*

Lokal precisering

- Studieavsnittets uppgift är att handleda den studerande i att bekanta sig med språkområdets centrala kulturella och historiska teman. Den studerande uppmuntras till att modigt använda målspråket i samband med att hen undersöker olika kulturella teman som intresserar hen själv.
- Under studieavsnittet producerar den studerande en egen text på målspråket.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Nyfikenhet och motivation att lära sig och finna mening och kombinera information på ett nytt sätt Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande, källkritik, och utveckling av färdigheter för kontinuerligt lärande

Kunskap om den finländska, europeiska och globala kulturarvet och förståelse för kulturell mångfald

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker med poäng (dina poäng/max poäng) och baserar sig på följande faktorer:

* muntliga och skriftliga prestationer
* övningar och inlämningsuppgifter
* korta förhör (ord, grammatik)
* 2 skriftliga delprov
* korta muntliga presentationer
* aktivt deltagande under lektionerna

Tyska grundnivå 4, 2 sp (TYB37)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 4, 2 sp (VKB37), Valfri

Mål

Grundnivå 4

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Lokal precisering

- kommunikationsförmåga i olika situationer: kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation
- kommunikationsstrategier: deltar i allt högre grad aktivt i kommunikationen. Måste relativt ofta be en samtalspartner upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i egen kommunikation.
- kulturellt lämpliga språkbruk: klarar av korta sociala situationer. Kan förutom att använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna även artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter samt besvara sådana.
- förmåga att tolka texter: förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar allt mer självständigt av enkel slutledning med hjälp av kontexten.

- förmåga att producera text: kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om viktiga vardagliga och konkreta saker. Behärskar ett förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer.

Centralt innehåll

Grundnivå 4

- *gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv*
- *framtidsplaner*

Lokal precisering

- Studieavsnittets uppgift är att stärka den studerandes självkänsla som språkanvändare genom att erbjuda möjligheter att reflektera över och öva på språket i olika situationer som berör fortsatta studier och arbetsliv.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Förmåga till förnyelse, arbetslivsfärdigheter och entreprenörsattityd
Förmåga att använda sin kompetens både för sitt eget och samhällets väl

Språklig medvetenhet och färdigheter att kommunicera på ett konstruktivt sätt

Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande, källkritik, och utveckling av färdigheter för kontinuerligt lärande

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker med poäng (dina poäng/max poäng) och baserar sig på följande faktorer:

* muntliga och skriftliga prestationer
* övningar och inlämningsuppgifter
* korta förhör (ord, grammatik)
* 2 skriftliga delprov
* korta muntliga presentationer
* aktivt deltagande under lektionerna

Tyska grundnivå 5, 2 sp (TYB38)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 5, 2 sp (VKB38), Valfri

Mål

Grundnivå 5

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Lokal precisering

- - under studieavsnittets gång fördjupas och förstärks färdigheterna på Kunskapsnivå A 2.1 ytterligare
- kommunikationsförmåga i olika situationer: kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation
- kommunikationsstrategier: deltar i allt högre grad aktivt i kommunikationen. Måste relativt ofta be en samtalspartner upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i egen kommunikation.
- kulturellt lämpliga språkbruk: klarar av korta sociala situationer. Kan förutom att använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna även artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter samt besvara sådana.
- förmåga att tolka texter: förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar allt mer självständigt av enkel slutledning med hjälp av kontexten.
- förmåga att producera text: kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om viktiga vardagliga och konkreta saker. Behärskar ett förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer.

Centralt innehåll

Grundnivå 5

- *aktuella teman*
- *medier på målspråket*
- *källkritik*

Lokal precisering

- Studieavsnittets uppgift är att uppmuntra den studerande att med de språkkunskaper hen har läsa och tolka texter av olika längd och svårighetsgrad.
- Undervisningen ska stärka den studerandes strategier som behövs för att tolka olika texter och fördjupa hens färdigheter att uttrycka sig på målspråket på det sätt som kommunikationssituationen förutsätter med beaktande av mottagaren.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Förmåga till värdebaserade och etiska handlingar för det gemensamma bästa
Förmåga att värdesätta naturens mångfald och forskningsbaserad kunskap om klimatet
Förståelse av cirkulär ekonomi och hållbar konsumtion.

Demokratiska färdigheter, färdigheter att verka för en trygg, rättvis och hållbar framtid

Färdigheter att agera etiskt i en global värld med media och teknologi

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker med poäng (dina poäng/max poäng) och baserar sig på följande faktorer:

* muntliga och skriftliga prestationer
* övningar och inlämningsuppgifter
* korta förhör (ord, grammatik)
* 2 skriftliga delprov
* korta muntliga presentationer
* aktivt deltagande under lektionerna

Tyska fördjupad nivå 1, 2 sp (TYB39)

Mål

Lokal precisering

- under studieavsnittets gång sker en progression från nivå A2.1 till Kunskapsnivå A2.2
- kommunikationsförmåga i olika situationer: reder sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer. Kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.
- kommunikationsstrategier: deltar i allt högre grad i kommunikationen. Använder vid behov standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Måste då och då be en samtalspartner upprepa eller förtydliga. Använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).
- kulturellt lämpliga språkbruk: kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamål, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikationsrutiner.
- förmåga att tolka texter: kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.
- förmåga att producera text: kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Detta studieavsnitt är det första av 2 repetitionsavsnitt inför studentskrivningar, där vi övar hör- och läsförståelsen, repetera strukturer samt övar att producera egna texter. Även andra ämnen kan tas upp med hänsyn till deltagarnas intressen och aktualiteter.
  Vi går igenom lässtrategier och du slipar din skriftliga uttrycksförmåga genom att skriva texter som tillhör olika textsorter för olika ändamål. Eftersom de grammatikaliska strukturerna är mycket omfattande och behandlades under grundstudieavsnitten enbart delvis mera på djupet, läggs tonvikten inom grammatiken i detta studieavsnitt på verbläran. Vi reder ut de olika grammatikaliska begreppen så att de studerande får en helhetsbild samt repeterar och övar verbböjningen, tempusformer, verb-modus: imperativ, konjunktiv - konditional, aktiv - passiv.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Förmåga att identifiera och använda sig av sina egna styrkor
Uthållighet

Språklig medvetenhet och färdigheter att kommunicera på ett konstruktivt sätt

Finna mening och kombinera information på ett nytt sätt
Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande, källkritik
Multiliteracitet i det digitala samhället

Demokratiska färdigheter, färdigheter att verka för en trygg, rättvis och hållbar framtid
Förmåga att använda sin kompetens både för sitt eget och samhällets väl

Internationella färdigheter och världsmedborgarattityd
Kunskap om den finländska, europeiska och globala kulturarvet och förståelse för kulturell mångfald

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen/responsen sker kontinuerligt och är i första hand avsett att ge de studerande en realistisk uppfattning om den egna kunskapsnivån i relation till studentexamens krav.
* muntliga och skriftliga prestationer
* övningar (grammatik)
* inlämningsuppgifter (textförståelse, textproduktion)
* självkontrolltest
* aktivt deltagande under lektionerna

Fri beskrivning av studieavsnittet

Det första av två repetitionsstudieavsnitt är avsett att förbereda dig inför studentskrivningar och behandlar därför texter och text- och strukturuppgifter från tidigare studentexamensprov. Även andra ämnen kan tas upp med hänsyn till deltagarnas intressen och aktualiteter.
Tonvikten läggs vid text- och hörförståelse, grammatikalsiska strukturer samt egen textproduktion. Vi går igenom lässtrategier och du slipar din skriftliga uttrycksförmåga genom att skriva texter som tillhör olika textsorter för olika ändamål.
Genomgången av de grammatikalsika strukturerna fokuserar enbart på verbläran. Vi reder ut de olika grammatikaliska begreppen så att du får en helhetsbild samt repeterar och övar verbböjningen, tempusformer, verb-modus: imperativ, konjunktiv - konditional, aktiv - passiv.
Under studieavsnittet skall du bli mycket medveten om dina styrkor och svagheter så att du kan relatera dina aktuella kunskaper till de krav som ställs i studentexamen.

7.21. Samhällslära (YH)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i samhällslära ska fördjupa den studerandes kunskaper om det omgivande samhället och ge hen förutsättningar att utvecklas till en aktiv och engagerad medborgare med intresse för samhällsfrågor. Medborgarsamhället samt samhällets struktur och centrala företeelser, makt, ekonomi och medborgarinflytande granskas ur finländsk, europeisk och global synvinkel. Samhällsläran bygger på samhällsvetenskaplig och juridisk vetenskap.

Undervisningen i samhällslära ska ge den studerande förutsättningar för att kritiskt granska och bedöma aktuella företeelser samt reflektera över framtida trender och alternativ. Undervisningen ska också stärka den studerandes ekonomiska kunnande och juridiska förståelse samt uppmuntra hen till aktivt samhälleligt deltagande. Utgångspunkten för undervisningen är att väcka ett personligt intresse för samhällsfrågor och världshändelser. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att utveckla färdigheter av betydelse för det samhälleliga tänkandet, såsom att mångsidigt kunna söka och kritiskt tolka information och statistiskt material samt diskutera och argumentera.

I undervisningen i samhällslära ska värdegrunden präglas av demokratiska principer, som jämlikhet, socialt ansvar, respekt för de mänskliga rättigheterna, åsiktsfrihet och aktivt medborgarskap samt uppskattning av arbete och företagsamhet.

Mångsidig kompetens

Undervisningen i samhällslära stödjer den studerande i formandet av den egna identiteten och utvecklingen till en aktiv, ansvarstagande och etiskt agerande medlem i det demokratiska samhället.

Samhällslära utvecklar den studerandes ***kompetens i välbefinnande*** *genom att den stärker livskompetensen och färdigheterna att sköta den egna ekonomin samt fördjupar den juridiska*

förståelsen. Läroämnet fördjupar den studerandes sociala färdigheter och förmåga att samarbeta samt aktivt delta i samhället och påverka demokratin för att främja det gemensamma välbefinnandet. Samtidigt främjas målen för ***kommunikativ kompetens****.*

Undervisningen i samhällslära utvecklar den studerandes multilitteracitet i den digitala samtiden genom att den stärker förmågan att välja och kritiskt tolka samt tillämpa forskningsbaserad information. Samhällsläran stärker även den studerandes samhälleliga och kritiska textkompetens och argumentationsförmåga. Läroämnet sporrar den studerande till tvärvetenskapligt samarbete och att kombinera information på ett nytt sätt i enlighet med principen för kontinuerligt lärande och målen för ***tvärvetenskaplig och kreativ kompetens****. Undervisningen i samhällslära ska i mån av möjlighet omfatta samarbete med högskolor.*

Samhällslära utgör det grundläggande läroämnet för ***den samhälleliga kompetensen*** *och främjar den studerandes förutsättningar att kritiskt undersöka och analysera aktuella företeelser. Den studerande övar sig att agera i en värld som präglas av komplex information och informationspåverkan. Undervisningen fördjupar den studerandes mångsidiga samhälleliga kompetens genom att den stärker hens demokratiska färdigheter. Samhällslära sporrar den studerande att ta del i samhällelig verksamhet och verka för att främja en trygg, rättvis och hållbar framtid, både som finsk medborgare och EU-medborgare men även globalt. Läroämnet stärker den studerandes initiativförmåga och entreprenörsattityd samt hens färdigheter för fortsatta studier och arbetsliv.*

I samhällslära betonas individens värdebaserade och etiska agerande för det gemensamma goda med beaktande av det sociala ansvaret. Läroämnet fördjupar den studerandes förståelse av den cirkulära ekonomins principer och av hållbar konsumtion, såväl i närområdet som på global nivå. På det här sättet stärker samhällsläran den studerandes ***etiska kompetens och miljökompetens****.*

Samhällsläran stödjer den studerandes ***globala och kulturella kompetens*** *genom att den stärker hens internationella färdigheter och världsmedborgarattityd samt fördjupar förståelsen av kulturell och ideologisk mångfald. Läroämnet hjälper den studerande att agera etiskt i en global medie- och teknologimiljö.*

Mål

De allmänna målen för undervisningen i samhällslära hänför sig till samhällslärans betydelse, värderingar och attityder, till att förstå samhälleliga fenomen samt till att söka och tillämpa samhällsrelaterad kunskap. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- *kunna bilda sig en demokratisk samhällsuppfattning som bygger på ansvarskänsla, respekt för jämlikhet och förståelse för mångfald*
- *förstå hur olika faktorer inverkar på formandet av den egna samhällsuppfattningen*
- *bli motiverad att fördjupa sitt intresse för samhällsfrågor och sin förståelse av deras betydelse.*

Att förstå samhällsfenomen

Målet är att den studerande ska

- *känna till grunderna för hur kunskap om samhället uppstår och behärska centrala samhälleliga och ekonomiska begrepp*

- *behärska grunderna för och tillvägagångssätten i det finska samhällssystemet, rättssystemet och näringslivet och kunna placera dem i europeiska och internationella sammanhang*
- *förstå sina möjligheter att påverka på lokal, nationell och internationell nivå som medlem i ett demokratiskt och föränderligt samhälle och vara motiverad att delta som en aktiv och ansvarsfull medborgare i enlighet med principen för hållbar utveckling.*

Att söka och tillämpa kunskap om samhällslivet

Målet är att den studerande ska

- *kunna söka och hitta mångsidigt samhälls- och ekonomirelaterat och aktuellt material i olika källor, också med hjälp av digitala verktyg, samt kunna tolka och kritiskt granska verbal, visuell och statistisk information*
- *kunna bilda sig mångsidigt motiverade åsikter om värdebaserade och kontroversiella samhälleliga och ekonomiska frågor*
- *kunna beskriva samband mellan komplexa samhällsfenomen, jämföra alternativa modeller för samhällsutveckling och ekonomisk utveckling samt bedöma olika motiv bakom och följder av samhällsbeslut och -åtgärder ur olika befolkningsgruppers och miljöns perspektiv.*

Bedömning

Bedömningen i samhällslära ska basera sig på hur väl de allmänna målen för ämnet har uppnåtts, med fokus på målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under lärprocessen stödjer den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och kunnande och hjälper hen att utveckla sina arbetssätt för att erhålla kunskaper och färdigheter som är utmärkande för samhälleligt tänkande.

Bedömningen i samhällslära ska basera sig på hur väl den studerande behärskar kunskaper och färdigheter som är specifika för samhälleligt tänkande och samhällelig verksamhet: förmåga att förstå principerna för hur samhällsrelaterad kunskap är uppbyggd, förstå fenomen inom samhället och ekonomin och deras bakomliggande orsaker och följder samt kritiskt bedöma samhället och ekonomin och tolkningar och alternativa lösningar som berör deras utveckling.

Bedömningen ska fokusera på den studerandes färdigheter att hantera samhällsrelaterad kunskap, som att söka information från olika källor, skilja mellan väsentliga och oväsentliga fakta samt använda den kunskapen för att bilda sig en välgrundad åsikt. I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att söka, förstå, bedöma och tillämpa samhällsrelaterad kunskap, att bilda strukturerade helheter av sina kunskaper samt att producera faktatext som är karakteristisk för läroämnet. Bedömningen ska grunda sig på mångsidig utvärdering av den studerandes kunskaper och förmåga att tillämpa sina kunskaper i praktiken.

Studieavsnitt

Det finländska samhället, 2 sp (SL1)

Studieavsnittets moduler

- Det finländska samhället, 2 sp (YH1), Obligatorisk

Mål

Det finländska samhället

- *kunna läsa och producera faktatext som är karakteristisk för läroämnet*
- *förstå grundstrukturerna i det finländska samhället*

- *känna till grundläggande medborgerliga rättigheter, medel och möjligheter att påverka samt kunna agera som en aktiv medborgare och bli intresserad av att delta i samhället*
- *känna till välfärds- och rättsstatens grundpelare och kunna jämföra olika välfärdsmodeller i Norden, Europa och på andra håll i världen*
- *kunna granska och bedöma samhällelig påverkan i medierna*
- *kunna analytiskt granska demokratins möjligheter och utmaningar ur olika synvinklar*
- *kunna kritiskt granska samhällsrelaterad kunskap och motiveringar till samhällsbeslut på lokal och nationell nivå samt bedöma hur de påverkar olika befolkningsgrupper och samhällsaktörer*
- *kunna planera olika sätt att ändamålsenligt utöva politiskt medborgarinflytande för att lösa lokala, nationella och internationella frågor.*

Lokal precisering

- Att känna till lokala beslutsfattare och att veta vem man kan kontakta i den egna hemkommunen ifall man vill påverka ett beslut

Centralt innehåll

Det finländska samhället

Det finländska samhällets struktur

- *Finlands demografiska och sociala befolkningsstruktur*
- *faktorer som påverkar förändringar i befolkningsstrukturen*

Demokrati och rättsstat

- *mänskliga rättigheter, grundläggande medborgerliga rättigheter och skyldigheter*
- *rättsväsendet, domsrätten och ordningsmakten*

Välbefinnande och jämlikhet

- *jämlikhet, likabehandling och rättvisa i samhället*
- *den nordiska välfärdsstatens uppgifter, fördelar och utmaningar*

Makt, deltagande och påverkan

- *olika former av maktutövande i samhället, demokratiskt beslutsfattande och det finländska avtalssamhället*
- *medborgarnas påverkningsmedel och betydelsen av ett aktivt medborgarskap*
- *den lokala och statliga beslutsprocessen i Finland*
- *medias förändrade betydelse och mediepåverkan*

Lokal precisering

- Beslutsfattande i Vasa stad och landskapet Österbotten

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

En god harmonisk och bildad människa med samhällelig kompetens, demokratiska färdigheter att påverka för en trygg och rättvis hållbar framtid

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Läraren delger bedömningsgrunderna under den första lektionen i studieavsnittet. De studerande får en klar bild av hur bedömningen kommer att genomföras i studieavsnittet. Olika delmoment bedöms separat. Medeltalet för de olika delmomenten blir slutvistordet för studieavsnittet.

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- prov
- skriftliga läxförhör
- inlämninguppgifter och projekt
- timaktivitet

Formativ bedömning fortgår under hela studieavsnittet för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- läxförhör som studerande får direkt respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- prov som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

Ekonomikunskap, 2 sp (SL2)

Studieavsnittets moduler

- Ekonomikunskap, 2 sp (YH2), Obligatorisk

Mål

Ekonomikunskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå och bli intresserad av att följa nyheter som berör ekonomi*
- *känna till samhällsekonomins principer och begrepp*
- *kunna tolka statistik och diagram gällande ekonomi*
- *förstå betydelsen av arbete och företagsamhet för ekonomin och samhället*
- *kunna fatta välgrundade ekonomiska beslut samt ha kontroll över och planera sin egen ekonomi*
- *kunna granska ekonomiska frågor även ur ett etiskt perspektiv samt förstå att Finland är en del av den globala ekonomin*
- *kunna kritiskt analysera argument i en ekonomisk debatt och kunna analysera olika alternativ till ekonomisk-politiska lösningar samt bakgrunden till och följderna av dem.*

Lokal precisering

- Träffa personer som arbetar med samhällsekonomiska frågor
- Bekanta sig med olika investeringsalternativ
- bankbesök

Centralt innehåll

Ekonomikunskap

Samhällsekonomin och dess aktörer

- *grundläggande ekonomiska begrepp, den ekonomiska kunskapens natur och hur den uppstår*
- *det samhällsekonomiska kretsloppet samt växelverkan mellan privathushåll, företag och samhällsekonomi*

- *skötseln av den egna ekonomin: sparande, konsumtion och skuldsättning*

Marknader, konjunkturer och näringsliv

- *fri konkurrens och prisbildning på marknaden*
- *arbete, företagsamhet och företag*
- *Finland som del av den globala ekonomin*
- *finansieringsmarknaden, sparande, placering och riskhantering*
- *störningar i ekonomin, konjunkturväxlingar samt deras bakgrund och följder*

Ekonomisk politik

- *utgångspunkter, fördelar och problem med hållbar ekonomisk tillväxt*
- *den offentliga ekonomin och dess balans*
- *aktörer, metoder och utmaningar inom den ekonomiska politiken*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

ekonomiska kunskaper och förmåga att sköta sin egen ekonomi är en grund för personligt välbefinnande

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Läraren delger bedömningsgrunderna under den första lektionen i studieavsnittet. De studerande får en klar bild av hur bedömningen kommer att genomföras i studieavsnittet. Olika delmoment bedöms separat. Medeltalet för de olika delmomenten blir slutvistordet.

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- prov
- skriftliga läxförhör
- inlämninguppgifter och projekt
- timaktivitet

Formativ bedömning fortgår under hela studieavsnittet för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- läxförhör som studerande får direkt respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- prov som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

Internationella relationer, 2 sp (SL3)

Studieavsnittets moduler

- Finland, Europa och en värld i förändring, 2 sp (YH3), Obligatorisk

Mål

Finland, Europa och en värld i förändring

Målen för modulen är att den studerande ska

- *få en bred överblick av globaliseringen och Finlands ställning som en del av den*

- *förstå europeiska och internationella avtalsbaserade former för samarbete och bildande av nätverk*
- *få insikt i Europeiska unionens verksamhet och kunna söka och kritiskt bedöma information om den*
- *förstå sina möjligheter att påverka och kunna agera som EU- och världsmedborgare*
- *kunna analysera vilka fördelar och nackdelar globaliseringen och den europeiska integrationen medför i det egna livet och för Finlands ekonomiska och politiska system*
- *kunna analysera och bedöma förändringar i och hot mot medborgarnas säkerhet och den internationella säkerhetsmiljön och möjligheter att avvärja dem.*

Centralt innehåll

Finland, Europa och en värld i förändring

Globala utmaningar, globalisering och bildande av nätverk

- *miljön, klimatförändringen, befolkningen och en hållbar framtid*
- *aktörer och möjligheter inom det internationella samarbetet*
- *Finland och Norden som en del av globala nätverk*
- *medborgarskap och medborgarinflytande i Europa och globalt*

Europeisk identitet och den europeiska integrationen

- *den europeiska identiteten, värderingar och pluralistiska samhällen*
- *Finland som en del av EU:s beslutsfattande*
- *EU:s ekonomiska politik och regionpolitik*
- *EU som global aktör*

Säkerheten i en verksamhetsmiljö i förändring

- *lokal och nationell säkerhet*
- *Finlands och EU:s säkerhetspolitik*
- *nya hot mot säkerheten och möjligheter att avvärja dem*

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Läraren delger bedömningsgrunderna under den första lektionen i studieavsnittet. De studerande får en klar bild av hur bedömningen kommer att genomföras. Olika delmoment bedöms separat. Medeltalet för de olika delmomenten blir slutvistordet för studieavsnittet.

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- prov
- skriftliga läxförhör
- inlämninguppgifter och projekt
- timaktivitet

Formativ bedömning fortgår under hela studieavsnittet för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- läxförhör som studerande får direkt respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- prov som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

Lagkunskap, 2 sp (SL4)

Studieavsnittets moduler

- Lagkunskap, 2 sp (YH4), Valfri

Mål

Lagkunskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till Finlands rättsordning och de principer för juridiskt tänkande som styr dess verksamhet*
- *kunna söka, tolka och använda relevant juridisk information*
- *känna till sina rättigheter och skyldigheter som medborgare, arbetstagare och konsument samt kunna tillämpa sin kunskap i frågor som berör vanliga rättsliga ärenden*
- *kunna analysera juridiska frågor i den offentliga debatten samt de synpunkter som lyfts fram där.*

Lokal precisering

- auskultera under en rättegång

Centralt innehåll

Lagkunskap

Rättsordningens grunder

- *juridiska grundbegrepp och grundläggande friheter och rättigheter*
- *källor till juridisk information och användningen av dem*
- *rätt och rättvisa som samhällsfenomen*
- *rättsordningen och domstolsväsendet*

Grunderna för medborgarnas vanligaste rättshandlingar inom följande rättsområden

- *avtals- och skadeståndsrätt*
- *familje- och kvarlåtenskapsrätt*
- *förmögenhetsrätt*
- *upphovsrätt och konsumenträtt*
- *arbetsrätt*
- *avtalsrätt som berör boende*
- *förvaltningsrätt och god förvaltningssed*
- *process- och straffrätt*
- *miljörätt*

Lokal precisering

- Besök i tingsrätten och eller hovrätten

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kännedom om de egna rättigheterna och skyldigheterna är en viktig förutsättning för samhällelig kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Läraren delger bedömningsgrunderna under den första lektionen i studieavsnittet. De studerande får en klar bild av hur bedömningen kommer att genomföras i studieavsnittet. Olika delmoment bedöms separat. Medeltalet för de olika delmomenten blir slutvistordet för studieavsnittet.

De delmoment som påverkar den summativa bedömningen är:

- prov
- skriftliga läxförhör
- inlämninguppgifter och projekt
- timaktivitet

Formativ bedömning fortgår under hela studieavsnittet för att göra den studerande medveten om sin egen inlärning. Som redskap för den formativa bedömningen fungerar bland annat:

- läxförhör som studerande får direkt respons på och därmed får en uppfattning om hur väl hen lyckats tillgodogöra sig det aktuella inlärningsstoffet. Varje läxförhör följs av en diskussion i klassen.
- inlämningsarbeten och projektarbeten som den studerande får skriftlig och muntlig respons på.
- prov som den studerande får skriftlig och muntlig respons på

Aktivt medborgarskap, 2 sp (SL5)

Mål

Lokal precisering

- Studieavsnittets mål är att studerande ska fördjupa kunskaperna i påverkningsmöjligheter gällande beslutsfattande lokalt, nationellt och globalt.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Vi går vi igenom hur du aktivt kan delta i medborgarsamhället samt påverka detta. Vi analyseras var och hur beslut fattas. Vi fördjupar oss i betydelsen av ett samhälleligt engagemang. Vi bevakar och diskuterar aktuella samhällsfrågor, samt träffar viktiga samhälleliga påverkare. Vi besöker riksdagen i Helsingfors , kommunfullmäktige i Vasa och träffar lokala och nationella beslutsfattare.
- Centralt innehåll: • Beslutsfattande inom kommun, stat och EU • Aktivt medborgarskap i praktiken • Olika medborgarorganisationer • Studiebesök och praktiska övningar

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagd/underkänd.

Under studieavsnittet arbetar de studerande med olika projekt och inlämningsarbeten.

En central del av bedömningen utgår från de studerandes egen aktivitet.

Hållbart företagande, 2 sp (SL6)

Mål

Lokal precisering

- Att den studerande har vetskap om vilka steg som är centrala i anslutning till företagsstart och ökat kunnande om planering av aktiviteter kopplade till företagsamhet
- Att den studerande erhåller kunskap om olika finansieringsmöjligheter och för vilka ändamål företag behöver finansiering
- Att stärka den studerandes förmåga att bedöma ett företags förmåga att leverera resultat samt en vidare förståelse för lönsamhetsfaktorer
- Att ökade den studerandes medvetenhet om jordens begränsade resurser och utveckla färdigheter hos denne att identifiera nya affärsmöjligheter i en global verksamhetsmiljö
- Att göra den studerande förtrogen med attityder och värderingar där man själv uppfattas som en ansvarsfull aktörer.
- Att den studerande för ökad förståelse för komplexiteten hos ekonomiska begrepp så som tillväxt, välfärd och resurser
- Att förbättra den studerandes insikter i hur mångfald och jämställdhet utgör framgångsfaktorer för affärsverksamhet
- Att den studerande får större förståelse för marknadsföringens delområden och möjligheterna som följer med en digital omvärld
- Att bana väg för den studerandes möjligheter att tillämpa ett nationellt businessperspektiv på aktuella fenomen
- Att den studerande tar till sig färdigheter, metoder och processer som stöder säljarbete
- Att sänka tröskeln för studerande att ta kontakt med aktörer utanför skolkontexten
- Att främja den studerandes förmåga att självständigt planera och ta ansvar för relevanta uppgifter
- Att öka den studerandes vetskap om ämnesövergripande pedagogik och få denne att inse fördelarna med dylika tillvägagångssätt

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Företagsstart
- Finansiering
- Strategi och produktutveckling
- Hållbarhet och värdegrund
- Arbetsplatspsykologi och ledarskap
- Redovisning
- Försäljning, kommunikation och marknadsföring

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Utgångspunkten för undervisningen i samhällslära är att värdesätta och förstå forskningsbaserad information, utifrån vilken man kan göra motiverade tolkningar och dra slutsatser. Samhällsrelaterad eller historisk information är inte en åsiktsfråga, utan i både läroämnet samhällslära och i historia ska tolkningen basera sig på befintlig evidensbaserad information och på hur informationen är uppbyggd inom dessa vetenskapsområden. Språklig medvetenhet innebär att varje lärare också är lärare i språket inom det egna läroämnet och i begreppen inom den vetenskapliga disciplin som läroämnet grundar sig på.

Studieavsnittets utformning bygger parallellt med en företagsam pedagogik på en mångvetenskaplig ambition– där ämnen som exempelvis samhällslära, filosofi, matematik, modersmål, engelska och psykologi sammanstrålar. Utöver detta finns en strävan att samarbeta med näringsliv och andra samhällsaktörer (t.ex. tredje stadiets utbildningar). Nämnda inslag

kan tydligt återkopplas till bland annat kompetensmålsättningarna i gymnasiets nya läroplan (GLP2021).

Mer konkret uttryck bekantar man sig under studieavsnittet med bland annat betydelsen av ekonomiskt kapital vid företagsstart, hur man beräknar lönsamhet och begriper ekonomi. Fördjupningar i förhållandet challenge – solution – practice finns också med. Närmare bestämt hur man bör lära sig att använda jordens resurser på ett hållbart sätt; vilket i viss mån kan uppfyllas genom användning snarare än ägande (cirkulär ekonomi).

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Examinationen bygger vid sidan om aktivt deltagande och närvaro på slutpresentationen av en företagsidé och/eller en prototyp. Studieavsnittet kulminerar således i en shark tank-inspirerad tillställning där experter från olika näringsgrenar och organisationer ger feedback på studerandes input. Allt utgående från en fastställd utvärderingsmatris. Jämsides med utvärderingsmatrisen väger jurymedlemmarna också in aspekter som exempelvis jämställdhet, etik, teknik och kreativitet, beroende på vilka beröringspunkter som presenterats åt de studerande. Studerade utvärderar både sina egna och studiekamraternas insatser mot samma bedömningsgrund.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studerande bör ha avlagt studieavsnittet Ekonomisk kunskap (SL2) innan studierna i det aktuella studieavsnittet inleds.

Detta studieavsnitt lämpar sig inte för självständiga studier",

Förberedande inför realprovet i samhällslära, 2 sp (SL7)

Mål

Lokal precisering

- Studieavsnittet riktar sig till studerande som förbereder sig inför realprovet i samhällslära.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Studieavsnittets mål är att studerande ska: □ Framgångsrikt kunna behandla olika typer av uppgifter i ämnesrealen och ges tillfälle att repetera centrala temata i gymnasiets lärokurser

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Nyfikenhet och motivation att lära sig att finna mening och kombinera saker på ett nytt sätt.

Förmåga att strukturera och styra sitt eget lärande

Källkritik och utveckling av färdigheter för kontinuerligt lärande

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

De studerande arbetar med olika övningsuppgifter och inlämningsarbeten och skriver essäer. Studieavsnittet bedöms som avlagd eller underkänd.

8. Bilagor

8.1. Statsrådets förordning om gymnasieutbildning

Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018

8.2. Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling

Denna nivåskala är en i Finland utarbetad tillämpning av de skalor som ingår i den gemensamma europeiska referensramen för språk: lärande, undervisning och bedömning som utvecklats av Europarådet.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kun-skaps-nivå	**Förmåga att kommunicera**			**Förmåga att tolka texter**	**Förmåga att producera texter**
	Kommunikation i olika situationer	**Förmåga att använda av kommunikationsstrategier**	**Kulturellt lämpligt språkbruk**	**Förmåga att tolka texter**	**Förmåga att producera texter**
A1.1 **De första grunderna i språket** **De första grunderna i språket** **De första grunderna i språket**	*Den studerande klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner några ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationer*	*Den studerande behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet). Kan ibland gissa eller härleda enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Kan uttrycka om hen har förstått.*	*Den studerande kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinmässiga sociala sammanhang.*	*Den studerande förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.*	*Den studerande kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärda standarduttryck. Uttalar några inövade uttryck begripligt. Kan skriva några enskilda ord och uttryck.*
A1.2 **Elementär språkfärdighet** **stadd i utveckling**	*Den studerande klarar sporadiskt av ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer men tar för det mesta ännu stöd av sin samtalspartner.*	*Den studerande använder sig av det mest centrala ord- och uttrycksförrådet i sin kommunikation. Behöver mycket hjälpmedel. Kan be samtalspartnern att upprepa eller tala långsammare.*	*Den studerande kan använda några av de allra vanligaste artighetsfraserna typiska för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.*	*Den studerande förstår skriven text bestående av några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Kan urskilja enskilda fakta i en text.*	*Den studerande kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om några bekanta och för hen viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen. Uttalar de flesta inövade uttrycken begripligt. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna*

					uttryck och en del av den elementära grammatiken.
A1.3 **Fungerande elementär språkfärdighet**	*Den studerande reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.*	*Den studerande deltar i kommunikation men behöver ofta hjälpmedel. Kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Måste ofta be samtalspartner att förtydliga eller upprepa.*	*Den studerande kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.*	*Den studerande förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.*	*Den studerande behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Uttalar inövade uttryck begripligt.*
A2.1 **Den grundläggande språkfärdighetens begynnelseskede**	*Den studerande kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.*	*Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikation. Använder mer sällan nonverbala uttryck. Måste relativt ofta be samtalspartner upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i sin egen kommunikation.*	*Den studerande klarar av korta sociala situationer. Kan använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna samt artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter och besvara sådana.*	*Den studerande förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar mycket enkel slutledning*	*Den studerande kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berättaom vardagliga och konkreta saker som är viktiga för hen. Behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer.* *Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.*

				med hjälp av kontexten.	
A2.2 ***Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling***	*Den studerande klarar sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer. Kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.*	*Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikation. Använder vid behov standarduttryck för att be om precisering av sitt tal. Måste då och då be samtalspartner upprepa eller förtydliga. Använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/ stuga).*	*Den studerande kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamål, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikationsstrategier.*	*Den studerande kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.*	*Den studerande kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.*
B1.1 ***Fungerande grundläggande språkfärdighet***	*Den studerande kan relativt obehindrat kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter i vardagliga kommunikationssituationer.*	*Den studerande kan i någon mån ta initiativ i olika skeden av en kommunikationssituation och försäkra sig om att samtalspartnern förstått budskapet. Kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck.*	*Den studerande visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymoderna i situation. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till några viktiga kulturellt betingade aspekter.*	*Den studerande förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Urskiljer även utan förberedelse det centrala innehållet, nyckelord och*	*Den studerande kan redogöra för det väsentliga och även för vissa detaljer angående vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar hen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd och olika strukturer samt en del allmänna fraser och idiom. Kan tillämpa flera grundläggande*

				viktiga detaljer.	*uttalsregler också på andra än inövade uttryck.*
B1.2	*Den studerande kan relativt obehindrat delta i kommunikation också i vissa mer krävande situationer som till exempel då man informerar om en aktuell händelse.*	*Den studerande kan ta initiativ och använda lämpliga uttryck i en kommunikationssituation där ett bekant ämne behandlas. Kan relativt naturligt rätta till missförstånd. Kan diskutera betydelsen också av mer komplicerade uttryck.*	*Den studerande kan för olika ändamål använda ett språk som inte är för familjärt men inte heller alltför formellt. Den studerande känner till de viktigaste artighetskutymoner och följer dem. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till viktiga kulturellt betingade aspekter.*	*Den studerande förstår tydligt tal som innehåller fakta om bekanta eller relativt allmänna ämnen och klarar också i någon mån av texter som förutsätter slutledning. Den studerande förstår det väsentliga och de viktigaste detaljerna i en mer omfattande formell eller informell diskussion i omgivningen.*	*Den studerande kan berätta om vanliga konkreta ämnen genom att beskriva, specificera och jämföra. Uttrycker sig relativt obehindrat. Kan skriva personliga och mer officiella meddelanden och uttrycka sina tankar också om en del fiktiva ämnen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd, vanliga idiom, olika strukturer och även komplicerade meningar. Behärskar de grundläggande uttalsreglerna också för andra än inövade uttryck.*
Flytande grundläggande språkfärdighet					
B2.1	*Den studerande kan kommunicera obehindrat också i nya kommunikationssituationer som ibland inbegriper abstrakt, men ändå tydligt språk.*	*Den studerande kan uttrycka sin åsikt och ibland för att vinna tid använda standarduttryck såsom "Det är en svår fråga". Kan diskutera betydelsen*	*Den studerande strävar efter att uttrycka sina tankar sakligt och med respekt för sin samtalspartner samt ta hänsyn till de krav som olika*	*Den studerande förstår muntlig eller skriven text som är invecklad till språk och innehåll. Kan följa med omfattande tal och komplicerad*	*Den studerande kan med mångsidiga strukturer och ett relativt omfattande ordförråd, som också inbegriper idiomatiska och abstrakta*
Självständig språkfärdighet, grundnivå					

		också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan ge akt på sin egen förståelse och kommunikation och korrigera sitt språk.	*situationer ställer.*	*argumentation samt redogöra för det centrala innehållet i det hörda. Förstår en stor del av en pågående diskussion. Förstår olika typer av skrivna texter, som också kan handla om abstrakta ämnen, fakta, attityder och åsikter.*	*uttryck, uttala sig relativt klart och exakt om olika saker som hör till det egna erfarenhetsom det. Kan delta också i relativt formella diskussioner. Behärskar ett relativt omfattande ordförråd och även krävande satsstrukturer. Uttalet är tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmön ter.*	
B2.2	*Den studerande kan använda språket i olika typer av kommunikationssituationer, också nya, som förutsätter ett mångsidigt språk.*	*Den studerande strävar efter att ge respons, kompletterande synpunkter eller slutsatser. Kan bidra till att kommunikationen med fortlöper och vid behov använda omskrivningar. Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp.* *Kan använda strategier som stödjer förståelsen,*	*Den studerande kan uttrycka sina tankar naturligt, tydligt och artigt både i en formell och en informell situation samt välja språkbruk enligt situation och samtalspartner.*	*Den studerande förstår pågående eller inspelat, klart strukturerat talat standardspråk i alla situationer. Förstår i viss mån också främmande språkformer. Kan läsa invecklade texter skrivna för olika ändamål och sammanfatta det centrala innehållet i dem. Den studerande kan känna igen attityder och kritiskt*	*Den studerande kan uttrycka sig på ett säkert, tydligt och artigt sätt. Behärskar i stor utsträckning språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta, bekanta och obekanta ämnen. Kan kommunicera spontant och skriva en tydlig och strukturerad text. Uttalet är mycket tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet*	
Fungerande självständig språkfärdigh						

		såsom att plocka ut det centrala innehållet och till exempel göra anteckningar om det hörda.		*bedöma det hörda och/ eller lästa.*	*innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.*
C1.1	*Den studerande kan kommunicera mångsidigt, obehindrat och exakt i alla kommunikationssituationer.*	*Den studerande tar på ett naturligt sätt ansvar för att kommunikationen flyter. Kan omformulera sitt budskap och klara sig ur svåra situationer. Använder skickligt språk- eller kontextrelaterade antydningar för att dra slutsatser eller förutspå det som kommer.*	*Den studerande kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala ändamål, även uttrycka känslotillstånd, indirekta antydningar (till exempel ironi) och humor.*	*Den studerande förstår i detalj också längre anföranden om bekanta och allmänna ämnen, även om talet inte skulle vara tydligt strukturerat eller om det skulle innehålla idiomatiska uttryck eller registerbyten. Den studerande förstår i detalj invecklade abstrakta skrivna texter och kan kombinera information från komplicerade texter.*	*Den studerande kan uttrycka sig obehindrat, exakt och strukturerat om många olika ämnen eller hålla ett relativt långt, förberett anförande. Kan med säker och personlig stil skriva välstrukturerade texter om invecklade ämnen. Det språkliga uttrycksförrådet är mycket omfattande. Uttalet är naturligt och behagligt att lyssna på. Talrytmen och intonationen är typiska för målspråket.*
Avancerad språkfärdighet, grundnivå					

8.3. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen

Anvisning 7.11.2019 OPH-2264-2019

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen och som

ordnas med separat finansiering (Undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål 1777/2009).

Denna anvisning ersätter Utbildningsstyrelsens anvisning som utgör bilaga 3 till Grunderna för gymnasiets läroplan 2015 (Utbildningsstyrelsens föreskrift 60/011/2015).

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2021.

Generaldirektör	*Olli-Pekka Heinonen*
Undervisningsråd	*Petri Lehikoinen*

8.3.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 2264-2019.

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i samiska är att stödja den studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för kontinuerligt språklärande. Undervisningen i samiska ska stödja den studerandes delaktighet som en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen samt som global aktör. Undervisningen i samiska ska samarbeta med undervisningen i lärokursen svenska och litteratur och undervisningen i övriga läroämnen.

Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda flera språk parallellt samt fördjupar hens multilitteracitet och förmåga att anpassa sig till språkgemenskapen. Språkpedagogiken hjälper även den studerande att bygga upp sin språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig uppfatta och värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt de språkliga rättigheterna i den egna vardagen och i samhället i övrigt. Den studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i studierna. I studierna ska man utnyttja olika studiemiljöer såsom bibliotek, teatrar och museer samt övriga kulturella institutioner. I studierna ska den studerande även utnyttja sin egen språkgemenskap, sina språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra gemenskaper. I studierna ska man använda tillräckligt krävande material och arbetssätt som är meningsfulla för den studerande, ger upplevelser och utvecklar kreativiteten.

Målen och innehållet har fastställts för undervisning i samiska som omfattar två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en lokal läroplan, där målen för undervisningen och det centrala innehållet väljs med hänsyn till det samiska språkets särdrag. Läroplanen i samiska kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

Undervisningens uppdrag

Undervisningen i samiska ska handleda den studerande till att uttrycka sig själv mångsidigt, utveckla sina kommunikativa färdigheter, aktivt söka och kritiskt granska information och tolka texter samt till etiska reflektioner. Undervisningens uppdrag är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet vilket bidrar till att hens uppskattning för det samiska språket ökar och hen blir motiverad att fördjupa sina kunskaper i samiska.

I undervisningen kombineras företeelser inom språk-, litteratur- och kulturforskning. Den studerandes kännedom om och mångsidiga användning av det samiska språket breddas och hen lär sig känna de språkliga rötterna samt utvecklar sin förmåga att jämföra språkets olika drag med andra språk som hen kan. Den studerande utvecklar samtidigt sitt ord- och begreppsförråd och sin multilitteracitet. Hen utvecklar sin kunskap om den egna kulturens litteratur, berättartradition, visuella kultur, musik och drama.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen berör den studerandes kommunikationsfärdigheter, förmåga att tolka och producera text samt utvecklingen av den studerandes språkliga och kulturella kännedom. Målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- *kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter*
- *kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.*

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- *utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text*
- *utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur*
- *kritiskt kunna granska olika informationskällor samt informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.*

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- *utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt*
- *kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande*
- *stärka sina färdigheter att behärska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.*

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- *bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten*
- *fördjupa sina kunskaper om samiskans struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter*

- *bekanta sig med de samiska språken som helhet samt förstå sin egen roll som upprätthållare av samiskan.*

Bedömning

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunnande och utveckling. Responsen och bedömningen är kopplade till de modulspecifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunnande ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under lärprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Bedömningen i slutet av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Studier

SMO1 Att tolka och skriva text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna producera, tolka och analysera olika multimodala samiska texter samt deras språkliga strukturer och uttryck*
- *uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess*
- *lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande*
- *stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.*

Centralt innehåll

- *centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa*
- *texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontext, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar*
- *skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter*
- *texters flerstämmighet och intertextualitet*
- *språk- och textvård*

SMO2 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet*
- *fördjupa sin förståelse av språk och text som meningsskapande helheter*
- *förstå de samiska språken som helhet bland språken i världen samt vilken inverkan kulturella kontakter har.*

Centralt innehåll

- *samiska och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk*
- *språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård*
- *multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet*

SMO3 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet*
- *fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation*
- *lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.*

Centralt innehåll

- *reflektioner över de egna kommunikationsfärdigheterna, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt att målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation*
- *analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation*
- *språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket*

SMO4 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor*
- *känna till genrerna och uttrycksmedlen inom samisk skön- och facklitteratur samt film*
- *bredda sina läsfärdigheter, analysera och tolka litteratur av och om samer med hjälp av lämpliga begrepp och metoder*
- *lära känna samernas historia och det materiella och immateriella samiska kulturarvet.*

Centralt innehåll

- *litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte*
- *centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp*
- *berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur, mytiska berättelser, jojkning och sångtradition*
- *narrativitet i multimodala texter, till exempel teater, film och musik*

SMO5 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap*
- *lära sig tolka multimodala samiska texter, samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan, även ur samiskt perspektiv*
- *förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället*
- *mångsidigt kunna motivera sina åsikter, förstå och analysera andras motiveringar samt kunna förhålla sig konstruktivt till avvikande åsikter.*

Centralt innehåll

- *yttrandefrihet, mediekritik, medieetik*
- *språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel*
- *ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoriteters och minoritetsspråks synlighet i medierna*
- *källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt*
- *att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar*

SMO6 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen i samiska*
- *lära sig använda andra samiska texter som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet*
- *stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.*

Centralt innehåll

- *skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, bearbetning och finslipning; ge och ta emot respons*
- *materialbaserat skrivande, språk- och textvård*
- *ordkonstövningar som stärker skribentens egen röst*

SMO7 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning*
- *utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer*
- *fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.*

Centralt innehåll

- *anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar*
- *särdrag för kommunikation på samiska*

- *sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig*
- *kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier*
- *analys och bedömning av talade och audiovisuella texter*

SMO8 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *öka sin kunskap om samisk litteratur och kunna granska skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring*
- *förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur*
- *kunna analysera inhemsk och utländsk litteratur som skrivits av eller handlar om samer samt annan konst som en del av den kulturella kontexten.*

Centralt innehåll

- *granska samisk litteratur i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällelig kontext*
- *granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar*
- *den samiska litteraturen och litteratur om och av samer som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen*

Betyg

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för gymnasiets läroplan.

8.4. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildning

Anvisning 7.11.2019 OPH-2265-2019

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen och som ordnas med separat finansiering (Undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål 1777/2009).

Denna anvisning ersätter Utbildningsstyrelsens anvisning som utgör bilaga 4 till Grunderna för gymnasiets läroplan 2015 (Utbildningsstyrelsens föreskrift 60/011/2015).

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2021.

Generaldirektör	*Olli-Pekka Heinonen*
Undervisningsråd	*Petri Lehikoinen*

8.4.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 2265-2019.

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i romani är att stödja den studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för kontinuerligt språklärande. Undervisningen i romani ska stödja den studerandes delaktighet som en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen samt som global aktör. Undervisningen i romani ska samarbeta med undervisningen i lärokursen svenska och litteratur och undervisningen i övriga läroämnen.

Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda flera språk parallellt samt fördjupar hens multilitteracitet och förmåga att anpassa sig till språkgemenskapen. Språkpedagogiken hjälper även den studerande att bygga upp sin språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig uppfatta och värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt de språkliga rättigheterna i den egna vardagen och i samhället i övrigt. Den studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i studierna. I studierna ska man utnyttja olika studiemiljöer såsom bibliotek, teatrar och museer samt övriga kulturella institutioner. I studierna ska den studerande även dra nytta av sin egen språkgemenskap, sina språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra gemenskaper. I studierna ska man använda tillräckligt krävande material och arbetssätt som är meningsfulla för den studerande, ger upplevelser och utvecklar kreativiteten.

Målen och innehållet har fastställts för undervisning i romani som omfattar två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en lokal läroplan, där målen för undervisningen och det centrala innehållet väljs med hänsyn till det romska språkets särdrag. Läroplanen i romani kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

Undervisningens uppdrag

Undervisningen i romani ska handleda den studerande till att uttrycka sig själv mångsidigt, utveckla sina kommunikativa färdigheter, aktivt söka och kritiskt granska information och tolka texter samt till etiska reflektioner. Undervisningens uppdrag är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet. Den studerandes uppskattning för det romska språket ökar och hen blir motiverad att fördjupa sina kunskaper i romani.

I undervisningen kombineras företeelser inom språk-, litteratur- och kulturforskning. Den studerandes kännedom om och mångsidiga användning av det romska språket breddas och hen lär sig känna de språkliga rötterna samt utvecklar sin förmåga att jämföra språkets olika drag med andra språk som hen kan. Den studerande utvecklar samtidigt sitt ord- och begreppsförråd och sin multilitteracitet. Hen utvecklar sin kunskap om den egna kulturens litteratur, berättartradition, visuella kultur, musik och drama.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i romani som kompletterar gymnasieutbildningen berör den studerandes kommunikationsfärdigheter, förmåga att tolka och producera text samt utvecklingen av den studerandes språkliga och kulturella kännedom. Målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- *kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter*
- *kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten*

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- *utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text*
- *utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur*
- *kritiskt kunna granska olika informationskällor samt informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.*

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- *utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt*
- *kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande*
- *stärka sina färdigheter att behärska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.*

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- *bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten*
- *fördjupa sina kunskaper om den finländska romanins struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter*
- *bekanta sig med de romska dialekter som talas på olika håll i världen samt förstå sin egen roll som upprätthållare av det romska språket i Finland.*

Bedömning

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunnande och utveckling. Responsen och bedömningen är kopplade till de modulspecifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till

självvärdering. Den studerandes lärande och kunnande ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av hens lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under lärprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Bedömningen i slutet av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Studier

RMO1 Att tolka och skriva text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna producera, tolka och analysera olika multimodala romska texter samt deras språkliga strukturer och uttryck*
- *uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess*
- *lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande*
- *stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.*

Centralt innehåll

- *centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa*
- *texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontexter, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar*
- *skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter*
- *texters flerstämmighet och intertextualitet*
- *språk- och textvård*

RMO2 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet*
- *fördjupa sin förståelse av språk och text som meningsskapande helheter*
- *förstå romanins ställning bland språken i världen samt vilken inverkan kulturella kontakter har.*

Centralt innehåll

- *romani och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk*
- *språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård*
- *multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet*

RMO3 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet*
- *fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation*
- *lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.*

Centralt innehåll

- *reflektioner över de egna kommunikationsfärdigheterna, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation*
- *analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation*
- *språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket*

RMO4 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor*
- *känna till genrer inom romsk skön- och facklitteratur samt film och deras uttrycksmedel*
- *bredda sin förmåga att läsa, analysera och tolka litteratur på romani och litteratur av och om romer med hjälp av lämpliga begrepp och metoder*
- *lära känna romernas historia och det materiella och immateriella romska kulturarvet.*

Centralt innehåll

- *litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte*
- *centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp i litteraturen*
- *berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur, romernas sångtradition och mytiska berättelser*
- *multimodala texters narrativitet, till exempel teater, film och musik*

RMO5 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap*
- *lära sig tolka multimodala romska texter samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan, även ur den romska kulturens perspektiv*
- *förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället*

- *mångsidigt kunna motivera sina åsikter, förstå och analysera andras motiveringar samt kunna förhålla sig konstruktivt till avvikande åsikter.*

Centralt innehåll

- *yttrandefrihet, mediekritik, medieetik*
- *språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel*
- *ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoriteters och minoritetsspråks synlighet i medierna*
- *källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt*
- *att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar*

RMO6 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen*
- *lära sig använda andra romska texter som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet*
- *stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.*

Centralt innehåll

- *skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning; ge och ta emot respons*
- *materialbaserat skrivande, språk- och textvård*
- *ordkonstövningar som stärker skribentens egen röst*

RMO7 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning*
- *utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer*
- *fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.*

Centralt innehåll

- *anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar*

- *särdrag för kommunikation på romani*
- *sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig*
- *kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier*
- *analys och bedömning av talade och audiovisuella texter*

RMO8 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *öka sin kunskap om romsk litteratur och kunna granska skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring*
- *förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur*
- *kunna analysera inhemsk och utländsk litteratur som skrivits av eller handlar om romer samt annan konst som en del av den kulturella kontexten.*

Centralt innehåll

- *granska romsk litteratur i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällelig kontext*
- *granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder samt hur värdegrunder och idévärldar förändrats*
- *den romska litteraturen och litteratur av och om romer som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen*

Betyg

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för gymnasiets läroplan.

8.5. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen

Anvisning 7.11.2019 OPH-2266-2019

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen och som ordnas med separat finansiering (Undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål 1777/2009).

Denna anvisning ersätter Utbildningsstyrelsens anvisning som utgör bilaga 5 till Grunderna för gymnasiets läroplan 2015 (Utbildningsstyrelsens föreskrift 60/011/2015).

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2021.

	Generaldirektör	*Olli-Pekka Heinonen*
	Undervisningsråd	*Petri Lehikoinen*

8.5.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den

studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 2266-2019.

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i eget modersmål är att stödja den studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för kontinuerligt språklärande. Undervisningen i eget modersmål ska stödja den studerandes delaktighet som en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen samt som global aktör. Undervisningen i eget modersmål ska samarbeta med undervisningen i lärokursen svenska och litteratur och undervisningen i övriga läroämnen.

Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och färdigheter att använda flera språk parallellt samt fördjupar hens multilitteracitet och förmåga att anpassa sig till språkgemenskapen. Språkpedagogiken hjälper även den studerande att bygga upp sin språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig uppfatta och värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt de språkliga rättigheterna i den egna vardagen och i samhället i övrigt.

Den studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i studierna. I studierna ska man utnyttja olika studiemiljöer såsom bibliotek, teatrar och museer samt övriga kulturella institutioner. I studierna ska den studerande även utnyttja sin egen språkgemenskap, sina språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra gemenskaper. I studierna ska man använda tillräckligt krävande material och arbetssätt som är meningsfulla för den studerande, ger upplevelser och utvecklar kreativiteten.

Denna anvisning har utarbetats för alla språk som undervisas som eget modersmål. Målen och det centrala innehållet har fastställts för undervisning i eget modersmål som omfattar två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en lokal läroplan där målen för undervisningen fastställs och innehållet väljs med beaktande av det aktuella språkets särdrag, bland annat skriftsystemet. Läroplanen kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

Undervisningens uppdrag

Undervisningen i det egna modersmålet ska handleda den studerande till att uttrycka sig själv mångsidigt, utveckla sina kommunikativa färdigheter, aktivt söka och kritiskt granska information och tolka texter samt till etiska reflektioner. Undervisningens uppdrag är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet. Den studerandes uppskattning för det egna modersmålet ökar och hen blir motiverad att fördjupa sina kunskaper i det egna språket.

I undervisningen kombineras företeelser inom språk-, litteratur- och kulturforskning. Den studerandes kännedom om och mångsidiga användning av det egna modersmålet breddas och hen lär sig känna de språkliga rötterna samt utvecklar sin förmåga att jämföra språkets olika drag med andra språk som hen kan. Den studerande utvecklar samtidigt sitt ord- och begreppsförråd och sin multilitteracitet. Hen utvecklar sin kunskap om den egna kulturens litteratur, berättartradition, visuella kultur, musik och drama.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen berör den studerandes kommunikationsfärdigheter, förmåga att tolka och producera text samt utvecklingen av den studerandes språkliga och kulturella kännedom. Målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- *kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter*
- *kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten*

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- *utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text*
- *utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur*
- *kritiskt kunna granska olika informationskällor samt informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.*

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- *utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt*
- *kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande*
- *stärka sina färdigheter att behärska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.*

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- *bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten*
- *fördjupa sina kunskaper om det egna modersmålets struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter.*

Bedömning

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunnande och utveckling. Responsen och bedömningen är kopplade till de modulspecifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunnande ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under lärprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den

studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Bedömningen i slutet av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Studier

EMO1 Att tolka och skriva text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna producera, tolka och analysera olika multimodala texter samt deras språkliga strukturer och uttryck*
- *uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess*
- *lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande*
- *stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.*

Centralt innehåll

- *centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa*
- *texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontexter, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar*
- *skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter*
- *texters flerstämmighet och intertextualitet*
- *språk- och textvård*

EMO2 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet*
- *fördjupa sin förståelse av det egna modersmålet och text som meningsskapande helheter.*

Centralt innehåll

- *modersmål och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk*
- *språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård*
- *multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet*

EMO3 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet*
- *fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation*
- *lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.*

Centralt innehåll

- *reflektioner över de egna kommunikationsfärdigheterna, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation*
- *analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation*
- *språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket*

EMO4 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor*
- *känna till genrer inom skön- och facklitteratur samt film på det egna modersmålet och deras uttrycksmedel*
- *bredda sin förmåga att läsa, analysera och tolka litteratur med hjälp av lämpliga begrepp och metoder*
- *lära känna det egna modersmålets materiella och immateriella kulturarv.*

Centralt innehåll

- *litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte*
- *centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp i litteraturen*
- *berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur*
- *multimodala texters narrativitet, till exempel teater, film och musik*

EMO5 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap*
- *lära sig tolka multimodala texter samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan*
- *förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället*
- *mångsidigt kunna motivera sina åsikter, förstå och analysera andras motiveringar samt kunna förhålla sig konstruktivt till avvikande åsikter.*

Centralt innehåll

- *yttrandefrihet, mediekritik, medieetik*
- *språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel*
- *ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoriteters och minoritetsspråks synlighet i medierna*

- *källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt*
- *att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar*

EMO6 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen*
- *lära sig använda andra texter på det egna modersmålet som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet*
- *stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.*

Centralt innehåll

- *skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning; ge och ta emot respons*
- *materialbaserat skrivande, språk- och textvård*
- *ordkonstövningar som stödjer skribentens egen röst*

EMO7 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning*
- *utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer*
- *fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.*

Centralt innehåll

- *anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar*
- *sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig*
- *kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier*
- *analys och bedömning av talade och audiovisuella texter*

EMO8 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *öka sin kunskap om litteratur på det egna modersmålet och kunna granska skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring*
- *förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur.*

Centralt innehåll

- *granska litteratur på det egna modersmålet i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällelig kontext*
- *granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder samt hur värdegrunder och idévärldar förändrats*

- *litteratur som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen*

Betyg

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i eget modersmål som kompletterar den grundläggande utbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för gymnasiets läroplan.